

O. D. Narovleanski

BAZELE JURISPRUDENȚEI

Manual

de clasa a 9-a

pentru școlile generale de învățământ

cu limba moldovenească de predare

Recomandat de Ministerul Învățământului și Științei al Ucrainei

Львів
Видавництво “Світ”
2017

УДК 34(075.3)

НЗ0

Перекладено за виданням:

Наровлянський О.Д. Основи правознавства : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О.Д. Наровлянський. – К. : Грамота, 2017.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ МОН України від 20.03.2017 р. № 417)*

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Експерти, які здійснили експертизу цього підручника під час проведення конкурсного відбору проектів підручників для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів і зробили висновок про доцільність надання підручнику грифа «*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України*»:

Нікіфорюк О. П., учитель Чернівецької загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 37;

Сисин О. І., учитель СЗШ І–ІІІ ступенів № 1 ім. І. Франка м. Дрогобича, учитель-методист, методист міського методичного кабінету;

Держакенко Ю. В., завідувача кафедрою «Історії України та правових дисциплін» Донбаського інституту техніки та менеджменту ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», кандидат юридичних наук.

Наровлянський О. Д.

НЗ0 Основи правознавства : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. молдовською мовою /О.Д. Наровлянський ; пер. О.О. Кройтор. – Львів : Світ, 2017. – 192 с. : іл.

ISBN 978-966-914-066-1

УДК 34(075.3)

ISBN 978-966-914-066-1 (молд.)
ISBN 978-966-349-620-7 (укр.)

© Наровлянський О. Д., 2017
© Видавництво «Грамота», 2017
© Кройтор О.О., переклад молдовською мовою, 2017

INTRODUCERE

Astăzi deschideți prima oară manualul unui obiect nou pentru voi — „Bazele jurisprudenței”. Acesta este un obiect nu tocmai obișnuit. Parcurgând paginile manualului, lucrând la lecții veți învăța cum să acționați corect în diferite situații din viață, cum să aflați ieșire din situații dificile, în care este indispensabil ajutorul legilor statului și al organelor lui.

- *Amintiți-vă dacă voi, părinții, cunoscuții sau prietenii voștri s-au pomenit într-o situație în care a trebuit să cunoască legile statului nostru, au avut nevoie de ajutorul oamenilor legii sau al altor organe de stat.*
- *Cum credeți, este necesară cunoașterea legilor în asemenea situații?*

Probabil că fiecare din voi a avut de a face cu legile, fără chiar să vă dați seama de aceasta. Puteți deveni deja acum proprietar al unui bun de preț? Cum să vă angajați în muncă? Care este durata timpului de muncă? Ce trebuie să faceți dacă un obiect pe care l-ați cumpărat s-a dovedit a fi de proastă calitate? Cum să vă apărați de violență sau insultă? Puteți abandona studiile și să vă încadrați în muncă? Cum trebuie să vă comportați dacă v-a reținut poliția? Poate v-ați pus aceste întrebări sau altele asemănătoare în situații reale din viața voastră, să căutați ieșire din ele. La toate aceste întrebări și la multe altele veți găsi răspuns în timpul studierii acestui obiect.

Scopul principal al cursului de baze ale jurisprudenței nu este de a învăța pe de rost anumite noțiuni sau norme ale actelor juridice, ci de a învăța cum să acționați în diferite situații din viață, să luați decizii legitime și să le realizați.

La lecții veți folosi diferite activități interesante. Nu numai îl veți asculta pe profesor, ci și vă veți exprima părerile proprii, veți discuta diferite situații și probleme.

Pentru aceasta trebuie să învățați cum să folosiți corect unele forme de activități.

Brainstorming-ul („furtuna” în creier)

Cu ajutorul lui veți căuta soluții pentru anumite situații, veți propune viziunea voastră personală asupra unor anumite probleme.

1. Puteți propune orice idei, fie și absurde la prima vedere.
2. În timpul „furtunii” toate ideile se fixează doar (pe tablă, flipchart etc.).
3. După terminarea „furtunii” toate opiniile și ideile propuse se discută și se analizează, sunt posibile comentarii pe marginea lor.
4. Pe baza analizei, a eventualei corectări ori sistematizării a propunerilor stabiliți care este, după părerea voastră, soluția corectă

Discuția

1. Respectați-vă oponentii (adică pe cei ale căror opinii diferă de a voastră).
2. Ascultați-i cu atenție pe ceilalți și nu-i întrerupeți.
3. Încercați să găsiți în argumentele oponentului punctele slabe și profitați de ele la argumentarea opiniei voastre.
4. Gândiți-vă discursul, definiți-vă clar argumentele și dovezile justeții voastre.
5. Fiți gata să acceptați argumentele oponentilor, dacă ele sunt convingătoare.

Lucrul în perechi sau în grupuri mici

1. Executați repede, prompt și organizat indicațiile profesorului privind formarea perechilor sau a grupurilor.

2. În timpul lucrului în grupuri mici repartizați obligațiile, stabiliți cine va dirija lucrul grupului, cine va urmări timpul. Este de dorit să se încredințeze cuiva din grup fixarea opiniilor membrilor lui.

3. Discutând problema în grup mic sau în perechi nu uitați că aveți colegi de clasă, deci nu-i deranjați vorbind prea tare.

4. După discutarea însărcinărilor care v-au fost date, stabiliți cine va reprezenta grupul vostru.

5. Nu continuați discutarea după terminarea timpului stabilit de profesor și ascultați-i cu atenție pe reprezentanții celorlalte grupuri.

Rezolvarea însărcinărilor juridice, analizarea situațiilor

1. Întâi de toate studiați cu atenție condițiile însărcinării, descrierea situațiilor.

2. Toate circumstanțele expuse în însărcinare se vor considera ca fiind cunoscute și neîndoielnice.

3. Stabiliți circumstanțele care au importanță pentru rezolvarea însărcinării (sunt de importanță juridică).

4. Stabiliți de normele cărui act normativ trebuie să vă folosiți și de care normă anume.

5. Răspundeți la întrebările puse, folosindu-vă de normele juridice stabilite.

Despre participarea la alte forme de activitate la lecții veți afla mai târziu.

La lecțiile de jurisprudență exprimați-vă opinia proprie, indiferent de aceea dacă ea coincide sau nu cu punctul de vedere al altora sau cu ceea ce este scris în manual, deoarece opinia proprie, pricepera de a o formula și argumenta este una din cele mai principale priceperi pe care trebuie să vi le formați la lecții. Această pricepere este obligatorie și pentru un simplu cetățean, și pentru un jurist profesionist.

Pentru a îndeplini însărcinările ce vă sunt date trebuie să învățați să lucrați la lecții folosind manualul de față. El trebuie să devină un fel de „armă” a voastră pentru dobândirea cunoștințelor și deprinderilor.

- Termenii, cifrele, normele juridice cele mai importante vor fi evidențiate în manual cu **litere îngroșate**.

- Definițiile termenilor și ale noțiunilor vor fi însemnate cu pictograma .
- Textele explicative sunt evidențiate cu litere *cursive*.
- Extrasele din documente și acte normative sunt însemnate cu pictograma .
- Însărcinările cu grad de dificultate sporit sunt însemnate cu asterisc (*).
- Materialul care nu se cere memorizat și de care puteți lua cunoștință la dorință este însemnat cu pictograma și redat pe fond galben
- Fapte interesante din domeniul jurisprudenței sunt însemnate cu pictograma și redat pe fond roz.
- Concluziile și totalurile materialului studiat la lecție sunt redat pe fond verde
- Însărcinările care vă vor ajuta să vă verificați cunoștințele, să aflați în ce măsură ați însușit materialul studiat sunt prezentate la sfârșitul fiecărui capitol.

Studierea jurisprudenței este imposibilă fără folosirea textelor legilor sau ale altor acte normative ce reglementează viața societății noastre. Să primiți informații actuale despre ele vă va ajuta Internetul. Sursa cea mai sigură este site-ul parlamentului statului nostru — Rada Supremă a Ucrainei, care poate fi găsit pe adresa: rada.gov.ua. După accesarea site-ului Radei Supreme a Ucrainei apăsați butonul „Законодавство” în rândul de sus al meniului. Dacă trebuie să găsiți un document anume, apăsați în fereastra „Пошук за реквізитами” și veți vedea forma de căutare.

Indicați denumirea documentului și alte elemente de căutare, dacă vă sunt cunoscute — organul care a adoptat documentul, tipul lui (lege, decret, instrucțiune etc.), data adoptării și numărul lui.

Dacă vreți să luați cunoștință de documentele recent adoptate, apăsați butonul „Надходження законодавства” și veți vedea documentele incluse în această bază de date la data curentă. Afară de aceasta, este indicat să accesați următoarele site-uri:

<http://www.president.gov.ua/> — site-ul Președintelui Ucrainei;

<http://www.kmu.gov.ua/> — portalul guvernamental — site-ul Guvernului Ucrainei

<https://minjust.gov.ua/ua> — site-ul Ministerului Justiției al Ucrainei;

<http://mon.gov.ua/> — site-ul Ministerului Învățământului și Științei al Ucrainei.

Vă doresc succese în studierea bazelor jurisprudenței!

Autorul

Bazele teoriei statului și dreptului

§ 1. Caracterizarea generală a statului

1. Cauzele apariției statului

- *Amintiți-vă din cursul de istorie cum era organizată societatea primitivă. Cum se numea grupul de oameni primitivi? Cine îl conducea*

Oamenii primitivi trăiau în grupuri, dobândeau împreună hrană și se apărau de dușmani. Cel mai experimentat și mai înțelept dintre ei era ales șef. El era cunoscut de fiecare, deoarece grupul nu era numeros. Membrii grupului se supuneau în toate, îndeplinindu-i orice poruncă. Șeful tribului nu era nevoit să recurgă la violență sau impunere, fiind suficientă autoritatea lui personală. Fiecare membru al grupului sau tribului înțelegea că anume munca în comun, sub conducerea celui mai experimentat, îi va ajuta pe toți să supraviețuiască.

Timpul trecea, se schimbau generații, societatea evolua. Treptat între oameni s-a instaurat inegalitatea — au apărut bogați și săraci, unele triburi și popoare le subjugau pe altele. Viața oamenilor a devenit mai grea. La această etapă nu era de ajuns doar de autoritatea unei singure persoane, căci nu întotdeauna membrii unei colectivități numeroase se știau bine între ei. În vremea aceea comunitatea umană a început să fie condusă nu de cel mai demn, ci de cel ce a primit dreptul acesta prin origine, de cel mai avut sau chiar de cel care a preluat conducerea prin forță. Pentru a-i determina pe ceilalți să îndeplinească voința sa el trebuia să recurgă uneori la violență.

Afară de aceasta, a conduce o colectivitate numeroasă a devenit mult mai greu decât altădată. Se cerea creat un mecanism care să îndeplinească această sarcină complicată. Astfel a apărut statul.

Oamenii de știință n-au ajuns nici până azi la o concluzie unanimă privind modul apariției statului. Există diverse teorii în acest sens: teologică (statul a fost creat prin voința lui Dumnezeu), patriarhală (apariția statului se explică ca un rezultat al dezvoltării și transformării familiei), prin acord și psihologică (statul a

apărut în rezultatul unor înțelegeri între oameni), teoria violenței (statul a apărut ca urmare a cuceririlor și a necesității de a ține în supunere tribul sau ginta cucerite), teoria social-economică (statul a apărut ca urmare a dezvoltării producției, a uneltelor de muncă și a schimbărilor sociale), cosmică (statul a fost creat pe planeta Pământ de extraterestri).

2. Noțiunea de „stat” și caracteristicile lui

- *Imaginați-vă că ați ajuns într-o țară necunoscută și vreți să aflați dacă ea poate fi numită stat. Care sunt caracteristicile unui stat? Pentru a afla răspunsul la această întrebare amintiți-vă definiția noțiunii de „stat” din cursul de istorie.*

Noțiunea de „stat” este una din cele fundamentale în jurisprudență.

Statul este o formă de organizare a societății cu ajutorul unui aparat de conducere special, care apără interesele populației unui anumit teritoriu și reglementează relațiile dintre membrii societății, în particular, prin metode de constrângere.

Să vedem care sunt caracteristicile statului, ce îl face deosebit de alte formațiuni umane sociale (vezi schema 1, pag. 10).

Obligatorie pentru orice stat este suveranitatea lui. Aceasta înseamnă că el exercită puterea supremă pe teritoriul său, poate emite legi și dispoziții obligatorii pentru executare. Autoritatea statului se extinde asupra întregului teritoriu al țării și asupra întregii ei populații. O expresie a suveranității este și înfăptuirea în numele statului a justiției pe teritoriul lui. Suveranitatea externă a statului se exprimă prin independența lui de alte state.

Suveranitatea este capacitatea statului de a rezolva de sine stătător toate problemele vieții sale interne și pe cele ce țin de relațiile externe, de a exercita autoritatea și justiția pe teritoriul său.

Numărul de state suverane de pe glob este în continuă creștere. Înainte de al Doilea război mondial erau 71 de state independente, în anul 1947 — 81, în anul 1995 — aproape 190. După al Doilea război mondial au devenit independente peste 100 de teritorii. La ora actuală membre ale Organizației Națiunilor Unite (ONU) sunt 193 de țări, iar altele două (Vaticanul și Palestina) sunt țări cu statut de observator.

Însă și în prezent în lume mai sunt teritorii care nu au suveranitate. ONU numește 16 teritorii aflate sub administrarea altor state, între care Insulele Bermude, insula Monserrat sau Insulele Falkland etc.

În societatea primitivă toți membrii ei puteau să ia parte la activitatea organului ce exercita puterea — adunarea populară, la asigurarea executării hotărârilor acestui organ, la apărarea teritoriului. O dată cu apariția statului apar și organe speciale, care exercită puterea în numele lui. Autoritatea se separă de o parte a societății și reprezintă în primul rând interesele unui anumit grup. **Apariția aparatului de stat separat de societate**, care exercită numai conducerea statului și acționează în interesele unei anumite părți a societății, este și ea o caracteristică a statului. Un asemenea aparat se numește **autoritate publică**. Pe măsura dezvoltării statului funcțiile acestui aparat au cunoscut schimbări. În multe țări el acționează în prezent în interesele majorității absolute a oamenilor, dar aparatul de stat separat se menține.

Pentru a-și exercita funcțiile statul trebuie să aibă organe care să asigure realizarea funcțiilor de conducere — aparatul de constrângere. El este format din structurile de forță — judecătoria, procuratura, organele de interne, serviciul securității etc. Pentru a asigura executarea hotărârilor de stat ele folosesc diferite mijloace, în caz de necesitate și constrângerea. Existența aparatului de constrângere este și ea o caracteristică a statului.

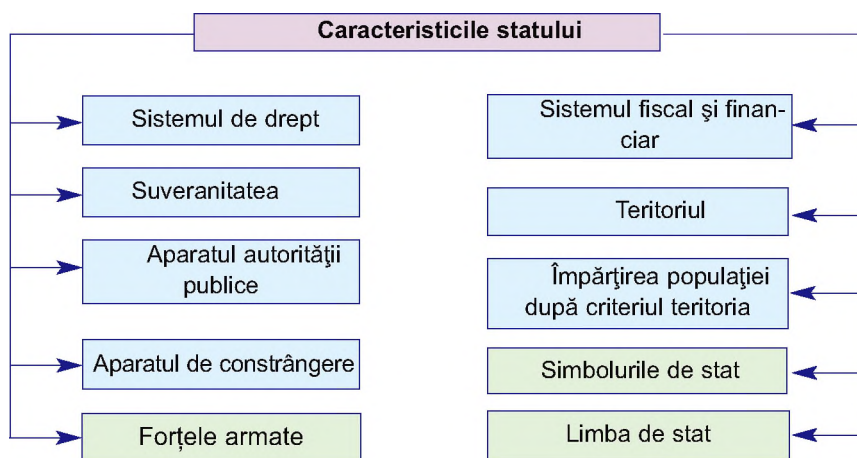
Fiecare stat stabilește anumite norme și reguli sociale și comportamentale obligatorii pentru toți. Aceste norme sunt numite drept¹; prezența sistemului de drept este încă o caracteristică obligatorie a statului. Până la apariția statului oamenii erau împărțiți după origine, apartenența la o anumită familie, trib etc. După apariția statului determinantă a devenit apartenența persoanei la o comunitate ce locuia pe un anumit teritoriu. Așadar, caracteristică a statului este împărțirea populației după principiul teritorial, existența unui teritoriu cu granițe stabilite. În fiecare stat există un sistem fiscal care organizează colectarea impozitelor, pe contul cărora este finanțat statul.

Majoritatea statelor au forțe armate, care asigură securitatea lor externă, adică apărarea de dușmanii din afară. Pentru statele actuale este caracteristică și existența **simbolurilor** — drapelul, imnul, stema, uneori și deviza statului. Majoritatea statelor au un sistem monetar propriu și limbă de stat.

*Din istoria dreptului
ucrainean*

Iaroslav cel Înțelept (circa 978–1054) a fost mare cneaz al Kievului, în timpul domniei căruia statul Kievean a atins cel mai înalt nivel de dezvoltare. Sub conducerea lui a fost scrisă prima culegere de norme juridice — „Adevărul rus”. Tot atunci a fost înființată una dintre cele mai mari biblioteci ale lumii de atunci, a fost înălțată Catedrala „Sfânta Sofia”, care dăinuie și azi. În prezent una din cele mai înalte decorații ale Ucrainei este ordinul ce-i poartă numele.

¹ Mai amănunțit despre drept va fi vorba mai departe

3. Puterea de stat

- *Amintiți-vă dacă ați fost cândva în situația în care cineva a influențat asupra acțiunilor voastre, v-a determinat comportamentul*

Puterea este posibilitatea și capacitatea persoanei sau ale unui grup de persoane de a-și exercita voința proprie, impunând-o, la nevoie, societății sau altor oameni. .

„Puterea” este o noțiune foarte vastă, putând fi folosită în multe domenii. Există câteva tipuri de putere. Dacă părinții nu vă permit să mergeți la plimbare până ce nu v-ați făcut temele sau vă stabilesc o anumită oră la care trebuie să vă întoarceți acasă, ei aplică puterea familială, care se bazează pe autoritatea și experiența lor de viață. Prin predicile lor fețele bisericesti pot influența esențial asupra credincioșilor. Aceasta ei o fac datorită puterii duhovnicești. Patronul unei întreprinderi stabilește reguli ale regimului interne obligatorii pentru executare de către toți angajații, aplicând puterea economică.

În procesul evoluției societății a apărut necesitatea de a avea un aparat special, care să ajute la reglementarea relațiilor dintre oameni, să apere interesele unor anumite grupuri de populație, să susțină puterea lor. Așa a apărut statul, iar o dată cu el și dreptul. Până la apariția statului nu existau niște mecanisme speciale ale puterii separate de societate și, de regulă, nu se foloseau mijloace de constrângere. Puterea avea un caracter social. Cu apariția statului se formează

autoritatea publică, mecanismul căreia era separat de societate, adică s-au format mecanisme speciale, un aparat special, au apărut oameni care asigurau realizarea acestei puteri.

Un tip aparte al puterii este puterea de stat, pe care o exercită statul.

Puterea de stat este un tip de putere care este exercitată de stat și de organele lui. Ea constă în capabilitatea și posibilitatea organelor de stat de a subordona comportamentul și acțiunile oamenilor și ale comunităților de pe teritoriul lui.

Spre deosebire de celelalte tipuri de putere, această putere este general obligatorie. În activitatea sa puterea de stat poate recurge la constrângere. În societatea împărțită în clase puterea de stat promovează interesele unui anumit grup de populație, apăra în mare măsură dominația sa. Însă pe măsura evoluției democrației, a formării societății democratice, obiectul puterii de stat se schimbă: ea trebuie să apere interesele majorității în societate, să reglementeze relațiile dintre oameni, să asigure drepturile tuturor oamenilor. În zilele noastre principala sarcină pentru puterea de stat este nu apărarea drepturilor unei anumite clase dominante, ci afirmarea valorilor general umane, a drepturilor general recunoscute ale omului.

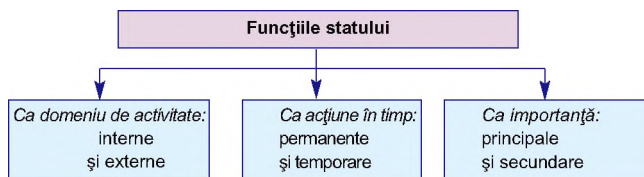
4. Funcțiile statului

Principalele direcții ale activității statului, care asigură îndeplinirea sarcinilor pentru care este constituit el, se numesc **funcțiile statului**.

Statul are diverse funcții, care se împart după anumite criterii (vezi schema 2).

Schema 2

Statul își exercită funcțiile atât pe teritoriul său, cât și peste hotarele lui. După domeniile de activitate funcțiile statului se împart în interne și externe.

Principala funcție internă a statului democratic modern este în principal asigurarea drepturilor și libertăților omului, **asigurarea pentru fiecare membru al societății a unor condiții de existență corespunzătoare**. Ea poate fi numită **socială**. Pentru aceasta statul se preocupă de dezvoltarea producției, de reglementarea ei, adică îndeplinește funcții economice. Participarea statului la activitatea economică depinde de mulți factori — tipul ei, sistemul social-economic etc.

O funcție importantă a statului este asigurarea **legalității și a ordinii de drept, reglementarea raporturilor dintre membrii societății, elaborarea normelor raporturilor sociale**. Una dintre funcțiile statului este cea cultural-educativă, care constă în susținerea **dezvoltării culturii, științei și învățământului**.

O funcție importantă a statului a fost timp de multe secole întărirea puterii păturilor dominante ale populației, care formau minoritatea ei. Însă treptat ea și-a pierdut rolul. În schimb, în lumea contemporană a apărut o nouă funcție a statului — cea ecologică. Când existența omenirii este amenințată permanent de un pericol real generat de poluarea mediului ambiant, numai statul, cu posibilitățile lui, este în stare să rezolve multe probleme ecologice acute.

Statul exercită și anumite funcții în afara hotarelor teritoriului său — asigură apărarea suveranității și independenței sale împotriva oricărui atentat. Fiecare stat tinde să dezvolte relații internaționale politice și economice, colaborează cu alte țări în domeniile ecologiei, legalității etc. Acestea sunt funcții externe ale statului.

Funcțiile amintite sunt funcții principale ale statului. Afară de aceasta, funcțiile statului se împart după termenul îndeplinirii lor. Toate funcțiile numite mai sus sunt funcții permanente ale statului. Dar lichidarea consecințelor catastrofei de la CAE Cernobil, mobilizarea economiei pentru a da ripostă unui agresor care atacă statul sunt funcții temporare (deși, din păcate, prima din ele statul o va îndeplini încă destul de multă vreme).

Unul din rezultatele evoluției societății este statul. El are anumite caracteristici: teritoriu separat, aparat de stat, în particular organe de constrângere, sistem fiscal și sistem de drept. O caracteristică importantă a statului este suveranitatea lui.

Statul îndeplinește funcții **interne** și **externe**.

Din vremuri străvechi unii oameni aveau posibilitatea de a-i influența pe alții, de a avea putere asupra lor. Un tip aparte al puterii este cea de stat, general obligatorie. Aceasta este un fel de putere socială exercitată de stat și de organele lui.

Rețineți: *stat, suveranitate, putere.*

Căutați în Internet:

<http://www.un.org/en/member&states>; <http://www.un.org/ru/member&states> — statele membre ale Organizației Națiunilor Unite; <http://www.un.org/ru/decolonization/nonselvgovterritories.shtml>; <http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml> — teritoriile de pe glob aflate sub administrarea altor state.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce caracteristici ale statului cunoașteți?
2. Ce este suveranitatea? În ce constă ea?
3. Ce funcții îndeplinește statul?
4. Ce este puterea?
5. Puterea a existat dintotdeauna în istoria omenirii?
6. Ce tipuri de putere cunoașteți?
- 7*. Dați exemple din experiența voastră de viață când față de voi s-a aplicat puterea. Ce fel de putere a fost aceasta?
- 8*. Faceți comparația între stat și societatea prestatală. Completați tabelul din caietul de lucru.

	Societatea prestatală (primitiv)	Statul
După ce principiu (caracteristică) se face împărțirea oamenilor		
Cine exercită puterea		
În ce constă puterea conducătorilor societății		
Se recurge sau nu la violență ori constrângere pentru cârmuirea societății		
Existența aparatului puterii publice		

- 9*. De ce, după părerea voastră, a apărut statul? Ce sarcini îndeplinea el? Pentru a răspunde folosiți-vă cunoștințele de istorie și literatură.
- 10*. Pe baza caracteristicilor statului analizați dacă Ucraina a fost sau nu stat până în anul 1991, dacă a avut sau nu suveranitate.
- 11*. După părerea voastră, cum se schimbă raportul dintre diferite funcții ale statului la etapa actuală? Argumentați-vă opinia.
12. Numiți în care din cazurile menționate este prezentă puterea și felul ei:
  - a) trei elevi din clasa a noua s-au înțeles să meargă după lecții la cinema;

b) poliția a reținut pe cineva care a încălcat regulile de circulație rutieră și i-a întocmit proces-verbal de contravenție;

c) Rada Supremă a Ucrainei a adoptat o lege;

d) o elevă de clasa a noua i-a făcut cadou prietenei sale o carte cu prilejul zilei de naștere;

e) un preot i-a îndemnat pe enoriași să se abțină de la consumul de carne în timpul postului;

f) directorul unei întreprinderi a dispus prin ordin mutarea unei zile libere.

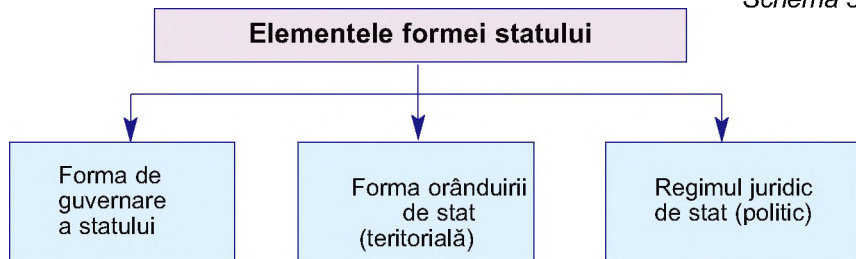
13. Descrieți un stat de basm imaginat în care ați vrea să trăiți.

§ 2. Puterea de stat. Forma statului

1. Forma statului

În prezent în lume sunt aproape 200 de state. Fiecare din ele este unic în felul său, însă diferite state au anumite caracteristici comune. Pentru a clasifica statele, a determina ce este comun și diferit în structura și guvernarea lor se folosește termenul „forma statului”. Aceasta este o modalitate de organizare și exercitare a puterii de stat, care este alcătuită din modul apariției organelor puterii și a metodelor realizării ei. Forma statului are trei elemente: forma de guvernare, forma orânduirii de stat (teritoriale) și regimul juridic de stat (politic) (vezi schema 3).

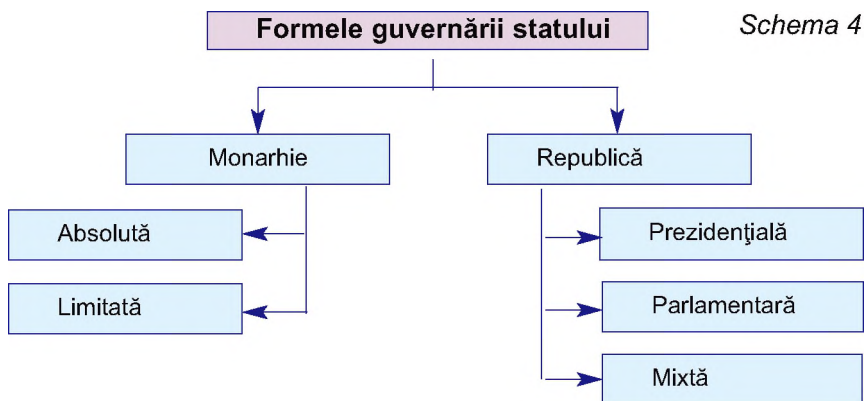
Schema 3

2. Forma de guvernare

Prima componentă a formei statului este forma de guvernare. **Forma de guvernare** stabilește organizarea puterii în țară, modul formării organelor puterii și ale celor de guvernare și al interacțiunii dintre ele.

Conform acestor caracteristici, statele se împart în *republici* și *monarhii* (vezi schema 4, pag. 15).

- *Amintiți-vă definițiile noțiunilor „republică” și „monarhie” din cursul de istorie.*

Într-o monarhie puterea o deține o singură persoană — monarhul, care în diferite țări are titluri diferite: rege, țar, sultan, emir, împărat etc. Denumirea titlului monarhului depinde de tradițiile istorice ale fiecărui stat. De regulă, monarhul vine la putere prin succesiune și în multe cazuri această putere a lui este proclamată sfântă, dată de Dumnezeu. Monarhul este un simbol al statului său, puterea lui cuprinde toate relațiile sociale din țară. Monarhul nu poartă răspundere în fața supușilor săi.

Monarhia este forma administrării de stat în care întreaga putere în stat aparține unei singure persoane și, de regulă, se moștenește.

Monarhiile sunt absolute și limitate (vezi schema 4). În **monarhia absolută** toată puterea aparține monarhului (regelui, țarului, împăratului, sultanului etc) și este nelimitată. Asemenea monarhii au fost Anglia și Franța până la revoluțiile burgheze din aceste țări, precum și Imperiul Rus, din componența căruia au făcut parte mult timp și teritoriile ale Ucrainei de azi.

În monarhia limitată puterea monarhului este limitată în măsură mai mare sau mai mică de lege (constituție) și de parlament, care este ales de popor. Exemple de monarhii limitate din zilele noastre sunt Marea Britanie, Spania, Japonia etc.

Regina Marii Britanii
Elizaveta II

Monarhiile absolute sunt de două feluri: despotice și teocratice.

În **monarhia despotică** monarhul are putere absolută, adică nelimitată, care se bazează pe autocrația cârmuitorului și exclude existența organelor puterii legislative, executive, judecătorești sau religioase.

Esența monarhiei teocratice este clară din însăși denumirea ei. Teocrația (din greacă — puterea lui Dumnezeu) este acea formă de organizare a puterii de stat și a celei locale, potrivit căreia ea aparține bisericii, clerului. În prezent în lume sunt două monarhii teocratice — Arabia Saudită și Vaticanul, în care puterea laică și cea duhovnicească (religioasă) aparțin unei singure persoane.

La rândul lor, monarhiile limitate se împart în două feluri: dualiste (reprezentative) și parlamentare (constituționale).

În monarhia dualistă (din latinescul *dualis*) șeful statului este monarhul, care conduce (real sau formal) puterea executivă. În monarhia dualistă parlamentul adoptă legi, dar putere de lege au și hotărârile monarhului. Guvernul poartă răspundere atât în fața parlamentului, cât și în fața monarhului. În aceasta constă caracterul dual al puterii în monarhia dualistă. Asemenea monarhii au fost ori sunt: Austria-Ungaria, Marocul, Kuweitul, Iordania.

În prezent cele mai răspândite sunt monarhiile parlamentare. Așa sunt majoritatea monarhiilor europene. Ele au un parlament, care formează guvernul. Într-un stat de felul acesta monarhul nu are dreptul de a emite legi, nu participă nemijlocit la activitatea guvernului. Într-o monarhie parlamentară (sau constituțională) hotărârile monarhului intră în vigoare numai dacă sunt semnate de guvern sau de ministrul de resort. Această semnare se numește **contrasemnare**.

Spre deosebire de monarhie, în republică sursa puterii este poporul. Organele puterii se formează pe calea alegerilor și au un anumit termen de exercitare a atribuțiilor. Într-o republică orice reprezentat al puterii, până la șeful statului, poartă răspundere în fața legii pentru acțiunile sale și poate fi demis.

Republica este forma de guvernământ în care sursa puterii este poporul, reprezentanții puterii sunt aleși pentru un anumit termen și poartă răspundere pentru acțiunile lor

Republicile se împart în parlamentare, prezidențiale și mixte (vezi schema 4)

În republica **parlamentară guvernul** este format de parlament și este răspunzător în fața lui (Germania, Italia). Într-o asemenea republică președintele este ales de cele mai multe ori de parlament și are preponderent funcții reprezentative

Pentru **republicile prezidențiale** (SUA, Brazilia, Mexic) este caracteristic că președintele se alege prin scrutin național, formează și conduce

Parlamentul
Germaniei —
Bundestagul

guvernul. Guvernul este răspunzător în fața președintelui și demisionează la alegerea unui președinte nou.

Republica mixtă îmbină caracteristicile republicii prezidențiale și ale celei parlamentare. În prezent aceasta este cea mai răspândită formă de republică. În ea guvernul și președintele formează în comun parlamentul. Republici mixte sunt Franța, Austria, Polonia, România etc.

La ora actuală pe glob sunt aproape 140 de republici și aproape 30 de monarhii. Cele mai vechi republici din istorie sunt considerate Atena și Sparta din Grecia Antică (sec. V-IV î.e.n.), Republica Romană (sec. V- II î.e.n.).

Majoritatea monarhiilor contemporane (din care 14 sunt în Asia, 12 — în Europa, 3 — în Africa și 1 — în Oceania) sunt limitate. Însă Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite, Omanul, Bruneiul, Qatarul și Vaticanul rămân monarhii absolute.

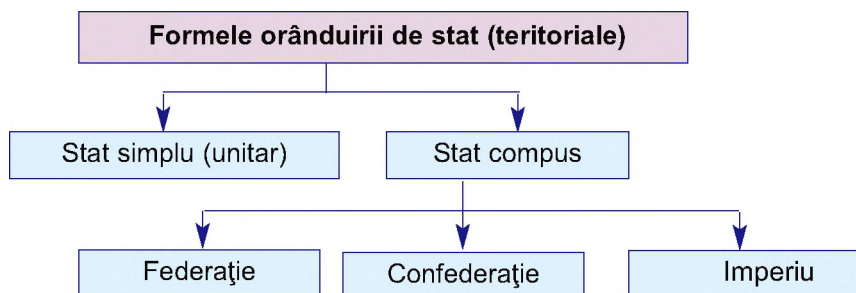
Cu toate că în majoritatea monarhiilor șeful statului primește puterea prin moștenire, există monarhii în care monarhul ajunge la putere în rezultatul alegerilor. Astfel, Papa de la Roma, capul monarhiei teocratice Vatican și al Bisericii Romano-Catolice, este ales de conclav — adunarea înaltului cler. Monarhie electivă este numită uneori Malaezia, șeful căreia — cârmuitorul suprem — este ales de sfatul cârmuitorilor pe un termen de cinci ani. Ar fi de menționat că regele Malaeziei are un rol mai mult ritual, iar funcțiile principale ale conducerii statului le exercită parlamentul și primul-ministru.

Cea mai veche dintre monarhiile contemporane este cea japoneză, instituită în anul 660 î.e.n., iar în Europa — regatul Danemarcei, care există din anul 899.

3. Forma orânduirii de stat

Orânduirea de stat (teritorială) definește organizarea teritorială internă a statului, interacțiunea dintre organele centrale și cele locale ale puterii. Ca orânduire statele sunt simple (unitare) (din latinescul *unitas*) și compuse (vezi schema 5).

Schema 5

În statul unitar **unitățile teritoriale** — regiuni, departamente, landuri, state etc. — n-au nici cea mai mică suveranitate. Ele nu au legi proprii, aparțin de cele naționale, cetățenie și impozite. Teritoriul unui stat unitar este considerat integru. În statul unitar acționează, de regulă, o constituție unică și legi unice, există un sistem unic al organelor de stat. În relațiile internaționale statul unitar reprezintă un tot întreg. State unitare sunt Polonia, Finlanda, Danemarca, Franța etc. Potrivit Constituției, unitară este și Ucraina.

Spre deosebire de statele unitare, statele compuse au unități administrative cu anumite caracteristici de suveranitate, însă o parte din atribuțiile lor le transmit centrului.

Statele compuse se împart în federații, confederații și imperii (vezi schema 5).

Federația (din latinescul *fœderatio* — uniune, alianță) este forma orânduirii de stat în care statul este alcătuit din formațiuni statale ce au o anumită independență politică, însă transmit o parte din drepturile și suveranitatea lor organelor federației. În statul federal fiecare parte componentă a lui — land, provincie, stat etc. are suveranitate, anumite particularități ale legislației și justiției, însă toate ele păstrează integritatea statului și organele supreme ale puterii sunt comune pentru toate. Într-un stat federal există, de regulă, organe ale puterii legislative, executive și judecătorești atât în componentele lui separate (subiecții federației), cât și în stat în întregul lui. Legislația țării stabilește clar competența organelor de la fiecare nivel. Deciziile

organelor naționale (federale) ale puterii sunt obligatorii pentru executare pentru subiecții federației și autoritățile lor, actele normative (între care și constituția) adoptate în limitele atribuțiilor și competenței lor au putere juridică mai mare ca cea a actelor unor părți aparte ale statului. Caracteristică pentru federației este cetățenia dublă — fiecare cetățean al unui subiect al federației este în același timp și cetățean al statului în genere. Părțile aparte ale federației își păstrează dreptul de a ieși din componența statului, cu condiția îndeplinirii unor anumite proceduri, căci unirea se înfăptuiește în baza unui acord între state separate, care transmit o parte din atribuțiile lor centrului național. În prezent federații sunt, între altele, Germania, Rusia sau SUA.

Confederația este o alianță între state suverane care se unesc pentru atingerea unui anumit scop bine determinat într-un anumit domeniu al activității de stat (de regulă, provizoriu). Confederația acționează în baza unui acord, fiecare din părțile ei păstrându-și suveranitatea. Într-o confederație nu este o constituție comună, un sistem judiciar și financiar comun. Fiecare din statele membre ale confederației își păstrează suveranitatea și are dreptul să iasă oricând din componența ei. Confederațiile se formează în principal pentru îndeplinirea unor anumite sarcini (apărare, comerț etc.). De regulă, ele sunt instabile și se destramă în scurt timp (este cazul Republicii Arabe Unite, din care în anii 1958–1968 făceau parte Siria și Egiptul) ori se transformă în federații (cazul SUA, care la etapa de început a formării lor au fost o formațiune confederativă).

Pe glob sunt numeroase state federative: Australia, Austria, Argentina, Belgia, India, Canada, Mexicul, Pakistanul, Republica Sud-Africană etc.

Una din ultimele confederații veritabile din istorie a fost creată de Senegal și Gambia în februarie 1982 și s-a intitulat Senegambia. Însă în septembrie 1989 ea s-a destrămat.

În prezent confederație este oficial Elveția (denumirea deplină a acestui stat este Confederația Elvețiană), dar, conform constituției, ea este stat federativ.

Imperiu (din latinescul imperium — putere, dominare) este forma de orânduire de stat în care din componența statului fac parte teritoriile

anexate prin forță de la alte state, independente până atunci. Părțile componente ale unui imperiu nu au suveranitate și nu pot ieși din proprie voință din componența lui. Caracteristică este diferența dintre drepturile părții centrale a statului (metropolei) și ale părților supuse (coloniilor). Imperiul este orânduirea de stat rămasă, în principal, de domeniul trecutului. Așa au fost imperiile Roman, Otoman, Britanic. Acesta din urmă s-a transformat la sfârșitul secolului XX într-o comunitate de peste 40 de state independente, între care unele mari, precum India, Canada etc.

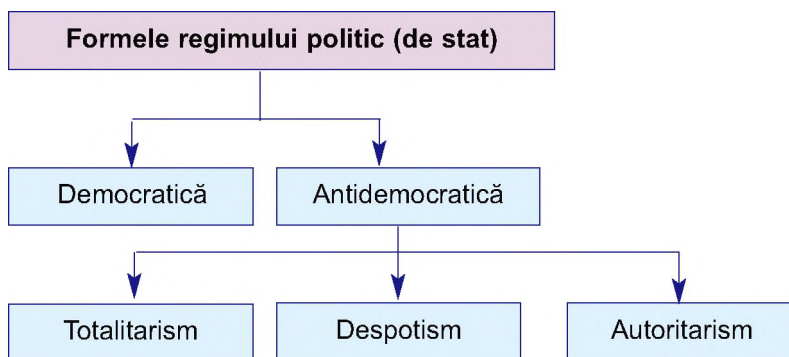
În vremea Ucrainei a făcut parte din state diferite ca orânduire de stat și formă de guvernare. În secolul XIX teritoriile ale Ucrainei de azi făceau parte din imperiile Austro-Ungar și Rus. După anul 1917 regiunile apusene ale Ucrainei au ajuns în stăpânirea Poloniei, care era un stat unitar, republică. Partea răsăriteană a Ucrainei a intrat în anul 1922 în componența unui stat federativ nou creat — Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS).

4. Regimul politic (de stat)

Regimul politic (de stat) stabilește metodele și mijloacele exercitării puterii în stat.

Regimurile politice sunt variate, dar sunt împărțite în democratice și nedemocratice (antidemocratice). Majoritatea statelor tind să asigure democrația, să acționeze potrivit cerințelor ce caracterizează o societate democratică (vezi schema 6).

Schema 6

Democrația (din greacă: demos — popor + cratos — putere) este forma regimului de stat în care puterea de stat se exercită pe baza participării cu drepturi egale a cetățenilor la dirijarea treburilor statului, cu respectarea garantată a drepturilor și libertăților lor conform standardelor internaționale ale drepturilor omului.

Într-un **stat democratic** principala sursă a puterii este poporul. Puterea de stat se exercită pe baza împărțirii ei în legislativă, executivă și judecătorească. Într-un stat democratic sunt garantate și asigurate egalitatea reală a tuturor cetățenilor în fața legii, realizarea drepturilor și libertăților declarate. Pentru a oferi posibilitatea participării tuturor cetățenilor la viața economică și cea politică statul democratic asigură existența a diferite forme de proprietate, libertatea de acțiune a formațiunilor politice și de alt fel, diversitatea vieții politice (pluralismul). Într-o țară democratică sunt create condiții pentru supremația legii și independența justiției.

Spre deosebire de statele democratice, în societățile antidemocratice cetățenii sunt lipsiți de posibilitatea de a participa la rezolvarea problemelor de stat sau această participare este formală. În majoritatea cazurilor în asemenea țări se instituie puterea unei singure persoane (sau a unui grup de persoane), a unui singur partid cu ideologia lui, iar celelalte sunt oprite. În statele antidemocratice drepturile omului nu sunt garantate și sunt limitate permanent.

Regimurile antidemocratice sunt prezentate în schema 6.

Caracteristicile principale ale **regimului totalitar** sunt controlul total asupra tuturor sferelor vieții politice, dominarea unei singure ideologii, monopolul statului în economie.

Pentru **despotism** este specifică concentrarea întregii puteri în mâinile unei singure persoane (a despotului), aplicarea unor metode extrem de dure de guvernare a statului, îngrădirea drepturilor și libertăților cetățenești.

Autoritarismul se caracterizează și el prin concentrarea puterii în mâinile unei singure persoane sau în ale câtorva persoane, deținerea puterii de către șeful statului pe un timp nelimitat. Într-un asemenea regim opoziția politică este inexistentă, conducerea se exercită în principal prin emiterea de ordine și fără dezbateri.

Forma de stat are trei elemente — forma de guvernare, forma orânduirii de stat și regimul politic (de stat).

Forma de guvernare caracterizează modul formării organelor puterii în stat și atribuțiile lor.

Orânduirea de stat definește structura statului, raporturile dintre organele supreme, centrale și locale ale puterii.

Capitolul 1. Bazele teoriei statului și dreptului

Regimul politic (de stat) caracterizează modalitățile folosite pentru guvernarea statului. Majoritatea țărilor lumii tind spre făurirea unei societăți democratice. În statele democratice există sistemul de împărțire a puterii de stat în legislativă, executivă și judecătorească, se asigură supremația legii și independența justiției, pluralismul în politică și economie. În asemenea state se garantează drepturile și libertățile tuturor oamenilor

Rețineți: *forma de stat, puterea de stat.*

Căutați în Internet:

<http://nbuviap.gov.ua/asambleya/constitutions.php> — textele constituțiilor statelor lumii în limba ucraineană.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Care sunt particularitățile puterii de stat?
2. Ce este forma de stat și care sunt elementele ei?
3. Explicați termenii „formă de guvernare”, „regim politic (de stat)”, „orânduire de stat”.
4. Ce înseamnă democrația și ce caracteristici are ea?
5. Dați exemple de state actuale sau din trecut cu diferite regimuri politice, forme de guvernare și orânduirii de stat.
- 6*. Folosind cunoștințele de istorie, geografie și altele, completați tabelul în caietele de lucru. заповніть таблицю в робочих зошитах.

Țara	Forma de guvernare	Forma orânduiri de stat	Forma regimului politic
SUA			
Marea Britanie			
Franța			
RFG			
Ucraina			

7*. Definiți formele de guvernare a statului prezentate mai jos.

a) La fiecare patru ani în stat au loc alegeri parlamentare. După alegeri parlamentul formează un guvern condus de primul-ministru. Statul se împarte în regiuni conduse de șefi de administrații numiți de guvernul statului.

b) Statul este condus de un împărat, toate legile intră în vigoare după aprobarea lor de parlament și semnarea de împărat. Parlamentul se alege pe un termen de 5 ani. În parlament sunt reprezentanți ai 12 state, fiecare cu guvernul său și legislația sa.

c) Puterea în țară o deține un conducător care a ajuns la putere în urma unei lovituri militare de stat. Acțiunea constituției este suspendată temporar. Afară de provincia centrală, în componența statului intră trei teritorii cucerite prin agresiune. Țara are parlament, însă puterea lui este foarte limitată.

8*. Analizați starea actuală a țării noastre în ceea ce privește corespunderea cerințelor unui stat democratic. Propuneți căi și acțiuni care să asigure perfecționarea democrației în Ucraina.

§ 3–4. Noțiunea de norme sociale și felurile lor

- Exprimați-vă opinia privind reglementarea relațiilor între oameni în diferite situații înfățișate în imaginile de mai jos.

1. Normele sociale

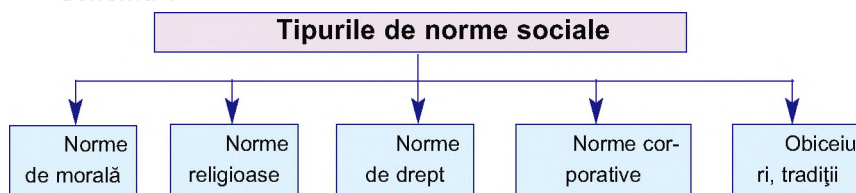
Fiecare dintre voi cunoaște diferite reguli ce reglementează relațiile dintre oameni. Pe șosele acționează regulile de circulație rutieră, pe terenul de hochei — regulile sportive.

Regulile (normele) cu caracter general care reglementează relațiile în societatea umană și sunt instituite de stat, societate, asociațiile cetățenești se numesc **norme sociale**.

Normele sociale sunt variate (vezi schema 7, pag. 24). Ele pot fi împărțite după conținut și sferă de reglementare în norme politice, norme culturale, norme estetice, norme tehnice etc. Normele sociale se deosebesc prin subiecții instituirii și protecției lor, modalitățile de consfințire a lor.

Schema 7

În decurs de multe decenii, iar uneori și secole, se formează **obiceiuri și tradiții**. Anume datorită tradițiilor sărbătorim aniversarea zilei de naștere sau Anul nou, după obiceiuri sărbătorim nunțile sau botezurile. Obiceiurile și tradițiile se deosebesc în mare măsură de la o țară la alta, de la un popor la altul. Aceste norme sociale se fixează în principal în conștiința oamenilor. Omul hotărăște de sine stătător dacă să respecte sau nu anumite tradiții și obiceiuri, iar în cazul nerespectărilor lor este condamnat de semenii săi.

- *Dați exemple de tradiții și obiceiuri ale poporului ucrainean și ale altor popoare pe care le cunoașteți.*

O dată cu apariția religiei și a credințelor apar **normele religioase**. Ele sunt stabilite de cărțile sfinte, de hotărârile organelor supreme ale confesiunilor religioase și se consideră că sunt date de o putere de sus — Dumnezeu. Aceste norme sunt valabile numai pentru adepții unei religii oarecare, iar în cazul nerespectării normelor religioase persoana poate fi excomunicată, anatemită (blestemată) ori supusă vreunei alte forme de pedeapsă.

- *Ce religii și norme religioase cunoașteți? Amintiți-vă ce cărți sfinte ale diferitelor confesiuni cunoașteți?*

În prezent în stat sunt multe și diverse organizații și asociații publice care trebuie să-și reglementeze activitatea lor internă, relațiile dintre membrii comunității. Ele stabilesc modul primirii cetățenilor în comunitate, modul formării organelor de conducere și pe cel al activității lor, alte norme interne. Este clar că aceste norme se referă doar la membrii comunităților respective. Asemenea norme se numesc norme corporative. De ele țin normele statutelor partidelor politice, ale organizațiilor publice etc.

Destul de frecvent se folosesc în viață **normele morale**. **Morala** constă din norme bazate pe raportul dintre criteriile binelui și răului, cinstei și necinstei, omeniei și cruzimii. Normele morale sprijină societatea, încălcarea lor este pedepsită cu damnarea morală și publică. 24

2. Noțiunea de drept și caracteristicile lui

Printre multele reguli existente în societatea umană sunt unele aparte, instituite de stat. Aceste reguli se numesc **norme de drept**.

Ce este dreptul? Acest cuvânt are două sensuri. Pe de o parte, dreptul înseamnă posibilitatea oferită omului de a face ceva: fiecare dintre voi are dreptul la învățământ și asistență medicală gratuite, puteți să vă adresați organelor de stat pentru a vă apăra interesele. Părinții voștri au dreptul la proprietate, în particular la locuință, la primirea la timp a salariului, bunicii voștri au dreptul de a primi pensie. Posibilitatea persoanei de a-și satisface necesitățile pe cale legală se numește **drept subiectiv**.

Pe de altă parte, dreptul are încă un sens, mai larg.

Dreptul obiectiv este un sistem de norme și reguli de comportament general obligatorii, definite formal, care sunt stabilite și susținute de stat și reglementează relații sociale importante.

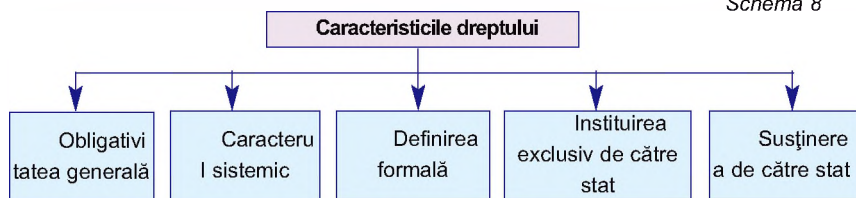
Anume dreptul acesta îl studiază știința numită „jurisprudență”.

Pe baza acestui termen pot fi definite anumite caracteristici specifice anume dreptului și normelor lui (vezi schema 8). Spre deosebire de multe alte reguli, normele de drept sunt general obligatorii pentru toți cei ce trăiesc pe teritoriul statului care i-a primit, indiferent de dorință și atitudinea față de drept și stat. O altă caracteristică importantă a normelor de drept este definirea lor formală. Aceasta înseamnă că normele de drept sunt consfințite prin norme și reguli comportamentale clare, expuse în principal în niște documente speciale.

Dreptul reglementează relațiile cele mai generale și importante dintre oameni, relațiile dintre instituții, organizații și state în situațiile care privesc partea populației dominantă în societate. Dreptul este expresia voinței statului și normele de drept le instituie numai statul. El nu numai că instituie normele de drept, ci și asigură respectarea lor, folosind pentru aceasta în caz de necesitate aparatul de constrângere. Adică anume statul garantează respectarea normelor de drept.

Este important de menționat că normele de drept au caracter sistemic, deci există un sistem de norme. Normele consfințite în diferite acte juridice nu există independent una de cealaltă, ci se află în concordanță, nu pot să contravină una alteia, ci dimpotrivă, trebuie să se completeze reciproc.

Schema 8

În lume există multe legi curioase, mai ales în SUA. Iată doar câteva din ele.

În comitatul Mohave din statul Arizona persoana care a furat un săpun este obligată să se spele cu el până când acesta nu se va consuma total

Conform regulii stabilite în Danville, statul Pennsylvania, starea furnurilor de incendiu trebuie verificată... cu o oră înainte de izbucnirea incendiului.

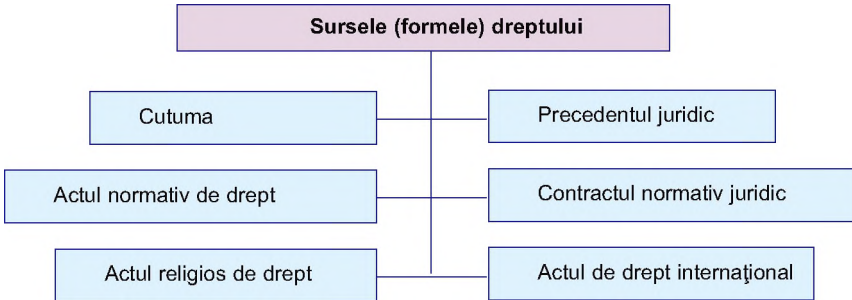
În Holion, statul Massachusetts, persoana care stropește gazonul din fața casei în timpul ploii va fi pedepsită.

Un decret emis de primăria orașului San Francisco interzice ridicarea de jos a confettiurilor pentru a fi refolosite.

3. Sursele dreptului

Se știe că dreptul este un sistem de norme. Cum apar și se consfințesc normele de drept? Modalitățile și formele de exprimare și consfințire a normelor de drept se numesc surse ale dreptului (vezi schema 9).

Schema 9

Probabil, cea mai veche dintre aceste surse este cutuma (obi-ceiul). Cutumele se formează pe parcursul multor ani, secole chiar, se fixează în conștiința majorității oamenilor și apoi sunt recunoscute de stat sau chiar de comunitatea internațională. Înainte vreme cutuma avea o importanță mare, dar în zilele noastre ea s-a pierdut în mare parte. Multe cutume au devenit norme ale unor acte juridice. Astfel, cutuma intangibilității solilor, fie ei și ai unui stat dușman, care exista în Evul Mediu, în secolul XX a fost recunoscută de majoritatea statelor lumii și consfițită printr-un acord internațional privind intangibilitatea diplomaților.

Așadar, în jurisprudență **cutumele** se constituie ca norme comportamentale sociale formate pe parcursul aplicării lor în fapt într-o perioadă îndelungată de timp și care sunt aprobate de stat.

În unele state, cum sunt SUA sau Marea Britanie, o importanță majoră o are sursa de drept care este precedentul juridic. Esența lui constă în aceea că hotărârea într-un proces concret luată de judecătorie sau de un organ de stat este definită de un model numit „precedent” pentru rezolvarea unor procese asemănătoare în viitor.

Precedentul juridic (din latinescul *praecedens, praecedentis* — cel ce transmite) este o hotărâre a unui organ competent al statului menită să reglementeze o situație concretă și este general obligatorie pentru reglementarea unor situații analogice în viitor.

Neajunsul acestor două norme ale dreptului este expunerea lor confuză, insuficient de clară.

Precedentele juridice și cutumele existente în prezent în Marea Britanie sunt foarte diverse ca semnificație și conținut. Astfel, anume cutuma stabilește că prim-ministrul al țării devine liderul partidului câștigător în alegerile parlamentare. Aceasta nu se consențează în nici o lege, dar regula se respectă de câteva sute de ani. De asemenea, cutuma stabilește că șeful Camerei lorzilor — lordul cancelar — șade pe un sac umplut cu lână, și parlamentarii votează nu prin ridicarea mâinilor, ci trecând pe două uși diferite.

Nici o lege britanică nu stabilește cum să se desfășoare mitingurile și manifestările de stradă, însă încă la începutul secolului XIX o judecătorie engleză a stabilit prin hotărârea sa modul desfășurării adunărilor, mitingurilor și demonstrațiilor, mod care se aplică până în prezent ca precedent.

Un loc precis determinat în sistemul surselor de drept îl ocupă **contractul normativ juridic**, esența căruia constă în aceea că norma de drept este consecința unui acord sau a unei convenții între diferite organe sau demnitari. Un exemplu de document de acest fel este Tratatul Constituțional încheiat în iunie 1995 între Președintele Ucrainei și Rada Supremă, acordurile ce se încheie între Guvernul Ucrainei și sindicate, asociații ale angajatorilor etc.

În ultima vreme crește importanța actelor de drept internațional, care sunt acorduri interstatuale general obligatorii în viața internă a statelor respective. În prezent în Ucraina acordurile interstatuale devin parte componentă a legislației interne dacă Rada Supremă a Ucrainei își dă consimțământul pentru obligativitatea lor. În cazul acesta ele acționează pe teritoriul Ucrainei concomitent cu legile Ucrainei.

Există și **norme religioase de drept** — norme stabilite de biserică, pe care statul le declară general obligatorii. De exemplu, limitarea participării femeilor la viața socială în unele țări islamice

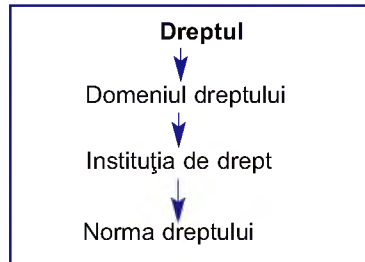
Potrivit codului penal iranian, care se bazează pe legile islamice șiite, unui hoț prins prima oară i se taie patru degete de la mâna dreaptă. Dacă este prins furând a doua oară, i se taie toate degetele de la piciorul stâng, iar dacă este prins a treia oară — îl așteaptă închisoarea pe viață.

Sursa principală de drept în majoritatea țărilor lumii este **actul normativ de drept**. Acesta este un document oficial adoptat (emis) de subiectul împuternicit în acest sens în forma și modul prevăzute de lege și care stabilește normele de drept pentru un cerc nedefinit de persoane și este prevăzut pentru aplicare multiplă.

Trăsătura comună a tuturor surselor cuprinse în această noțiune este aceea că actul normativ de drept este emis de organele statului care au acest drept. El este formulat concis și definește fără echivoc norme juridice. Principalele tipuri de acte normative de drept sunt legile și actele subordonate legii. Această sursă de drept este principală și în statul nostru.

4. Noțiunea de sistem de drept și elementele lui

Schema 10

Normele de drept reglementează un cerc extrem de larg al relațiilor sociale, de aceea nu este de mirare că dreptul are o anumită structură internă (vezi schema 10).

Normele dreptului reglementează relații aproape în toate sferile vieții sociale. Anume normele de drept determină modul angajării în muncă și pe cel al concedierii, relațiile dintre cumpărător și magazin, modul moștenirii unor bunuri, modul încheierii căsătoriei și pe cel al divorțării, modul tragerii la răspundere a unui infractor sau modul luării în arendă a unui teren. Este clar că normele ce reglementează relații atât de diferite, diferă și ele substanțial.

Normele ce reglementează relațiile într-o anumită sferă a vieții sociale formează grupe. Pe de o parte, ele au în comun aceea că reglementează obiectul reglementării de drept (unele norme se referă la muncă, altele — la familie, la relațiile funciare). Pe de altă parte, aceste grupe se deosebesc ca metodă cu ajutorul căreia normele de drept reglementează relațiile.

*Din istoria dreptului
ucrainean*

Kisteakivski Bogdan Olexandrovici (1868-1920) — marcant filozof și jurist, doctor în științe juridice, academician al Academiei de Științe a Ucrainei, profesor, decan al facultății de drept a Universității „T.G. Șevcenko” din Kiev. A studiat problemele teoriei statului și dreptului și filozofia dreptului. Este unul din primii juriști ucraineni care au elaborat teoria statului de drept.

Dacă o persoană cumpără alimente la magazin sau la piață, ea se înțelege cu vânzătorul. Acționând în cadrul legal, ea are anumite opțiuni (se înțelege asupra prețului, cantității și calității mărfii etc.). Același drept la alegere îl au și persoanele care se căsătoresc. Membrii relației sunt egali unul cu celălalt. În aceste cazuri membrii relațiilor au dreptul la alegere. Această metodă de reglementare se numește **dispozitivă**, adică oferă dreptul de a alege. Însă când vine vorba despre pedepsirea unui criminal — ucigaș, hoț, tâlhar — nimeni nu-i dă dreptul să aleagă între a-și ispăși pedeapsa sau a n-o ispăși. Tot așa, nimeni nu negociază cu o persoană obligația ei de a-și plăti impozitele. În acest caz norma legală nu-i lasă persoanei posibilitatea de a alege, ba chiar prevede posibilitatea aplicării forței de către stat. Când unul dintre membri are posibilitatea de a-și impune propria voință altuia, este vorba despre metoda **imperativă** de reglementare a relațiilor. .

Totalitatea normelor juridice ce reglementează relațiile sociale într-o anumită sferă cu ajutorul unei metode specifice de reglementare juridică se numește **domeniu al dreptului**.

În Ucraina sunt mai multe domenii ale dreptului.

- *Folosindu-vă de imaginile din pag. 31, spuneți ce credeți despre aceea ce relații reglementează fiecare din domeniile indicate.*

Domeniile dreptului se împart în constituțional (sau de stat, care stabilește normele principale ale ființării și funcționării statului), al muncii (care reglementează relațiile dintre angajat și angajator sau patronul întreprinderii), penal (prevede răspundere pentru încălcările cele mai grave ale legii — delicturile), civil (normele lui reglementează relațiile patrimoniale și unele relații personale nepatrimoniale), al familiei (reglementează relațiile ce țin de întemeierea familiei, relațiile dintre soți, precum și dintre părinți și copii) și multe altele.

Din sistemul de drept fac parte și **instituțiile de drept**. Instituția de drept are, de regulă, un caracter mai îngust decât domeniul. Ea cuprinde norme juridice ce se referă la un fel anume de relații sociale clar definite. Așa este, de exemplu, instituția alegerilor, instituția proprietății, instituția apărării legitime etc. Instituția dreptului poate să cuprindă normele unui domeniu al dreptului sau ale câtorva (în cazul acesta este vorba despre instituția de drept interdisciplinară).

§ 3-4. Noțiunea de norme sociale și felurile lor

dreptul constituțional

dreptul funciar

dreptul civil

dreptul administrativ

dreptul muncii

dreptul familiei

dreptul penal

Elementul primar al întregului sistem de drept este norma de drept — regula de comportament obligatorie stabilită și susținută de stat. Anume din aceste norme sunt zidite, ca din niște „cărămizi”, și „clădirea” instituției de drept, și cea a domeniului dreptului, și întregul sistem al dreptului

În statul american Florida este o lege prin care un criminal are obligația de a-și preveni verbal sau în scris victima cu 24 de ore înainte de preconizatul atac asupra ei. Nerespectarea acestei prevederi este considerată de instanța de judecată ca circumstanță agravantă.

În New Orleans se interzice legarea crocodilului de hidrantul de incendiu din stradă, iar în Atlanta — legarea girafei de stâlpul de telegraf.

În Baltimore veți încălca legea dacă veți lua la teatru... un leu.

În statul Texas se interzice să se tragă cu pușca în bizoni de la etajul al doilea al unui hotel.

În Alaska este interzis să fie treziți urșii pentru a-i fotografia.

În Chicago nu se permite pescuitul dacă ești îmbrăcat în pijama, iar în statul Idaho — dacă ești călare pe cămilă.

Așadar, relațiile dintre oameni sunt reglementate de diferite norme sociale. Un loc aparte între ele îl ocupă normele de drept ce reglementează cele mai importante relații dintre oameni, care se stabilesc și se susțin de către stat. Dreptul reglementează relațiile dintre oameni, apără drepturile și interesele lor.

Surse ale dreptului sunt actele normative, cutumele, precedentele, contractele normativ-juridice, actele de drept internațional, normele religioase de drept. Între numeroasele acte normative de drept un loc special îl ocupă legile cu putere juridică supremă.

Sistemul de drept cuprinde domeniile dreptului, instituțiile de drept și normele de drept. Normele de drept sunt acele „cărămizi” din care „se zidește” întregul sistem al dreptului.

Rețineți: norme sociale, drept, domeniu al dreptului, normă de drept, surse ale dreptului..

Căutați în Internet:

<http://zakon0.rada.gov.ua/laws> — baza legislației Ucrainei pe site-ul Radei Supreme a Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce sunt normele sociale? Ce feluri de norme sociale cunoașteți?
2. Explicați noțiunile: „drept”, „domeniu al dreptului”, „instituția de drept”, „norma de drept”, „sistemul de drept”, „precedentul juridic”.
3. Care sunt caracteristicile dreptului?
4. Numiți sursele de drept pe care le cunoașteți.
- 5*. Expuneți-vă părerea privind rolul pe care îl are dreptul în viața societății.
6. Prin ce se deosebește dreptul de alte norme sociale?
7. Dați exemple de norme morale consfințite de normele de drept în vigoare.
- 8*. Cum credeți: ar putea funcționa statul fără normele de drept?
- 9*. Comparați diferite surse ale dreptului și analizați avantajele și dezavantajele lor.
10. Dați exemple de norme ce fac parte din diferite domenii ale dreptului, precum și de cazuri în care voi sau cunoscuții voștri, personaje din filme sau opere literare au avut de a face cu norme ale dreptului care țin de diverse domenii ale dreptului.

Activitatea practică 1

Normele sociale în viața oamenilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. Folosindu-vă de cunoștințele de istorie, literatură și din alte obiecte studiate, comparați felurile de norme sociale pe care le cunoașteți. Completați tabelul în caietul de lucru.

Felurile de norme sociale	Modalitatea aplicării	Cine le adoptă (aplică)	Consecințele nerespectării	Forma de consfințire
Normele moralei				
Cutumele, tradițiile				
Normele religioase				
Normele de drept				
Normele corporative				

2. Stabiliți ce norme sociale sunt încălcate în exemplele prezentate mai jos.

a) un școlar n-a venit la o întâlnire despre care s-a înțeles în prealabil cu un coleg de clasă, deși putea să vină;

- b) un creștin a mâncat carne în Postul Mare;
- c) un fotbalist a luat înainte de meci un preparat interzis (doping);
- d) un elev nu și-a cumpărat bilet de călătorie cu trenul;
- e) nepotul a refuzat s-o ajute pe bunica sa în gospodărie și s-a dus la joacă;
- f) un membru de partid a refuzat să-și plătească cotizația;
- g) un cetățean și-a pierdut pașaportul.

3. Analizați situațiile prezentate mai jos și stabiliți ce norme sociale acționează în fiecare din aceste situații, cine este participant la relațiile apărute și dacă sunt încălcate normele sociale.

1) Un elev de 15 ani din clasa a noua s-a dus dimineața la școală. Traversând strada pe trecerea pietonală el a văzut în drum un câțel. S-a gândit să-i dea ceva de mâncare și a cumpărat la magazin o franzelă. Însă, jucându-se cu câțelul, a întârziat la prima lecție.

2) O fată și-a invitat prietenii la aniversarea zilei sale de naștere. Invitații s-au sfătuit între ei și au hotărât să-i facă împreună un cadou — un tort mare și un aparat de fotografiat. Petrecerea a fost frumoasă, toți au rămas mulțumiți.

3) Văzând pancartele unui partid politic, un tânăr a venit la un miting în apărarea unui masiv forestier pe locul căruia se plănua un șantier de construcție. Curând după aceea tânărul a scris cerere de intrare în acest partid, care după achitarea cotizației de intrare a fost examinată la adunarea organizației primare de partid.

4) În timpul unui meci din campionatul de fotbal al Ucrainei doi jucători s-au ciocnit pe teren. În rezultat unul din ei și-a fracturat grav piciorul. Nemulțumiți, suporterii echipei lui s-au luat la bătaie cu personalul stadionului, fiind nevoie de intervenția poliției.

5) Pregătindu-se de sărbătorirea Revelionului, un cuplu a cumpărat un brad și l-a împodobit în apartament. În timpul sărbătoririi, nepoțelul a aprins un foc bengalez de la care bradul a luat foc. Incendiul a fost stins de pompierii chemați de vecini.

6) În timpul vizitării grădinii zoologice, la propunerea ghidului, niște școlari au aruncat animalelor o bucată de carne și apoi au urmărit comportamentul lor.

4. Închipuți-vă că sunteți participanți ai unor anumite relații sociale în care acționează diferite norme sociale. Imitați aceste situații, analizați-le și stabiliți cum trebuie să acționați în ele.

Verificați-vă cunoștințele

1. Amintiți-vă ce înseamnă aceste cuvinte: lege, morală, drept.
2. Cumpărați diferite tipuri de norme sociale și diferite surse ale dreptului.
3. Explicați prin ce se deosebesc normele dreptului de alte reguli sau norme sociale.
4. Dați exemple de diferite tipuri de norme sociale.

Din variantele propuse ale răspunsurilor alegeți UNA corectă.

1. Care din definițiile următoare corespunde noțiunii de „norme sociale”?

A reguli (norme) cu caracter general ce reglementează relațiile în societatea umană și sunt instituite de stat, de societate sau de asociațiile cetățenești

B norme sau reguli general obligatorii definite formal, care sunt instituite și susținute de stat, reglementează cele mai importante relații sociale și pentru nerespectarea cărora se aplică răspunderea juridică

C reguli care dau unei persoane fizice sau juridice posibilitatea de a institui, schimba sau înceta cu acțiunile sale drepturile și obligațiile cetățenilor

2. Ce act normativ are putere juridică supremă în Ucraina?

A hotărârea Guvernului Ucrainei

B hotărârea Curții Supreme de Justiție

C Decretul Președintelui Ucrainei

D Legea Ucrainei

3. Ce sursă a dreptului nu se folosește în Ucraina?

A actul normativ de drept

B contractul normativ juridic

C tratatul de drept internațional

D precedentul juridic

4. Care din acțiunile menționate reprezintă îndeplinirea funcțiile interne ale statului?

A cetățeanul C. a comandat fotografii la un laborator al firmei „Kodak”

B Ambasadorul Ucrainei în SUA a discutat cu reprezentantul Departamentului de stat despre acordul privind limitarea înarmărilor

C polițiștii au reținut un infractor înarmat care a încercat să jefuiască o bancă

D organizația publică „Amnistia internațională” a dat publicității un raport privind încălcarea drepturilor omului în țările lumii anul trecut

E asociația sindicatelor din Ucraina și asociația angajatorilor privați au purtat negocieri privind conținutul acordului general pe anul următor

5. Care din noțiunile menționate sunt formă a orânduirii de stat?

A democrația

B dictatura

C imperiul

D monarhia

Capitolul 2

Raporturile de drept. Infraacțiunile. Răspunderea juridică

§ 5. Raporturile de drept

1. Noțiunea de „raporturi de drept”

- *Amintiți-vă situațiile pe care le-am examinat la lecțiile precedente. În unele din ele participanții la evenimente au folosit normele de drept, în altele — alte reguli, deoarece normele de drept nu pot (și nici nu trebuie) să reglementeze toate relațiile sociale.*

Să analizăm câteva situații. O elevă a întârziat la școală. Un băiat a cumpărat de la magazin o sticlă de limonadă. O femeie s-a aranjat la lucru la un spital. Niște tineri vorbeau urât, iar după ce un trecător le-a făcut observație ei l-au luat la bătaie.

Ce au în comun aceste situații?

În primul rând, probabil, faptul că în toate cazurile enunțate oamenii intră în anumite raporturi între ei, în relații cu anumite organe sau instituții: eleva — cu școala, băiatul — cu magazinul, femeia — cu spitalul, tinerii — cu trecătorul pe care au început să-l bată și apoi, cel mai probabil, vor suporta rigorile legii.

În al doilea rând, în toate aceste cazuri acțiunile lor sunt reglementate de norme de drept.

Raporturile sociale reglementate de norme de drept se numesc **raporturi de drept**.

Pot fi numite raporturi de drept orice raporturi sociale?

Două bătrânici s-au întâlnit în stradă și discută ultimele noutăți. Niște tineri ce călătoreau cu metroul „n-au observat” un bătrân care stătea lângă ei și nu i-au cedat locul. Deși în aceste cazuri apar anumite raporturi între oameni, nu există norme de drept care să le reglementeze.

Normele de drept reglementează numai raporturile sociale cele mai importante. Raporturile care nu au importanță esențială sunt reglementate de alte norme sociale.

Pentru apariția raporturilor de drept sunt necesare câteva condiții. În primul rând trebuie să existe o normă de drept care să le reglementeze. În al doilea trebuie să fie participanți la aceste raporturi. Afară de aceasta, trebuie să aibă loc evenimente cu consecințe juridice.

Intrând în raporturi de drept, participanții la ele se folosesc de drepturile lor, îndeplinesc obligații, își schimbă situația juridică. În procesul acesta este important să se stabilească cine poate fi participant la raporturile juridice.

- *Cum credeți: cine poate fi participant la raporturi de drept? Numiți participanții la raporturile de drept din situațiile despre care a fost vorba mai sus.*
- *Care sunt caracteristicile raporturilor de drept?*

Raporturi există și între animale: mamifere, păsări, chiar și reptile sau insecte. Uneori între ele — în turmă, stol sau herghelie — apar raporturi destul de complexe. Însă acestea nu sunt raporturi sociale și, prin urmare, nu sunt reglementate de norme sociale, ci de legi naturale. Desigur, asemenea raporturi nu pot fi numite raporturi de drept.

Raporturile de drept sunt un fel de raporturi sociale. Ele există numai în societatea umană.

Știți deja că raporturile sociale pot fi reglementate de diferite norme sociale.

- *Amintiți-vă ce tipuri de norme sociale există.*

La începutul acestei lecții ați analizat diferite exemple de raporturi interumane, în care acționau diferite norme sociale. Numai unele dintre ele pot fi numite norme de drept. Particularitatea raporturilor de drept constă în aceea că ele sunt reglementate de normele de drept.

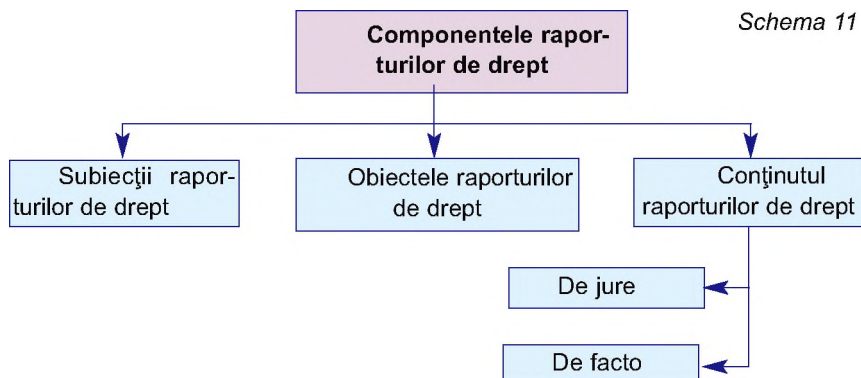
Raporturile de drept presupun prezența a cel puțin doi participanți la ele. Să participe la raporturile de drept pot numai persoanele dotate cu calități speciale — capacitatea de acțiune și capacitatea juridică, despre care veți afla mai târziu.

**Din istoria dreptului
ucrainean**

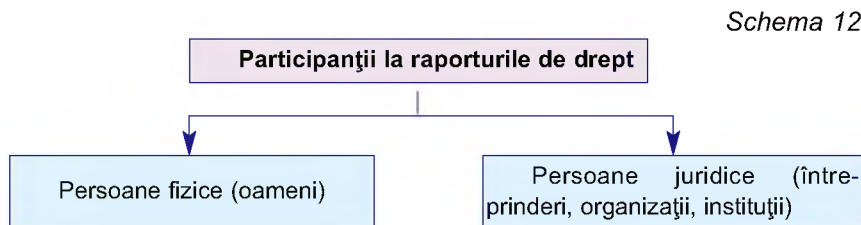
Vasilenko Mikola Prokopic (1866-1935) — om de știință în domeniul juridic, președinte al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei în anii 1921-1922, membru al Judecătoriei Generale, ministru al învățământului, președinte al Senatului țării în perioada statului hătământesc cârmuit de P. Skoropadski. Ulterior a fost profesor universitar la câteva unități de învățământ superior din Kiev. Este unul dintre fondatorii științei istoriei dreptului ucrainean.

2. Componentele raporturilor de drept

Raporturile de drept au câteva elemente (vezi schema 11).

Prima componentă a raporturilor de drept este formată din participanții la ele. Participanții la raporturile de drept sunt numiți **subiecți ai raporturilor de drept**. Majoritatea juriștilor interpretează la fel noțiunile „subiect al dreptului” și „subiect al raporturilor de drept”. Însă unii consideră că subiecți ai dreptului sunt toți cei care au posibilitatea de a participa la raporturile de drept, iar subiecți ai raporturilor de drept ei devin numai atunci când participă nemijlocit la ele (schema 12).

Participanții la raporturile de drept pot fi cetățenii Ucrainei, cetățeni ai altor state și persoane fără cetățenie. Ele sunt numite **persoane fizice**, adică persoane care există fizic.

Când se naște un copil, el poate fi participant la raporturile de drept din primele clipe ale vieții sale. Copilul n-are încă nici nume, dar are deja anumite drepturi (de exemplu, dreptul la viață, la asistență medicală, la locuința în care trăiesc părinții lui) fără să știe de ele, participă la raporturi de drept (de exemplu, poate primi un cadou sau o moștenire). Pentru aceasta copilului îi este suficientă doar existența sa fizică. Anume de aceea omul, ca participant la raporturi de drept, este o persoană fizică.

Participanții ai raporturilor de drept pot fi și **persoanele juridice** — organizațiile înființate și înregistrate legal. Existența lor și participarea la raporturile de drept sunt posibile numai în cazul îndeplinirii unor anumite proceduri juridice — elaborarea și aprobarea statutului, înregistrarea de stat. Așadar, o asemenea persoană trebuie nu doar să apară fizic (de exemplu, să construiască clădirea unui magazin și să-i afișeze firma), ci și să fixeze juridic (de jure) acest fapt.

Omul participă la raporturile de drept din momentul nașterii sale. Însă ați putea voi să primiți chiar acum în dar un aparat de fotografiat scump, iar după aceea să-l dăruiați altcuiva ori să-l vindeți? Ați putea să participați la alegerile Președintelui Ucrainei? Pentru a răspunde la aceste întrebări trebuie să luați cunoștință de noțiunile „capacitate juridică” și „capacitate de acțiune”.

După cum știți, deja din primele clipe de după naștere omul are anumite drepturi — dreptul la viață, la cetățenie, la asistență medicală. De drepturile sale omul se folosește întreaga sa viață.

Posibilitatea de a avea drepturi și obligații juridice se numește **capacitate juridică**. Capacitatea juridică a omului apare din momentul nașterii lui și se păstrează până la moarte.

! Pentru înfăptuirea unor acțiuni, luarea unor decizii care schimbă situația juridică a persoanei, creează pentru ea obligații sau drepturi noi trebuie ca ea să-și conștientizeze acțiunile, să înțeleagă posibilele urmări ale lor. De aceea pentru înfăptuirea anumitor acțiuni — vânzarea sau cumpărarea unor obiecte de valoare, dăruirea lor, participarea la administrarea statului (votarea la alegeri sau la referendum) sunt instituite reguli mai dure.

Posibilitatea de a obține prin acțiunile proprii drepturi și obligații juridice, de a purta de sine stătător răspundere juridică se numește **capacitate de acțiune**.

Capacitatea de acțiune a omului crește treptat, cu vârsta. Astfel, de la 6 ani copilul poate deveni membru al unei organizații publice de copii, la 14 ani poate să se încadreze în muncă, cu acordul părinților, de la 16 ani — să fie tras la răspundere administrativă, la 18 ani persoana are dreptul de a participa la alegeri, poate fi recrutată în armată etc. Anume la majorat (18 ani) omul dobândește capacitate deplină de acțiune în majoritatea domeniilor dreptului.

Însă în anumite cazuri instanța judecătorească poate limita capacitatea de acțiune a persoanei. Această hotărâre se adoptă dacă persoana consumă abuziv alcool, droguri, joacă jocuri de noroc și cu acțiunile sale se pune pe sine însăși sau familia sa într-o situație

materială grea. Dacă persoana suferă de o boală psihică care o împiedică să înțeleagă ceea ce face ori să-și controleze acțiunile, instanța poate s-o declare incapabilă în genere.

Obiectul raporturilor de drept îl constituie bunurile materiale sau nemateriale din cauza cărora apar raporturile de drept. Obiectele de drept sunt extrem de variate. Acestea sunt nu doar diferite obiecte, servicii și banii. Obiecte ale raporturilor de drept pot fi rezultatele muncii de creație și a celei intelectuale a omului, informația etc.

Un alt element al raporturilor de drept este conținutul lor. Conținutul raporturilor de drept are două componente — de facto și de jure. Aspectul de facto este comportamentul în fapt, acțiunile participanților. Aspectul de jure este reprezentat de drepturile și obligațiile juridice ale participanților la raporturile de drept.

Astfel, la cumpărarea alimentelor la magazin obiect al raporturilor de drept va fi dreptul de proprietate asupra alimentelor, alimentele ca atare. Subiecții ai raporturilor de drept vor fi cumpărătorul (persoană fizică) și magazinul (persoană juridică). Aspectul faptic al conținutului va fi transmiterea alimentelor de la vânzător către cumpărător. Elemente ale conținutului juridic al raporturilor de drept vor fi obligația vânzătorului de a-i oferi cumpărătorului informația despre marfă, pe care acesta o cere, și de a-i transmite marfa, obligația cumpărătorului de a achita costul mărfii, dreptul cumpărătorului de a primi o marfă de bună calitate.

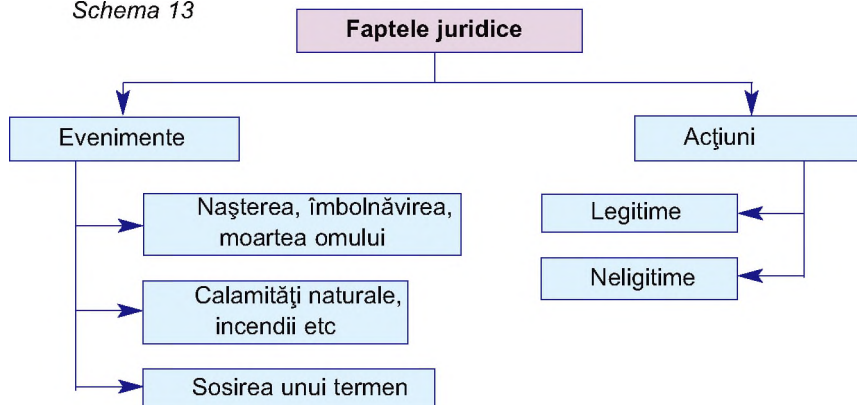
3. Faptele juridice

Raporturile de drept apar în rezultatul unor anumite circumstanțe prevăzute de lege. Situațiile din viață în rezultatul cărora apar, se schimbă sau încetează raporturile de drept se numesc **fapte juridice**.

Faptele juridice se împart în câteva grupuri (vezi schema 13).

Schema 13

Evenimentele nu depind de dorința persoanei sau nu sunt controlate total de ea. Omul se naște indiferent de dorința lui, însă nașterea lui generează consecințe juridice — apar drepturile nou-născutului și obligațiile corespunzătoare ale părinților săi. Moartea omului nu depinde nici ea în principal de dorința lui, dar condiționează anumite consecințe juridice, în special privind moștenirea. Consecințele juridice sunt generate și de acțiunea naturii, a animalelor, a calamităților, când apar drepturile la primirea plăților de asigurare, a compensării pagubelor. Uneori consecințe importante au survenirea sau expirarea unui termen oarecare — termenul atribuțiilor unui deputat (mandatul lui), durata studiilor, etc. Asemenea fapte se numesc **evenimente juridice**.

Un alt grup de fapte juridice este legat de acțiunile oamenilor, de voința lor. Acestea pot fi faptele unei persoane: publicarea unui articol generează dreptul de autor, furtul unui bun — răspunderea penală. Asemenea fapte se numesc **acțiuni juridice**.

- *Analizați imaginile de mai jos. Stabiliți în care din ele sunt înfățișate fapte juridice. După părerea voastră, ce consecințe pot avea ele?*

Acțiunile oamenilor pot fi împărțite în legitime — adică unele ce corespund cerințelor legii, și nelegitime — care contravin legii.

Un tip aparte de raporturi sociale sunt raporturile de drept. Ele sunt reglementate de normele dreptului — subiectul, obiectul și conținutul raporturilor de drept.

Participanți la raporturile de drept pot fi persoanele fizice și juridice.

Raporturile de drept apar în rezultatul faptelor juridice, în particular al acțiunilor oamenilor. Aceste acțiuni pot fi legitime și nelegitime.

Rețineți: raporturi de drept, subiectul, obiectul, conținutul raporturilor de drept, faptul juridic.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce sunt raporturile de drept?
2. Care sunt elementele raporturilor de drept? Caracterizați-le pe fiecare în parte.
3. Dați exemple de persoane juridice și fizice cu care ați avut de a face, a intra în raporturi de drept cu ele.
4. Dați exemple de fapte juridice.
5. Dați exemple din viața voastră când ați fost participant la raporturi de drept sau ați avut de a face cu ele (în raporturi juridice au intrat părinții sau cunoscuții voștri).
- 6*. Analizați exemplele pe care le-ați dat și stabiliți componența raporturilor de drept apărute.
- 7*. Analizați situațiile prezentate mai jos și stabiliți dacă în ele apar raporturi de drept; ce persoane fizice și juridice participă la ele și care este componența raporturilor de drept în fiecare caz.
  - a) la rugămintea tatălui său, un elev a cumpărat la magazin o pâine
  - b) un strungar a depus cerere de eliberare de la uzina „Kalibr” și s-a angajat la o firmă privată
  - c) tatăl i-a dăruit fiului un aparat de fotografiat de fabricație străină
  - d) un băiat a refuzat să facă curat în camera sa, deși părinții i-au cerut aceasta
  - e) o tânără a trimis la redacția unei reviste poeziile sale și ele au fost publicate
  - f) un băiat care s-a traumatizat jucându-se s-a adresat după ajutor medical la spital.

§ 6. Infracțiunile

1. Noțiunea de infracțiune și felurile de infracțiune

Majoritatea oamenilor din societate acționează conform normelor legale. Dar, din păcate, sunt și alte cazuri. Un bărbat în stare avansată de ebrietate a ieșit în stradă și se agăța de trecători. Un muncitor a scos de la întreprinderea de la care lucra o piesă pentru automobil care se confecționa în secție. Jucându-se în curte cu mingea, o fetiță a spart un geam. O elevă a întârziat la lecție. Ce este comun, după părerea voastră, în aceste situații?

Probabil, aceea că toți acești cetățeni au încălcat anumite norme de drept.

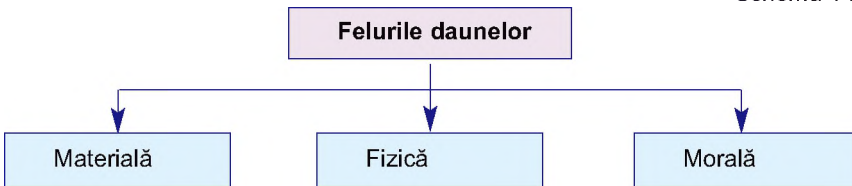

Orice acțiune sau inacțiune nelegitimă care dăunează oamenilor, societății ori statului și cauzează răspundere juridică se numește **infracțiune**.

Pentru a clarifica dacă o acțiune sau alta constituie infracțiune trebuie să se stabilească dacă ea are caracteristici ale infracțiunii.

În primul rând, o infracțiune pricinuieste obligatoriu o daună oarecare — morală (jignire, enervare etc.), materială (pagube directe, pierderea bunurilor sau a banilor, pierderea unui posibil venit), fizică (moartea, afectarea sănătății) (vezi schema 14).

Schema 14

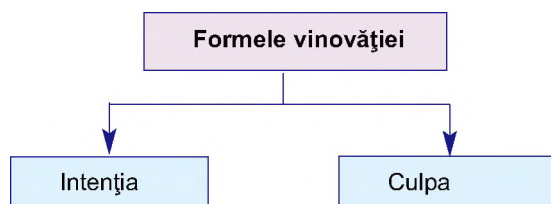

În al doilea rând, infracțiunea apare numai atunci când acțiunea încalcă direct o normă de drept. Dacă acțiunile persoanei nu sunt reglementate de normele de drept, nu sunt interzise — nu poate fi nici vorbă despre infracțiune.

O caracteristică obligatorie a infracțiunii este existența vinovăției infractorului. Ea poate fi intenționată (infractorul urmărește cu bună-știință survenirea urmărilor păgubitoare sau le presupune) sau din culpă (infractorul n-a urmărit survenirea consecințelor păgubitoare, dar putea și trebuia să le prevadă). Când cineva fură mărfuri din magazin, el încalcă cu bună-știință legea, știind că această faptă este interzisă de o normă de drept. Deci, avem de a face cu o infracțiune intenționată. Când un conducător auto încalcă regulile de circulație

rutieră, depășește viteza și pierde controlul asupra volanului, iar în rezultat un pasager își pierde viața, șoferul nu urmărește această consecință, însă trebuia să o prevadă. Această vină este din culpă, adică din neglijență (vezi schema 15).

Schema 15

Pentru săvârșirea infracțiunii vinovatul poate fi tras la răspunderea prevăzută de lege, cu condiția ca el să atingă o anumită vârstă stabilită de lege, să înțeleagă acțiunile sale și să poată să le controleze. Există împrejurări în care persoana nu-și poate controla acțiunile: ca urmare a unui atac de cord un șofer își pierde cunoștința și mașina scăpată de sub control lovește un pieton; căzând de pe pantă în timpul urcării pe un munte un alpinist îl doboară pe altul, cauzându-i traume. În aceste cazuri oamenii nu-și puteau controla acțiunile, deci nu pot răspunde pentru ele.

Infracțiunile pot fi calificate după gradul lor de pericolozitate socială, precum și în funcție de aceea, normele cărui domeniu ale dreptului sunt încălcate.

Cea mai periculoasă infracțiune este **delictul** — fapta penală pentru care pedeapsa este prevăzută de Codul Penal al Ucrainei. Delicte sunt: omorul, cauzarea de vătămări corporale, furtul, jaful, huliganismul etc.

Infracțiunile săvârșite în alte sfere se numesc contravenții. În funcție de domeniile de drept, contravențiile pot fi disciplinare (legate de activitatea de muncă a oamenilor, încălcări ale disciplinei de muncă), administrative (de exemplu, traversarea străzii într-un loc nepermis, călătoria fără bilet într-un mijloc de transport, primirea cu întârziere a buletinului de identitate etc.) și de drept civil (neplătirea unei datorii, nerespectare unui contract etc.) ș.a.

- *Dați exemple de infracțiuni cunoscute vouă din proprie experiență, din cărți sau filme.*
- *Stabiliți dacă imaginile prezentate înfățișează infracțiuni. Dacă da, ce anume — delicte sau contravenții.*

În orașul californian Blythe se consideră infracțiune purtarea cizmelor de cowboy dacă persoana în cauză nu are cel puțin două vaci.

În New Orleans un frizer va încălca legea dacă pentru tunsul unui client chel va lua de la el mai mult de 25 de cenți.

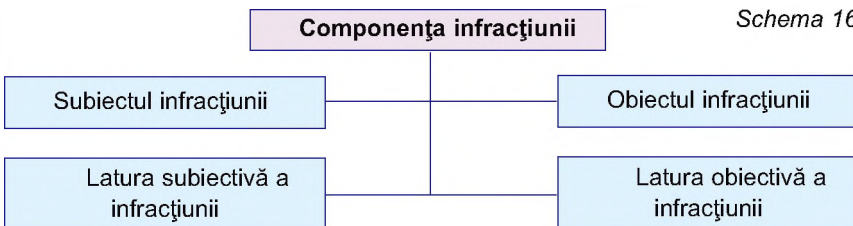
În statul american Alabama se interzice aratul plantației de bumbac folosind ca forță de tracțiune... un elefant.

Muftul egiptean Ali Djuma a emis o fetvă (document emis de un lider religios musulman la solicitarea unui tribunal șiiit), în care a declarat practicarea yoga încălcarea a preceptelor religiei musulmane.

3in anul 1642 până în 1660 în Anglia orice activitate teatrală se consideră încălcarea a legii.

2. Componenta infracțiunii

Orice infracțiune se compune din patru elemente (vezi schema 16).

Primul element este subiectul infrațiunii — cel care o comite, adică **infractorul**. Al doilea este **obiectul infrațiunii** — ceea ce împotriva a ce este îndreptată acțiunea nelegitimă a infractorului. Pentru orice infrațiune obiectul ei este ordinea de drept, raporturile publice, drepturile apărute de lege. Pentru orice infrațiune se poate stabili și trebuie stabilit obiectul concret al infrațiunii. Când se comite un jaf, obiectul lui este proprietatea (dreptul de proprietate), un delict — viața unui om (dreptul omului la viață) etc. Al treilea element este latură subiectivă — atitudinea infractorului față de fapta sa (a încălcat el legea intenționat sau din culpă, ce a motive a avut). Ultima componentă, al patrulea element, este latura obiectivă, adică acele acțiuni sau inacțiunea care constituie infrațiunea în sine, precum și consecințele lor păgubitoare. Laturi obiective sunt, de asemenea, timpul și locul săvârșirii infrațiunii, împrejurările în care a fost comisă fapta. În timpul cercetării oricărei infrațiuni se stabilește obligatoriu existența conținutului infrațiunii. Dacă lipsește oricare element constitutiv al infrațiunii, răspunderea pentru săvârșirea ei este imposibilă.

Sunt cazuri în care oamenii încalcă normele de drept. Un asemenea comportament antilegal se numește infrațiune. În funcție de aceea ce norme de drept sunt încălcate există diferită diferite feluri de infrațiuni. Cele mai periculoase sunt faptele penale, care se numesc delikte. Persoana care a săvârșit o infrațiune este un infractor.

Din componența infrațiunii fac parte: subiectul infrațiunii, obiectul infrațiunii, latura subiectivă a infrațiunii și latura obiectivă a infrațiunii.

Rețineți: *infrațiune, subiectul infrațiunii, obiectul infrațiunii, latura subiectivă a infrațiunii și latura obiectivă a infrațiunii.*

Căutați în Internet:

<http://magnolia&tv.com/> — site-ul „Magnolia TV” — comunicate despre infrațiuni comise în statul nostru.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Explicați noțiunile: „infrațiune”, „componența infrațiunii”, „subiectul infrațiunii”, „obiectul infrațiunii”, „latura subiectivă a infrațiunii” și „latura obiectivă a infrațiunii”

2. Ce fel de infracțiuni cunoașteți?
3. Expuneți-vă părerea despre cauzele comiterii infracțiunilor.
4. Găsiți în mijloacele de informare în masă informații despre infracțiuni și stabiliți componența lor.
5. Stabiliți în care din cazurile de mai jos este vorba despre infracțiuni:
  - a) un tânăr se eschivează de la serviciul militar în termen
  - b) un elev a refuzat să-i dea carnetul de note profesorului
  - c) un preot a refuzat să execute directiva superiorilor săi ierarhici
  - d) un director de uzină și-a construit pe banii întreprinderii o casă
  - e) o tânără nu și-a luat bilet la tren și a fost prinsă de controlor
  - f) un băiat a traversat strada pe lumina roșie a semaforului
  - g) un lăcătuș n-a venit la adunarea sindicală
6. Stabiliți în situațiile expuse în însărcinarea de mai sus ce fel de infracțiune s-a comis și care este componența ei.

7*. Imaginați-vă că ați devenit primarul localității voastre. Propuneți măsuri care, după părerea voastră, ar contribui la reducerea numărului de infracțiuni în ea.

§ 7–8. Răspunderea juridică

1. Noțiunea de răspundere juridică și caracteristicile ei

Uneori apar situații când oamenii încalcă anumite norme sociale. De exemplu, un băiat a refuzat să-și scoată șapca după ce a intrat într-o încăpere. O tânără n-a respectat promisiunea făcută prietenului ei și n-a venit la întâlnirea cu el. Un bărbat, membru al unui partid, a refuzat să participe la adunarea organizației sale. Un băiețel nu și-a făcut tema pentru acasă. O femeie a traversat strada într-un loc nepermis. Un întreprinzător a tănuțit de fiscalitate venitul firmei sale.

- *Comparați aceste situații, stabiliți ce au ele în comun și prin ce se deosebesc.*

Ați observat, probabil, că în toate aceste cazuri au fost încălcate anumite norme de conviețuire a oamenilor. S-au încălcat, însă, diferite norme sociale. În primele trei cazuri s-au încălcat tradițiile, normele moralei, normele corporative. Pentru aceste încălcări oamenii vor purta răspundere — îi așteaptă damnarea publică. În cazul al treilea bărbatul ar putea fi exclus din partid. Însă față de toți aceștia nu poate fi aplicată constrângerea, statul și organele lui nu vor lua parte nici la tragerea lor la răspundere. Dar în ultimele trei cazuri situația este alta — s-au încălcat norme de drept, de aceea pe cei ce le-au încălcat îi așteaptă răspunderea juridică.

Răspunderea juridică este obligația infractorului de a suporta anumite consecințe negative (sancțiuni) pentru infracțiunea comisă, care sunt stabilite de lege.

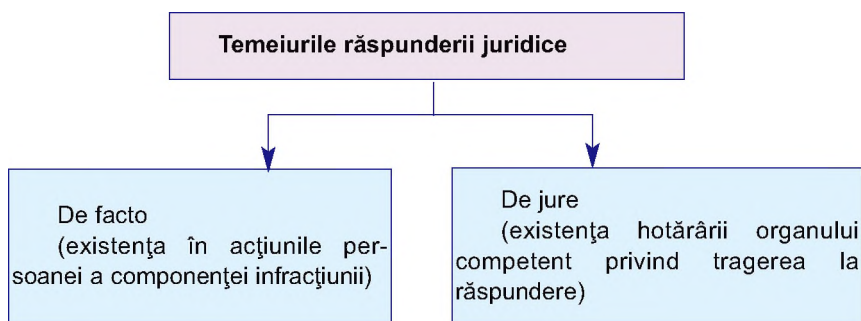

Răspunderea juridică are anumite caracteristici. Întâi de toate este important de menționat că o persoană poate fi trasă la răspundere juridică numai pentru încălcarea normelor de drept. O altă caracteristică este aceea că sancțiunile are dreptul să le aplice numai un organ de stat, adică față de infractor se aplică constrângerea de stat. Modul tragerii la răspundere trebuie să fie stabilit de lege. O caracteristică obligatorie a răspunderii juridice o constituie anumite consecințe negative pe care trebuie să le suporte infractorul. Ele pot fi diverse: limitări personale (arestul, limitarea libertății sau privarea de libertatea) sau limitări materiale (confiscarea averii, amendă etc). Să poarte răspundere juridică poate numai subiectul infracțiunii — persoana care a atins o anumită vârstă stabilită de lege (ea este diferită, în funcție de felul infracțiunii).

Afară de aceasta, persoana trasă la răspundere trebuie să-și dea seama de acțiunile sale, precum și să le poată controla, adică să fie capabilă. Dacă din cauza unei boli psihice persoana nu-și poate controla acțiunile, ea nu poate purta răspundere juridică, este declarată incapabilă și în unele cazuri prevăzute de lege poate fi trimisă forțat la tratament.

Pentru ca o persoană să poată fi trasă la răspundere penală trebuie să existe anumite temeiuri (vezi schema 17).

Schema 17

Temeiul principal al răspunderii juridice este, fără îndoială, săvârșirea de către persoană a unei acțiuni nelegitime având componența corespunzătoare. Uneori existența în acțiunea persoanei a conținutului infracțiunii este numită temei de facto (în *fact*) pentru tragerea ei la răspundere administrativă.

- *Amintiți-vă care sunt elementele componenței infracțiunii.*

Dar, afară de aceasta, pentru ca cineva să fie tras la răspundere administrativă trebuie ca infracțiunea să fie cercetată în modul stabilit de lege de un organ de stat și să fie adoptată hotărârea privind tragerea vinovatului la un anumit fel de răspundere juridică. Existența hotărârii organului de stat respectiv privind tragerea la răspundere este numită uneori temei de jure (juridic) al tragerii persoanei la răspundere juridică.

Trăgând persoana la răspundere, statul urmărește un scop anume.

Tragerea la răspundere juridică urmărește întâi de toate prevenirea comiterii unor alte infracțiuni pe care s-ar putea să le săvârșească atât infractorul (așa numita prevenție specială, căci un asasin pedepsit cu privarea de libertate nu va putea comite un nou delict, iar proprietarul unui bărci cu motor căruia i-a fost suspendat certificatul de navigație nu va mai putea încălca Regulile circulației pe arterele acvatic), cât și alți oameni care, văzând urmările negative ale infracțiunii pentru cel vinovat, vor renunța la săvârșirea de infracțiuni (**prevenție generală**).

Un alt scop al răspunderii juridice este acela de a pedepsi vinovatul pentru fapta sa. Aceasta este, în felul său, o ispășire. În unele cazuri răspundere juridică este menită să ajute la compensarea totală sau parțială a daunelor cauzate de infracțiune — materiale sau morale, să restabilească drepturile încălcate. Uneori este vorba despre despăgubirea directă, nemijlocită — infractorul este obligat să compenseze valoarea bunurilor afectate, un muncitor trebuie să achite contravaloarea sculei pe care a stricat-o din neglijență. În alte cazuri (omor, cauzare de vătămări corporale) compensarea directă este imposibilă. Însă infractorul plătește pentru fapta sa cu prețul libertății sale ori cu privarea de alte bunuri.

Afară de aceasta, răspunderea juridică are ca scop reeducarea infractorului, deși, din păcate, aceasta nu se reușește întotdeauna.

2. Felurile răspunderii juridice

- *Amintiți-vă ce feluri de infracțiuni există.*

Răspunderea juridică, la fel ca infracțiunile, se împarte în anumite feluri. Cel mai adesea această împărțire se face corespunzător domeniilor dreptului care reglementează raporturile față de care s-a săvârșit infracțiunea (vezi schema 18, pag. 52).

Priviți imaginile prezentate. În ele vedeți anumite infracțiuni, însă ele diferă esențial. În primul caz infractorii săvârșesc un delict, care este cel mai periculos fel de infracțiune. Ei încalcă legea penală, comit o faptă prevăzută de Codul Penal al Ucrainei. Deci, ei vor purta răspundere penală. Să stabilească vinovăția persoanei în săvârșirea unui delict și s-o tragă la răspundere penală, să-i aplice o pedeapsă penală poate numai instanța judecătorească.

În cazul al doilea — încălcarea regulilor de circulație rutieră — este vorba despre o infracțiune administrativă. Răspundere administrativă vor purta și cei ce încalcă regulile de securitate antiincendiară, regulile vânătorii și pescuitului (braconierii), cei ce nu și-au primit la timp buletinul de identitate sau n-a înțeles în el o nouă fotografie (la atingerea vârstei de 25 și 45 de ani) etc. Hotărârea privind tragerea la răspundere administrativă poate fi luată de multe organe de stat și responsabili — judecătoria, poliția, inspectorii pazei forestiere sau piscicole, pompierii, inspectorii fiscali, grănicerii ș.a. Aceasta este legat de cercul larg al infracțiunilor administrative și de pedepsele mai blânde decât cele pentru delict.

În cazul al treilea s-a pricinuit daună materială. Făptașul va purta răspundere întâi de toate în fața păgubitului — fără cererea lui de chemare în judecată statul nu se va amesteca în cauză. Răspunderea civilă survine la cauzarea daunei materiale sau morale atât unei persoane străine, cât și celei cu care vinovatul se află în anumite raporturi contractuale. Spre deosebire de răspunderea penală și cea

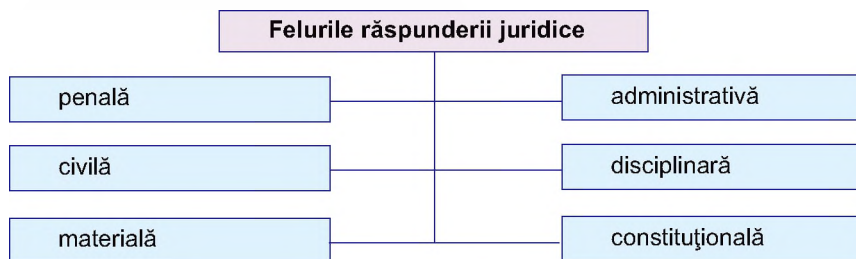
administrativă, care pot surveni numai cu condiția existenței vinovăției, în unele cazuri la răspundere civilă poate fi trasă o persoană care nu este vinovată de cauzarea daunei.

Dacă un angajat a încălcat disciplina de muncă, nu-și îndeplinește îndatoririle de serviciu, ceea ce ar putea cauza daune patronului întreprinderii, este posibilă tragerea angajatului la două feluri de răspundere. Pentru încălcarea disciplinei de muncă, neîndeplinirea îndatoririlor prevăzute de contractul de muncă se aplică răspunderea disciplinară. Dacă angajatul a cauzat întreprinderii daună materială — a dateriorat echipamente, mijloace de transport, a stricat o piesă etc., este posibilă răspunderea materială. Principala particularitate a acestor feluri de răspundere este că ea poate fi purtată numai de angajații care au încălcat îndatoririle lor de serviciu. Să-i tragă pe angajați la răspundere disciplinară sau materială poate numai patronul întreprinderii la care lucrează angajatul sau persoana împuternicită de el (directorul, șeful unei subdiviziuni etc.). În ambele cazuri răspunderea este posibilă numai dacă există vinovăția angajatului. Răspundere materială poartă, de asemenea, întreprinderea pentru dauna cauzată angajatului în timpul îndeplinirii de către el a îndatoririlor sale de serviciu.

Pe lângă cele menționate, există alte feluri de răspundere. Răspunderea constituțională este prevăzută pentru anumiți înalți demnitari, pentru asociațiile cetățenești, organele de stat. Astfel, pentru Președintele Ucrainei, membrii Guvernului și deputați sunt prevăzute pedepse precum demiterea, încetarea înainte de termen a atribuțiilor sau impeachment-ul. Activitatea unei asociații cetățenești poate fi interzisă în cazul încălcării de către ea a normelor legale. Un act al unui organ de stat poate fi declarat nelegitim și anulat. Răspunderea constituțională are în mare măsură caracter politic și survine nu numai pentru anumite acțiuni nelegitime, ci și în cazul neîndeplinirii

obligațiilor prevăzute de lege. Mai există răspunderea financiară și răspunderea internațională.

Schema 18

În anul 2001 o cetățeană a Ucrainei a fost condamnată la moarte în Thailanda pentru trafic de stupefiante.

În anul 2002 Harry Dixon, supus al coroanei britanice, a fost condamnat în Arabia Saudită la 8 ani de închisoare și 800 de lovituri de băț pentru fabricarea și comercializarea băuturilor alcoolice. În această țară legile islamului interzic nu numai consumul sau fabricarea băuturilor alcoolice, ci chiar și să se stea lângă cineva care le consumă.

Așadar, în unele țări nu numai consumul de narcotice, ci și cel de alcool constituie o infracțiune gravă.

Pentru diferite feluri de răspundere juridică sunt stabilite diferite vârste minime (vezi tabelul 1).

Tabelul 1

Felul răspunderii	Vârsta de la care este posibilă tragerea la răspundere
Penală	pentru toate delictele — de la 16 ani, pentru delictele cele mai grave — de la 14 ani
Administrativă	de la 16 ani
Civilă	de la 14 până la 18 ani — poartă răspundere singur, în cazul insuficienței banilor răspund părinții, de la 18 ani — poartă răspundere singur
Disciplinară, materială	de la momentul angajării în muncă (de la 14 ani — cu acordul părinților, de la 16 ani — potrivit regulilor generale)

3. Circumstanțele ce exclud pericolozitatea socială a faptei

- *Amintiți-vă caracteristicile infracțiunii.*

O caracteristică obligatorie a infracțiunii este cauzarea daunei. Delictele reprezintă un pericol social. Însă în unele cazuri, chiar atunci când se comit fapte ce au caracteristici de infracțiune, se cauzează o anumită daună, făptuitorul nu va fi tras la răspundere — faptele lui vor fi recunoscute ca unele ce nu sunt dăunătoare, periculoase pentru societate.

Un vânător se întorcea acasă de la vânătoare cu mașina sa cu remorcă. Avea drum lung de făcut și după lăsarea întinericului a oprit pentru a se odihni. Dar iată că s-a apropiat un camion din care au ieșit trei tineri și au găurit cu focuri de armă roțile automobilului. După aceea au început să ia lucrurile ce se aflau în remorcă. Proprietarul automobilului nu s-a pierdut cu firea, căci avea carabină, și a început să tragă în atacatori. Pe unul l-a ucis și pe un altul l-a rănit grav. Rănitul și tovarășul lui au fugit, dar în curând au fost prinși de poliție. Vânătorul a ucis un om, a rănit un altul, însă n-a fost tras la răspundere.

El a acționat în legitimă apărare. La apărare legitimă se poate recurge numai împotriva unei atentări nelegitime. Persoana în cauză are dreptul să recurgă la apărare legitimă numai în momentul în care apare o amenințare reală. De exemplu, dacă cineva este atacat de huligani, el are dreptul să recurgă la mijloace de apărare — procedee de autoapărare, și chiar să facă uz de armă. Însă dacă el, neavând posibilitatea de a riposta imediat, deja după ce a fost atacat va merge acasă, va lua o armă, va reveni și o va folosi împotriva atacatorilor, această faptă nu va fi calificată ca legitimă apărare. Dauna care va fi cauzată atacatorilor s-ar putea să fie mai mare decât cea pe care au încercat să i-o cauzeze infractorii, însă ea trebuie să corespundă caracterului și pericolozității atentatului.

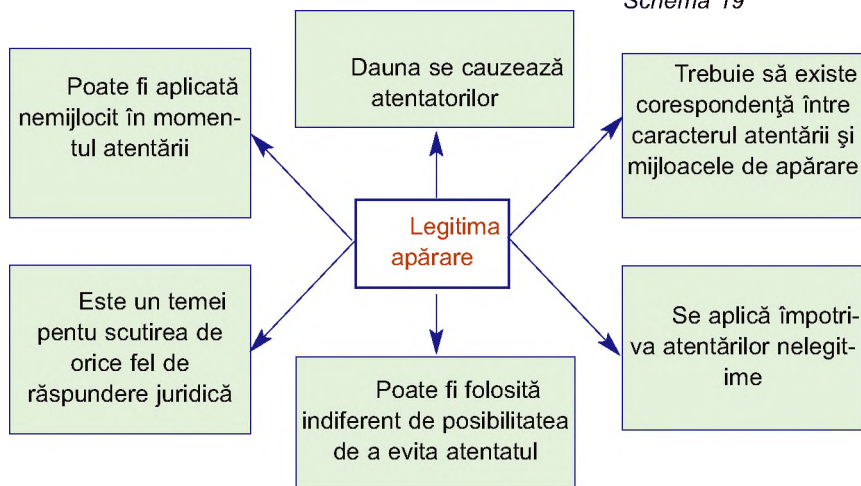
Astfel, legitimă va fi cauzarea de vătămări corporale unui hoț care încearcă să fure portofelul din buzunarul cuiva. Însă folosirea împotriva lui a unei arme de foc va fi mai degrabă

Din istoria dreptului ucrainean

Stașis Volodimir Volodimirovici (1925-2011) — savant jurist ucrainean. A fost primul prorector al Academiei Naționale de Drept a Ucrainei „Iaroslav cel Înțelept”. Academician al Academiei de Științe Juridice a Ucrainei. A studiat problemele dreptului penal și criminologiei. Erou al Ucrainei (2006), primul jurist ucrainean cavaler deplin al ordinului „Pentru merite” (1999). Laureat al Premiului de stat al Ucrainei, activist emerit pe tărâmul științei și tehnicii.

recunoscută ca depășire a limitelor legitimei apărării. La apărare legitimă se poate recurge chiar și atunci când există posibilitatea evitării atentării (de exemplu, a fugi) sau de a se adresa la poliție. Pentru acțiunile care constituie apărare legitimă persoana nu poartă nici un fel de răspundere juridică (vezi schema 19)

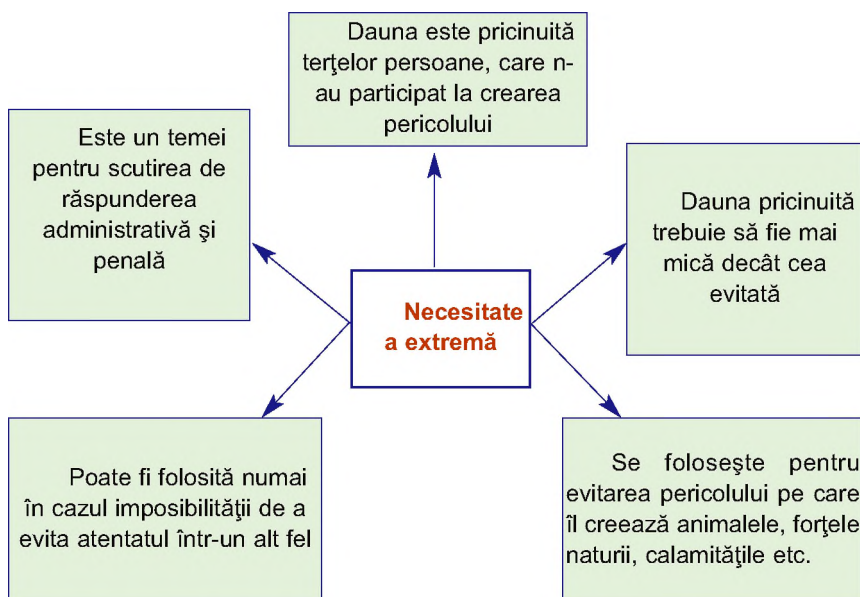
Schema 19

Se întâmplă uneori ca o persoană să ajungă în împrejurări complicate, determinate de acțiunea naturii, a animalelor, a altor oameni, a tehnicii etc. În timpul nopții, la mare distanță de vreo așezare omenească, în afara zonei de recepție a semnalului de telefonie mobilă, s-a produs un accident rutier soldat cu victime care au nevoie urgent de ajutor medical. Șoferul unei mașini care s-a oprit refuză să transporte răniții la spital și prietenii lor îl lovesc și îl forțează să ajute. Datorită operativității, răniții sunt salvați. S-a comis în cazul acesta o infracțiune? La prima vedere s-ar părea că da, căci șoferul a fost bătut, față de el s-a aplicat forța. Însă altă posibilitate de a salva răniții nu era, șoferul a refuzat să ajute de bunăvoie. Unde punem că au fost salvați oameni. Așadar, a fost evitată o daună mai mare decât cea cauzată. Asemenea acțiuni sunt considerate ca fiind făcute în stare de necesitate extremă. Pentru ele persoana nu este trasă la răspundere penală sau administrativă.

Ca unele nepăgubitoare vor fi recunoscute și acțiunile făcute sub influența constrângerii fizice, în cazul executării unui ordin legitim, acțiunile în condițiile riscului justificat. De exemplu, un paznic a fost atacat prin surprindere de hoți, care l-au lovit și l-au legat. El nu poate fi tras la răspundere pentru jaf (dacă își făcea serviciul cum se cuvine, fără abateri), fiindcă se afla în imposibilitatea de a-și îndeplini îndatoririle ca urmare a constrângerii fizice exercitate împotriva lui (vezi schema 20).

Schema 20

Tot așa, nu va fi tras la răspundere un pilot de încercare, avionul căruia s-a defectat în timpul zborului de încercare, căci el a acționat în condițiile riscului justificat.

Persoana poate fi trasă la răspundere juridică dacă săvârșește o infracțiune. Pentru aceasta în fapta persoanei trebuie să fie prezentă componenta infracțiunii, precum și trebuie să fie luată hotărârea de către un organ de stat despre tragerea la răspundere. În funcție de infracțiunea săvârșită se stabilește felul răspunderii juridice.

Cel mai sever fel de răspundere este răspunderea penală. Afară de aceasta, este posibilă tragerea la răspundere administrativă, civilă, constituțională, materială sau disciplinară.

La răspundere juridică poate fi trasă persoana care înțelege ceea ce face și își poate controla acțiunile, precum și a atins vârsta de la care este posibilă tragerea la un anumit fel de răspundere juridică.

Legitima apărare, necesitatea extremă, acțiunile în condițiile riscului justificat, executarea ordinului legitim și alte circumstanțe exclud periculozitatea socială a faptei.

Rețineți: răspundere juridică, apărare legitimă, necesitate extremă, incapacitate.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Explicați noțiunile: „răspundere juridică”, „apărare legitimă”, „necesitate extremă”, „incapacitate”.
2. Care sunt temeiurile pentru tragerea la răspundere juridică pe care le cunoașteți?
3. Ce feluri de răspundere juridică știți?
4. De la ce vârstă este posibilă tragerea la diferite feluri de răspundere juridică?
5. Ce împrejurări exclud periculozitatea socială a faptei?
6. Dați exemple de infracțiuni pentru care este posibilă tragerea la diferite feluri de răspundere juridică.
- 7*. Spuneți-vă părerea privind caracterul rațional al reducerii sau majorării vârstei pentru tragerea la răspunderea juridică de diferite feluri.
- 8*. Alcătuiți o pledoarie în apărarea sau pentru acuzarea personajelor desenului animat „Ți-arăt eu ție!” («Hy, погоди!») — lupul și iepurele — ca infractori.

Activitatea practică 2

Împrejurările ce exclud periculozitatea socială a faptei

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. Comparați apărarea legitimă și necesitatea extremă, completând în caietele de lucru tabelul.

	Apărarea legitimă	Necesitatea extremă
Sursa evitării unui pericol		
Cui i se pot cauza daune		
Mărimea posibilă a daunei cauzate		
În ce caz există dreptul de aplicare		
De ce feluri de răspundere scutește		

2. Folosind extrase din actele normative (pag. 55-61), stabiliți dacă s-a comis o infracțiune în cazurile prezentate, forma vinovăției, circumstanțele ce exclud pericolozitatea socială a faptei (dacă sunt).
  1. Recurgând la forță, cetățeanul P. i-a luat în stradă unui școlar telefonul mobil pentru a chema pompierii și apoi i l-a dat înapoi.
  2. Cetățeanul R., care a fost atacat de un grup de tineri înarmați cu un cuțit și un box, a recurs la procedee de luptă i-a pricinuit unuia dintre atacatori vătămări corporale grave, iar pe altul l-a reținut și l-a adus la poliție.
  3. Cetățeanul S. a refuzat să plătească pentru călătoria în tren din cauză că nu i s-a plătit salariul.
  4. Cetățeanul R. a luat pe ascuns în magazin o pâine și alte produse, iar fiind reținută și-a explicat fapta prin nevoia de a-și hrăni copilul mic.
  5. Cetățeanul C. se întorcea seara târziu acasă de la serviciu. Pe o străduță întunecoasă au oprit-o câțiva tineri, cerându-i să le dea bijuteriile, banii și telefonul mobil. Însă femeia nu s-a pierdut cu firea, a folosit un spray cu gaz lacrimogen, iar apoi a cerut ajutor polițiștilor care treceau cu mașina pe alături. Atacatorii au fost reținuți, unul dintre ei a trebuit să fie dus la spital cu intoxicare.
  - 6*. Seara târziu cetățeanul C. se întorcea acasă de la serviciu. Pe o porțiune întunecoasă a străzii el a ajuns-o din urmă pe cetățeanca L. Purtarea lui i s-a părut suspectă femeii, ea s-a speriat, crezând că o urmărește și, ridicând din drum o piatră, a aruncat-o în C. de la vreo câțiva metri. Piatra l-a nimerit pe C. în gât și el, temându-se de un nou atac al femeii, care ținea deja în mână o altă piatră, a prins-o de mâini și i le-a răsucit la spate, pricinuindu-i vătămări corporale ușoare. Cetățeanul G., (59 de ani), care tocmai trecea pe alături, văzând aceasta a pus mâna pe o bucată de țevă și l-a lovit în cap pe C., pricinuindu-i vătămări corporale grave. Când C. a căzut fără cunoștință, L. a fugit de la locul întâmplării. G., văzând urmările loviturii sale, a alergat să cheme ambulanța și poliția. Peste câteva minute el s-a întors și a început să-i acorde lui C. primul ajutor până la sosirea medicilor. Pe când lângă C., care era fără cunoștință, nu se afla nimeni, de el s-a apropiat S. (15 ani) și i-a scos din buzunare portofelul și telefonul mobil.
  7. R., L. și O., elevi în clasa a 10-a, se plimbau seara prin sat. Trecând pe lângă magazin, care era închis, au văzut înăuntru o izbucnire de lumină — s-a produs un scurtcircuit. În câteva clipe au izbucnit flăcări mari. Știind că în sat nu este echipă de pompieri, ei au spart geamul și au stins incendiul cu ce au găsit la îndemână. Dar în timpul acțiunii lor băieții au deteriorat casa de marcat și o mașină de calcul.

8. Asupra filialei unei bănci dintr-un mic orașel s-a comis un atac. Jefuitorii l-au rănit cu o armă de foc pe agentul de pază și le-au poruncit celor ce erau înăuntru să se culce pe podea, iar casieritei, amenințând-o cu arma — să le dea banii. Temându-se pentru viața ei, femeia le-a dat banii.

9. În ajun de An nou pe străzile Kievului circula un tramvai. În el erau doar doi călători. Tramvaiul mergea cu viteză maximă, fără a opri în stații, fără a băga în seamă semafoarele și semnalizatoarele de circulație de restricție. Echipajul unei mașini a poliției a început să-l urmărească, somându-l prin megafon pe vatman să oprească. Însă acesta nu reacționa deloc. Deodată tramvaiul s-a oprit lângă... maternitate. Din el au coborât vatmanul și un bărbat, care au dus la maternitate o femeie tânără însărcinată. S-a clarificat că femeia trebuia dusă de urgență la un spital, iar în afară de acest tramvai nu circula nimic la ora aceea.

10. Lucrătorul bancar O., profitând de funcția pe care o deținea a intrat în posesia informației despre cardurile de credit ale clienților. Astfel el a început să ridice din conturile clienților sume mici de bani și să le folosească pentru propriile nevoi. Mai târziu el și-a explicat fapta prin aceea că fiul său avea nevoie urgentă de tratament medical.

Din Codul Penal al Ucrainei

Articolul 36. Legitima apărare

1. Legitima apărare o constituie acțiunile săvârșite cu scopul apărării drepturilor și intereselor apărute de lege ale persoanei care se apără, sau a altei persoane, precum și a intereselor sociale și intereselor statului, contra atentatelor periculoase, prin pricinuirea atentatorului daunei necesare și suficiente în situația dată pentru evitarea imediată sau curmarea atentării, dacă în cazul acesta nu se depășesc limitele apărării legitime.

2. Fiecare persoană are dreptul la legitimă apărare, indiferent de posibilitatea de a se evita atentatul periculos social sau de a se adresa după ajutor altor persoane sau organe ale puterii (...).

5. Nu constituie depășire a limitelor apărării legitime și nu este consecință a răspunderii penale aplicarea armelor sau a oricăror altor mijloace sau obiecte pentru apărarea de atacul unei persoane înarmate sau de atacul unui grup de persoane, precum și pentru evitarea pătrunderii nelegitime cu forța în locuință sau într-o altă încăpere, indiferent de gravitatea vătămării pricinuite atentatorului. (...)

Articolul 38. Reținerea unei persoane care a comis o infracțiune

1. Nu se califică ca fiind criminale acțiunile victimei și ale altor persoane nemijlocit după săvârșirea atentatului, prin care se urmărește reținerea persoanei care a comis o infracțiune și aducerea ei la organele corespunzătoare ale puterii, dacă în cazul acesta n-au fost depășite măsurile necesare pentru reținerea unei asemenea persoane. (...)

Articolul 39. Necesitatea extremă

1. Nu constituie infracțiune pricinuirea unei daune intereselor apărute de drept în stare de necesitate extremă, adică pentru înlăturarea unui pericol care amenință nemijlocit o persoană sau drepturile apărute de lege ale acestei persoane sau ale altor persoane, precum și interesele sociale sau intereselor statului, dacă acest pericol în situația dată nu putea fi înlăturat prin alte mijloace și în această situație n-au fost depășite limitele extremei necesități. (...)

Articolul 40. Constrângerea fizică sau psihică

1. Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea persoanei care a pricinuit daună intereselor apărute de drept, săvârșită sub influența directă a constrângerii fizice, în rezultatul căreia persoana nu-și putea controla acțiunile.

2. Chestiunea privind răspunderea penală a persoanei pentru pricinuirea daunei intereselor apărute de drept, dacă această persoană a fost supusă constrângerii fizice, în rezultatul căreia ea și-a păstrat posibilitatea de a-și controla acțiunile, precum și constrângerii psihice, se decide de prevederile corespunzătoare ale articolului 39 ale acestui Cod.

Articolul 41. Executarea ordinului sau dispoziției

1. Acțiunea sau inacțiunea persoanei care a pricinuit daună intereselor apărute de drept se recunoaște a fi legală dacă a fost comisă cu scopul executării unui ordin sau dispoziții legale. (...)

4. Persoana care a executat un ordin sau dispoziție vădit criminală, pentru acțiunile săvârșite cu scopul îndeplinirii unui asemenea ordin sau dispoziții este pasibilă de răspundere penală pe baze generale. (...)

Articolul 42. Acțiunile legate de risc

1. Nu constituie infracțiune fapta (acțiunea sau inacțiunea) care a pricinuit daună intereselor apărute de drept, dacă această acțiune a fost săvârșită în condiții de risc justificat pentru atingerea unui scop însemnat pentru folosul societății.

2. Riscul se consideră justificat dacă scopul propus nu putea fi atins ın situația dată printr-o acțiune (inacțiune) care nu este legată de risc și persoana care a permis riscul a contat ıntemeiat că măsurile ıntreprinse de ea sunt suficiente pentru evitarea daunei intereselor apărate de drept. (...)

Din Codul Civil al Ucrainei

Articolul 1169. Compensarea daunei pricinuite de persoană ın cazul exercitării de către ea a dreptului la autoapărare

1. Dauna pricinuită de persoană la exercitarea de către ea a dreptului la autoapărare ımpotriva atentatelor nelegitime, inclusiv ın stare de apărare legitimă, dacă ın cazul acesta n-au fost depășite limitele ei, nu se compensează.

2. Dacă ın cazul exercitării de către persoană a dreptului la autoapărare ea a pricinuit daună altei persoane, această daună trebuie să fie compensată de persoana care a pricinuit-o. Dacă dauna a fost pricinuită prin mijloace de autoapărare care nu sunt interzise de lege și nu contravin principiilor morale ale societății, ea se compensează de persoana care a comis acțiunea nelegitimă.

Articolul 1171. Compensarea daunei pricinuite ın stare de necesitate extremă

1. Dauna pricinuită persoanei ın legătură cu săvârșirea de acțiuni urmărind ınlturarea unui pericol ce amenința drepturile sau interesele civile ale altei persoane fizice sau juridice, dacă acest pericol ın situația dată nu putea fi ınlturat prin alte mijloace (necesitatea extremă), se compensează de persoana care a pricinuit-o.

Persoana care a compensat dauna are dreptul la acțiune recursorie către persoana ın interesele căreia a acționat ea.

2. Lund ın calcul ımprejurrile ın care a fost pricinuită daună ın stare de necesitate extremă, instanța judecătorească poate să dispună compensarea ei de către persoana ın interesele căreia a acționat persoana care a pricinuit dauna, ori să oblige pe fiecare din ele să compenseze dauna ıntr-o anumită măsură, ori să le scutească de compensarea daunei parțial sau ın ıntregime.

Din Codul Administrativ al Ucrainei

Articolul 17. Circumstanțele ce exclud răspunderea administrativă

Persoana care a acționat ın stare de necesitate extremă, de legitimă apărare sau care se afla ın stare de incapacitate nu este trasă la răspundere administrativă.

Din Codul Muncii al Ucrainei

Articolul 130. Temeiurile generale și condițiile răspunderii materiale a angajaților

(...) În seama angajaților nu poate fi pusă răspunderea pentru dauna care face parte din categoria riscului normal în producție, (...) și pentru dauna pricinuită de angajatul care se afla în stare de necesitate extremă.

Verificați-vă cunoștințele

1. Amintiți-vă ce înseamnă noțiunile „capacitate de acțiune”, „capacitate juridică”, „infracțiune”, „raport de drept”.
2. Exprimați-vă opinia privind caracterul întemeiat al scutirii de răspundere a persoanelor care au comis infracțiuni în stare de legitimă apărare și necesitate extremă.
3. Dați exemple de infracțiuni despre care știți din mijloacele de informare în masă.
4. Ce elemente cuprinde componența raporturilor de drept și componența infracțiunii?
5. Comparați:
  - legitima apărarea și necesitatea extremă;
  - persoanele fizice și juridice.
6. Completați lista propusă și generalizați-o.
Apărare legitimă, apărare închipuită, necesitate extremă, executarea ordinului legal, ... — sunt ...

Din variantele propuse ale răspunsurilor alegeți UNA corectă.

1. Stabiliți în care din cazuri s-a comis o infracțiune
  - A un școlar n-a plătit călătoria cu autobuzul
  - B un băiat a furat în magazin un aparat de fotografiat digital
  - C o fată a împrumutat de la o colegă de clasă o bicicletă și n-a restituit-o la timp
  - D un absolvent de școală s-a aranjat la lucru, însă în curând într-o dimineață a întârziat la serviciu fără motiv întemeiat
2. Stabiliți în care din cazuri sunt temeiuri pentru tragerea persoanei la răspundere juridică.
  - A apărându-se de niște indivizi care au vrut să-l bată, un băiat de 15 ani i-a rupt mâna unuia din ei
  - B pentru a-i salva pe pasageri, șoferul unui autobuz căruia i s-a defectat frâna l-a îndreptat spre automobilele parcate pe marginea drumului, le-a avariat, dar autobuzul a fost oprit
  - C o fetiță a refuzat să participe la o adunare organizată în școală cu scopul creării unei organizații de copii
  - D o fetiță nemulțumită că a primit, după părerea ei, o notă nedreaptă, a spart geamurile de la cabinetul directorului școlii

3. Stabiliți în care din cazuri persoana poate fi trasă la răspundere disciplinară.

- A cetățeanul E. a stricat o piesă din neglijență
- B cetățeanul L., care a împlinit 16 ani, nu și-a primit la timp buletinul de identitate
- C cetățeanul R. i-a pricinuit vătămări corporale grave prietenei sale
- D cetățeanul O. a refuzat să participe la alegerile deputaților poporului din Ucraina

4. Stabiliți care din felurile de răspundere NU este juridic.

- A administrativă
- B disciplinară
- C penală
- D morală
- E civilă

5. Stabiliți care din trăsăturile prezentate este specifică pentru legitima apărare.

- A la legitimă apărare dauna pricinuită trebuie să fie mai mică decât aceea, pericolul căreia a fost evitat
- B legitima apărare poate fi aplicată numai în cazul imposibilității de a evita atentarea prin alte modalități
- C la apărarea legitimă dauna poate fi pricinuită numai persoanei care a comis un atentat nelegitim
- D legitima apărare poate fi aplicată numai pentru apărarea propriilor drepturi și interese legitime

6. Stabiliți în care din cazuri au loc raporturi de drept.

- A o fată și un băiat s-au cununat
- B un școlar a cumpărat o prăjitură de la bufetul școlii
- C din însărcinarea mamei, un băiat a făcut curat în camera sa
- D la un meci de fotbal arbitrul a dictat o lovitură de pedeapsă

Capitolul 3

Relația stat – individ

§ 9. Constituția Ucrainei

- *Amintiți-vă unde și când ați întâlnit noțiunea de „constituție” în cursul de istorie*

1. Noțiunea de „constituție”

Cuvântul constituție, la fel ca multe alte noțiuni juridice, a apărut încă în Roma Antică. Cuvântul latin *constitutio* înseamnă „așezare cu teme” sau „starea unui lucru”. Așa erau numite actele de stat importante în vremea Republicii romane, iar împărații romani își începeau cu acest cuvânt edictele (decretele). În Evul Mediu în unele țări acest termen se folosea pentru însemnarea privilegiilor feudaților. În anul 1710 hatmanul P. Orlik a numit acordul pe care l-a elaborat cu comunitatea căzăcească „Pactele și Consituțiile drepturilor și libertăților Oștii Zaporjane” (adesea acest acord este numit Constituția lui Pilip Orlik). Conținutul acestui document era destul de democratic pentru acea vreme, însă n-a dobândit o putere reală, fiindcă P. Orlik era hatman în exil.

În zilele noastre în multe țări ale lumii constituția este numită lege fundamentală a statului. Într-adevăr, aceasta este o lege aparte, care se deosebește de alte acte normative. Care sunt particularitățile ei (vezi schema 21, pag. 64)?

Prima este **puterea juridică supremă a constituției**. Aceasta înseamnă că în cazul unei contradicții între normele Constituției Ucrainei și ale oricărei alte legi, ale decretelor Președintelui, ale actelor altor organe ale puterii de stat sau ale celor de autoadministrare locală vor acționa anume normele Legii Fundamentale.

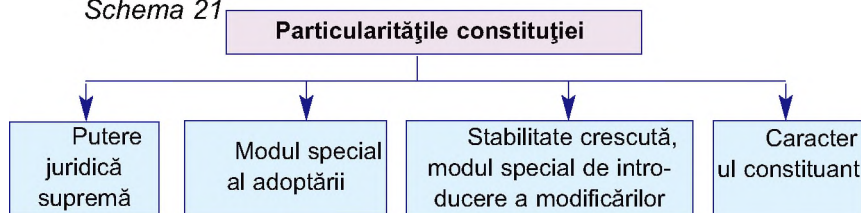
A doua particularitate a Constituției este modul special al adoptării ei. Dacă legile sunt adoptate în principal de parlament (doar în unele cazuri prin referendum, dar în Ucraina nu este până acum nici o lege adoptată pe această cale), constituțiile unui șir de state au fost adoptate prin referendum. Există exemple când constituția a fost „dăruită” poporului de monarh sau de un dictator militar. În unele țări (între care și Ucraina) constituția o adoptă parlamentul, însă cu respectarea unei proceduri aparte, mai complicate decât cea a adoptării legilor obișnuite.

Constituției îi este specifică și stabilitatea crescută: a introduce modificări în ea este mai greu decât a face lucrul acesta într-o lege obișnuită. Și aceasta este de înțeles, fiindcă constituția stabilește regulile fundamentale ale vieții statului, are, în limbajul de specialitate, caracter constituant — anume pe baza ei se adoptă toate celelalte legi.

Constituția este legea principală a unui stat, care se adoptă într-un mod aparte, are putere juridică supremă și stabilitate crescută, stabilește bazele vieții societății și ale organizării statale.

Schema 21

- Numiți normele Constituției Ucrainei care o definesc ca *Lege Fundamentală*.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 8. În Ucraina este recunoscut și acționează principiul supremației legii. Constituția Ucrainei are cea mai mare putere juridică. Legile și alte acte normative de drept se adoptă pe baza Constituției Ucrainei și trebuie să fie în concordanță cu ea. (...)

Articolul 154. Proiectul de lege privind introducerea de modificări în Constituția Ucrainei poate fi înaintat Radei Supreme a Ucrainei de Președintele Ucrainei sau de nu mai puțin de a treia parte a deputaților poporului din Ucraina din componența constituțională a Radei Supreme a Ucrainei.

Articolul 155. Proiectul de lege privind introducerea de modificări în Constituția Ucrainei, cu excepția capitolului I „Principii generale”, capitolului III „Alegerile. Referendumul” și capitolului XIII „Introducerea de modificări în Constituția Ucrainei”, aprobat în prealabil de majoritatea constituțională a componenței Radei Supreme a Ucrainei, se consideră adoptat dacă la următoarea sesiune ordinară a Radei Supreme a Ucrainei pentru el au votat nu mai puțin de două treimi din componența constituțională a Radei Supreme a Ucrainei.

Articolul 156. Proiectul de lege privind introducerea de modificări în capitolului I „Principii generale”, capitolului III „Alegerile. Referendumul” și capitolului XIII „Introducerea de modificări în Constituția Ucrainei” se înaintează Radei Supreme a Ucrainei de Președintele Ucrainei sau de nu mai puțin de două treimi din componența constituțională a Radei Supreme a Ucrainei și, cu condiția adoptării lui de nu mai puțin de două treimi din componența constituțională a Radei Supreme a Ucrainei, se aprobă prin referendum național stabilit de Președintele Ucrainei. Înaintarea repetată a proiectului de lege cu privire la introducerea de modificări în capitolele I, III și XIII ale acestei Constituții referitor la una și aceeași chestiune se poate face numai de Rada Supremă a Ucrainei de legislatura următoare. (...)

Articolul 159. Proiectul de lege privind introducerea de modificări în Constituția Ucrainei, se examinează de Rada Supremă a Ucrainei dacă există concluzia Curții Constituționale a Ucrainei privind concordanța proiectului de lege cu prevederile articolelor 157 și 158 ale acestei Constituții.

Constituțiile Franței (1791), Italiei (1947), Indiei (1950), Portugaliei (1976) au fost adoptate de niște organe speciale — Adunări Constituante.

De majoritatea calificată a parlamentelor au fost adoptate constituțiile Greciei (1975), Spaniei (1978), Ucrainei (1996). Însă în Grecia și Spania, după adoptarea constituției de parlamentele acestor țări, ele au fost aprobate prin referendum.

Prin referendum sunt adoptate constituțiile statului Chile (1980), Franței (1946) (apropo, pozitiv s-a dovedit a fi numai referendumul pentru al doilea proiect al constituției, primul fiind respins la referendumul precedent), Belarusului etc.

„Daruri” de la monarhi sunt constituțiile Franței (1814, la un an după răsturnarea de la putere a lui Napoleon), Belgiei (1831), Japoniei (1889), Kuweitului (1963). Președintele statului a „dăruit” constituție Pakistanului (1962). În anul 1968, după lovitura militară de stat din Brazilia, militarii care au înfăptuit-o — comandanții supremi ai armatei, flotei și aviației — au „dăruit” o constituție pentru a-și legaliza autoritatea.

Printre cele mai vechi constituții care acționează și în zilele noastre sunt cele ale SUA (1787), Elveției (1874), Norvegiei (1814) și Luxemburgului (1868).

Constituția engleză cuprinde: Marea Cartă a Libertăților (1215) și „Legea Drepturilor” (1689), Actul despre reprezentanța populară (1949 și 1969), hotărârea judecătorească privind limitarea drepturilor monarhului (1611), care au fost scrise de-a lungul multor secole.

2. Constituția Ucrainei ca Lege Fundamentală a statului

Constituția Ucrainei a fost adoptată de Rada Supremă a Ucrainei la 28 iunie 1996.

Constituția Ucrainei este alcătuită din Preambul și cincisprezece capitole:

1. Principii generale.
2. Drepturile, libertățile și îndatoririle omului și cetățeanului.
3. Alegerile. Referendumul.
4. Rada Supremă a Ucrainei.
5. Președintele Ucrainei.
6. Guvernul Ucrainei, alte organe ale puterii executive.
7. Procuratura.
8. Justiția.
9. Organizarea teritorială a Ucrainei.
10. Republica autonomă Crimeea.
11. Autoadministrarea locală.
12. Curtea Constituțională a Ucrainei
13. Introducerea de modificări în Constituția Ucrainei.
14. Dispoziții finale.
15. Dispoziții tranzitorii.

Preambulul Constituției Ucrainei este un fel de introducere la Legea Fundamentală, care arată originile populare ale Constituției, proclamă scopul dezvoltării și consolidării statului democratic de drept și social în Ucraina, pune în evidență continuitatea dintre Constituție și Actul proclamării Independenței Ucrainei la 24 august 1991. În Preambul se spune că **Constituția a fost adoptată de Rada Supremă a Ucrainei în numele poporului ucrainean.**

- *Închipuiți-vă că ați fost invitat într-un stat nou pentru a ajuta la elaborarea primei constituții democratice în istoria lui. Propuneți principalele dispoziții ale acestui document. Nu uitați că aceste dispoziții trebuie să asigure o dezvoltare democratică a statului!*

Iar acum să comparăm propunerile voastre cu unele dispoziții ale Constituției statului nostru.

Capitolul întâi al Constituției Ucrainei se intitulează „Principii generale”. În el sunt consfințite principiile fundamentale ale existenței și organizării țării noastre. Anume aici sunt consfințite constituțional dispoziții principiale precum suveranitatea și independența Ucrainei, integritatea și inviolabilitatea teritoriului Ucrainei, supremația legii și

Un exemplar special al Constituției Ucrainei, pe care depun jurământul președinții statului nostru

prioritatea drepturilor și libertăților omului în funcționarea statului. În acest capitol este prezentată caracterizarea statului ucrainean contemporan.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 1. Ucraina este un stat suveran și independent, democratic, social și de drept.

- *Propuneți propria voastră lămurire a fiecăreia din caracteristicile statului ucrainean conșințite în Constituție.*

Suveranitatea Ucrainei înseamnă că statul nostru poate lua de sine stătător decizii în orice chestiuni, el este independent în relațiile internaționale, emite singur legi și înfăptuiește justiția.

El înseamnă în traducere din limba greacă „puterea poporului”. Toți oamenii au într-un stat democratic drepturi și îndatoriri egale. Într-un stat democratic este obligatorie formarea organelor puterii prin desfășurarea de alegeri libere organizate în mod regulat. În el sunt asigurate participarea reală a cetățenilor la conducerea statului, influența lor eficientă asupra rezolvării problemelor importante ale vieții statului.

Statul de drept este un stat în care se asigură supremația legii și responsabilitatea reciprocă a cetățeanului și statului (nu numai individul răspunde în fața statului, ci și statul poartă răspundere în fața fiecărui cetățean pentru îndeplinirea funcțiilor sale). Într-un stat independent se declară, se consfințesc în legi, sunt garantate și asigurate real drepturile omului. O trăsătură importantă este și separarea puterilor în stat.

El este cel a cărui funcționare urmărește asigurarea bunăstării cetățenilor, a unui trai demn pentru ei. Într-un stat social există un sistem dezvoltat de ocrotire a sănătății, asigurare socială etc.

- *Stabiliți dispozițiile în extrasele de mai jos din Constituția Ucrainei care consfințesc caracteristicile statului nostru menționate.*

Din Constituția Ucrainei

Articolul 3. Omul, viața și sănătatea, onoarea și demnitatea, intangibilitatea și siguranța lui sunt recunoscute în Ucraina valoare socială supremă. (...)

Articolul 8. În Ucraina este recunoscut și funcționează principiul supremației legii.

Normele Constituției Ucrainei sunt norme cu acțiune directă. Apelarea la instanța judecătorească pentru apărarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului și cetățeanului nemijlocit în temeiul Constituției Ucrainei este garantată.

O caracteristică obligatorie a statului este prezența sistemului justițiar. Principiile organizării lui sunt și ele stabilite în Constituția Ucrainei. Legea Fundamentală a statului a stabilit că Constituția are cea mai înaltă putere juridică și orice alte acte normative de drept trebuie să fie în corespundere cu ea.

Totodată Constituția stabilește forma statului Ucraina.

- *Amintiți-vă ce înseamnă forma statului. Ce componente are ea? Stabiliți forma de conducere, organizarea statală și regimul politic ale statului nostru cu ajutorul textului Constituției Ucrainei.*

Din Constituția Ucrainei

Articolul 2. Suveranitatea Ucrainei se extinde asupra întregului ei teritoriu. (...) Teritoriul Ucrainei între hotarele ei actuale este integru și inviolabil. (...)

Articolul 4. În Ucraina este o singură cetățenie. Temeiurile pentru dobândirea și încetarea cetățeniei Ucrainei sunt stabilite de lege.

Articolul 5. (...) Exponent al suveranității și unică sursă a puterii în Ucraina este poporul. Poporul exercită puterea direct și prin intermediul organelor puterii de stat și organelor de autoadministrare locală. Dreptul de a stabili și schimba regimul constituțional în Ucraina aparține în exclusivitate poporului și nu poate fi uzurpat de stat, de organele sau demnitarilor lui. Nimeni nu este în drept să uzurpeze puterea în stat.

3. Atribuțiile Curții Constituționale a Ucrainei

Un rol important în stat îl are Curtea Constituțională a Ucrainei. Curtea Constituțională a Ucrainei este alcătuită din 18 judecători numiți pe o perioadă de nouă ani. Pentru a fi asigurat echilibrul între ramurile puterii, Președintele Ucrainei, Rada Supremă a Ucrainei și

Congresul judecătorilor din Ucraina desemnează câte 6 judecători. Pentru a fi ales judecător al Curții Constituționale a Ucrainei candidatul trebuie să atingă vârsta de 40 de ani, să aibă studii de drept superioare și experiență de lucru în domeniul dreptului de cel puțin 15 ani, precum și să posede limba de stat. El trebuie să fie un jurist cu un grad de competență recunoscut și să aibă calități morale alese. Judecătorii Curții Constituționale a Ucrainei nu pot fi deputați, membri ai oricăror partide și mișcări, să practice alte activități, cu excepția celor din domeniile învățământului și științei.

Constituția stabilește atribuțiile Curții Constituționale a Ucrainei. **Curtea Constituțională decide caracterul constituțional al legilor și al altor acte (în cazurile prevăzute de Constituție), interpretează oficial legile.**

Deci, în cazul apariției îndoielilor privind conformitatea unei legi cu Constituția, Președintele Ucrainei sau nu mai puțin de 45 de deputați ai poporului au dreptul de a se adresa Curții Constituționale cu solicitarea de a o verifica. Dacă Curtea Constituțională va declara neconstituțională o lege oarecare, ea își va pierde automat puterea.

O sarcină importantă a Curții Constituționale este interpretarea oficială a legilor, adică lămurirea conținutului unei anumite norme de drept, care se folosește în mod diferit de diferite organe de stat. Cu cererea de lămurire a legii se poate adresa orice persoană fizică sau juridică care consideră că drepturile ei constituționale sunt încălcate ca urmare a interpretării echivoce a normelor de drept.

Afară de aceasta, Curtea Constituțională a Ucrainei, în baza unei adresări corespunzătoare, poate verifica dacă tratatele internaționale în vigoare ale Ucrainei sau cele aflate în stadiu de examinare de către Rada Supremă a Ucrainei sunt în conformitate cu Constituția Ucrainei pentru a-și da acordul pentru obligativitatea lor.

Din atribuțiile Curții Constituționale face parte verificarea respectării procedurii constituționale de cercetare și examinare a chestiunii privind înlăturarea din funcție a Președintelui Ucrainei prin impeachment și conformitatea proiectului de lege cu privire la introducerea de modificări în Constituția Ucrainei prevederilor articolelor 157 și 158 ale Constituției Ucrainei

Curtea
Constituțională a
Ucrainei din Kiev.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 157. Constituția Ucrainei nu poate fi modificată, dacă modificările în cauză prevăd anularea sau limitarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului sau dacă ele au ca scop lichidarea independenței Ucrainei sau violarea integrității teritoriale a Ucrainei.

Constituția Ucrainei nu poate fi modificată în condițiile stării de război sau ale stării de urgență.

Articolul 158. Proiectul de lege cu privire la introducerea de modificări în Constituția Ucrainei care a fost examinat de Rada Supremă a Ucrainei, dar legea n-a fost adoptată, poate fi înaintat Radei Supreme a Ucrainei nu mai devreme decât peste un an de la data adoptării hotărârii privind proiectul de lege respectiv.

În cursul exercitării atribuțiilor sale Rada Supremă a Ucrainei nu este în drept să modifice unele și aceleași dispoziții ale Constituției Ucrainei.

Legea fundamentală a majorității statelor actuale este constituția. Acestui act normativ îi sunt specifice caracteristicile statutului juridic — puterea juridică supremă, stabilitatea crescută, modul special al adoptării și caracterul constituant.

Potrivit Constituției Ucrainei, statul nostru este un stat independent, suveran, de drept, democratic și social.

Constituția definește forma statului Ucraina ca stat unitar și republică semi-prezidențială.

În Ucraina este instituită și funcționează Curtea Constituțională, care este împutemicită să verifice constituționalitatea legilor și să ofere interpretarea oficială a Constituției și legilor Ucrainei.

Rețineți: Constituția Ucrainei — Legea Fundamentală a statului; puterea juridică supremă; 28 iunie 1996 — data adoptării Constituției Ucrainei; Curtea Constituțională a Ucrainei.

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96&%D0%B2%D1%80> — Constituția Ucrainei;

http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_3_4_2010/14.pdf — Constituția lui Pilip Orlik („Pactele și Constituțiile drepturilor și libertăților Oștii Zaporojene”);

<http://www.ccu.gov.ua/ru> — site-ul Curții Constituționale a Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Care sunt particularitățile Constituției Ucrainei ca Lege Fundamentală a statului?
2. Demonstrați că normele Constituției Ucrainei consfințesc particularitățile statutului juridic ale Constituției Ucrainei.

3. Numiți principalele dispoziții ale Constituției Ucrainei.

4*. Expuneți-vă părerea privind măsura în care Ucraina de azi corespunde caracteristicilor menționate în articolul 1 al Constituției Ucrainei.

5*. Imaginați-vă că ați fost invitat să vorbiți în fața unor școlari din clasele primare despre însemnătatea Constituției Ucrainei pentru statul nostru și pentru fiecare cetățean în parte. Alcătuiți planul discursului vostru și stabiliți principalele lui teze.

6*. Folosind diferite surse de informație (ziare, televiziunea, Internetul) pregătiți un comunicat despre istoria Constituției ucrainene.

7. Numiți atribuțiile Curții Constituționale a Ucrainei.

8. Găsiți în mass-media și în Internet informații despre cele mai recente hotărâri ale Curții Constituționale a Ucrainei.

§ 10. Cetățenia Ucrainei

1. Omul, individul, cetățeanul

Când ne adresăm cuiva cu care stăm de vorbă sau ne referim la cineva, folosim diferite cuvinte — cuiva cunoscut îi spune pe nume sau prenume, pe cineva necunoscut îl numim om sau cetățean. Sunt egale ca sens aceste noțiuni din punct de vedere al dreptului?

Cea mai vastă este noțiunea de „om”. Ea definește apartenența la specia biologică „omul cu rațiune” — „Homo sapiens”

- *Amintiți-vă prin ce se deosebește omul de alte viețuitoare.*

Orice ființă vie care are caracteristicile acestei specii biologice — anatomie, aspect exterior, organe interne corespunzătoare — ține de noțiunea de „om”. Cu această noțiune numim ființa vie de la momentul nașterii ei până la moartea ei, indiferent de nivelul dezvoltării sale fizice sau psihice, intelectuale, de existența oricăror boli (în particular și a celor psihice). Om este și copilul abia născut, și cineva cu deficiențe de dezvoltare, și un om ținut la pat, și unul care și-a pierdut memoria. Noțiunea de „om” se referă la toți cei care au caracteristicile corespunzătoare. Ea este, cum spun savanții, o noțiune de speță — definește toate obiectele care aparțin la o anumită speță.

Particularitatea omului este aceea că el se formează și trăiește în societate. Fiecare dintre noi este membru al unei familii, al unui colectiv de muncă sau învățământ, aparține la o națiune. Unii sunt membri ai unei comunități religioase, ai unui partid politic sau ai altei asociații cetățenești. Raporturile omului cu statul, poziția lui în stat sunt caracterizate de noțiunea de „personalitate”. Omul dobândește multe calități numai aflându-se în societatea umană. În istoria omenirii au fost cazuri

În care din anumite pricini un copil a crescut în afara societății. În cazul acesta la el nu se dezvoltă vorbirea, deprinderile comportamentale specifice societății umane. Așadar, personalitatea este un individ care are proprietăți nu doar biologice, ci și sociale, ce se exprimă în raporturile cu alți oameni. Observați: personalitate este nu orice om, ci numai cel implicat în raporturi sociale.

În timpul vieții sale omul intră în raporturi de drept cu alți oameni, cu diferite organizații, instituții sau organe de stat. Anume atunci când omul intră în raporturi de drept el poate fi numit individ. Anume acest termen este folosit de juriști, definind omul care intră în raporturi de drept, subiect al acestor raporturi. Deci, individul este omul care este subiect al raporturilor de drept.

Omul modern are îndeosebi raporturi strânse cu un anumit stat, are dreptul la apărare din partea lui și în același timp are îndatoriri față de el. Relația omului cu un anumit stat o definește noțiunea de „cetățean”. Dacă personalitatea este o noțiune general umană, cetățean poți fi numai al unui anumit stat — Ucraina, Polonia, Rusia, Franța etc.

Așadar, „omul” este o noțiune preponderent biologică, care se referă la fiecare individ uman chiar de la nașterea lui. „Personalitatea” este preponderent o noțiune socială, noțiunea de „individ” definește participarea omului la relații de drept, iar cea de „cetățean” este o noțiune politică de drept și este legată de existența statului și a dreptului, definește raportul dintre om și stat.

2. Noțiunea de „cetățenie”»

Statutul juridic al cetățeanului este definit de noțiunea de „cetățenie”

Cetățenia este un raport de drept definit juridic, stabil, nelimitat în spațiu și timp între individ și un anumit stat, care stabilește drepturile și îndatoririle lor reciproce.

Să examinăm amănunțit fiecare componentă a acestei definiții. Definiția juridică a cetățeniei constă în aceea că există reguli clare, fixate în acte normative, ale dobândirii și pierderii ei.

Stabilitatea cetățeniei definește nelimitarea ei în timp. Dobândind cetățenie, omul nu poate fi lipsit de ea arbitrar. Întregul timp al aflării sale în cetățenie el este apărut de stat și poate beneficia de toate drepturile cetățenești.

Nelimitarea în spațiu înseamnă că omul își păstrează cetățenia nu numai pe teritoriul statului său, ci și peste hotarele lui. În orice loc de

pe glob el este apărut de stat. Să ne amintim de evenimentele din ultimii ani, când pirații au început să captureze nave ale diferitelor state în apropiere de coastele Somaliei, punând în pericol viața marinarilor, cetățeni ai diferitelor țări. Franța, Rusia, SUA și alte state au trimis în această zonă nave de război, avioane și trupe de intervenție speciale pentru a asigura protecția cetățenilor lor. Indiferent de aceea unde se află cetățeanul, el își păstrează drepturile și îndatoririle. Astfel, la alegerile prezidențiale sau parlamentare cetățenii aflați în străinătate pot participa la scrutin la reprezentanțele diplomatice ale statului lor.

Uneori ca sinonim al noțiunii de „cetățenie” este folosită cea de „supușenie”. Termenul acesta s-a păstrat din vremurile în care majoritatea țărilor erau monarhii. Toți locuitorii unei monarhii erau considerați supuși puterii monarhului, obligați să plătească dări (adică impozite) monarhului. În monarhii se folosește și acum termenul de „supușenie” pentru desemnarea apartenenței unei persoane la stat. În țările cu regim republican este folosit termenul de cetățenie. Așadar, în Ucraina vorbim despre „cetățeanul Ucrainei”, iar în Marea Britanie locuitorii ei sunt „supuși ai reginei”.

Legislațiile a două țări ale lumii — Afganistanul și Israelul — nu prevăd posibilitatea persoanei de a renunța la cetățenia sa.

Cetățenia dublă este permisă de legislațiile Bangladeshului, Marii Britanii, Rusiei, Armeniei, Israelului, Germaniei, Franței și ale unor țări din America Latină.

Andorra este unicul stat din lume în care cetățenii constituie minoritatea oamenilor trăitori în el. Pentru a dobândi cetățenia (a se naturaliza) trebuie să trăiești în această țară nu mai puțin de 25 de ani. Din cei aproximativ 66 mii de locuitori ai principatului, numai 21000 sunt cetățeni ai lui. Ceilalți sunt străini care au primit dreptul la „rezidență pasivă”, adică ei sunt lipsiți de drepturi politice și electorale. 25500 dintre ei sunt spanioli, 7000 — portughezi, 4500 — francezi.

Uneori persoana are dreptul la dobândirea cetățeniei concomitente a două state. Aceste persoane se numesc bipatride. Constituția Ucrainei stipulează că în statul nostru există cetățenie unică și, prin urmare, în Ucraina dubla cetățenie nu se permite.

În Ucraina, la fel ca în oricare altă țară a lumii, se pot afla nu numai cetățenii ei. Un om poate trăi în afara granițelor statului său, dar să fie cetățean al lui. Astfel, un jurnalist american care lucrează în Kiev rămâne cetățean al SUA; tot așa rămâne cetățean al Ungariei un ambasador al acestei țări în altă țară. Nu se schimbă nici cetățenia acelor oameni care au sosit într-o altă țară pe un termen scurt — pentru odihnă, turism, tratament medical sau studii.

Uneori sunt cazuri când cineva care nu aparține la cetățenia vreunui stat, adică este persoană fără cetățenie — apatrid.

- *Expuneți-vă părerea privind acordarea străinilor sau persoanelor fără cetățenie a unor anumite drepturi. Pot fi drepturile lor aceleași cu ale cetățenilor statului respectiv, sau trebuie să fie altele? Argumentați-vă opinia.*

Constituția Ucrainei stabilește că străinii și persoanele fără cetățenie care se află în Ucraina legal (adică cu permisiunea corespunzătoare a organelor de stat ale Ucrainei) beneficiază de aceleași drepturi și libertăți ca cetățenii Ucrainei, cu unele excepții prevăzute de Constituția și legile Ucrainei. De exemplu, li se garantează dreptul la viață și libertate, la învățământ și asistență medicală, la proprietate (deși, uneori, cu anumite limitări). Însă numai cetățenii țării au dreptul de participare la administrarea treburilor statului, sunt supuși serviciului militar și pot fi funcționari de stat.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 26. Străinii și persoanele fără cetățenie care se află legal în Ucraina au aceleași drepturi și libertăți, precum și aceleași îndatoriri ca cetățenii Ucrainei, cu excepțiile stabilite de Constituția Ucrainei, legile sau convențiile internaționale ale Ucrainei (...).

În multe cazuri persoana trebuie să-și confirme apartenența la cetățenia unui anumit stat. Tocmai de aceea ea primește un document corespunzător — pașaportul.

3. Cine devine cetățean al Ucrainei

Cine are dreptul la cetățenia Ucrainei? Pentru a afla răspunsul la această întrebare vom apela la Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”.

- Analizați situațiile propuse și, folosindu-vă de extrasele din Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”, stabiliți dacă au dreptul cetățeniei în cauză să dobândească cetățenia Ucrainei. Ce cerințe trebuie să îndeplinească ei pentru aceasta?

1. Un cetățean al Ucrainei a fost invitat la lucru la o universitate din SUA și a plecat într-acolo. Peste doi ani el s-a căsătorit cu o cetățeană a SUA, iar peste încă doi ani la o maternitate din Chicago li s-a născut o fetiță.

2. În centrul orașului Lvov o patrulă a poliției a auzit un plâns de copil. Oamenii legii au descoperit în tufișuri un nou-născut și l-au dus la un spital, unde copilul a fost salvat. Căutările mamei bebelușului au fost zadarnice și el a fost dat la o casă de copii.

3. Urmându-și studiile la Harkov, cetățeanul unei țări din Orientul Apropiat s-a căsătorit cu o cetățeană a Ucrainei. Peste doi ani el a solicitat să i se acorde cetățenia Ucrainei. În perioada examinării cererii sale s-a născut un copil al celor doi soți. Poate dobândi bărbatul cetățenia Ucrainei? Ce cetățenie va avea copilul lui?

4. Cetățeanul P. s-a născut în anul 1958 în orașul Odesa. După absolvirea școlii militare el a servit timp de 30 de ani în armata sovietică, iar apoi în cea a Federației Ruse. Pensionându-se în anul 2005, s-a mutat în orașul său natal și în anul 2007 a depus cerere de a i se acorda cetățenia Ucrainei.

Din Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”

Articolul 7. Dobândirea cetățeniei Ucrainei prin naștere

Persoana, ambii părinți ai căreia sau unul din ei erau la momentul nașterii ei cetățeni ai Ucrainei, este cetățean al Ucrainei.

Persoana care s-a născut pe teritoriul Ucrainei din persoane fără cetățenie, dar care se află legal pe teritoriul Ucrainei, este cetățean al Ucrainei.

Persoana care s-a născut peste hotarele Ucrainei din persoane fără cetățenie, care trăiesc permanent și legal pe teritoriul Ucrainei și n-a dobândit prin naștere cetățenia altui stat, este cetățean al Ucrainei. (...)

Copilul nou-născut găsit pe teritoriul Ucrainei, ambii părinți ai căruia sunt necunoscuți, este cetățean al Ucrainei.

Persoana care are dreptul de a dobândi cetățenia Ucrainei prin naștere este cetățean al Ucrainei din momentul nașterii sale.

Articolul 8. Dobândirea cetățeniei Ucrainei prin proveniență teritorială

Persoana care ea însăși sau măcar unul dintre părinții, bunicii, frații sau surorile drepti sau vitregi, fiul sau fiica, nepotul sau nepoata ei s-au născut sau au trăit permanent anterior datei de 24 august 1991 pe teritoriul devenit teritoriu al Ucrainei, potrivit Legii Ucrainei „Cu privire la drepturile succesoriale ale Ucrainei”, sau care ea însăși sau măcar unul dintre părinții, bunicii, frații sau surorile drepti sau vitregi, s-au născut sau au trăit permanent pe alte teritorii care la momentul nașterii lor sau în timpul locuirii lor permanente în ele făceau parte din Republica Populară Ucraineană, Republica Populară Ucraineană Apuseană, Statul Ucrainean, Republica Socialistă Sovietică Ucraineană, Ucraina Transcarpatică, Republica Sovietică Socialistă Ucraineană (RSSU), și este persoană fără cetățenie (...) a depus cerere de dobândire a cetățeniei Ucrainei, precum și copiii ei minori sunt înregistrați ca cetățeni ai Ucrainei. (...)

Articolul 9. Obținerea cetățeniei Ucrainei

Străinii sau persoanele fără cetățenie pot obține cetățenia Ucrainei la cererea lor.

Condițiile pentru obținerea cetățeniei Ucrainei sunt următoarele:

1) recunoașterea și respectarea Constituției Ucrainei și a legilor Ucrainei;

2) prezentarea declarației privind inexistența cetățeniei altui stat (pentru persoanele fără cetățenie) sau a angajamentului de a renunța la cetățenia altui stat (pentru străini) (...);

3) locuirea fără întrerupere și legală pe teritoriul Ucrainei în decursul ultimilor cinci ani.

Această condiție nu vizează cetățenii sau persoanele fără cetățenie căsătorite cu cetățeni ai Ucrainei de mai mult de 2 ani și străinii sau persoanele fără cetățenie care au fost căsătorite cu un cetățean al Ucrainei de mai mult de 2 ani, dar căsătoria a încetat ca urmare a decesului lui. (...)

Pentru persoanele cărora li s-a acordat statutul de refugiat în Ucraina sau azil în Ucraina, termenul locuirii fără întrerupere pe teritoriul Ucrainei este de trei ani de la momentul acordării statutului de refugiat în Ucraina sau al azilului în Ucraina, iar pentru persoanele care au

intrat în Ucraina ca persoane fără cetățenie — de trei ani de la momentul intrării în Ucraina.

Pentru străinii și persoanele fără cetățenie care prestează serviciu militar prin contract în Forțele Armate ale Ucrainei, conform legislației Ucrainei, termenul locuirii legale fără întrerupere pe teritoriul Ucrainei este de trei ani din momentul intrării în vigoare a contractului de prestare a serviciului militar în Forțele Armate ale Ucrainei;

4) obținerea permisiunii de imigrare (...);

5) posedarea limbii de stat sau înțelegerea ei în măsura suficientă pentru comunicare. Această condiție nu vizează persoanele care au anumite deficiențe fizice (orbi, surzi, muți);

6) existența unor surse legale de subzistență. Această condiție nu vizează persoanele cărora li s-a acordat statutul de refugiat în Ucraina sau azil în Ucraina. (...)

Cetățenia Ucrainei nu se acordă persoanelor care:

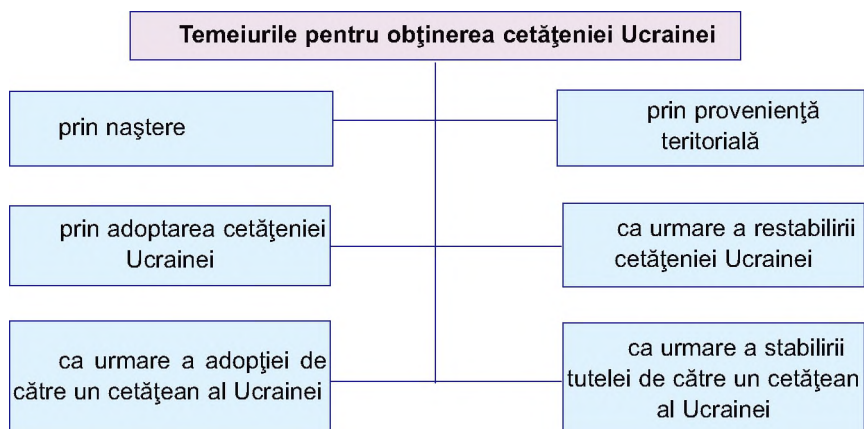
1) au comis crime împotriva umanității sau acte de genocid;

2) au fost condamnate în Ucraina la privare de libertate pentru săvârșirea unui delict grav sau deosebit de grav (până la considerarea nulă a antecedentului penal) (...);

3) au săvârșit pe teritoriul unui alt stat fapte considerate de legislația Ucrainei ca fiind delict grave sau deosebit de grave.

Afară de aceasta, la obținerea cetățeniei Ucrainei au dreptul persoanele adoptate, cărora li s-a stabilit tutela cetățenilor Ucrainei, precum și cele care și-au pierdut anterior cetățenia Ucrainei, dar au solicitat restabilirea ei (vezi schema 22).

Schema 22

Juriștii definesc câteva modalități de obținere a cetățeniei.

Obținerea cetățeniei prin naștere se numește filiație. Această modalitate este considerată ca fiind principală, primară. În cazul obținerii cetățeniei prin naștere se aplică principiul pământului sau principiul de sânge.

Principiul pământului înseamnă că un copil obține cetățenia statului pe teritoriul căruia s-a născut, indiferent de cetățenia părinților săi. Acest principiu acționează în majoritatea statelor latino-americane.

Principiul de sânge prevede că un copil, indiferent de locul în care s-a născut, obține cetățenia statului pe care o au părinții săi. Acest principiu se aplică în Polonia și în unele state din Asia.

În majoritatea statelor (între care și Ucraina) acționează principiul mixt de obținere a cetățeniei prin naștere.

Când persoana obține o cetățenie nouă este vorba despre naturalizare, care este o modalitate secundară de obținere a cetățeniei.

Un fel aparte de obținere a cetățeniei este opțiunea, când persoana se pomenește pe un teritoriu a cărui apartenență statală s-a schimbat și persoana trebuie să aleagă singură — să-și păstreze cetățenia precedentă (de regulă, stabilindu-se într-un nou loc de trai în țara a cărei cetățenie o avea anterior) ori să adopte cetățenia nouă rămânând în același loc.

4. Pierderea cetățeniei Ucrainei

Cetățenia prevede reciprocitatea drepturilor și îndatoririlor persoanei și statului, precum și posibilitatea liberei alegeri a cetățeniei de către persoană. Anume de aceea apare uneori problema schimbării cetățeniei. Fiecare persoană este în drept să renunțe la cetățenia Ucrainei.

Însă o persoană care este trasă la răspundere penală sau condamnată (pe durata ispășirii în întregime a pedepsei), precum și persoana care are obligații neîndeplinite față de stat sau față de orice persoane (de exemplu, are obligația de a plăti pensie alimentară, a-și întreține copilul sau părinții inapți de muncă, datorii neachitate) nu poate renunța un timp oarecare la cetățenia Ucrainei.

Legislația prevede cazurile în care persoana pierde cetățenia ucraineană.

- *Folosind extrase din Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei” determinată cum va fi soluționată chestiunea privind cetățenia în fiecare din cazurile menționate.*

1. Un cetățean al Ucrainei s-a stabilit cu traiul în Belgia, unde locuiește soția sa. El locuiește 7 ani la Bruxelles și este profesor de limba engleză într-o școală de stat.

2. Familia lui Serghei P., în vârstă de 17 ani, a hotărât să se stabilească cu traiul în Moldova. Părinții lui Serghei au renunțat la cetățenia Ucrainei și i-au propus și lui să procedeze la fel. Ei consideră că o dată cu schimbarea cetățeniei lor trebuie să se schimbe automat și cetățenia copilului. Serghei nu vrea să-și schimbe cetățenia, dar are îndoieli că își va putea păstra cetățenia Ucrainei.

3. Cetățeanul Ucrainei P. s-a eliberat din serviciul prin contract în Forțele Armate ale Ucrainei. Din păcate, el nu și-a găsit de lucru, de aceea o vreme oarecare a fost șomer. Ulterior a plecat într-o țară africană și a intrat voluntar acolo în serviciul militar.

Din Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”

Articolul 18. Renunțarea la cetățenia Ucrainei

(...) Renunțarea copiilor cu vârsta de 14 până la 18 ani la cetățenia Ucrainei este

Articolul 19. Temeiurile pentru pierderea cetățeniei Ucrainei

Temeiuri pentru pierderea cetățeniei Ucrainei sunt:

1) dobândirea benevolă de către un cetățean al Ucrainei a cetățeniei unui alt stat, dacă la momentul acestei dobândiri el a atins vârsta majoratului.

Dobândire benevolă a cetățeniei unui alt stat se consideră toate cazurile în care pentru dobândirea cetățeniei unui alt stat un cetățean al Ucrainei a trebuit să depună o cerere ori un demers pentru această dobândire conform modului stabilit de legislația națională a statului a cărui cetățenie a dobândit-o.

Nu sunt considerate dobândire benevolă a unei alte cetățenii următoarele cazuri:

a) dobândirea concomitentă de către un copil prin naștere a cetățeniei Ucrainei și cetățeniei unui alt stat sau state;

b) dobândirea de un copil care este cetățean al Ucrainei a cetățeniei părinților săi adoptivi ca urmare a adopțiunii de către străini;

c) dobândirea automată de către un cetățean al Ucrainei a unei alte cetățenii ca urmare a căsătoriei cu un străin;

d) dobândirea automată de către un cetățean al Ucrainei care a atins vârsta majoratului a altei cetățenii ca urmare a aplicării legislației despre cetățenie a statului străin, dacă acest cetățean al Ucrainei n-a primit documentul care confirmă faptul că este cetățean al unui alt stat.

2) dobândirea de către o persoană a cetățeniei Ucrainei în temeiul articolului 9 al prezentei legi ca urmare a înșelăciunii,

prezentării cu bună-știință a unor date neadevărate sau documente false;

3) intrarea benevolă în serviciul militar al unui alt stat, care, potrivit legislației acestui stat, nu este obligație militară sau serviciu de alternativă (nemilitar).

posibilă numai cu consimțământul lor. (...)

Rețineți: *om, individ, cetățean, cetățenie.*

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2235&14> — Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”;

<http://dmsu.gov.ua/> — site-ul Serviciului de stat pentru migrație al Ucrainei.

Raportul juridic dintre om și stat se numește cetățenie. Acest raport este stabil și nelimitat în spațiu. Străinii care se află legal în Ucraina au în Ucraina cele mai multe din drepturile personale și social-economice prevăzute de Constituția Ucrainei pentru cetățenii Ucrainei.

Modul dobândirii și pierderii cetățeniei Ucrainei este stabilit de Legea Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”. Cel mai adesea cetățenia Ucrainei se dobândește prin naștere. Mulți o dobândesc prin proveniență teritorială, unii — prin adoptarea ei. Persoana are dreptul să-și schimbe cetățenia. În unele cazuri cetățenia Ucrainei poate fi pierdută în rezultatul unor acțiuni conștiente ale persoanei, care sunt prevăzute de lege.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce este cetățenia?
2. Cum este decisă în Ucraina chestiunea privind dubla cetățenie?
3. Cine și în ce cazuri dobândește cetățenia Ucrainei?
4. Este posibilă pierderea cetățeniei ucrainene?
5. Comparați noțiunile: „om”, „cetățean”, „individ”.
6. Comparați statutul juridic al cetățenilor și al persoanelor care locuiesc în Ucraina, însă nu au cetățenia Ucrainei.
- 7*. De ce, după părerea voastră, statul limitează anumite drepturi și îndatoriri ale persoanelor care nu au cetățenie ucraineană?
8. Cu permisiunea părinților cercetați buletinele lor de identitate și certificatul vostru de naștere. Ce date conțin ele?
- 9*. Reieșind din esența juridică a cetățeniei, analizați posibilele consecințe ale dublei cetățenii pentru stat și pentru persoană.

10*. Cum credeți: prin ce se exprimă caracterul democratic al Legii Ucrainei „Cu privire la cetățenia Ucrainei”?

11*. Stabiliți în care din cazurile menționate persoana are dreptul la cetățenia ucraineană.

a) părinții unui copil sunt cetățeni ai Ucrainei, însă la momentul nașterii lui ei locuiesc permanent în India;

b) tatăl unui copil este cetățean al Austriei, mama este cetățeană a Ucrainei, dar ambii locuiesc permanent în România;

c) o tânără, cetățeană a Ucrainei, s-a căsătorit cu un cetățean al Pakistanului și s-a stabilit împreună cu el în patria lui;

d) o cetățeană a Ucrainei a plecat în Polonia și a intrat în serviciu în armata acestei țări;

e) lângă o maternitate din orașul Cernigov a fost găsit un bebeluș, părinții căruia n-au fost identificați.

§ 11. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale ale omului și cetățeanului

1. Ce sunt drepturile și libertățile omului?

- Numiți acele drepturi ale omului pe care, după părerea voastră, trebuie să le aibă fiecare om pentru a exista și a se dezvolta.

Fiecare om are multe necesități. O parte din ele sunt recunoscute și asigurate de stat.

Drepturile omului sunt norme ale asigurării omului a drepturilor la viața și dezvoltarea sa liberă ca personalitate, satisfacerea necesităților sale. Cele mai multe din aceste drepturi sunt consfințite prin lege și recunoscute de dreptul internațional.

De menționat că unele drepturi omul le obține de la natură, ele fiindu-i caracteristice ca unei ființe fizice, indiferent de aceea în ce țară trăiește. Așa este, de exemplu, dreptul la viață — nici chiar statul nu are dreptul de a limita acest drept al individului uman sau de a-l priva de el.

Fiecare om are dreptul la libertate și nu poate fi privat arbitrar de libertate. Asemenea drepturi se numesc naturale, sau inalienabile.

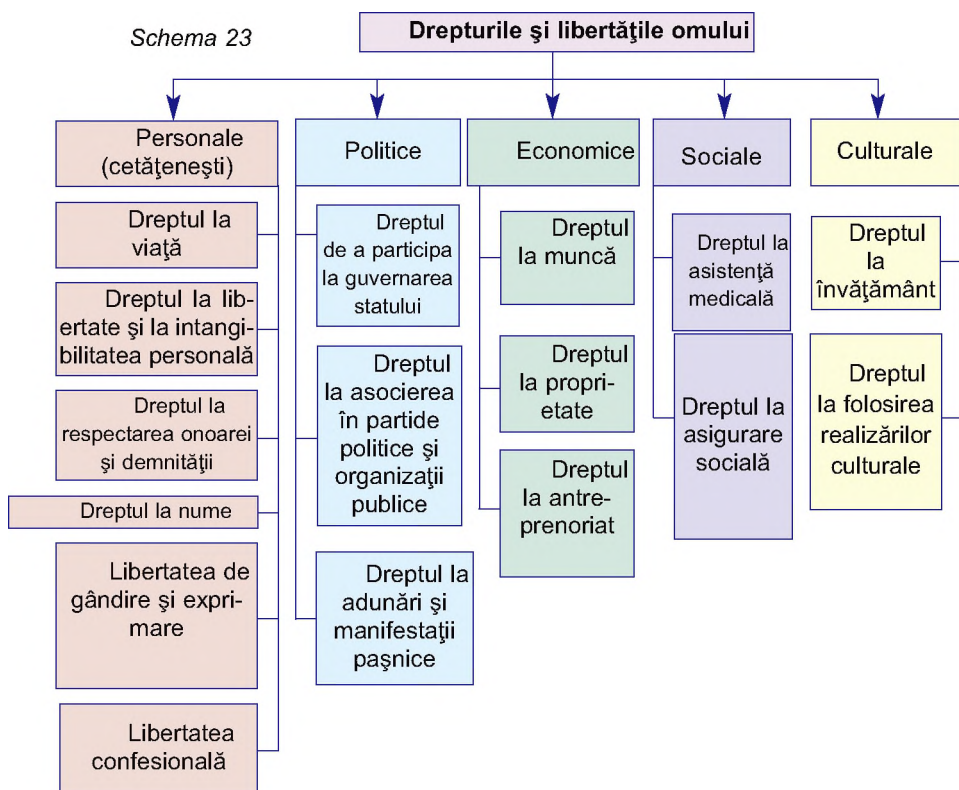
Alte drepturi omul le are numai datorită faptului că statul i le asigură cu aparatul, organele sale, căci este puțin probabil că altcineva în afară de stat are posibilitatea de a asigura dreptul real al individului la învățământ, la asigurare socială etc.

Auzim foarte des cuvintele drepturi și libertăți. Care este diferența dintre ele?

Libertatea sa omul o poate realiza fără vreo intervenție a statului și a organelor lui. Statul trebuie doar să asigure apărarea acestor libertăți. Așa sunt, de exemplu, libertatea expresiei, libertatea confesională etc.

Statul trebuie să asigure drepturile prin anumite mecanisme sau proceduri juridice. Adesea, pentru a se asigura un drept sau a unui grup de drepturi ale omului, se adoptă legi speciale, se creează organe de stat speciale.

În prezent sunt multe drepturi și libertăți ale omului, care adesea sunt împărțite în câteva grupuri principale (vezi schema 23).

2. Drepturile, libertățile și îndatoririle omului în Constituția Ucrainei

Legea Fundamentală a statului nostru — Constituția Ucrainei — consfințește drepturile și libertățile cetățenilor Ucrainei. Constituția stabilește că volumul drepturilor și libertăților consfințit de Legea Fundamentală nu poate fi micșorat sau limitat și că ele nu pot fi anulate.

- *Analizați extrasele de mai jos din Constituția Ucrainei și dați exemple de folosire a drepturilor prezentate în ele.*

Din Constituția Ucrainei

Articolul 27. Fiecare om are dreptul inalienabil la viață. (...)

Articolul 28. Fiecare are dreptul la respectarea demnității sale. (...)

Articolul 29. Fiecare om are dreptul la libertate și intangibilitate personală. Nimeni nu poate fi arestat sau ținut în arest altfel decât potrivit unei hotărâri motivate a judecătoriei, și numai în temeiul normelor legale și în modul prevăzut de ele.

În caz de necesitate urgentă a prevenirii unui delict sau a opririi ei, organele împuternicite de lege pot aplica ținerea persoanei în arest ca măsură de prevenție temporară, temeiul căreia trebuie să fie verificat de judecătorie într-un interval de șaptezeci și două de ore. Persoana reținută este pusă imediat în libertate dacă în decurs de șaptezeci și două de ore din momentul reținerii ei nu i s-a înmănat hotărârea motivată a judecătoriei privind ținerea în arest.

Fiecărei persoane arestate sau reținute trebuie să i se comunice fără amânare motivele arestării sau reținerii sale, să i se lămurească drepturile și să i se ofere posibilitatea de a se apăra personal din momentul reținerii și să beneficieze de ajutorul juridic al unui apărător.

Fiecare persoană reținută are dreptul să reclame în orice moment în instanța judecătorească reținerea sa.

Despre arestarea sau reținerea persoanei trebuie să fie anunțate imediat rudele ei.

Articolul 30. Fiecăruia i se garantează inviolabilitatea domiciliului. Nu se permite pătrunderea în locuința sau pe alt domeniu de proprietate al persoanei, cercetarea sau percheziționarea lor altfel decât potrivit unei hotărâri motivate a judecătoriei. (...)

Articolul 31. Fiecăruia i se garantează secretul corespondenței, al convorbirilor telefonice, al comunicării prin telegraf sau prin alte mijloace de comunicare. (...)

Articolul 33. Fiecărei persoane care se află legal pe teritoriul Ucrainei i se garantează libertatea deplasării, alegerea liberă a locului de trai, dreptul de a părăsi liber teritoriul Ucrainei, cu excepția limitărilor prevăzute de lege. (...)

Articolul 34. Fiecărei persoane i se garantează dreptul la libertatea gândirii și a cuvântului, la libera exprimare a convingerilor proprii. (...)

Articolul 35. Fiecare are dreptul la libertatea viziunii asupra lumii și vieții și la cea confesională. (...)

Articolul 39. Cetățenii au dreptul de a se întruni pașnic, fără arme, și să desfășoare adunări, mitinguri, marșuri și demonstrații, despre desfășurarea cărora sunt anunțate în prealabil organele puterii executive sau organele de autoadministrare locală. (...)

Articolul 41. Fiecare are dreptul de a avea în posesie proprietatea sa, a se folosi de ea și a dispune de ea, precum și de rezultatele muncii sale intelectuale, de creație. (...)

Articolul 42. Fiecare are dreptul la practicarea activităților antreprenoriale care nu sunt interzise de lege. (...)

Articolul 46. Cetățenii au dreptul la protecție socială, care cuprinde dreptul la asigurarea lor în cazul pierderii totale, parțiale sau temporare a capacității de muncă, pierderii întreținătorului, al șomajului din cauze independente de ei, precum și la bătrânețe și în alte cazuri prevăzute de lege. (...)

Articolul 47. Fiecare are dreptul la locuință. (...)

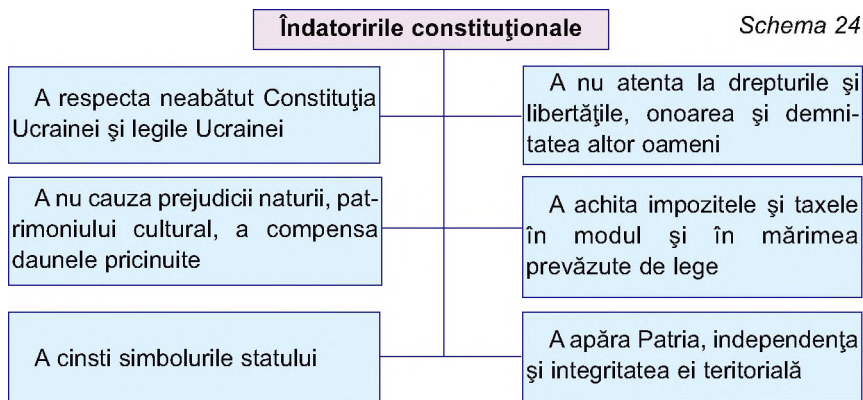
Articolul 48. Fiecare are dreptul la un nivel de trai suficient pentru sine și pentru familia sa, care cuprinde o alimentație, îmbrăcăminte și locuință îndestulătoare.

Articolul 49. Fiecare are dreptul la ocrotirea sănătății, asistență medicală și asigurarea de sănătate. (...)

Cunoașterea normelor Constituției Ucrainei este menită să ajute fiecare om să afle ieșire din diverse situații apărute în viață.

3. Îndatoririle constituționale ale cetățenilor Ucrainei

Fiecare om trăiește în societate și are nu numai drepturi, ci și îndatoriri. Declarația Universală a Drepturilor Omului proclamă că „fiecare om are îndatoriri față de societate, numai în care este posibilă dezvoltarea liberă și deplină a personalității lui”. Constituția Ucrainei prevede un șir de îndatoriri (vezi schema 24). Întâi de toate, Constituția Ucrainei cere fiecăruia să respecte neabătut Constituția Ucrainei și a legile Ucrainei, să nu atenteze la drepturile și libertățile, onoarea și demnitatea altor oameni. Legea Fundamentală atenționează că necunoașterea legii de către cetățeni nu-i scutește de răspundere.

Existența oricărui stat este imposibilă fără o asigurare financiară corespunzătoare. Bani necesari pentru funcționarea organelor de stat se acumulează întâi de toate cu ajutorul impozitelor. Constituția prevede că „fiecare este dator să plătească impozite și taxe în ordinea și modul prevăzute de lege”.

În Egiptul Antic, în vremea domniei faraonului Amasis al II-lea, a fost dată o lege conform căreia fiecare egiptean avea îndatorirea de a-și informa anual superiorul despre veniturile sale și mijloacele sale de trai. Cel care nu făcea aceasta sau care nu putea dovedi că trăiește cu mijloace legale era pedepsit cu moartea. Aceasta este cea mai veche „declarație despre venituri” cunoscută istoricilor.

Sultanii turci luau în calitate de impozit copii pentru trupele de ieniceri.

În Germania medievală exista impozitul pe omoruri: cu cât mai multe omoruri n-a putut să elucideze o comunitate oarecare într-un anumit termen, cu atât mai mare era suma impozitului pe care trebuia să-l plătească.

Spaniolii plăteau un impozit numit „condurul (adică pantoful) reginei” — pentru nunta unui rege.

În anii 1797 și 1798 în Anglia toți cei ce aveau ceasornice plăteau anual în trezoreria statului 5 șilingi.

Licinius Licianus, guvernator al provinciei romane Galia în anii 308-324, a împărțit anul în 14 luni pentru a percepe adăugător două impozite lunare de la supușii săi.

De asemenea, fiecare cetățean este obligat să nu cauzeze prejudicii naturii, patrimoniului cultural, și să compenseze daunele pricinuite.

Majoritatea statelor actuale au simboluri — drapele, steme și imnuri. Cinstirea simbolurilor statului este încă o îndatorire constituțională a cetățenilor Ucrainei.

Constituția prevede obligație fiecărui cetățean al Ucrainei de a dobândi studii medii generale complete.

Orice stat trebuie să fie în stare să-și apere frontierele, suveranitatea și independența. Anume de aceea Constituția Ucrainei stabilește îndatorirea cetățeanului Ucrainei de a-și apăra Patria, independența și integritatea ei teritorială.

Raporturile dintre stat și cetățenii Ucrainei legate de îndeplinirea de către ei a îndatoririi constituționale de a apăra Patria, independența

și integritatea teritorială a Ucrainei, precum și principiile generale ale prestării serviciului militar în Ucraina sunt prevăzute de Legea Ucrainei „Cu privire la serviciul militar”.

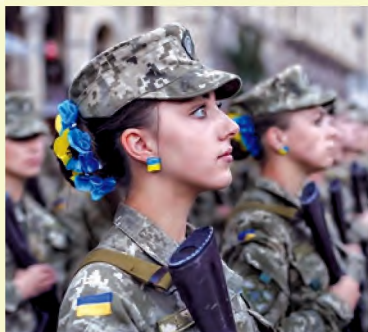
Actualmente în Ucraina există serviciul militar prin recrutare, serviciul militar prin contract și serviciul militar în termen.

La serviciul militar în termen pot fi recrutați tineri în vârstă de 18 până la 27 de ani care sunt apti pentru serviciu ca stare de sănătate. Termenul serviciului prin recrutare pentru soldați și marinari, sergenți și starșine care trec serviciul militar în termen în Forțele Armate ale Ucrainei și în alte formațiuni militare este de 18 luni, iar pentru persoanele care la momentul recrutării pentru serviciul militar în termen au studii superioare la nivel de specialist sau master — de 12 luni.

La serviciul prin contract sunt primiți militarii care trec serviciul militar în termen sau serviciul militar prin recrutare în timpul mobilizării, pentru perioada specială, precum și cetățenii de vârstă recrutării care au studii superioare, tehnico-profesionale, studii medii generale complete sau de bază și femeile cu studii corespunzătoare în vârstă de 18 până

la 40 de ani. Civillii cu studii medii generale complete și vârsta de 17 până la 21 de ani, precum și militarii și persoanele supuse serviciului militar cu vârsta de până la 23 de ani care au studii medii generale complete și nu au grad militar de ofițer, dar care vor să devină ofițeri, pot să încheie contract de serviciu militar (instruire) în calitate de cursanți ai școlilor militare. După absolvirea școlii militare ei primesc primul grad de ofițer și încheie un contract pentru a servi ca ofițeri în Forțele Armate ale Ucrainei.

În unele cazuri recrutului i se poate acorda amânare de la recrutarea la serviciul în termen (din cauza stării de sănătate, a circumstanțelor de familie, în legătură cu activitatea profesională, pentru continuarea studiilor) sau el poate fi chiar scutit de prestarea serviciului militar.

În prezent în 14 țări ale Europei Occidentale există serviciul militar obligatoriu. În Marea Britanie armata este profesionistă, în Belgia — preponderent profesionistă.

În nici o țară din Occidentul Europei nu există recrutarea în armată a femeilor.

Numărul mediu al persoanelor recrutate anual este de: în Belgia —

35 000, Germania — 418 000, Italia — 270 000, Spania — 250 000, Grecia

— 127 000. Termenul serviciului este de: în Grecia — 21 luni, în Suedia —

5 luni, în Elveția — 118 zile, însă după aceea rezerviștii sunt chemați anual la instrucții de 20 de zile până la atingerea vârstei de 55 de ani. În nouă țări din Europa Occidentală durata serviciului militar este de 12 luni.

În anul 1988 în Germania au refuzat să presteze serviciul militar pretextând convingerile lor religioase 77000 de recruți.

Statul manifestă respect față de convingerile religioase ale cetățenilor. Unele culte religioase le interzic adeptilor lor să ia în mână

arme, să servească în armată sau chiar să presteze orice jurământ (deci, și jurământul militar).

Constituția Ucrainei proclamă că serviciul militar poate fi înlocuit cu cel de alternativă (nemilitar), dacă îndeplinirea obligației militare contravine convingerilor religioase ale cetățeanului.

Modul prestării acestui serviciu este prevăzut de Legea Ucrainei „Cu privire la serviciul nemilitar (de alternativă)”, potrivit căreia cetățeanul trebuie să înștiințeze din timp, cu cel puțin două luni înainte de termenul recrutării, organele administrației de stat locale despre dorința sa de a presta serviciul de alternativă, depunând o cerere în acest sens. În caz de aviz favorabil, cetățeanul prestează serviciul de alternativă la o întreprindere, instituție sau organizație din proprietatea de stat sau comunală, activitatea cărora vizează în primul rând protecția socială a populației, asistența medicală, protecția mediului, construcțiile, gospodăria comunal-locativă și agricultura, precum și serviciul de patronaj în organizațiile Societății de Cruce Roșie din Ucraina, având dreptul de a trăi la domiciliu și a nu lua arma în mână. Durata serviciului de alternativă este de 1,5 ori mai mare decât a celui militar. Lista organizațiilor religioase preceptele cărora nu permit mânăuirea armelor este stabilită prin hotărârea nr. 2066 din 10.11.1999 a Guvernului Ucrainei. Din acestea fac parte: adventiștii reformiști, adventiștii zilei a șaptea, creștinii evanghelici, creștinii evanghelici baptiști, martorii lui Iehova, adepții bisericilor creștine carismatice (și ai bisericilor egale în drepturi cu acestea, conform statutelor înregistrate), ai bisericii pentecostale (și ai bisericilor egale în drepturi cu acestea, conform statutelor înregistrate), ai Societății conștiinței lui Krișna

Constituția Ucrainei consfințește numeroase drepturi și libertăți ale omului și cetățeanului. Standardele drepturilor omului stabilite de Constituție în Ucraina sunt în corespundere cu standardele internaționale ale drepturilor omului. Este prevăzut mecanismul apărării drepturilor și libertăților omului.

Totodată cetățenii Ucrainei au îndatoriri stabilite de lege. Din îndatoririle constituționale ale cetățenilor Ucrainei fac parte respectarea Constituției și a legilor Ucrainei, cinstirea simbolurilor de stat ale Ucrainei, achitarea impozitelor și taxelor, ocrotirea naturii și a patrimoniului cultural, apărarea Patriei, a independenței și integrității ei teritoriale.

Rețineți: *impozit, obligație militară, simbolurile statului — stema, imnul, drapelul.*

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2232&12/page> — Legea Ucrainei „Cu privire la serviciul militar”;
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1975&12> — Legea Ucrainei „Cu privire la serviciul nemilitar (de alternativă)”;
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/602&iv> — Legea Ucrainei „Cu privire la Imnul de Stat al Ucrainei”
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2137&12> — Hotărârea Radei Supreme a Ucrainei „Cu privire la Stema de Stat al Ucrainei”;
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2067&12> — Hotărârea Radei Supreme a Ucrainei „Cu privire la Drapelul de Stat al Ucrainei”;
<http://www.mil.gov.ua/contract> — informația despre serviciul prin contract pe site-ul Ministerului Apărării al Ucrainei;
<http://www.mil.gov.ua/diyalnist/vijskova&osvita&na&tauka/vij&skovi&liczei&ta&liczei&z&posilenoyu/> — informația despre liceele militare și liceele cu pregătire militară și fizică aprofundată pe site-ul Ministerului Apărării al Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Împărțiți drepturile și libertățile omului prevăzute de Constituția Ucrainei după grupurile de drepturi ale omului pe care le cunoașteți.
- 2*. Alcătuiți o povestire despre drepturile omului de care ați avut ocazia să vă folosiți în viață.
- 3*. Ce drepturi ale omului le considerați a fi cele mai importante pentru voi. Argumentați-vă opinia.
4. Numiți îndatoririle constituționale ale cetățeanului Ucrainei.
5. Cum credeți: corespunde sau nu acordarea dreptului la amânarea recrutării în armată și a dreptului la serviciul de alternativă valorilor democratice, precum și altor norme sociale (în afară de cele de drept)?
6. Analizați ce îndatoriri ale cetățenilor Ucrainei trebuie să îndepliniți.
7. Aflați de la părinții voștri ce impozite plătesc ei și care este mărimea acestor impozite.
8. Expuneți-vă părerea privind caracterul rațional al îndatoririlor cetățenilor Ucrainei.
- 9*. Analizați relația dintre instituirea dreptului la serviciul militar de alternativă și alte drepturi ale omului.
10. Analizați situațiile de mai jos și propuneți soluții pentru ele, folosind normele Constituției Ucrainei.
  - a) seara târziu la ușa casei voastre au bătut câteva persoane în haine civile, care s-au prezentat ca fiind lucrători ai secției raionale de poliție și v-au cerut să deschideți pentru a le da posibilitatea de a percheziționa locuința. Ei s-au legitimat și v-au arătat hotărârea anchetatorului privind efectuarea percheziției. Sunt legitime acțiunile lor?

b) în apropiere de școala voastră constructorii au început să îngrădească scuarul și terenul de sport, explicând că pe locul acesta se plănuiește construirea unui sector de drum. Nefiind de acord cu aceasta, voi și locuitorii adulți ați hotărât să organizați un miting de protest și să pichetați locul construcției. Principala revendicare era de a se păstra spațiul verde și terenul de sport. Când ați venit cu pancarde la obiect, lucrătorii ai poliției v-au cerut să încetați acțiunea. Cine are dreptate în această situație? Cum trebuie să se acționeze pentru ca acțiunea să se desfășoare legal?

c) de Dumneavoastră s-au apropiat niște colaboratori ai poliției, care v-au spus că semnalmentele Dumneavoastră corespund celor ale unei persoane suspectate de săvârșirea unui atac asupra unei tinere. Ei v-au propus să-i urmați la secția raională de poliție. La secția raională ați rugat ca părinții Dumneavoastră să fie anunțați că sunteți reținuți, însă ați fost refuzat. La rugămintea Dumneavoastră de a fi chemat un avocat cunoscut ați fost refuzat și vi s-au propus serviciile unui alt avocat, care la momentul acela se afla lângă secție. Ați fost eliberat abia după cinci zile și informat că este posibil să fiți chemat din nou. Au fost legitime acțiunile polițiștilor?

§ 12. Adresările cetățenilor

1. Mecanismul apărării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului în Ucraina

Fiecare om trebuie să-și cunoască drepturile. Însă aceasta nu este de ajuns. Din păcate, în viață apare uneori nevoia de a le apăra. Pentru asigurarea apărării drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, în Ucraina este creat un anumit sistem.

În primul rând, Constituția Ucrainei a stabilit că „fiecare are dreptul să-și apere prin orice mijloace care nu sunt interzise de lege drepturile și libertățile de încălcări și atentări antilegale”.

Dacă puterile și posibilitățile proprii necesare pentru apărarea drepturilor sunt insuficiente, fiecare are dreptul să se adreseze organelor corespunzătoare ale aputerii de stat și celor de autoadministrare locală. Dar trebuie să se stabilească cărui organ anume urmează a se adresa, adică de competența cărui organ ține chestiunea respectivă.

Dacă a fost încălcat dreptul vostru la învățământ, urmează să vă adresați direcției de învățământ, dacă drepturile voastre au fost încălcate la magazin — către organele de protecție a drepturilor consumatorilor. În cazul în care drepturile omului sunt încălcate de organele de drept — reținerea nelegală, aplicarea de mijloace nelegale în timpul anchetei — puteți să vă adresați nu numai organului de interne superior, ci și procuraturii.

În caz de necesitate cetățeanul se poate adresa pentru apărarea drepturilor sale Împuternicitului Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului (uneori, conform tradiției din statele europene, el este numit ombudsman).

Afară de aceasta, fiecare are dreptul la apărarea drepturilor și libertăților sale în instanța de judecată. Constituția Ucrainei prevede că judecătorii au dreptul de a examina orice raporturi de drept. Desigur, în cazul apariției vreunor probleme ar fi bine să vă adresați organelor de stat corespunzătoare. Însă dacă aceasta n-a dus la rezultatul dorit, trebuie să vă adresați judecătoriei. La judecătoria problema o examinează un judecător independent. El este obiectiv la maxim, dar procedurile judiciare, în special cu luarea în calcul a eventualelor contestări, durează destul de mult.

Уповноважений
Верховної Ради України
з прав людини

Emblema Împuternicitului Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului

**Din istoria dreptului
ucrainean**

Iuzkov Leonid Petrovici (1938 – 1995) — savant jurist ucrainean, doctor în științe juridice. A lucrat la Universitatea de Stat „T.G. Șevcenko” din Kiev. A cercetat problemele dreptului constituțional și ale celui administrativ. A participat la elaborarea Declarației privind suveranitatea de stat a Ucrainei și a Constituției Ucrainei. În anul 1992 a fost ales primul Președinte al Curții Constituționale a Ucrainei.

2. Adresările cetățenilor

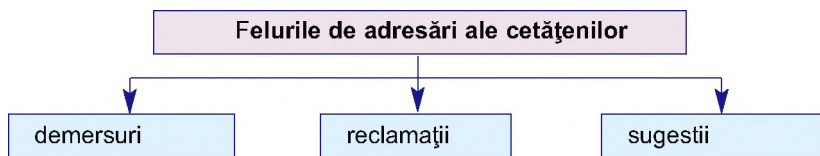
Modul adresărilor cetățenilor către organele de stat este stabilit de Legea Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”. Adresările sunt examinate (de regulă, destul de operativ) de profesioniști în domeniu.

Cetățenii au dreptul să înainteze oricăror organizații, organe de stat sau organizații publice propuneri privind îmbunătățirea activității lor, să constate neajunsuri în activitatea lor, să reclame acțiunile funcționarilor, ale organelor de stat și celor publice. Fiecare are dreptul să se adreseze oricărui organ al puterii de stat sau organ de autoadministrare locală, oricărei întreprinderi, instituții sau organizații pentru apărarea drep-

turilor și intereselor sale legitime sau cu o plângere în cazul încălcării lor.

În funcție de conținutul lor, legea împarte adresările cetățenilor în trei categorii: demersuri, reclamații și sugestii (vezi schema 25).

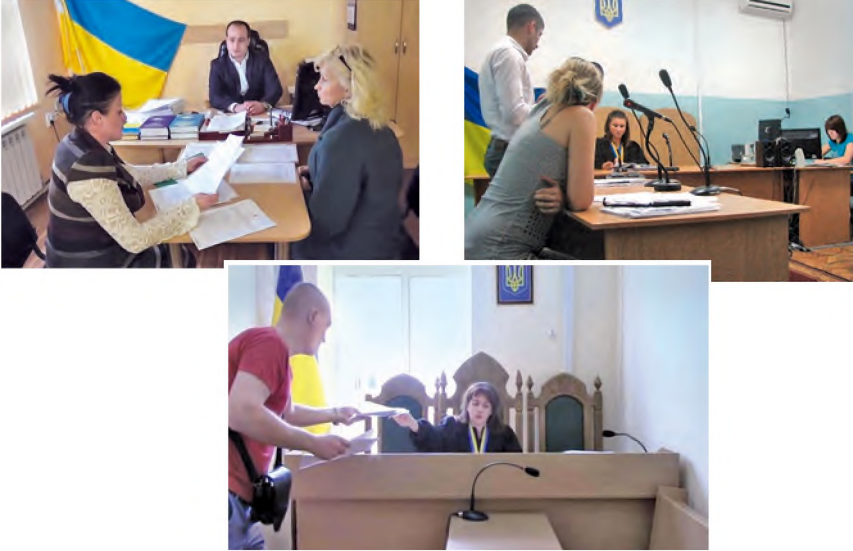
Schema 25

Înaintând un demers, cetățeanul adresează rugămintea de a fi ajutat în realizarea drepturilor și intereselor sale legitime. Dacă adresarea conține un sfat sau o recomandare privind activitatea organelor puterii de stat sau ale celor de autoadministrare locală, o opinie privind rezolvarea unor anumite probleme, este vorba despre o sugestie. Când drepturile omului sunt încălcate și el cere repunerea lui în drepturi, revizuirea unei anumite decizii sau acțiuni, se depune o **reclamație (plângere)**.

În timpul examinării adresării sale cetățeanul are dreptul de a-și expune personal argumentele, de a prezenta materiale suplimentare, de a fi de față la examinarea cererii sau a reclamației sale. Cetățeanul are dreptul de a lua cunoștință de materialele verificării, precum și să beneficieze de ajutorul unui avocat.

Legea stabilește termenele examinării adresărilor — nu mai mult de o lună, iar dacă nu este necesară examinarea suplimentară — fără amânare, însă nu mai târziu de cincisprezece zile de la data primirii. Dacă problemele conținute în adresare nu pot fi rezolvate în termen de o lună, el poate fi prelungit, dar termenul maxim al rezolvării problemelor expuse în adresare nu trebuie să depășească patruzeci și cinci de zile.

Cu scopul apărării drepturilor omului, în Ucraina este creat un sistem de organe și instituții. Fiecare cetățean are dreptul de a-și apăra drepturile prin mijloace legale, în caz de necesitate să apeleze la organele puterii de stat sau la cele de autoadministrare locală, precum și la instanțele de judecată.

Legea stabilește modul adresării cetățenilor, cerințele față de adresări și modul examinării lor.

Rețineți: adresările cetățenilor, Împuternicitul Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului.

Căutați în Internet:

<http://www.ombudsman.gov.ua> — site-ul Împuternicitului Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului;

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/393/96&%D0%B2%D1%80> — Legea Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”.».

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRIA

1. Ce organe trebuie să asigure apărarea drepturilor omului în Ucraina?
2. Ce feluri de adresări ale cetățenilor prevede Legea Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”?
3. Ce drepturi are cetățeanul în timpul examinării adresării sale?
4. Propuneți cu ajutorul căror organe pot fi rezolvate problemele apărute în situațiile prezentate mai jos și cum să fie apărate drepturile omului care au fost încălcate.
  - a) unui cetățean i se amână de multă vreme plățirea salariului;
  - b) o cetățeană a fost ținută timp de nouă luni în arest, fiind suspectată de omor. Ea afirmă că poliția a aplicat față de ea metode nelegitime de constrângere — bătăi, torturi, înfometare etc.
  - c) o familie cu mulți copii este dată afară din camera de cămin în care a locuit legal mulți ani și nu i se oferă o altă locuință.

Activitatea practică 3

Adresările cetățenilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

- Analizați situațiile propuse. Stabiliți organul de competență căruia este rezolvarea problemei și alcătuiți adresarea corespunzătoare.
- Simulați examinarea adresărilor voastre personale către organele sau organizațiile corespunzătoare potrivit Legii Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”.

Pentru îndeplinirea însărcinărilor folosiți-vă de extrasele din Legea Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”.

1. Lângă școala voastră locuiesc mulți copii de diferite vârste, dar lipsește un teren de joacă și unul de sport. Locuitorii ar vrea să rezolve această problemă, sunt gata să dea și ei o mână de ajutor.
2. După ploi abundente care au durat fără întreruperi aproape două luni, în raion a crescut foarte mult nivelul apelor în râuri și lacuri. Digul de protecție care aparține centralei hidroelectrice locale a cedat, ca urmare fiind inundate terenuri agricole și chiar locuințe. Vecinii voștri, casa cărora a fost inundată, au hotărât să se adreseze după ajutor pentru a o repara.

3. Într-o familie care trăiește în vecinătatea voastră sunt opt copii. Acești vecini s-au adresat în repetate rânduri primăriei și consiliului raional cu rugămintea de a li se repartiza un teren pentru practicarea agriculturii, ca să poată să-și asigure familia cu produse, însă au fost refuzați. Ei consideră că au dreptul la primirea unui lot de pământ.

4. Părinții prietenilor voștri au cumpărat un televizor nou. Însă peste două luni au apărut probleme: din când în când dispărea sonorul, se pierdeau culorile. Ei s-au adresat la magazinul de la care au cumpărat televizorul, însă vânzătorii n-au vrut nici măcar să stea de vorbă cu ei în privința reparării sau schimbării televizorului.

5. La începutul iernii au apărut probleme mari cu circulația transportului în comun din și înspre localitatea voastră. În loc de șase curse prevăzute de orar, se efectuau numai două, trei, dar și atunci nu cu autobuze mari, ca mai înainte, ci cu microbuze. Din această cauză locuitorii nu puteau ajunge la instituțiile raionale pentru a-și rezolva problemele personale.

Din Legea Ucrainei „Cu privire la adresările cetățenilor”

Articolul 5. Cerințele față de adresări

În adresare trebuie să fie menționate numele, prenumele, patronimicul, domiciliul cetățeanului, expuse esența problemei, observațiile, sugestiile, declarațiile sau reclamațiile, rugămintele sau revendicările.

Adresarea poate fi verbală (expusă de cetățean în audiență și consemnată de un responsabil) sau scrisă, expediată prin poștă sau transmisă de cetățean organului sau instituției în cauză personal sau de o persoană împuternicită de el, dacă împuternicirile acestea sunt în conformitate cu legislația în vigoare.

Adresarea poate fi depusă atât de o persoană aparte (individuală), cât și de un grup de persoane (colectivă).

Adresarea scrisă trebuie să fie semnată de autor (autori) cu indicarea datei. (...)

Articolul 8. Adresările care nu se examinează și nu se rezolvă

Adresarea în scris în care nu este indicat domiciliul, care nu este semnată de autor (autori), precum și cea din care este imposibil de stabilit autorul este considerată anonimă și nu se examinează.

Nu se examinează de același organ adresările repetate ale unuia și aceluiași cetățean în una și aceeași problemă, dacă prima adresare a fost rezolvată în fond (...).

Articolul 14. Examinarea sugestiilor (observațiilor) cetățenilor

Organele puterii de stat și cele de autoadministrare locală, întreprinderile, instituțiile și organizațiile, indiferent de forma lor de proprietate, sau asociațiile cetățenești, responsabilii lor au obligația de a examina sugestiile (observațiile) și a-l înștiința pe cetățean despre rezultatele examinării (...).

Articolul 15. Examinarea cererilor (demersurilor)

(...) Răspunsul conform rezultatelor examinării cererilor (demersurilor) se dă obligatoriu de organul care a primit aceste cereri și de competența căruia ține rezolvarea problemelor ridicate în cereri (demersuri), cu semnătura conducătorului sau a persoanei care îndeplinește obligațiile lui.

Decizia privind refuzarea satisfacerii cerințelor expuse în cerere (demers) se aduce la cunoștința cetățeanului în scris, cu menționarea Legii și expunerea motivelor refuzului, precum și cu lămurirea modului contestării deciziei luate.

Potrivit cerințelor legislației ucrainene, alcătuiți o adresare privind problemele care sunt, după părerea voastră, importante pentru localitatea, micraionul în care trăiți și școala voastră.

§ 13-14. Organele puterii de stat în Ucraina

1. Separarea puterii în stat în Ucraina

O caracteristică obligatorie a fiecărui stat este existența aparatului de stat, a organelor care asigură îndeplinirea funcțiilor sale. În Ucraina funcționează mai multe organe de stat.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 6. În Ucraina puterea de stat se exercită pe baza separării ei în putere legislativă, executivă și judecătorească (...)

- *Cum credeți: care este scopul separării puterii în stat?*

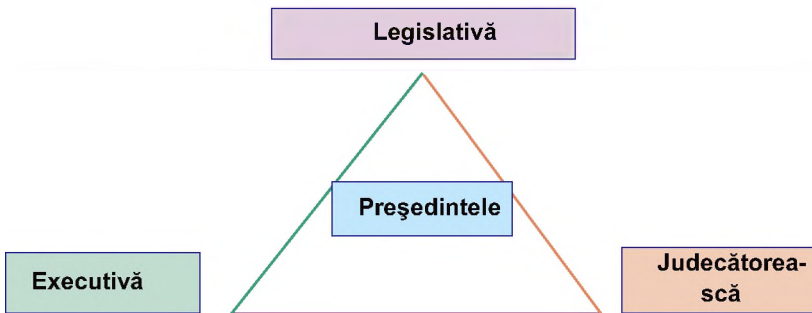
Sistemul separării puterii în stat existent în Ucraina asigură echilibrul în activitatea organelor puterii de stat. Acest sistem contribuie la prevenirea concentrării întregii puteri în mâinile unei singure ramuri ale puterii, cere de la fiecare din ele să țină cont de poziția altelea (vezi tabelul 2 și schema 26).

Tabelul 2

Ramura puterii	Legislativă	Executivă	Judecătorească
Organele puterii de stat, care țin de întreaga ramură a puterii	Rada Supremă a Ucrainei	Guvernul Ucrainei Ministerele, alte organe centrale Administrațiile de stat regionale, raionale și cele orășenești Kiev și Sevastopol	Curtea Constituțională a Ucrainei Curtea Supremă a Ucrainei, alte instanțe judecătorești

Schema 26

2. Statutul constituțional și competența Radei Supreme a Ucrainei

În sistemul separării puterii o componentă obligatorie este puterea legislativă. Anume organul legislativ adoptă, respectând o procedură specială, cele mai importante acte juridice, care au putere juridică supremă — legile (de aici și denumirea de „putere legislativă”). Denumirea generică tradițională a unor asemenea organe este **parlament**.

- *Amintiți-vă ce organe îndeplineau aceste funcții în diferite perioade și în diferite țări (Roma Antică, Grecia Antică, Ucraina-Rusia etc.). Unde a apărut pentru prima oară un parlament?*

În diferite țări parlamentele au diferite denumiri.

În Statele Unite ale Americii și în majoritatea țărilor latino-americe parlamentul se numește congres, în Spania — cortes, în Olanda — statele generale, în Marea Britanie, Canada, în țările Commonwealthului — parlament, în Polonia și Lituania — seim, în Israel — knesset, în unele state musulmane — medjlis.

În Ucraina sovietică, în alte republici ale URSS și în genere în Uniunea Sovietică organele legislative se numeau Soviet Suprem. În timpul discutării Constituției Ucrainei în anul 1996 s-a propus ca organul legislativ al Ucrainei să fie numit Rada Poporului, dar această propunere n-a fost acceptată.

Cel mai mare număr de parlamentari este în Republica Populară Chineză — 2978 de deputați, în Franța — 898 (din care 570 în Camera de Jos), în Italia — 955 (din care 630 în Camera de Jos), în Germania — 740 (din care 642 în Camera de Jos), în Japonia — 752 (din care 500 în Camera de Jos).

În prezent în Ucraina un deputat revine la aproximativ 110 mii de cetățeni, în Irlanda — la 20 de mii, în Elveția — la 35 de mii, în Marea Britanie, Germania, Franța, Italia, Polonia — la aproape 100 de mii.

Potrivit Constituției Ucrainei, în Ucraina unicul organ al puterii legislative este parlamentul — Rada Supremă a Ucrainei.

Rada Supremă a Ucrainei are dreptul să aducă schimbări Constituției Ucrainei, să organizeze referendumul național privind modificarea teritoriului Ucrainei. Sarcina cea mai importantă a Radei Supreme a Ucrainei este adoptarea legilor statului nostru. Pe lângă funcțiile legislative, Rada Supremă îndeplinește și alte funcții importante: stabilește principiile politicii interne și a celei externe a Ucrainei, organizează în termenii prevăzute de Constituție alegerile Președintelui, aprobă Bugetul de stat al Ucrainei, numărul și structura Forțelor Armate ale Ucrainei, consimte obligativitatea pentru Ucraina a acordurilor internaționale — le ratifică sau le anulează (adică le denunță).

Rada Supremă a Ucrainei examinează, adoptă sau respinge programul de acțiuni al noului guvern, numește la propunerea Președintelui Ucrainei prim-ministrul, ministrul apărării și pe cel de externe, președinții Comitetului antimonopol, Fondului patrimoniului de stat, la propunerea prim-ministrului — pe membrii Guvernului Ucrainei, își dă acordul pentru numirea Procurorului general al Ucrainei, numește în funcție și îi demite la propunerea Președintelui Ucrainei pe

Ședința Radei Supreme a Ucrainei

Președintele Băncii Naționale a Ucrainei și pe Șeful Serviciului Securității Ucrainei. Rada Supremă îl numește pe Împuternicitul Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului, pe Președintele și membrii Curții de conturi. O sarcină importantă ce revine Parlamentului Ucrainei este participarea lui la formarea puterii judecătorești prin numirea unei treimi din componența Curții Constituționale a Ucrainei.

Componența constituțională a Radei Supreme a Ucrainei este de 450 de deputați ai poporului. Candidatul pentru alegerile de deputați ai poporului din Ucraina trebuie să fie cetățean al Ucrainei, să aibă vârsta nu mai mică de 21 de ani și să locuiască în Ucraina în decursul ultimilor 5 ani. Deputații sunt aleși pe un termen de 5 ani. Dintre deputați sunt aleși Președintele Radei Supreme a Ucrainei și adjuncții săi. Ei sunt subordonați Radei Supreme a Ucrainei și pot fi revocați de ea (demiși din funcție). Președintele conduce lucrările sesiunilor Radei Supreme a Ucrainei, o reprezintă în Ucraina și peste hotare, semnează actele adoptate de Rada Supremă, organizează pregătirea chestiunilor pentru examinare la sesiunile Radei Supreme. Uneori el este numit speaker (adică „cel ce vorbește”).

3. Statutul juridic și atribuțiile Președintelui Ucrainei

Y În anul 1991, înainte de proclamarea independenței Ucrainei, în statul nostru a fost instituit postul de Președinte al Ucrainei. Potrivit Constituției Ucrainei, Președintele este șeful statului, garant al suveranității și integrității lui teritoriale, al respectării Constituției, drepturilor și libertăților omului și cetățeanului. Președintele Ucrainei nu face parte din nici o ramură a puterii, are atribuții speciale în stat datorită existenței unui sistem de echilibrare și a mecanismelor de control.

Statutul juridic al președintelui este diferit în diferite țări ale lumii. În Statele Unite ale Americii puterea executivă o deține președintele. El este comandantul suprem al forțelor armate, poartă independent negocieri cu alte state, numește miniștri și prezidează guvernul SUA, are și alte atribuții importante. Șefi ai puterii executive constituționali sunt președinții Finlandei și Indiei.

Puterea președintelui este mare în Franța. În particular, el are dreptul de a dizolva parlamentul, dar puterea executivă o conduce primul-ministru. Guvernul este format din reprezentanți ai partidelor învingătoare în alegerile parlamentare.

Puterea prezidențială este mare în Rusia și Belarus, state vecine cu noi.

Alta este situația în Germania și Israel. Acolo puterea președintelui este limitată, cu toate că el este șeful statului. El are în principal funcții reprezentative — primește ambasadori, conferă decorații, semnează acorduri internaționale.

În prezent nu se poate stabili cu certitudine care dintre aceste sisteme este cel mai bun. Fiecare are avantaje și neajunsuri și fiecare țară alege sistemul care-i convine.

- *Cum credeți: Președintele Ucrainei trebuie numit sau ales, pentru ca aceasta să fie în corespundere cu principiile democrației?*

Președintele joacă un rol important în viața statului. El trebuie să reprezinte interesele poporului. De aceea Constituția Ucrainei stipulează că Președintele este ales de cetățenii Ucrainei prin vot universal, egal, direct și secret.

Candidatul la postul de Președinte al Ucrainei trebuie să aibă vârsta de cel puțin 35 de ani, să trăiască în Ucraina în ultimii 10 ani și să posede limba de stat. Una și aceeași persoană poate fi aleasă președinte nu mai mult de două ori la rând. Președintele n-are dreptul de a desfășura orice altă activitate, nici să fie deputat. Mandatul Președintelui Ucrainei este de cinci ani. Președintele ales al Ucrainei depune jurământul de credință poporului Ucrainei la întrunirea Radei Supreme a Ucrainei și preia postul nu mai târziu de 30 de zile după anunțarea rezultatelor alegerilor. Pe durata mandatului său Președintele Ucrainei beneficiază de imunitate, onoarea și demnitatea lui sunt apărute de lege. Titlul de Președinte al Ucrainei el îl păstrează toată viața.

Administrația
Președintelui
Ucrainei.
or. Kiev

Împuternicirile Președintelui Ucrainei sunt prevăzute de Constituția Ucrainei. El reprezintă statul nostru în relațiile internaționale, încheie acorduri, îi numește pe reprezentanții Ucrainei în alte state și primește reprezentanți ai altor state în Ucraina. Președintele este Comandantul suprem al Forțelor Armate ale Ucrainei, numește comandanții superiori ai formațiunilor militare ale Ucrainei, conduce Consiliul Național al Securității și Apărării, ia decizii privind mobilizarea și declararea stării de război, are dreptul de a acorda decorații de stat, a conferi grade militare superioare, ranguri diplomatice, să grațieze condamnați. Președintele Ucrainei promulgă legi, are dreptul de veto, adică să î ntoarcă Parlamentului unele legi însoțite de observațiile sale pentru a fi reexaminare, pe baza Constituției și legilor Ucrainei emite decrete și dispoziții, care sunt obligatorii spre executare pe teritoriul Ucrainei. La propunerea Consiliului Suprem de Justiție, Președintele Ucrainei îi numește pe judecătorii instanțelor obișnuite și șase judecători ai Curții Constituționale a Ucrainei.

Președintelui Ucrainei n-are dreptul de a-și transmite împuternicirile altor persoane sau organe.

4. Puterea executivă în Ucraina

Sarcina principală a puterii executive este organizarea administrării statului, asigurarea realizării legilor și a altor acte normative ale statului, a funcțiilor lui în domeniul economiei, în cel social-cultural etc.

Puterea executivă organizează activitatea întreprinderilor de stat, a transporturilor, instituțiilor de învățământ și sănătate, organelor de drept. În componența puterii executive intră: Guvernul Ucrainei, alte organe centrale (ministere, comitete de stat etc.), organele locale ale puterii executive — administrațiile de stat regionale, raionale și ale orașelor Kiev și Sevastopol. Organele puterii executive își construiesc activitatea pe principiile legalității (pe baza Constituției și legilor

Cabinetul de miștri al Ucrainei, or. Kiev

Ucrainei), democrației (se formează cu participarea organelor reprezentative și raportează în fața lor), publicității (informează populația și organele care le-au format despre activitatea lor). O importanță mare o au, de asemenea, principiile ce asigură drepturile cetățenilor, în particular prioritatea drepturilor omului și a egalității în drepturi a tuturor, indiferent de naționalitate, poziție socială etc.

Organul suprem în sistemul organelor puterii executive în Ucraina este Guvernul — Cabinetul de Miniștri al Ucrainei. Guvernul este, pe de o parte, răspunzător în fața Președintelui Ucrainei, iar pe de alta se află sub controlul Radei Supreme a Ucrainei și raportează în fața ei. Guvernul este condus de Primul-ministru.

Guvernul Ucrainei coordonează activitatea ministerelor, comitetelor de stat și pe cea a altor organe centrale ale puterii executive de stat. Fiecare dintre acestea dirijează activitatea unui anumit domeniu a vieții statului, poartă răspundere pentru dezvoltarea lui. Între minis-

terele Ucrainei sunt unele care se ocupă nemijlocit de problemele economice, în particular de finanțe, dezvoltarea economică și comerț, infrastructură, dezvoltarea socială — învățământul și știința, ocrotirea sănătății, cultură etc. Există ministere de forță — Ministerul Apărării și cel al Afacerilor Interne, precum și Ministerul Afacerilor Externe și cel al Justiției. Afară de ministere, sunt și alte organe centrale ale puterii executive — Serviciul de stat de frontieră, Serviciul de stat pentru situații de urgență etc.

Din istoria dreptului ucrainean

Malinovski Onikii Olexiiovici (1868-1932) — jurist ucrainean, activist public, academician al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, doctor în drept. A cercetat problemele istoriei dreptului ucrainean, dreptul cutumiar, a prezidat comisia de cercetare a dreptului cutumiar a Academiei de Științe a Ucrainei. Este unul dintre primii juriști care s-au pronunțat cu hotărâre pentru abrogarea pedepsei cu moartea.

Pentru asigurarea funcțiilor executive în teritorii se constituie organe ale puterii executive de stat. Organe ale puterii executive de stat în teritorii sunt administrațiile de stat regionale, raionale și ale orașelor Kiev și Sevastopol. Atribuțiile lor sunt stabilite de Legea Ucrainei „Cu privire la administrațiile de stat locale”. Șefii administrațiilor de stat locale sunt numiți de Președintele Ucrainei la propunerea Guvernului Ucrainei.

Puterea executivă din teritorii asigură îndeplinirea Constituției și a legilor Ucrainei, legalitatea și ordinea de drept, răspunde pentru îndeplinirea programelor de dezvoltare social-economică și culturală a zonei, formează bugetele locale și raportează despre îndeplinirea lor.

5. Judecătoriile în Ucraina

Sarcina principală a puterii judecătorești este îndeplinirea justiției, adică aplicarea de către organul de stat care este judecătoria a normelor de drept față de evenimente și cazuri concrete, soluționarea litigiilor. Puterea judecătorească trebuie să asigure apărarea ordinii sociale, a drepturilor și libertăților cetățenilor, a intereselor statului, întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor. Activitatea organelor puterii judecătorești este reglementată de Constituția Ucrainei, legile Ucrainei „Cu privire la organizarea judecătorească și statutul judecătorilor”, „Cu privire la Curtea Constituțională” etc.

Afară de Curtea Constituțională, despre care știți deja, în Ucraina funcționează instanțe judiciare de drept comun. Ele examinează cauze ce apar în orice raporturi juridice, cu excepția celor pe care le examinează Curtea Constituțională.

- *Amintiți-vă ce cauze examinează Curtea Constituțională a Ucrainei.*

În Ucraina funcționează judecătorii generale și specializate. Cele mai multe cauze în diferite chestiuni sunt examinate de judecătoriile generale. Ele examinează și soluționează diferite cauze: penale, civile, privind raporturile de muncă, familiale, patrimoniale etc. Judecătoriile specializate examinează cauze conform specializării lor.

Judecătorile economice examinează cauze ce rezultă din rapoarturi juridice economice (de regulă, între persoane juridice — de exemplu, neîndeplinirea contractelor sau nerespectarea lor), cauze legate de falimentare etc.). De competența judecătorilor administrative țin cauzele legate de activitatea organelor de stat și a responsabililor lor. Anume la o asemenea judecătorie trebuie să vă adresați pentru a vă apăra drepturile sociale sau politice, pentru soluționarea litigiilor legate de impozite, taxe, alte plăți obligatorii, alegeri, referendumuri etc.

De regulă, pentru început (după cum spun juriștii, „în primă instanță”) cauzele se examinează de instanțele locale create în unul sau câteva raioane sau raioane în orașe, sau în oraș sau în raion (raioane) și oraș (orașe). Dacă persoana nu este de acord cu hotărârea judecătorească, ea are dreptul să depună contestație la curtea de apel.

Pentru examinarea anumitor categorii de acțiuni se constituie Curtea Supremă în Chestiunile Proprietății Intelectuale și Curtea Supremă Anticorupție.

Cea mai înaltă instanță judecătorească în Ucraina este Curtea Supremă a Ucrainei. În componența ei funcționează Curtea Administrativă de Casație, Curtea Economică de Casație, Curtea Penală de Casație, Curtea Civilă de Casație

6. Autoadministrarea locală în Ucraina

Constituția Ucrainei garantează dreptul comunității teritoriale a unui sat, orașel, oraș la autoadministrare locală.

Organe reprezentative ale autoadministrării locale sunt consiliile sătești, de orașele, orașenești, raionale și regionale.

Consiliile locale sunt organe reprezentative, de aceea din componența lor fac parte reprezentanți împuterniciți ai populației teritoriului respectiv — sat, orașel, oraș, deputați ai consiliului respectiv cu un mandat de 5 ani.

Afară de deputați, populația satului, orașelului sau orașului alege prin vot direct pe un termen de 4 ani primarul satului, orașelului sau orașului. El este principalul responsabil al comunității teritoriale respective. Spre deosebire de primarii localităților, președinții consiliilor raionale și regionale sunt aleși de deputați la sesiunile lor.

Spre deosebire de deputații poporului din Ucraina, deputații organelor de autoadministrare locală lucrează pe bază neprofesională — ei rămân ingineri, învățători, medici, întreprinzători ș.a., adică cei ce au fost până a fi aleși. Ei se întrunesc periodic la sesiunea consiliului pentru a rezolva problemele vieții comunității. Permanent lucrează

Primăria orașului Lvov

numai președinții consiliilor (adică primarii) și adjuncții lor. Consiliile locale pot constitui organe executive proprii, care înfăptuiesc munca de zi cu zi, sau să transmită o parte din împuternicirile lor administrațiilor de stat locale.

Organele de autoadministrare locală administrează în numele comunității teritoriale bunurile din proprietatea ei, au dreptul să stabilească impozite locale, în caz de necesitate organizează referendum local, pot înființa sau desființa întreprinderi comunale, controla activitatea lor. Consiliile sătești, de orașele, orașenești, raionale și regionale aprobă bugetele teritoriilor sau localităților respective, programe de dezvoltare social-economică și culturală, controlează îndeplinirea lor.

În prezent în Ucraina se desfășoară procesul creării comunităților teritoriale (comunelor). Comunitățile câtorva sate, orașele și orașe mici pot lua hotărârea despre crearea unei comunități teritoriale comasate. Inițiatori ai comasării benevole a comunităților teritoriale ale satelor, orașelelor, orașelor pot fi primarul satului, orașelului, orașului respectiv, nu mai puțin de o treime din numărul de deputați ai consiliului sătesc, de orașel, orașenesc, membrii comunității teritoriale, precum și organele de autoorganizare a populației teritoriului respectiv (cu condiția reprezentării de către ele a intereselor a nu mai puțin de o treime din membrii comunității teritoriale respective).

Propunerile se scot la dezbatere publică, iar apoi se înaintează pentru a fi examinate de consiliile respective, care trebuie să-și dea acordul pentru comasare. După dezbaterea publică și aprobarea hotărârii privind comasarea de către consiliile tuturor localităților ce urmează să intre în comunitatea comasată, la solicitarea administrației regionale de stat Comisia Electorală Centrală stabilește alegerile organului de autoadministrare al comunității comasate. Împuternicirile consiliilor sătești, de orășele, orășenești și ale primarilor satelor, orășelelor și orașelor aleși de comunitățile teritoriale care s-au comasat încetează în ziua intrării în vigoare a împuternicirilor consiliului sătesc, de orășel, orășenesc ales de comunitatea teritorială comasată. În satele, orășelele comunității teritoriale comasate (cu excepția centrului ei administrativ) pot fi aleși starosti pe durata termenului împuternicirilor consiliului local. Scopul constituirii comunităților comasate este, întâi de toate, creșterea capabilității organelor de autoadministrare locală, consolidarea bazei lor materiale și financiare, economisirea banilor.

Organele de autoadministrare locală colaborează cu autoadministrațiile de stat locale. Constituția Ucrainei prevede posibilitatea de transmitere către organele de autoadministrare locală a unor împuterniciri ale puterii executive de stat. Referitor la îndeplinirea acestor împuterniciri delegate, cum li se spune, organele de autoadministrare locală se subordonează organelor puterii executive. De asemenea, este prevăzut că un consiliu regional sau raional poate delega unele împuterniciri ale sale administrației de stat corespunzătoare. Uneori cetățenii propun crearea de organe de autoorganizare a populației — comitete sau consilii de bloc, de străzi, de microraiioane etc. Ele activează deja în multe orașe ale țării noastre. Constituția Ucrainei a prevăzut posibilitatea funcționării lor, precum și transmiterea lor a unei părți a împuternicirilor, banilor și bunurilor de către consiliile de nivel superior.

Constituția Ucrainei a recunoscut importanța însemnată a autoadministrării locale și a garantat apărarea drepturilor ei în justiție.

Activitatea organelor puterii de stat în Ucraina se desfășoară după principiul separării puterii în legislativă, executivă și judecătorească.

Unicul organ al puterii legislative în Ucraina este Rada Supremă a Ucrainei. Din componența puterii executive în Ucraina fac parte: Guvernul, ca organ suprem în sistemul organelor puterii executive, ministerele și alte organe centrale ale puterii executive și organele locale ale puterii executive — administrațiile de stat. Președintele Ucrainei este șeful statului, însă nu aparține la nici una din ramurile puterii.

Puterea judecătorească în Ucraina o formează Curtea Constituțională și instanțele judiciare de drept comun.

În Ucraina funcționează organe de autoadministrare locală — consilii sătești,

de orașele, orașenești, raionale și regionale. În prezent în Ucraina se desfășoară procesul creării benevole a comunităților teritoriale.

Rețineți: *puterea legislativă, executivă, judecătorească; instanță de jurisdicție constituțională, instanțele judiciare de drept comun.*

Căutați în Internet:

<http://rada.gov.ua/ru> — site-ul Radei Supreme a Ucrainei;
<http://www.president.gov.ua/> — site-ul Președintelui Ucrainei;
<http://www.kmu.gov.ua/> — site-ul Guvernului Ucrainei;
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157&19> — Legea Ucrainei „Cu privire la comasarea benevolă a comunităților teritoriale”.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Care este componența și structura Radei Supreme a Ucrainei?
2. Caracterizați împuternicirile Radei Supreme, ale Președintelui și ale Guvernului Ucrainei.
3. Cine sunt în prezent Președintele Ucrainei, președintele Radei Supreme a Ucrainei, Prim-ministrul Ucrainei?
4. Comparați cerințele față de candidații la președinția Ucrainei și ai celor pentru alegerile parlamentare. Care este diferența dintre ele și prin ce se explică ea, după părerea voastră?
5. Ce sarcini îndeplinesc organele puterii executive?
6. Cum se formează Guvernul Ucrainei?
7. Ce sarcini îndeplinesc în Ucraina organele de autoadministrare locală?
8. Alcătuiți schema „Organele puterii executive în Ucraina”.
9. Ce organe de autoadministrare locală există în Ucraina?
10. Ce împuterniciri au organele de autoadministrare locală?
11. Clarificați ce organe ale puterii executive de stat și de autoadministrare locală funcționează în satul, orașul sau raionul vostru.
- 12*. Găsiți în mijloacele de informare în masă știri despre activitatea Radei Supreme, a Președintelui și Guvernului Ucrainei.
- 13*. Folosind literatură suplimentară și cunoștințele de la istorie și de la alte obiecte, comparați statutul Președintelui Ucrainei cu cel al președinților altor țări.
- 14*. Întrebați-i pe părinții voștri ce probleme au avut ei de rezolvat la organele de autoadministrare locală sau la organele locale ale puterii executive de stat și dacă au primit ajutorul sau răspunsul solicitat.
- 15*. Luați cunoștință de materialele despre crearea comunităților teritoriale comasate și spuneți-vă părerea despre caracterul rațional al acestui proces.
16. Ce organe fac parte din sistemul judiciar al Ucrainei și ce sarcini îndeplinesc ele?

17. Stabiliți, de jurisdicția cărei instanțe judecătorești țin următoarele cauze:

- a) a fost jefuit un magazin și poliția a reușit să stabilească persoana pe care o socoate a fi făptuitoarea jafului și a reținut-o;
- b) Președintele Ucrainei a emis un decret care, în opinia deputaților poporului din Ucraina, nu este în corespundere cu Constituția Ucrainei;
- c) calea ferată n-a îndeplinit la termen contractul de aducere a încărcăturii pentru o firmă și aceasta din urmă a suferit pierderi însemnate;
- d) unei cetățene nu i s-a plătit la timp salariu, iar apoi, cum consideră ea, a fost concediată cu încălcarea prevederilor legale.

Verificați-vă cunoștințele

1. Numiți și explicați particularitățile statutului Constituției ca Lege Fundamentală.
2. Stabiliți forma de stat a Ucrainei de azi.
- 3*. Explicați sistemul de echilibrare și mecanismele de control ale ramurilor puterii în Ucraina.
4. Ce grupuri de drepturi ale omului cunoașteți? Dați exemple de drepturi ce fac parte din fiecare grup.
5. Care sunt temeiurile pentru dobândirea cetățeniei ucrainene prevăzute de legislația Ucrainei?

Teste

1. Stabiliți care din aceste persoane are dreptul la dobândirea cetățeniei ucrainene:
  - A un băiețel, părinții căruia sunt cetățeni ai Turciei, și care s-a născut pe teritoriul Ucrainei, unde părinții lui au venit la tratament medical
  - B o tânără de 21 de ani s-a născut în Praga și a locuit acolo până la vârsta de 19 ani, iar apoi s-a mutat în Ucraina, unde trăiește și muncește în prezent, a învățat limba ucraineană, istoria și Constituția Ucrainei
  - C cu cinci ani în urmă o femeie de 36 de ani s-a căsătorit cu un ucrainean, s-a stabilit cu traiul în Poltava, însă nu renunță la cetățenia sa rusă
  - D un băiețel, mama căreia n-are cetățenia nici unui stat, iar tatăl este necunoscut, s-a născut la Lvov
  - E toate persoanele amintite au dreptul de a dobândi cetățenia ucraineană
2. Determinați statutul juridic al Radei Supreme a Ucrainei
  - A organ suprem al puterii legislative în Ucraina
  - B organ suprem al puterii reprezentative în Ucraina
  - C organ suprem în sistemul puterii executive în Ucraina
  - D unicul organ al puterii reprezentative în Ucraina
  - E unicul organ al puterii legislative în Ucraina

3. Determinați care din cauzele prezentate mai jos trebuie judecate de Curtea Constituțională a Ucrainei:

A privind constituționalitatea unui acord existent între Ucraina și Franța, acțiunea fiind intentată la cererea Guvernului Ucrainei

B privind legitimitatea demiterii din funcție a fostului deputat al poporului S., la cererea a 68 de deputați ai poporului din Ucraina

C privind constituționalitatea hotărârii Consiliului regional Odesa de a interzice desfășurarea unei manifestații pe șoseaua Kiev – Odesa, la cererea Împuternicitului Radei Supreme pentru drepturile omului

D privind constituționalitatea unei legi a Ucrainei, la cererea Guvernului Ucrainei

4. Determinați care din organele menționate este organ al puterii executive de stat:

A Curtea Economică Supremă a Ucrainei

B Comitetul executiv al Consiliului orășenesc Ternopil

C Administrația raională de stat Brovarî

D Consiliul Național de Securitate și Apărare al Ucrainei

5. Determinați din ce grup de drepturi ale omului face parte dreptul la viață

A economice

B culturale

C personale

D politice

E sociale

6. Care din aceste condiții NU este obligatorie pentru dobândirea cetățeniei ucrainene de străini?

A renunțarea la cetățenia unui alt stat

B posedarea limbii ucrainene

C cunoașterea istoriei Ucrainei

D existența unor surse legale de subzistență

E locuirea pe teritoriul Ucrainei timp de cinci ani

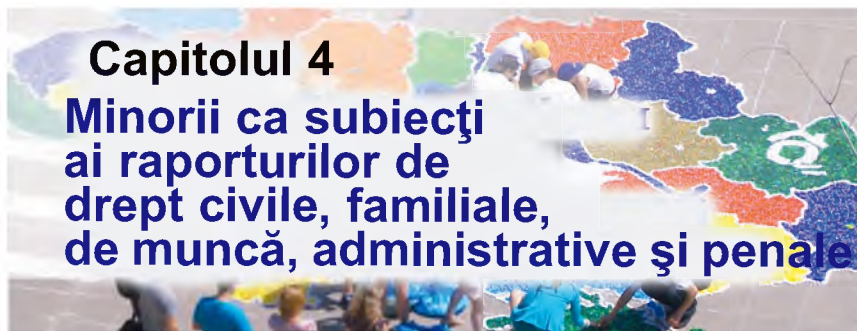
7. Care din aceste organe NU este organ al puterii executive în Ucraina?

A Președintele Ucrainei

B Guvernul Ucrainei

C Ministerul Învățământului și al Științei

D Administrația regională de stat Odesa

Capitolul 4

Minorii ca subiecți ai raporturilor de drept civile, familiale, de muncă, administrative și penale

§ 15. Minorii în raporturile de drept civile

1. Capacitatea juridică civilă și capacitatea de acțiune civilă

- *Amintiți-vă ce raporturi de drept se numesc civile.*

Pentru a participa la orice raporturi de drept persoana trebuie să aibă capacitate juridică și capacitate de acțiune. Există anumite particularități ale capacității juridice și capacității de acțiune în diferite ramuri ale dreptului, în diferite tipuri de raporturi de drept. Astăzi vom lua cunoștință de capacitatea juridică civilă și de capacitatea de acțiune civilă, care determină posibilitatea participării la raporturile de drept civile.

Capacitatea juridică este capacitatea persoanei de a avea drepturi și îndatoriri juridice. Potrivit legislației Ucrainei, capacitatea juridică a unei persoane fizice apare în momentul nașterii ei și încetează în momentul morții ei.

În lumea contemporană toți oamenii au capacitatea juridică. Afară de aceasta, nici un om nu poate, nici chiar din proprie voință, să renunțe la capacitatea sa juridică. Capacitatea juridică este indisolubilă de persoană, ea nu depinde de vârstă, profesie, sex și de alte circumstanțe. Capacitatea juridică nu poate fi transmisă altor persoane.

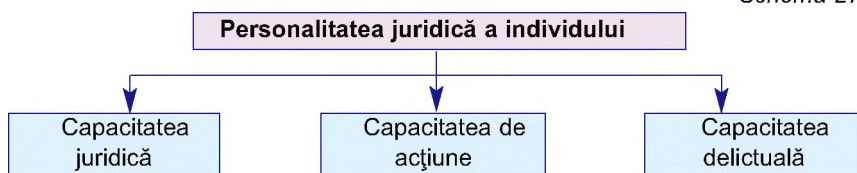
Capacitatea juridică nu cere de la persoană nici un fel de acțiuni, omul folosindu-se de ele pasiv. Astfel, când un copil primește un cadou, nu se cere nici un fel de acțiuni din partea lui. Tot așa un moștenitor primește dreptul de a deveni proprietarul a ceea ce i s-a lăsat ca moștenire.

Posibilitatea persoanei de a dobândi prin acțiunile sale drepturi și îndatoriri juridice se numește capacitate de acțiune. Ea cere de la persoană acțiuni urmărind un scop bine determinat — semnarea unor documente, asumarea unor angajamente etc.

Când o persoană cumpără o marfă la magazin, închiriază anumite obiecte sau împrumută bani, face schimb de obiecte, ea decide personal cum să acționeze — alege o marfă anume, face schimbul, stabilește caracterul rațional al închirierii etc. În cazul acesta persoana evaluează urmările acțiunilor sale, încearcă să le prevadă. Pentru aceasta este necesar un anumit nivel de experiență de viață și cunoștințe. Anume de aceea volumul capacității de acțiune a unei persoane fizice depinde în mare măsură de vârsta ei.

Capacitatea juridică civilă și capacitatea de acțiune civilă constituie personalitatea juridică a individului. Din personalitatea juridică face parte și capacitatea persoanei de a purta răspundere juridică — **capacitatea delictuală** (vezi schema 27.)

Schema 27

2. Volumul capacității juridice civile a minorilor

Legea prevede creșterea treptată a nivelului capacității de acțiune civile a persoanei (vezi tabelul 3).

Până la vârsta de 14 ani minorul are capacitate de acțiune parțială — el poate îndeplini de sine stătător numai acțiuni de drept mărunte, legate de viața cotidiană: să cumpere o pâine, gumă de mestecat, un ziar etc. Orice alte acțiuni de drept în numele copilului și în interesele lui le îndeplinesc părinții lui sau persoanele care le țin locul. Tot ele poartă răspundere pentru daunele pricinuite de copilul minor.

De la 14 până la 18 ani minorii au capacitate de acțiune incompletă. Ei pot îndeplini de sine stătător acțiuni de drept mărunte, legate de viața cotidiană, să dispună de veniturile proprii — câștig, bursă sau alte venituri. La această vârstă persoana are dreptul de a-și deschide singură un cont bancar și să dispună de banii din el. Alte acțiuni de drept minorii le îndeplinesc cu acordul părinților. Totodată legea prevede că în cazul existenței unor temeieri suficiente instanța de judecată poate limita dreptul minorilor de a dispune de câștigul lor sau de alte venituri obținute.

Lărgirea drepturilor este legată întotdeauna de creșterea răspunderii — minorii între 14 și 18 ani sunt obligați să compenseze din propriul lor venit daunele pricinuite.

Capacitatea de acțiune civilă deplină survine în Ucraina de la vârsta de 18 ani. Codul civil al Ucrainei prevede cazurile în care capacitatea de acțiune civilă deplină survine înainte de majorat. Astfel, capacitatea de acțiune civilă deplină persoana o dobândește dacă până la împlinirea vârstei de 18 ani ea se căsătorește legal, dacă este

înregistrată ca tată sau mamă a copilului. De asemenea, capacitatea de acțiune civilă deplină poate fi acordată unei persoane minore care a încheiat un contract de muncă sau a început să practice o activitate antreprenorială. În ultimele două cazuri, dacă părinții sunt împotriva acordării capacității de acțiune civile depline minorilor, este posibilă apelarea la instanța de judecată, care va lua decizia în cauză, ținând cont, în primul rând, de interesele copilului.

Tabelul 3

Nivelurile capacității de acțiune civile

Legislația prevede posibilitatea limitării capacității de acțiune a persoanei și chiar recunoașterea persoanei ca fiind incapabilă. Limitarea capacității de acțiune este prevăzută în cazul în care persoana face

Nivelul	Vârsta	Acțiunile pe care persoana le poate înfăptui de sine stătător	Alte drepturi	Răspunderea pentru daunele pricinuite (răspunderea juridică civilă)
Parțial	până la 14 ani	numai acțiuni de drept mărunte legate de viața cotidiană	toate celelalte acorduri se încheie de părinți sau de persoanele care le țin locul în numele copilului	răspunderea o poartă părinții sau persoanele care le țin locul
Incomplet	14 – 18 ani	acorduri mărunte, dispunerea de câștigul propriu, de bursă, de alte venituri, deschiderea unui cont bancar și dispunerea de banii din el	au dreptul de a încheia orice fel de acorduri cu acordul părinților sau al persoanelor care le țin locul	răspunderea o poartă personal (câștigul, bursa) sau cu munca proprie. Dacă nu este îndeajuns, răspund părinții sau persoanele care le țin locul
Deplin	de la 18 ani sau mai devreme în cazurile prevăzute de lege	orice fel de acțiuni		răspunderea o poartă de sine stătător

abuz de alcool, droguri, jocuri de noroc și, ca urmare, se pune pe sine

Însăși sau familia sa într-o situație materială grea. Persoana poate fi recunoscută ca incapabilă dacă în consecința unei boli psihice ea nu știe ce face sau nu-și poate controla acțiunile. Decizia privind limitarea capacității de acțiune a persoanei sau recunoașterea ei ca incapabilă o ia instanța de judecată.

Dacă persoana abuzează de alcool sau droguri, instanța de judecată poate limita capacitatea ei de acțiune. În cazul acesta persoana este privată de dreptul de a dispune de bunuri și bani; de sine stătător ea poate îndeplini numai acțiuni de drept mărunte legate de viața cotidiană, iar toate celelalte acțiuni trebuie să le îndeplinească numai sub controlul unui tutore numit anume. Când persoana nu conștientizează acțiunile sale, adică este bolnavă psihic, instanța de judecată poate s-o recunoască incapabilă, și atunci în numele ei acționează tutorele care i-a fost numit.

3. Proprietatea

Una din cele mai importante noțiuni ale dreptului civil este cea de „proprietate”.

- *Expuneți-vă părerea privind conținutul noțiunii de „proprietate”. Numiți lucruri care sunt proprietatea voastră sau a familiei voastre.*

În vremurile străvechi tot ceea ce aveau oamenii aparținea colectivității umane — grupului sau tribului. Și asta nu-i de mirare, căci unui om singur îi era foarte greu să supraviețuiască fără colectivitate. Timpul trecea, uneltele de muncă se perfecționau și deja fiecare om putea să se asigure de sine stătător. El a început să confecționeze uneltele de muncă, îmbrăcăminte, iar apoi să-și facă o locuință. Tot ce aparține omului se numește proprietate. Importanța acestei noțiuni o dovedește faptul că ei îi este rezervată o normă specială a Constituției Ucrainei.

Din Constituția Ucrainei

Articolul 41. Fiecare are dreptul să dețină, să folosească proprietatea sa și să dispună de ea. (...)

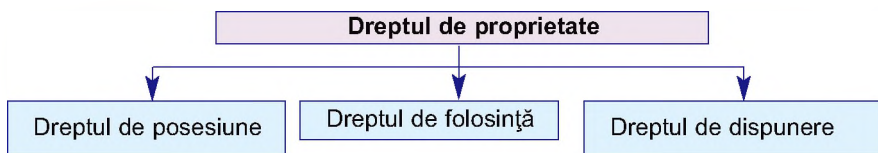

Din Codul Civil al Ucrainei

Articolul 316. (...) Dreptul de proprietate este dreptul persoanei asupra unui obiect (bun), pe care ea îl exercită conform legii după voința sa, indiferent de voința altor persoane (...).

Articolul 317. (...) Proprietarului îi aparțin drepturile de posesiune, folosință a bunurilor sale și de dispunere de ele (...).

Articolul 319. (...) Proprietarul posedă, folosește și dispune de proprietatea sa după bunul său plac (...).

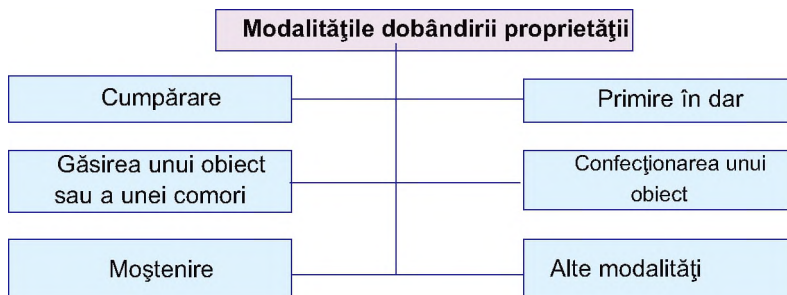
Ce înseamnă aceste cuvinte din Legea Fundamentală a Ucrainei (vezi schema 28)?

Să privim în jurul nostru. De exemplu, un pix este făcut pentru a scrie cu el. Deci, atunci când vă notați materia nouă, îl folosiți. Însă dacă în timpul acesta el se află între paginile unei cărți, îl folosiți de asemenea, dar ca semn de carte. Tot așa puteți folosi un pix în loc de arătător la lecția de geografie. În orice caz, atunci când întrebuințați un obiect pentru a vă satisface necesitățile, vă folosiți de el.

Când țineți pixul în mână puteți să-l puneți într-un alt loc, tot așa cum puteți trage un scaun mai aproape de masă ori mai departe de ea. Dacă puteți acționa direct asupra unui obiect — să schimbați locul aflării lui, să-l mutați, se spune că îl posedați. A treia atribuție a unui proprietar este dispunerea. Despre ea se vorbește atunci când hotărâți soarta de mai departe a vreunui obiect. Pixul vostru îl puteți dăruia sau împrumuta unui coleg de clasă, îl puteți schimba pe un altul. În fine, dacă s-a stricat, puteți să-l aruncați. Anume în aceste cazuri se spune că dispuneți de obiect.

Constituția Ucrainei a proclamat apărarea dreptului de proprietate, a consfințit norma inviolabilității dreptului la proprietatea privată. Norma aceasta nu este nouă în legislația noastră. Din păcate, au fost cazuri de confiscare samavolnică a proprietății. După revoluția din anul 1917 au fost confiscate proprietățile burgheziei și ale moșierimii — ale exploatarelor, cum au fost numiți la vremea aceea; în anii 30, în timpul colectivizării le-au fost luate bunurile țăranilor.

- *Amintiți-vă de unde aveți obiectele care sunt proprietatea voastră.*

Probabil, de cele mai multe ori oamenii dobândesc dreptul de proprietate cumpărând anumite obiecte sau bunuri. Voi cumpărați alimente, îmbrăcăminte, cărți, rechizite școlare și într-un magazin mare, și într-o prăvălioară, sau de la o bătrânică la bazar.

Cei mai mulți dintre voi au primit cadouri de ziua voastră de naștere, de Anul nou, cu prilejul absolvirii cu succes a studiilor. Și cadoul devine proprietate a celui care l-a primit, deci dăruirea este și ea o modalitate de dobândire a proprietății.

Cineva poate să confecționeze singur un anumit obiect — să picteze un tablou, să creeze un automobil, să construiască o casă de vacanță etc.

Creând un obiect nou, persoana devine proprietarul lui. Însă dacă în cauză este o clădire sau un alt bun imobil, dreptul de proprietate se dobândește din momentul înregistrării de stat a acestui bun.

Mulți dintre voi ați ieșit, probabil, la pădure la odihnă, la cules de fructe sau ciuperci și ați folosit vreascuri pentru a face foc. Legea permite folosirea darurilor naturii culese liber pe un teritoriu permis. Și aceasta este o modalitate de dobândire a proprietății.

Încă o altă modalitate de dobândire a dreptului de proprietate este găsirea unui obiect sau a unei comori.

Amintiți-vă de cunoscutul desen animat cu Ceburașka și crocodilul Ghena. Ghena vede în drum un portmoneu și vrea să-l ia. Să presupunem că l-a luat. Ce trebuie să facă el? Sau o altă situație: în timpul executării reparațiilor unei case proprietarul ei a dat în perete peste un ulcior de lut cu monede de aur datând de la începutul secolului XX. Ale cui vor fi ele?

Să comparăm cele două situații.î.

- *Cu ajutorul tabelului 4 stabiliți în fiecare din situațiile propuse drepturile persoanei care a găsit niște bunuri.*

Tabelul 4

	Obiectul	Comoară
Locul găsirii	La suprafață, deschis.	Ascunsă în pământ, într-o clădire sau altundeva.
Obligațiile găsitului	Să restituie obiectul proprietarului lui ori să înștiințeze poliția sau organul de autoadministrare locală.	Să anunțe organele de stat dacă ea prezintă valoare culturală și istorică.
Dreptul de proprietate	Apartține găsitului, dacă nu se va afla proprietarul de drept timp de 6 luni de la momentul găsirii obiectului.	Intră în proprietatea găsitului. În cazul în care comoara prezintă valoare culturală și istorică, ea trece în proprietatea statului, iar găsitul primește 20% din costul ei.

Așadar, există mai multe modalități de dobândire a dreptului de proprietate, de care mulți dintre voi v-ați folosit în viață (vezi schema 29, pag 114).

Sunteți încă minori, de aceea drepturile voastre de proprietate sunt ceva mai restrânse decât cele ale adulților.

- *Folosindu-vă de cunoștințele pe care le aveți și de materialele din manual, stabiliți ce drepturi de proprietate au minorii și care din ele sunt mai restrânse decât cele ale adulților.*

Diferența principală constă în aceea că minorii nu pot să dispună întotdeauna de sine stătător de proprietatea lor. În numele copiilor cu vârste de până la 14 ani de proprietatea lor dispun părinții, de la 14

până la 18 ani minorii pot dispune singuri de proprietatea lor cu acordul părinților. Totodată se cere menționat faptul că orice decizii privind bunurile copiilor părinții trebuie să le ia ținând cont de interesele copiilor. Decizia privind înstrăinarea bunurilor imobile sau a altor bunuri de valoare părinții pot s-o ia cu acordul organelor de tutelă și curatelă, iar înstrăinarea gratuită a bunurilor (de exemplu, a celor dăruite) nu este permisă în genere.

Dreptul civil este una din ramurile principale ale dreptului. Gradul posibilei participări a individului la raporturile civile de drept este determinat de personalitatea lui juridică, care include capacitatea juridică, capacitatea de acțiune și capacitatea delictuală. Volumul capacității de acțiune a minorilor este mai mic decât cel al adulților și el crește treptat, cu înaintarea în vârstă.

Una dintre cele mai importante instituții ale dreptului civil este dreptul de proprietate. Proprietatea poate fi dobândită prin diferite modalități — cumpărare, primire în dar, găsirea unui obiect sau a unei comori, confecționarea unui obiect nou. Minorii au și ei dreptul de proprietate, însă posibilitățile lor de a dispune de ea depind de nivelul capacității lor de acțiune.

Rețineți: *Codul Civil al Ucrainei, capacitatea juridică civilă, capacitatea de acțiune civilă, proprietatea.*

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce sunt capacitatea de acțiune civilă și capacitatea juridică civilă?
2. Stabiliți nivelurile capacității de acțiune prevăzute de legislația civilă.
- 3*. Cu ajutorul tabelului de mai jos comparați capacitatea juridică și capacitatea de acțiune.

	Capacitatea juridică	Capacitatea de acțiune
Momentul apariției		
În ce constă		
Posibilitatea limitării		
Posibilitatea anulării		

4*. Care este părerea voastră privind caracterul rațional al creșterii treptate a volumului capacității juridice civile a persoanelor fizice?

5. Ce modalități de dobândire a proprietății cunoașteți?

Activitatea practică 4

Proprietatea minorilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. 1. Dați exemple de obiecte de care vă puteți folosi, puteți să le posedați și să dispuneți de ele. Înscrieți-le în tabel însemnându-vă posibilitățile cu „+” sau „-”.

Obiectul	Existența imputernicirilor		
	Folosința	Posesia	Dispunerea

2. Examinați situațiile prezentate mai jos și stabiliți cum trebuie să acționeze în ele participanții la raporturi. Ce drepturi de proprietate au ei?

1. O fetiță de 11 ani a primit de ziua ei în dar de la oaspeți o sumă bunicică de bani. Ea ar fi vrut să-și ia un telefon mobil nou, însă părinții ei socot că ar avea nevoie de ceva mai important.

2. În vacanță un băiat de 15 ani a lucrat la o firmă. Pe banii câștigați el și-a luat un moped, sar fără a se sfătui cu părinții. Când a venit acasă cu el, părinții i-au cerut să-l întoarcă imediat la magazin, însă băiatul a refuzat să facă lucrul acesta.

3. În timp ce se juca în grădina bunicii sale, o fetiță de 12 ani a găsit un sipet vechi în care erau monede de aur și argint.

4. Un băiat de 16 ani strânge permanent în pădure ciuperci și mure, pe care le dă la punctele de achiziție și primea bani pentru ele. Unii dintre colegii săi consideră că el trebuie să plătească o parte din acești bani ocolului silvic, fiindcă îi primește pentru roadele pădurii de care are grijă ocolul silvic.

3. Încercați să simulați diferite modalități de dobândire a proprietății (vânzare-cumpărare, dăruire, confecționarea unui obiect nou, găsirea unui obiect), definind drepturile și obligațiile părților în aceste raporturi de drept.

§ 16. Ești un consumator

1. Cine este un consumator

Aproape în fiecare zi cumpărați anumite mărfuri la magazin, la bufetul școlar sau la piață.

În drum spre școală, acasă, la activitățile cercului sau secției sportive pe care le frecvențați mulți dintre voi călătorească cu mijloacele de transport în comun.

Uneori voi sau părinții voștri apeleți la serviciile unor ateliere sau firme pentru a face reparații în locuință, a repara un aparat electrocasnic sau automobilul proprietate personală, adică beneficiați de serviciile lor. În aceste cazuri și în multe altele cumpărați anumite mărfuri sau vă folosiți de serviciile altor persoane pentru a vă satisface necesitățile personale sau pe cele ale familiei voastre, nu pentru a obține profit și nu pentru a vă îndeplini îndatoririle de serviciu. În cazurile menționate puteți fi numiți consumatori.

Însă a fi consumator puteți doar atunci când cineva vă vinde o marfă (un produs), vă prestează anumite servicii sau vă execută la comandă anumite lucrări. Deci, în calitate de consumator aveți obligatoriu de a face cu alte persoane. Magazinul sau o bătrânică ce vinde legume la piață sunt vânzători. Însă este important de reținut că, potrivit legislației, la un magazin, supermarket sau bufet vânzător nu va fi nemijlocit persoana care vă vinde marfa, ci magazinul sau bufetul în numele cărora acționează persoana care este vânzător în sensul general acceptat al cuvântului. Dacă nu cumpărați un articol finit, ci comandați confecționarea unui costum sau executarea unor fotografii, reparația locuinței sau depanarea unui automobil, dați la reparat încălțăminte, atunci aveți de a face cu un executant.

2. Drepturile consumatorului

Fiecare dintre noi se poate pomeni într-o situație în care trebuie să-și apere drepturile de consumator. Temeiul pentru aceasta îl dă Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”.

Fiecare consumator trebuie nu doar să-și cunoască drepturile, ci și să știe cum poate să le apere. Este bine dacă vânzătorul sau executantul vor satisface toate cerințele voastre legale. Din fericire, în

prezent asemenea firme și magazine sunt tot mai multe. Pentru a vă spori șansele de reușită în competiția pentru drepturile voastre, urmați următoarele sfaturi.

În atenția consumatorului

1. Cumpărând o marfă studiați cu atenție informația despre ea, despre particularitățile ei și indicațiile privind folosirea ei.
2. Cereți obligatoriu bonul de casă, iar dacă aparatul de taxare lipsește — un alt document care să confirme cumpărarea mărfii.
3. La cumpărarea unui articol din categoria celor cu grad înalt de complexitate (televizor, aparat de fotografiat, calculator etc.) nu uitați să faceți mențiunea despre vânzare în fișa tehnică și în talonul de garanție al articolului respectiv.
4. Citiți cu atenție instrucțiunea de folosire a articolului (dacă ea există) și respectați indicațiile din ea.
5. Dacă un articol nealimentar s-a dovedit a fi de bună calitate, dar este convenabil pentru folosință (de exemplu, încălțăminte nu vi se potrivește ca număr), aveți dreptul de a-l schimba în decurs de 14 zile de la cumpărare.
6. Dacă marfa s-a dovedit a fi de proastă calitate, aveți dreptul să cereți de la vânzător să îndeplinească una din cerințele voastre prevăzute de Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor” în decursul termenului de garanție.
7. Reclamația prezentați-o vânzătorului, producătorului sau executantului în formă scrisă (nu uitați să vă lăsați un exemplar al ei, cu mențiunea magazinului despre primirea reclamației), iar dacă vi s-a refuzat primirea ei trimiteți-o pe adresa magazinului împreună cu copiile documentelor. Reclamația expediați-o prin scrisoare recomandată și cu confirmare de primire a ei.

Dacă și după depunerea reclamației ați fost refuzat sau n-ați primit nici un răspuns, apare nevoia de a lupta pentru drepturile voastre. Cine poate să vă ajute în aceasta?

Acestea sunt organele Serviciului de stat al Ucrainei pentru siguranța alimentelor și protecția consumatorilor, care funcționează în toate regiunile Ucrainei. Dacă solicitările voastre legitime sunt respinse sau vânzătorul refuză în genere să vă dea un răspuns, puteți să vă adresați organului acesta cu o cerere sau reclamație în scris.

- *Amintiți-vă care sunt cerințele prevăzute pentru adresările cetățenilor. Care sunt termenele de examinare a lor?*

Iar dacă nici aceasta nu ajută, aveți dreptul să-l dați în judecată pe vânzătorul, producătorul sau pe executant, alegând instanța la care să vă adresați — fie la locul vostru de trai, fie la locul aflării reclamatului, fie la locul încheierii sau îndeplinirii acordului în cauză (de exemplu, la locul aflării casei de vacanță, de reparația căreia sunteți nemulțumiți).

3. Particularitățile utilizării cardurilor de plastic și a vânzărilor electronice

În prezent mulți oameni utilizează tehnologii moderne pentru achiziționarea de mărfuri și achitarea serviciilor. Probabil că mulți dintre voi ați văzut cum părinții voștri folosesc carduri de plată de plastic.

- *Exprimați-vă părerea despre avantajele și neajunsurile utilizării cardului de plastic pentru efectuarea plăților.*

Există câteva modalități de utilizare a cardului. În primul rând este vorba despre achitarea cu ajutorul cardurilor în magazine, case, frizerii, benzinării etc. Aceasta permite reducerea folosirii banilor în numerar, iar în cazul aflării în străinătate — și evitarea problemelor la schimbarea valutei (aceasta este deosebit de util pentru cei ce intenționează să viziteze câteva țări). A doua modalitate este primirea în numerar a banilor de pe card cu ajutorul unui aparat special — bancomatul. Și, în fine, cardul poate fi folosit pentru achitarea mărfurilor sau a serviciilor prin Internet.

Regulile de utilizare a cardurilor prevăd diverse măsuri de siguranță. Astfel, la achitarea mărfurilor cu cardul s-ar putea să fiți rugați să prezentați actul de identitate, precum și să semnați un cec, fiindcă multe carduri conțin numele și semnătura titularului. La folosirea bancomatului, uneori și la magazin, mai ales la cumpărarea de mărfuri pentru o sumă mare, cu ajutorul tastaturii trebuie introdus PIN-codul secret, cunoscut numai titularului cardului. Acesta reprezintă o combinație din patru cifre.

Pentru a preveni pierderea frauduloasă a banilor (mai pe înțeles, furarea lor) respectați următoarele reguli.

În atenția utilizatorului cardului bancar

1. La primirea cardului bancar puneți-vă semnătura în locul anume rezervat pentru aceasta (dacă așa ceva este prevăzut pentru cardul respectiv).
2. PIN-codul este de dorit să fie memorizat, dar în orice caz trebuie ținut separat de cardul bancar. Dacă ați hotărât să notați codul, faceți lucrul acesta pe ascuns (de exemplu, ca un număr de telefon).
3. Nu divulgați nicidecum PIN-codul, precum și CV-codul (trei cifre pe versoul cardului) altor persoane, inclusiv colaboratorilor băncii, casierilor, celor ce vă acordă ajutor la folosirea cardului bancar.
4. Introducând PIN-codul în timp ce folosiți bancomatul sau la achitarea plăților cu cardul aveți grijă ca persoanele aflate în apropiere să nu-l vadă. Pentru aceasta se recomandă acoperirea tastaturii cu palma.
5. Nu dați cardul spre folosință altor persoane. Cardul trebuie folosit numai de cel ale cărui prenume și nume sunt scrise pe el.
6. Dacă ați pierdut cardul bancar sau PIN-codul lui este dezvăluit, anunțați imediat banca emitentă a cardului. Pentru aceasta notați și țineți separat de card numărul lui, precum și telefoanele băncii (ele sunt indicate pe versoul cardului).
7. Dacă bancomatul nu restituie cardul bancar după terminarea operației, trebuie să sunați la banca al căreia este bancomatul (de obicei telefonul ei este indicat pe bancomat), precum și la banca emitentă a cardului.

Probabil că mai fiecare dintre voi ați folosit Internetul — ați căutat cu ajutorul lui informații, ați comunicat cu cineva etc. Afară de aceasta, la ora actuală în Internet a apărut un sistem de comerț electronic. El permite să cumpărați mărfuri în magazine aproape în întreaga lume, achitându-le cu cardul electronic, și asta fără a ieși de acasă. Cumpărătorul caută marfa de care are nevoie cu ajutorul sistemelor de căutare ori se adresează direct unuia din magazinele online. După aceea el completează o formă specială a comenzii și efectuează achitarea mărfii cu cardul electronic.

- *Cum credeți: ce pericole îi pot amenința pe utilizatorii sistemului de vânzări electronice?*

Pentru a evita eventualele pericole respectați anumite reguli.

În atenția cumpărătorilor pe Internet

1. La comandarea mărfurilor și serviciilor prin Internet este inadmisibilă folosirea PIN-codului.

2. În Internet nu trebuie introdusă informația despre cardul bancar sau contul bancar (a dezvălui PIN-codul, parolele de accesare a resurselor băncii, mărimea limitei de credit etc).

3. Pentru achitarea mărfurilor și serviciilor pe Internet se recomandă utilizarea unui card bancar aparte, care nu se folosește pentru efectuarea altor operații în magazine și în alte organizații. Este bine ca pe card să fie o sumă mică de bani, transferându-i pentru fiecare operație aparte sau stabilind pentru cardul acesta o mică limită zilnică.

4. Este de dorit să se utilizeze numai site-urile unor organizații și magazine online cunoscute și verificate.

5. Înainte de a face cumpărătura verificați cu atenție corectitudinea adresei Internet pe care o folosiți, deoarece un procedeu răspândit al escrocilor este folosirea așa numitelor site-uri-sosii (adică perfect asemănătoare).

6. Cumpărăturile este bine să fie făcute utilizând numai calculatorul personal. Dacă folosiți un calculator străin, nu păstrați pe el datele voastre personale. După terminarea tuturor operațiilor este de dorit să intrați din nou pe site-ul vânzătorului și să vă convingeți că pe el n-au rămas datele voastre.

Într-un magazin, într-un mijloc de transport în comun, într-o frizerie, într-un atelier de reparat încălțăminte etc. sunteți un consumator. Drepturile voastre sunt apărute de Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”. Aveți dreptul la primirea informației despre mărfurile sau serviciile de care vă folosiți, la o marfă sigură și de calitate. Legea apără dreptul consumatorului în cazul în care marfa cumpărată de el s-a dovedit a fi de proastă calitate și îi oferă posibilitatea alegerii uneia din modalitățile de ieșire din această situație. La apărarea drepturilor consumatorilor vă pot ajuta organizațiile publice și organele de stat pentru protecția consumatorilor, iar în caz de necesitate — instanța de judecată.

La utilizarea tehnologiilor electronice moderne — carduri de plastic, cumpărăturile online, adică pe Internet — trebuie urmate anumite recomandări pentru asigurarea siguranței, evitarea escrocheriilor în rezultatul cărora veți pierde bani.

Rețineți: *consumator, PIN-cod.*

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1023&12> — Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”;

<http://www.consumer.gov.ua> — site-ul Serviciului de stat al Ucrainei pentru siguranța alimentelor și protecția consumatorilor.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Dați exemple de cazuri în care voi, prietenii sau rudele voastre sunt consumatori.
2. Ce drepturi are consumatorul în cazul cumpărării unei mărfi de calitate necorespunzătoare?
3. Căror organizații de stat sau publice se poate adresa cetățeanul în cazul încălcării drepturilor sale de consumator?
4. Cum credeți: este asigurată în măsură suficientă apărarea drepturilor consumatorilor?
5. Formulați o reclamație către vânzător (producător, executant) în legătură cu încălcarea drepturilor consumatorilor.
6. Care sunt regulile de securitate personală la utilizarea car-durilor de plastic și a sistemului de comerț electronic?

Activitatea practică 5

Apărarea drepturilor consumatorilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. Analizați situațiile prezentate mai jos și, folosindu-vă de extrasele din Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”, stabiliți cum trebuie să se acționeze în fiecare din aceste situații pentru apărarea drepturilor consumatorilor.

1. Familia voastră a cumpărat la un magazin mare un televizor nou. Câțeva luni televizorul a lucrat bine, dar apoi au apărut defecțiuni, pentru că până la urmă el să nu mai funcționeze deloc. Ce le-ați recomanda părinților voștri să facă în această situație?

2. În ajun de 1 septembrie părinții v-au cumpărat cele de trebuință pentru școală, între care și o pereche de încălțăminte nouă. Dar aceasta, din păcate, nu vi s-a potrivit ca mărime, vă strângea. Ce-i de făcut?

3. Părinții voștri au încheiat cu o firmă de construcții un contract de reparare a casei voastre de vacanță. Echipa de reparații a lucrat două luni, însă după terminarea lucrărilor părinții voștri au constatat un șir de neajunsuri. Timpul pentru înlăturarea lor nu mai ajungea, fiindcă se aștepta sosirea unor rude venite de departe. De aceea corect ar fi fost ca firma să scadă din prețul lucrărilor executate. Însă firma a refuzat această propunere. Ce-i de făcut? Este legitimă soluția propusă pentru ieșirea din această situație?

4. Ați intrat în autobuz și i-ați plătit șoferului pentru călătorie. El v-a salutat și v-a invitat să luați loc. Sunt în conformitate cu legea acțiunile lui?

2. Găsiți pe Internet articole necesare pentru activitățile școlare și un telefon nou, analizați pe care din site-urile găsite (în care magazin online) propuneți să fie achiziționate articolele respective. Argumentați criteriile pe care v-ați bazat pentru alegerea acestor articole.

3. Luați cunoștință de extrasul din Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”. Stabiliți ce drepturi aveți în calitate de consumator și care sunt obligațiile voastre. Analizați dacă v-ați îndeplinit întotdeauna obligațiile de consumator și dacă v-ați aflat în situația de a beneficia de drepturile voastre de consumator.

Din Legea Ucrainei „Cu privire la apărarea drepturilor consumatorilor”

Articolul 4. Drepturile și obligațiile consumatorilor

1. La achiziționarea, comandarea sau utilizarea produselor care se comercializează pe teritoriul Ucrainei pentru satisfacerea necesităților personale, consumatorii au dreptul la:

- 1) apărarea drepturilor lor de către stat;
- 2) calitatea corespunzătoare a produselor și a deservirii;
- 3) siguranța produselor;
- 4) informația necesară, accesibilă, veridică și oferită la timp despre produse, cantitatea, calitatea, sortimentul lor, precum și despre producător (executant, vânzător);
- 5) compensarea, potrivit legii, a daunelor materiale și morale suferite ca urmare a defectelor produselor;
- 6) apelarea la instanța de judecată și la alte organe de stat împuternicite pentru apărarea drepturilor încălcate;
- 7) asocierea în organizații publice ale consumatorilor (asociații ale consumatorilor) (...).

3. Consumatorii sunt obligați:

1) înainte de a începe să folosească marfa să ia cunoștință cu atenție de regulile exploatarei ei, expuse în documentația anexă prezentată de producător (vânzător, executant);

2) în cazul în care are nevoie să i se lămurească condițiile și regulile de folosire a mărfii — până la începerea folosirii mărfii — să ceară lămuriri vânzătorului (producătorului, executantului) sau altei persoane indicate în documentația de folosință, care îndeplinește funcțiile lui;

3) să folosească marfa conform destinației ei și să respecte condițiile (cerințele, normele, regulile) stabilite de producătorul mărfii (executantul) în documentația de folosință;

4) cu scopul prevenirii unor consecințe negative pentru consumator ale folosirii mărfii — să folosească mijloacele de siguranță prevăzute de producător în marfă, respectând regulile speciale prevăzute în documentația de folosință, iar dacă aceste reguli lipsesc — să

respecte măsurile de siguranță obișnuite prevăzute pentru mărfurile de acest fel. (...)

Articolul 8. Drepturile consumatorului în cazul achiziționării unei mărfi de proastă calitate

1. În cazul constatării de către consumator în termenul de garanție stabilit a unor defecte, el (...) are dreptul să solicite:

- 1) reducerea proporțională a prețului;
- 2) înlăturarea gratuită a defectelor mărfii într-un anumit termen;
- 3) compensarea cheltuielilor sale pentru înlăturarea neajunsurilor mărfii. În cazul constatării în decursul termenului de garanție stabilit a unor defecte însemnate apărute din vina producătorului mărfii (vanzătorului, executantului) sau al constatării falsificării mărfii, confirmate în caz de necesitate de concluzia expertizei, consumatorul (...) are dreptul să solicite vânzătorului sau producătorului, la alegerea sa:

1) rezilierea contractului și restituirea banilor plătiți pentru marfă;

- 2) schimbarea mărfii pe una de același fel sau similară din cele aflate la dispoziția vânzătorului (producătorului) (...).

3. Solicitățile consumatorului prevăzute în partea întâi a acestui articol se adresează, la alegerea consumatorului, vânzătorului la locul cumpărării mărfii, producătorului sau întreprinderii care satisface aceste solicitări la locul aflării consumatorului.

Consumatorul are dreptul de a prezenta una dintre solicitările prevăzute de partea întâi a acestui articol, iar în cazul nesatisfacerii ei — să înainteze o altă solicitare prevăzută în partea întâi a acestui articol. (...)

Articolul 9. Drepturile consumatorului în cazul achiziționării unei mărfi de bună calitate

1. Consumatorul are dreptul să schimbe un articol nealimentar de calitate bună pe unul analogic la vânzătorul de la care l-a cumpărat, dacă acest articol nu-l satisface ca formă, dimensiuni, fason, culoare, mărime sau din alte pricini nu poate fi folosit de el conform destinației.

Consumatorul are dreptul să schimbe o marfă de calitate corespunzătoare în decursul a paisprezece zile, fără a socoti ziua cumpărării, dacă vânzătorul nu stabilește un termen mai lung pentru aceasta.

Schimbarea mărfii de calitate corespunzătoare se face dacă ea n-a fost folosită și dacă s-au păstrat aspectul ei comercial, calitățile de consum, sigiliile, etichetele, precum și documentul de decontare eliberat consumatorului împreună cu marfa vândută.

Lista mărfurilor care nu pot fi schimbate (restituite) din motivele menționate în acest articol este aprobată de Guvernul Ucrainei.

2. Dacă la momentul schimbului în vânzare nu este o marfă similară, consumatorul are dreptul fie să achiziționeze orice alte mărfuri din sortimentul existent, cu recalcularea corespunzătoare a prețului, fie să rezilieze contractul și să-și ia înapoi banii în mărimea

costului mărfii restituite, fie să schimbe marfa pe una similară la prima ei primire de către unitatea comercială. Vânzătorul are obligația de a-l anunța pe consumatorul care solicită schimbarea mărfii despre sosirea ei în vânzare în aceeași zi.

La rezilierea contractului de vânzare-cumpărare decontarea cu consumatorul se face pornind de la costul mărfii la data cumpărării ei. Bani plătți pentru marfă se restituie consumatorului în ziua rezilierii contractului, iar dacă restituirea banilor în ziua rezilierii contractului este imposibilă — într-un alt termen convenit de părți, dar nu mai târziu ca în decurs de șapte zile.

§ 17. Căsătoria și familia

1. Ce este familia

Cei mai mulți dintre voi sunt membri ai unei familii — trăiți împreună cu părinții, frații și surorile voastre, unii și cu bunici.

Principalul act normativ care reglementează raporturile în sfera dreptului familiei este Codul Familiei al Ucrainei.

- *Luați cunoștință de extrasul Codului Familiei al Ucrainei, găsiți în el răspunsuri la întrebările puse.*

Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 3. Familia

1. Familia este celula primară și de bază a societății.
2. Din familie fac parte persoane care trăiesc împreună, au drepturi și îndatoriri reciproce.

Un cuplu este considerat familie și atunci când soția și soțul nu locuiesc în legătură cu studiile, munca, tratamentul medical, necesitatea îngrijirii părinților, a copiilor și din alte cauze întemeiate.

Copilul face parte din familia părinților săi și atunci când nu locuiește împreună cu ei.

3. Drepturile de membru al familiei îl are și o persoană singură.
4. Familia se întemeiază prin căsătorie, legătură de sânge, adopțiune, precum și prin alte temeieri care nu sunt interzise de lege și nu contravin principiilor morale ale societății.

Articolul 4. Dreptul persoanei de a avea o familie

1. Persoana ajunsă la vârsta căsătoriei are dreptul la întemeierea unei familii.

2. O familie poate fi întemeiată de o persoană care a născut un copil, indiferent de vârsta ei.

3. Fiecare persoană are dreptul de a trăi într-o familie.

Persoana poate fi izolată forțat de familie numai în cazurile și în modul prevăzute de lege.

4. Fiecare persoană are dreptul la respect față de viața ei familială.

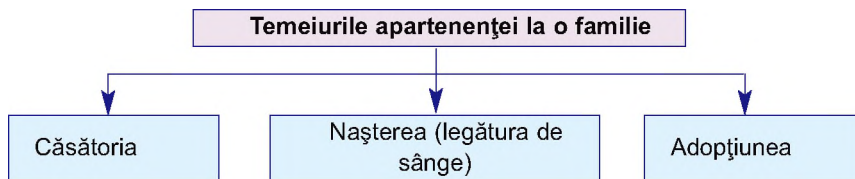
Articolul 5. Protecția de către stat a familiei

1. Statul protejează familia, copiii, mamele, tații, creează condiții pentru consolidarea familiei. (...)

4. Statul ia sub protecția sa pe fiecare copil orfan sau lipsit de grijă părintească.

Așadar, membri ai familiei voastre vor fi, întâi de toate, părinții și copiii, bunicii, dacă ei locuiesc împreună cu voi, precum și alte rude, mai îndepărtate. Se va considera ca familie și copilul care trăiește împreună cu unul din părinți, și o persoană care trăiește singură (vezi schema 30).

Schema 30

2. Căsătoria

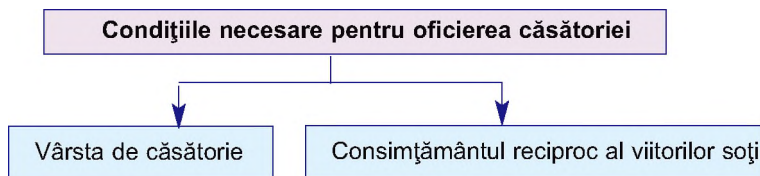
Una din cele mai importante noțiuni ale dreptului familiei este cea de „căsătorie”.

Căsătoria este o uniune familială între un bărbat și o femeie, care este înregistrată de un oficiu de stat al stării civile.

Cum credeți: de ce împrejurări trebuie să se țină cont la oficierea unei căsătorii? Împărțiți aceste împrejurări în două grupe — cele care trebuie să fie consfințite prin lege și cele ce au însemnătate morală sau rezultă din tradiții și obiceiuri.

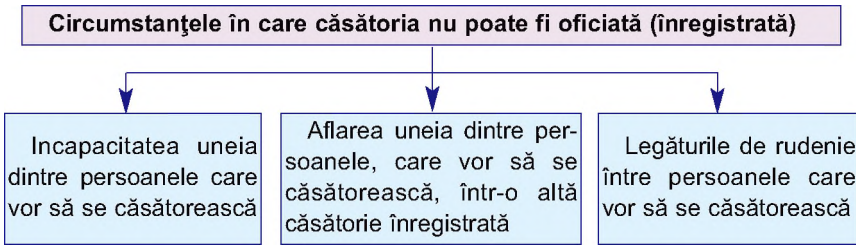
Schema 31

Legislația reglementează modul întemeierii familiei și al oficierei căsătoriei. Pentru oficierea căsătoriei este necesar consimțământul reciproc și liber al viitorilor soți, precum și atingerea de către ei la ziua oficierei căsătoriei a vârstei de căsătorie. În Ucraina vârsta căsătoriei este de 18 ani (vezi schema 31). În prezent sunt cazuri în care vor să se căsătorească persoane sub această vârstă. Ce-i de făcut într-o asemenea situație? Legea prevede că dreptul la căsătorie i se poate acorda unei persoane care n-a atins vârsta de căsătorie de către instanța de judecată, dacă ea constată că o asemenea hotărâre corespunde intereselor persoanei minore. Însă acest drept poate fi acordat unei persoane care a atins vârsta de 16 ani. Legislația prevede circumstanțele în care oficierea căsătoriei nu este permisă (vezi schema 32).

Schema 32

Ce rude anume nu au dreptul de a se căsători? Răspunsul la această întrebare îl vom găsi în Codul Familiei al Ucrainei.

Din Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 26. Persoanele care nu pot să se căsătorească între ele

1. Nu pot să se căsătorească între ele persoanele care sunt rude în linie directă.
2. Nu pot să se căsătorească între ei frații și surorile drepti sau vitregi. Frați și surori drepti sunt cei care au aceeași părinți. Frați și surori vitregi sunt cei care au aceeași mamă sau același tată.
3. Nu pot să se căsătorească între ei verișorii primari, mătușa, unchiul și nepotul sau nepoata.
4. Instanța de judecată poate acorda dreptul de căsătorie între copilul biologic al adoptatorului și copilul adoptat de el, precum și între copiii adoptați de el.
5. Nu pot să se căsătorească între ei adoptatorul și copilul adoptat de el.

Căsătoria între adoptator și copilul adoptat de el poate fi oficiată numai în cazul anulării adopțiunii.

- *Cum credeți: este sau nu necesară oficierea căsătoriei? Se poate trăi în cuplu conjugal fără oficierea căsătoriei?*

Codul Familiei al Ucrainei cere oficierea căsătoriei într-un organ de înregistrare de stat a actelor de stare civilă. Anume înregistrarea în organele de stat dă posibilitatea asigurării apărării drepturilor patrimoniale (în particular, partajul bunurilor la divorț) și a altor drepturi ale soților. Numai căsătoria înregistrată într-un organ de stat generează consecințe juridice. Aceasta nu contravine oficierei religioase a căsătoriei la dorința soților.

Oficierea religioasă a căsătoriei (la orice biserică) ține de dorința mirilor, dar înregistrarea de stat este necesară în interesele soților înșiși.

Cererea de oficiere a căsătoriei poate fi depusă la orice organ de stat de înregistrare a actelor de stare civilă, la alegerea viitorilor soți (indiferent de locul lor de trai și înregistrare). Căsătoria se oficiază peste o lună de la data depunerii cererii. Dacă există cauze întemeiate (bărbatul este recrutat în armată, pleacă într-o deplasare de durată, mireasa este însărcinată etc.), termenul acesta poate fi scurtat.

3. Drepturile și obligațiile soților

Încheierea căsătoriei generează drepturi și obligații reciproce ale soților. După încheierea căsătoriei fiecare dintre ei își păstrează dreptul de a-și alege liber și independent locul de trai, profesia și locul de muncă.

Soții își aleg singuri numele de familie. Ei pot să și-l păstreze pe cel de până la căsătorie, pot să-și îmbine numele (amintiți-vă de cunoscuții scriitori Kvitka-Osnovianenko sau Neciui-Levițki), să adopte numele unuia din soți (de cele mai multe ori soția ia numele soțului, dar acesta este dreptul, nu obligația ei). Este posibil ca soțul să ia numele de familie al soției.

Căsătoria prevede gestionarea în comun a gospodăriei, de aceea apar anumite chestiuni patrimoniale, adică legate de bunuri. Bunurile dobândite de soți în timpul căsniciei constituie proprietatea lor comună. Chiar dacă soțul și soția au salarii diferite ca mărime sau unul dintre ei nu este încadrat în muncă, drepturile asupra bunurilor lor sunt egale. În caz de divorț și partaj al bunurilor acestea se împart egal între soți.

Legea prevede și unele excepții. În proprietate personală rămân bunurile pe care le avea fiecare dintre soți înainte de căsătorie, precum și cele pe care fiecare dintre ei le-a dobândit în timpul căsniciei ca moștenire sau cadou. Proprietate personală a fiecăruia sunt obiectele de folosință individuală (îmbrăcăminte, bijuterii), premiile și distincțiile primite pentru merite personale. Aceste bunuri rămân în posesia celui căruia i-au aparținut până la căsătorie, i-au fost dăruite sau lăsate moștenire în perioada căsniciei.

În mileniul II î.e.n. dreptul la divorț în China și în unele alte țări ale Orientului îl aveau numai bărbații. Soției i se putea ierta infertilitatea timp opt ani, incapacitatea de a naște un băiat — timp de 11 ani, însă dacă era certăreață — era alungată imediat și fără milă.

În Turcia, dacă femeia și-a descoperit fața în stradă, soțul avea dreptul să anuleze căsătoria.

La malgași (populația băștinașă a insulei Madagascar) există divorțul temporar, pe durata plecării în deplasare.

La șiiții din Irak există două feluri de divorț: definitiv și cel care poate fi anulat în decurs de un an dacă soții s-au împăcat. În cazul divorțului real soțul trebuie să-i plătească fostei soții o sumă mare de bani.

În Australia un aborigen devine celibatar dacă îi va spune soției sale un singur cuvânt: „Pleacă!”.

În Marea Britanie divorțul nu este permis dacă vor să divorțeze în același timp și soțul, și soția. Numai unul din ei se poate adresa judecătoriei cu cererea de pronunțare a divorțului.

Halaf al-Kaabi, un locuitor de 73 de ani al Emiratelor Arabe Unite, s-a căsătorit legal de 23 de ori, prima oară la vârsta de cincisprezece ani. Lui i s-au născut 48 de fii și 88 de fiice. Această „performanță” este inclusă în Cartea Recordurilor Guinness.

Așadar, în caz de divorț automobilul pe care soțul îl avea până la căsătorie va rămâne în proprietatea lui, soției îi va rămâne un inel prețios pe care i l-a dăruit mama ei de aniversarea zilei de naștere, iar casa de vacanță construită în perioada căsniciei trebuie împărțită în mod egal, chiar dacă soția în toți anii de căsnicie nu primea salariu, ci se ocupa de creșterea și educația copiilor. La stabilirea cotei fiecăruia dintre soți în averea comună trebuie să se țină seama de interesele copiilor minori, adică poate fi mărită cota aceluia dintre soți cu care vor rămâne copiii.

- *Folosindu-vă de normele legislației, găsiți soluții pentru situațiile propuse.*

1. Un băiat și o fată au hotărât să se căsătorească. Între ei a apărut o neînțelegere, în care s-au amestecat și părinții. Tânăra vrea să-și păstreze numele de fată, tânărul insistă ca după oficierea căsătoriei să ia numele lui, iar părinții fetei propun o variantă de compromis — îmbinarea numelor. Cum credeți: ce decizie este conformă cu legea?

2. După căsătorie soțul a început să-i ceară categoric soției să abandoneze serviciul și să se ocupe de treburile casnice. Femeia n-a fost de acord cu el. Ea a hotărât să plece de la soț, cu care locuia într-o garsonieră împreună cu soacră-sa, la părinții ei, care aveau o casă privată. Soțul nu este de acord cu așa ceva și insistă asupra poziției sale, considerând că prin acțiunile ei soția încalcă obligația de familie.

3. Cetățeanul P. și cetățeană M. s-au adresat oficiului stării civile cu rugămintea de a fi înregistrată căsătoria lor. Primind cererea, colaboratorii oficiului au stabilit data înregistrării căsătoriei peste o lună de la data depunerii cererii. Însă tinerii n-au fost de acord și au explicat că ei se cunosc de mulți ani unul pe celălalt, de aceea n-au nevoie de timp de gândire adăugător. În plus, P. este geolog și peste câteva zile trebuie să plece în expediție pe mai mult de o jumătate de an. Este posibilă rezolvarea acestei probleme?

Familia este o verigă extrem de importantă a societății umane. Anume datorită familiei se continuă neamul, anume în ea se educă copiii. Pentru încheierea căsătoriei este necesar acordul liber al persoanelor care se căsătoresc, precum și atingerea vârstei de căsătorie de către bărbat și femeie.

Consecințe juridice are numai căsătoria înregistrată într-un organ de stat de înregistrare a actelor de stare civilă. Căsătoria prevede pentru fiecare din soți drepturi și obligații.

Rețineți: familie, căsătorie.

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947&14> — Codul Familiei al Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce acte juridice ale statului nostru reglementează protecția familiei?

2. Cum se încheie căsătoria?

3. În ce cazuri încheierea căsătoriei poate fi respinsă (care sunt piedicile pentru încheierea ei)?

4. Ce importanță are înregistrarea de stat a căsătoriei?

5. În ce constă principiul egalității în drepturi a bărbatului și femeii în raporturile de familie?

6. Va fi valabilă căsătoria dacă mai întâi ea a fost oficiată la biserică, iar apoi înregistrată în organele de stat?

7*. Exprimați-vă părerea privind necesitatea limitărilor încheierii căsătoriei prevăzute de Codul Familiei al Ucrainei.

8. Stabiliți care din următoarele afirmații sunt consfințite de lege:

a) femeile trebuie să se ocupe de treburile gospodăriei și să crească copii, iar să întrețină familia este datoria bărbaților;

b) decizia privind locul de trai al familiei trebuie s-o ia soțul, ținând cont de părerea soției;

c) soțul și soția au drepturi egale asupra proprietății familiei;

d) măritându-se, femeia trebuie să ia numele soțului.

§ 18. Drepturile și obligațiile reciproce ale părinților și copiilor

1. Drepturile și obligațiile părinților și copiilor

Cea mai importantă funcție a familie este perpetuarea speciei umane. Îndeplinirea acestei funcții a familiei este extrem de importantă și pentru fiecare om în parte, și pentru întreaga societate. De la începuturile existenței societății umane părinții se îngrijeau de copiii lor, le transmiteau experiența lor, îi ajutau să-și aleaga calea în viață, să-și găsească un loc demn în ea.

• *Aduceți-vă aminte proverbe și zicători despre raporturile dintre părinți și copii. Care este rolul părinților în viața copiilor?*

Grija pentru copii, iar mai târziu obligația copiilor de a-i ajuta pe părinții lor au devenit norme morale consfințite prin preceptele multor învățături religioase. În prezent aceste norme sunt scrise în legislația statului nostru.

- *Luați cunoștință de extrasele din Constituția Ucrainei și Codul Familiei al Ucrainei și stabiliți care sunt obligațiile și drepturile părinților în raporturile cu copiii lor.*

Din Constituția Ucrainei

Articolul 51. (...) Părinții au obligația de a-și întreține copiii până la majorat. Copiii majori au obligația de a se îngriji de părinții lor inapți de muncă. Familia, copiii, mamele și tații sunt protejați de lege.

Articolul 52. Copiii sunt egali în drepturi indiferent de origine, precum și indiferent de faptul dacă sunt născuți în căsătorie sau în afara ei.

Din Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 150. Obligațiile părinților privind educația și dezvoltarea copilului

1. Părinții au obligația de a-și educa copilul în spiritul respectului față de drepturile și libertățile altor oameni, al dragostei față de familia sa, de poporul său, de patria sa.
2. Părinții au obligația de a se îngriji de sănătatea copilului, de dezvoltarea lui fizică, spirituală și morală.
3. Părinții au obligația de a asigura dobândirea de către copil a studiilor medii generale, de a-l pregăti pentru viața de sine stătătoare.
4. Părinții au obligația de a respecta copilul.
5. Transmiterea copilului spre educație altor persoane nu-i scutește pe părinți de obligația părintească de a se îngriji de el.
6. Se interzice orice fel de exploatare de către părinți a copilului lor.
7. Se interzice pedepsirea fizică a copilului de către părinți, precum și aplicarea de către ei a altor feluri de pedepse care înjosesc demnitatea umană a copilului.

Articolul 151. Drepturile părinților privind educația copilului

1. Părinții au dreptul prevalent în fața altor persoane la educația personală a copilului.

2. Părinții au dreptul de a implica în educarea copilului alte persoane, să-l transmită spre educare persoanelor fizice și juridice.

3. Părinții au dreptul de a alege formele și metodele de educare, cu excepția celor care contravin legii și principiilor morale ale societății. (...)

Articolul 153. Drepturile părinților și copiilor la comunicare

1. Mama, tatăl și copilul au dreptul la comunicare neîngrădită între ei, cu excepția cazurilor în care dreptul acesta este limitat de lege. (...)

Articolul 155. Exercițarea drepturilor părintești și îndeplinirea obligațiilor părintești

1. Exercițarea drepturilor părintești și îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să se bazeze pe respectul față de drepturile copilului și de demnitatea lui umană.

2. Drepturile părintești nu pot fi exercitate contrar intereselor copilului.

3. Renunțarea părinților la copil este un act de injustețe și contravine principiilor morale ale societății.

4. Eschivarea părinților de la îndeplinirea obligațiilor părintești constituie un temei pentru tragerea lor la răspunderea prevăzută de lege.

Uneori se consideră că rolul principal în educația copilului îi aparține mamei, că în caz de divorț copilul rămâne obligatoriu anume cu ea. .

- *Sunteți de acord cu aceste afirmații? Argumentați-vă răspunsul.*

Potrivit legislației ucrainene, lucrurile stau nu tocmai așa. Codul Familiei al Ucrainei prevede că părinții au drepturi și obligații egale privind copiii, educația lor. Chiar și atunci când sunt divorțați și trăiesc separat, obligația de a participa la educația și întreținerea copiilor, precum și dreptul de a comunica cu copiii le au și tatăl, și mama.

Părinții au dreptul (și sunt obligați) să controleze purtarea copiilor lor. De ei depinde locul de trai al copiilor. Dacă părinții locuiesc împreună, copilul trăiește împreună cu ei. Dacă părinții trăiesc separat, până la atingerea de către copil a vârstei de 10 ani părinții hotărâsc unde va trăi el, dacă copilul are între 10 și 14 ani, locul lui de trai îl stabilesc părinții, însă cu luarea obligatorie în calcul a dorinței copilului, iar de la 14 ani copilul hotărâște singur cu cine din părinți să locuiască.

2. Obligația părinților de a-și întreține copiii.

Reciprocitatea obligațiilor părinților și copiilor

Fiecare dintre părinți are nu numai obligații privind educarea copiilor lor, fiindcă trebuie asigurată și existența materială a copilului, care nu poate încă să se asigure singur. Anume de aceea legislația prevede obligația părinților de a-și întreține copiii până la majoratul lor.

Obligația de a se îngriji de copiii minori, de a le acorda ajutor material rămâne în seama părinților în cazul divorțării lor sau al locuirii unuia dintre părinți separat de copil. În cazul acesta părintele care locuiește separat de copii este obligat să plătească pensie alimentară — bani pentru întreținerea copiilor. De asemenea, el trebuie să acorde ajutor în caz de survenire a unor circumstanțe speciale — îmbolnăvirea copilului, necesitatea tratării lui sanatoriale sau a refacerii sănătății lui.

Mărimea pensiei alimentare o stabilește instanța de judecată, cu luarea în calcul a stării de sănătate și a situației materiale ale copilului și plătitorului pensiei alimentare, a faptului dacă plătitorul pensiei are și alți copii, soț sau soție, părinți inapți de muncă, precum și a altor circumstanțe cu importanță semnificativă.

Pensia alimentară se stabilește fie într-o sumă de bani constantă, fie ca parte din câștigul persoanei care o va plăti. Codul Familiei stabilește că mărimea pensiei alimentare pentru un copil nu poate fi mai mică de 30% din minimul de trai pentru copilul de vârstă în cauză.

Obligațiile părinților și ale copiilor sunt numite nu în zadar reciproce, căci și copiii, după ce vor deveni maturi, sunt obligați să-i ajute pe părinții lor, să se îngrijească de ei în cazul survenirii incapacității de muncă. Această obligație este nu doar o normă morală, ea este consfințită și în Codul Familiei al Ucrainei.

•*Luați cunoștință de extrasele din Codul Familiei al Ucrainei și stabiliți în ce cazuri copiii au obligația de a le acorda ajutor material părinților.*

Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 202. Temeiurile apariției obligației fiicei, fiului majori de a-și întreține părinții

1. Fiica, fiul majori sunt obligați să-și întrețină părinții care sunt inapți de muncă și necesită ajutor material.
2. Dacă mama, tatăl, au fost decăzuți din drepturile părintești și aceste drepturi n-au fost restabilite, fiica sau fiul nu sunt obligați să-i

întrețină pe mama, tatăl decăzuți din drepturile părintești.

Articolul 203. Obligația fiicei și fiului de a participa la cheltuielile suplimentare pentru părinți

1. Afară de plățirea pensiei alimentare, fiul sau fiica au obligația de a participa la cheltuielile suplimentare pentru părinți determinate de o boală grea, invaliditate sau neputință. (...)

Articolul 204. Scutirea fiicei și fiului de obligația de a-și întreține mama sau tatăl

1. Fiul sau fiica pot fi scutiți de către instanța de judecată de obligația de a-și întreține mama sau tatăl și de obligația de a participa la cheltuielile suplimentare, dacă se va constata că mama sau tatăl s-au eschivat de îndeplinirea obligațiilor lor părintești.

În cazuri excepționale instanța poate decide plățirea de către fiică sau fiu a pensiei alimentare pe un termen nu mai mare de trei ani. (...)

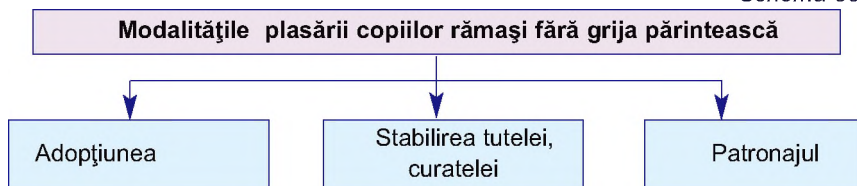
Articolul 206. Reținerea de la copil a cheltuielilor de îngrijire și tratament al părinților

1. În cazuri excepționale, dacă mama sau tatăl sunt grav bolnavi, invalizi, iar copilul (articolul 6 al prezentului Cod) are un venit (câștig) suficient, instanța de judecată poate hotărî reținerea de la el o singură dată sau pe parcursul unui anumit termen a banilor pentru acoperirea cheltuielilor legate de tratamentul și îngrijirea lor. (...)

3. Plasarea copilului rămas fără grija părintească

Viața este foarte complicată, de aceea uneori apar situații în care copilul se pomenește fără grijă părintească — dacă părinții au fost decăzuți din drepturi ori au murit. Unele chestiuni copilul nu le poate rezolva singur, de aceea legislația prevede câteva căi de a-l ajuta pe copilul care s-a pomenit într-o asemenea situație complicată (vezi schema 33).

Schema 33

Legea prevede anumite limitări la stabilirea tutorelui, care trebuie să asigure apărarea drepturilor copilului. Nu pot fi tutori sau curatori persoanele cu capacitate de acțiune limitată sau incapabile, cele decăzute din drepturile părintești, cele care se află în evidență sau la tratament într-un dispensar psihonevrologic sau narcologic: care consumă abuziv băuturi alcoolice sau droguri; n-au un loc de trai sta-

bil, sunt străini, care nu sunt căsătorite (cu excepția cazurilor în care străinul este rudă cu copilul), au fost condamnate pentru crime împotriva vieții și sănătății, libertății, onoarei și demnității, libertății sexuale și inviolabilității sexuale a persoanei, împotriva siguranței publice, ordinii publice și moralității, în sfera traficului de droguri, a substanțelor psihotrope, precum și pentru anumite alte infracțiuni, sunt persoane fără cetățenie și în anumite alte cazuri.

Cu scopul apărării drepturilor copiilor sunt create organe de stat speciale. În fiecare raion sau oraș există subunități pentru afacerile copiilor și tineretului, servicii sociale pentru copii, familie și tineret. În afară de Împuternicitul Radei Supreme a Ucrainei pentru drepturile omului, care, în particular, veghează și la drepturile copiilor, este instituit postul de Împuternicit al Președintelui Ucrainei pentru drepturile copilului. Funcționează un sistem de cămine de copii, unde sunt trimiși copiii care s-au pomenit în situații grele, au rămas temporar fără grija părinților. Aceste organe pot acorda ajutor copilului în situații de viață complicate. Pentru a-și apăra drepturile copilul are dreptul de a se adresa de sine stătător către diferite organe de stat, iar de la vârsta de 14 ani — instanței de judecată.

Copiii au dreptul la asigurarea protecției împotriva încălcării drepturilor lor de către părinți și alte persoane. Ei pot să se apere de sine stătător, să aștepte apărare din partea părinților, precum și să ceară ajutorul organelor de stat, organizațiilor publice și chiar al instanței de judecată.

Copiii rămași fără grijă părintească pot fi adoptați, li se poate stabili tutelă.

Rețineți: *adoptsiiune, tutelă, patronaj.*

Căutați în Internet:

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_021 — Convenția asupra drepturilor copilului;

<http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=F40E5A0652D6ECBCC562EAF58762AF65>.

[app1?cat_id=173322](http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=F40E5A0652D6ECBCC562EAF58762AF65) — rapoartele de stat privind situația copiilor în Ucraina pe site-ul Ministerului Politicii Sociale al Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce căi (modalități) de apărare a drepturilor copilului cunoașteți?
2. De la ce vârstă copilul se poate adresa singur instanței de judecată pentru a-și apăra drepturile?

3. Determinați caracteristicile pozitive și negative ale căilor de plasare a copiilor rămași fără grijă părintească.
4. Expuneți-vă părerea despre nivelul dezvoltării sistemului apărării drepturilor copilului în Ucraina. Propuneți căi de perfecționare a lui.
5. Ce organe de stat pot contribui la apărarea drepturilor copilului?

Activitatea practică 6

Plasarea copiilor lipsiți de grija părintească

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. Cu ajutorul extrasului din Codul Familiei al Ucrainei comparați adopțiunea, tutela și patronajul. Completați tabelul în caietul de lucru.

	Adopți- unea	Tutela și curatela	Patro- najul
Vârsta persoanelor pentru care se instituie			
Cerințele față de persoanele care au dreptul la			
Organul care decide instituirea			
Modul exercitării (cu plată sau gratuit)			
Termenul pentru care se instituie			

2. Discutați avantajele și neajunsurile fiecăreia din căile prevăzute de lege pentru plasarea copiilor rămași fără grija părintească.

3. Discutați situațiile și, bazându-vă pe normele legislației, luați o decizie în fiecare din situații.

1. După ce părinții și-au pierdut viața într-un accident de mașină, fiul lor de cinci ani și fiica de șapte ani au fost plasați într-un un cămin de copii. Peste doi ani au solicitat adopțiunea acestor copii doi cetățeni ai Ucrainei — soții P. (bărbatul are 28 de ani, femeia — 27) și cetățeană Poloniei O. (22 ani).

2. Lui S., de 9 ani, i-a murit mama când avea doar trei ani, iar tatăl său a fost condamnat la trei ani de privare de libertate pentru comiterea unei infracțiuni nepremeditate (conducând un automobil, el a încălcat Regulile de circulație rutieră și a lovit un pieton). Băiatul are

un frate mai mare, de 17 ani, și o bunică de 73 de ani. Primarul satului insistă asupra trimerii băiatului la un cămin de copii, însă bunica se opune.

3. Tatăl lui G. a murit când acesta avea opt ani, iar peste patru ani mama lui a fost decăzută din drepturile părintești și astfel băiatul a rămas fără grijă părintească. A apărut chestiunea privind soarta lui de mai departe. Fratele tatălui, în vârstă de 20 de ani, a depus cerere de adopțiune, însă bunica este categoric împotrivă, considerând că este prea tânăr și nu va fi în stare să crească copilul.

4. Un cuplu din or. Poltava — N., de 32 de ani, și L., de 29 de ani, care are doi gemeni de 10 ani — a hotărât să ajute un copil de 8 ani orfan, pe care l-au cunoscut la o manifestare de caritate. Însă cei doi nu se pot hotărî în privința modalității celei mai potrivite pentru ei de a plasa copilul. Spuneți-vă părerea în acest caz. Ce i-ați sfătui?

Codul Familiei al Ucrainei

Articolul 207. Noțiunea de adopțiune

1. Adopțiunea este primirea de către adoptator în familia sa a unei persoane cu drepturi de fiică sau fiu, în temeiul unei hotărâri judecătorești (...).

2. Adopțiunea unui copil se face în interesele lui supreme, pentru a i se asigura condiții de trai stabile și armonioase. (...)

Articolul 211. Persoanele care pot fi adoptatori

1. Adoptator al unui copil poate fi o persoană capabilă, cu vârsta nu mai mică de douăzeci și unu de ani, cu excepția cazului în care adoptatorul este rudă cu copilul.

2. Adoptator poate fi o persoană, care este mai în vârstă cu cel puțin 15 ani decât copilul pe care vrea să-l adopte.

În cazul adopțiunii unei persoane majore, diferența de vârstă nu poate fi mai mică de optsprezece ani.

3. Adoptatori pot fi doi soți (...).

7. Numărul de copii pe care îi poate adopta un adoptator nu este limitat.

Articolul 243. Copiii asupra cărora se instituie tutela, curatela

1. Tutela, curatela se instituie asupra copiilor orfani și celor lipsiți de grija părintească.

2. Tutela se instituie asupra copilului care n-a atins vârsta de paisprezece ani, iar curatela — asupra copilului în vârstă de la paisprezece până la optsprezece ani.

3. Tutela, curatela asupra copilului se instituie de către organul de tutelă și curatelă, precum și de către instanța de judecată în cazurile prevăzute de Codul Civil al Ucrainei.

Articolul 244. Persoana care poate fi tutore al unui copil

1. Tutore, curator al unui copil poate fi, cu acordul lui, o persoană majoră capabilă.

2. La stabilirea tutorei sau curatorului copilului de către organul de tutelă și curatelă se ține seama de calitățile personale ale persoanei, capacitatea ei de a educa copilul, atitudinea față de el, precum și de dorința copilului însuși. (...)

Articolul 249. Drepturile și obligațiile tutorei, curatorului privind copilul

1. Tutorele, curatorul este obligat să educe copilul, să se îngrijească de sănătatea, dezvoltarea lui fizică, psihică și spirituală, să asigure dobândirea de către copil a studiilor medii generale complete.

Articolul 252. Patronajul asupra copilului

1. Patronajul asupra copilului reprezintă îngrijirea, educația și reabilitarea temporară a copilului în familia educatorului de patronaj pe perioada depășirii de către copil, părinții lui sau alți reprezentanți legali a unor situații de viață complicate. (...)

6. Termenul aflării copilului în familia educatorului de patronaj se stabilește de către organul de tutelă și curatelă și nu poate fi mai mare de trei luni.

În cazul existenței unor circumstanțe prin care se întemeiază necesitatea și caracterul rațional al aflării copilului în familia educatorului de patronaj peste termenul menționat, organul de tutelă și curatelă poate să-l prelungească.

Termenul total al aflării copilului în familia educatorului de patronaj nu poate fi mai mare de șase luni.

Articolul 253. Contractul de patronaj

1. Conform contractului de patronaj, organul de tutelă și curatelă transmite copilului orfan sau copilului lipsit de grija părintească spre educație în familia unei alte persoane (educatorul de patronaj), până la atingerea de către copil a majoratului, pentru plată. (...)

§ 19–20. Munca minorilor

1. Angajarea

Sperăm că fiecare dintre voi va găsi o slujbă interesantă și avantajoasă. Pentru ca ea să fie oficială se cere încheiat un contract de muncă.

Contractul de muncă este un acord între angajat și proprietarul întreprinderii, instituției, organizației sau organelor ori persoana împuternicită de el. Conform contractului, angajatul se obligă să execute munca stabilită prin acest acord, cu respectarea regimului de muncă intern, iar proprietarul se obligă să-i plătească angajatului salariul și să-i asigure condițiile de muncă necesare pentru executarea ei.

Observați: contractul de muncă cu un minor trebuie să fie încheiat obligatoriu în scris.

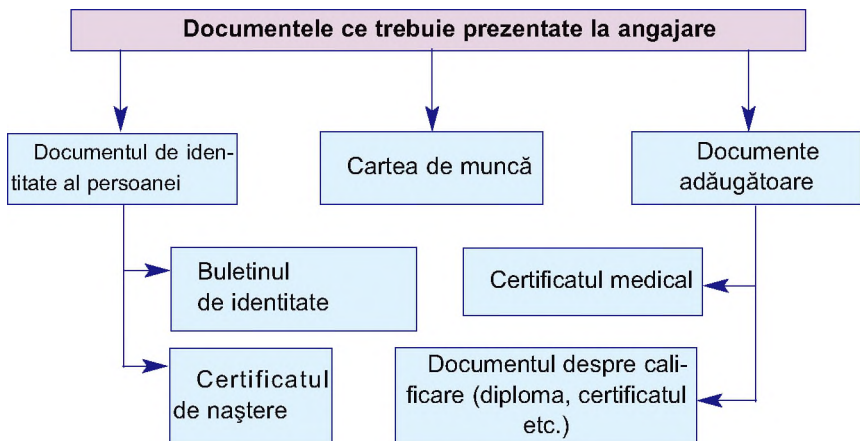
Înainte de a porni în căutarea unei slujbe trebuie să clarificați dacă puteți fi primit la lucru. Conform normelor generale, angajarea este posibilă de la vârsta de 16 ani, însă, cu acordul părinților sau al persoanelor care le țin locul, minorii care au atins vârsta de 14 ani pot fi angajați în timpul liber de studii.

La angajare lucrătorul trebuie să prezinte anumite documente.

- *Exprimați-vă părerea privind documentele care trebuie prezentate, după părerea voastră, pentru angajare.*

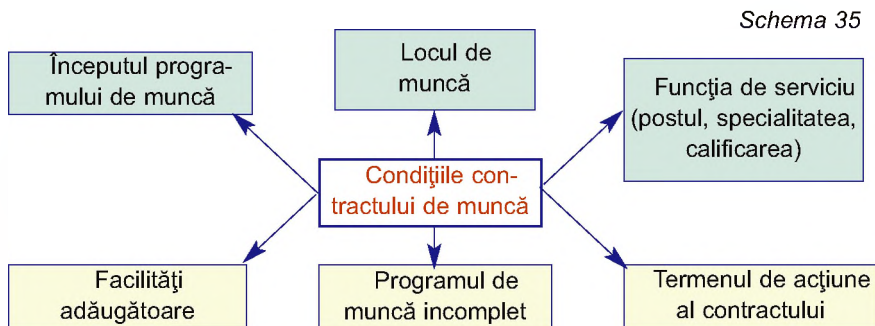
Codul Muncii este principalul act normativ care reglementează raporturile în această sferă. La angajare trebuie prezentat obligatoriu documentul de identitate al persoanei — buletinul de identitate sau certificatul de naștere (pentru cei care n-au atins vârsta de 16 ani). Dacă persoana a lucrat mai înainte, ea trebuie să prezinte cartea de muncă. Celor care se angajează prima oară cartea de muncă trebuie să le fie întocmită în decurs de cinci zile de la începerea lucrului. În anumite cazuri angajatului i se poate cere să prezinte documentele ce confirmă calificarea lui, căci cineva nu poate lucra ca medic dacă nu are studii de medicină, sau nu poate fi angajat ca șofer cineva care nu are permis de conducere. La angajare se interzice solicitarea oricărui altor documente, precum și a informațiilor privind naționalitatea, apartenența de partid, originea și înregistrarea la locul de trai (vezi schema 34).

Schema 34

La angajarea unei persoane minore este obligatorie trecerea controlului medical. Pe viitor controlul medical se trece anual până la atingerea de către lucrător a vârstei de 21 de ani.

- *Expuneți-vă părerea în privința chestiunilor care trebuie coordonate cu angajatorul la angajare (vezi schema 35)..*

Pentru a fi primit la serviciu trebuie depusă o cerere.

Model

Directorului Școlii specializate nr. 12
din or. Poltava
Poleanko Petro Grigorovici,
domiciliat pe adresa:
or. Poltava, str. Kievului, 23, ap. 56

Cerere

Vă rog să mă angajați ca laborant în cabinetul de chimie din data de 3 septembrie 2016.
1.09.2016

Semnătura

Poleanko P.G.

Persoana începe să lucreze numai după încheierea contractului de muncă.

2. Modul desfacerii contractului de muncă încheiat cu minori

Viața de muncă a oamenilor este diferită. În colectivele multor întreprinderi, în școli sunt o mândrie veteranii lor, care lucrează de zeci de ani la unul și același loc de muncă. De exemplu, când în anul 2007

colegii au condus-o la pensie pe Valentina Alexandrovna Lazarciuc, învățătoare de clase primare la școala №124 din or. Kiev, în cartea ei de muncă era un singur înscris — despre primirea ei la lucru în școală în anul 1944 (!). Însă uneori oamenii sunt nevoiți, din diferite pricini, să-și schimbe locul de muncă. Atunci apare chestiunea privind eliberarea din funcție, desfacerea contractului de muncă.

Codul Muncii al Ucrainei prevede un șir de pricini pentru desfacerea contractului de muncă.

- *Luați cunoștință de extrasul din Codul Muncii al Ucrainei și stabiliți temeiurile desfacerii contractului de muncă prevăzute de lege.*

Din Codul Muncii al Ucrainei

Articolul 36. Temeiurile pentru desfacerea contractului de muncă

Temeiuri pentru desfacerea contractului de muncă sunt:

- 1) acordul părților;
- 2) expirarea termenului (punctele 2 și 3 ale articolului 23), în afară de cazurile în care raporturile de muncă continuă în fapt și nici una din părți n-a solicitat încetarea lor;
- 3) recrutarea sau intrarea angajatului în serviciul militar, trimiterea lui la serviciul de alternativă (nemilitar);
- 4) desfacerea contractului de muncă din inițiativa angajatului (articolele 38, 39), din inițiativa proprietarului sau a organului împuternicit de el (articolele 40, 41) sau la cererea organului sindical sau a altui organ împuternicit să reprezinte colectivul de muncă (articolul 45);
- 5) transferarea angajatului, cu acordul lui, la o altă întreprindere, instituție, organizație sau trecerea într-o funcție eligibilă;
- 6) refuzul angajatului de a fi transferat la lucru într-o altă localitate împreună cu întreprinderea, instituția, organizația, precum și refuzul de a continua să lucreze în legătură cu schimbarea unor condiții de muncă esențiale;
- 7) intrarea în vigoare a sentinței judecătorești prin care angajatul este condamnat (...) la privarea de libertate sau la ispășirea vreunei alte pedepse care exclude posibilitatea continuării lucrului respectiv; (...)

Schimbarea subordonării întreprinderii, instituției, organizației nu anulează acțiunea contractului de muncă.

În cazul schimbării proprietarului întreprinderii, precum și în cazul reorganizării ei (comasare, alipire, divizare, transformare) acțiunea contractului de muncă al angajatului continuă. Desfacerea contractului de muncă din inițiativa proprietarului sau a organului împuternicit de el este posibilă numai în cazul reducerii numărului de angajați sau a listei de state a angajaților.

Dacă angajatul vrea să abandoneze singur serviciul, el trebuie să scrie o cerere despre aceasta cu nu mai puțin de două săptămâni înainte de data concedierii. Angajatul nu este obligat să explice pricinile din care se concediază, să-și argumenteze decizia. Însă dacă pentru concediere există motive întemeiate (plecarea la noul loc al serviciului soțului, care este militar, admiterea la studii, ieșirea la pensie, îmbolnăvirea etc.) este bine să se indice lucrul acesta în cerere, căci în cazul acesta angajatul are dreptul să se concedieze mai devreme de expirarea celor două săptămâni mai sus amintite.

Dar proprietarul întreprinderii, angajatorul au dreptul de a-l concedia pe angajat numai în cazurile prevăzute de lege, fiindcă legislația îl apără pe angajat de samavolnicia angajatorului. Și în majoritatea cazurilor chestiunea privind concedierea unui angajat din inițiativa proprietarului trebuie să fie examinată de organizația sindicală și coordonată cu ea (dacă această organizație există la întreprindere).

- *Cu ajutorul extrasului din Codul Muncii al Ucrainei stabiliți în ce cazuri angajatul poate fi concediat din inițiativa administrației.*

Din Codul Muncii al Ucrainei

Articolul 40. Desfacerea contractului de muncă din inițiativa proprietarului sau a organului împuternicit de el

Contractul de muncă încheiat pe un termen nederminat, precum și contractul de muncă cu termen dederminat, poate fi desfăcut de proprietar sau de organul împuternicit de el înainte de terminarea termenului acțiunii lui numai în cazurile:

1) schimbărilor în organizarea producției și a muncii, inclusiv lichidarea, reorganizarea, falimentarea sau reprofilarea întreprinderii, instituției, organizației, reducerii numărului de angajați sau a listei de state a angajaților;

2) constatării necorespunderii angajatului funcției deținute sau muncii executate ca urmare a calificării sale insuficiente sau a stării sale de sănătate, care împiedică continuarea muncii respective, la fel și în cazul refuzului de a i se acorda accesul la un secret de stat sau al anulării accesului la secretul de stat, dacă îndeplinirea îndatoririlor puse în seama lui necesită accesul la secretul de stat;

3) neîndeplinirii sistematice de către angajat fără motive întemeiate a obligațiilor puse în seama lui prin contractul de muncă sau prin regulile regimului de muncă intern, dacă față de angajat s-au aplicat anterior sancțiuni disciplinare sau publice;

4) lipsei nemotivate de la serviciu (inclusiv mai mult de trei ore pe parcursul zilei de muncă);

5) neprezentarea la serviciu mai mult de patru luni la rând în rezultatul incapacității de muncă temporare, fără luarea în calcul a concediului de maternitate, dacă legislația nu stabilește un termen mai lung pentru păstrarea locului de muncă (a funcției) în cazul unei anumite boli. Angajaților care și-au pierdut capacitatea de muncă în legătură cu un accident de muncă sau o îmbolnăvire profesională, locul de muncă (funcția) li se păstrează până la restabilirea capacității de muncă sau stabilirea invalidității;

6) repunerii în funcție a angajatului care a executat anterior această muncă;

7) apariției la serviciu în stare de ebrietate, sub influența drogurilor sau a substanțelor toxice;

8) săvârșirii la locul de muncă a unui furt (inclusiv mărunț) din bunurile proprietarului constatată prin hotărâre judecătorească intrată în vigoare sau hotărâre a organului de competență căruia ține aplicarea sancțiunii administrative sau aplicarea măsurilor de influențare publică;

10) recrutării sau mobilizării în perioada specială a proprietarului care este persoană fizică;

11) constatării necorespunderii angajatului funcției deținute în care a fost primit sau muncii îndeplinite în decursul termenului de probă.

Concedierea în temeiurile menționate în punctele 1, 2 și 6 ale acestui articol se permite dacă este imposibilă transferarea angajatului, cu acordul lui, la o altă muncă.

Nu se permite concedierea angajatului din inițiativa proprietarului sau a organului împuternicit de el în perioada incapacității temporare de muncă a acestuia (cu excepția concedierii conform punctului 5 al acestui articol), precum și în perioada aflării angajatului în concediu. Această regulă nu vizează cazul lichidării totale a întreprinderii, instituției, organizației.

Dacă angajatul a fost primit pentru un anumit termen, el este concediat după expirarea acestui termen. Dar și în acest caz legea apără drepturile angajatului. Dacă termenul de muncă conform contractului a expirat, însă nici angajatul, nici întreprinderea nu solicită concedierea, el se consideră a fi unul care a încheiat contractul pe un termen nedeterminat.

În ziua concedierii angajatului trebuie să i se elibereze cartea de muncă și să i se plătească drepturile salariale. În cazul eliberării cu întârziere a cărții de muncă sau al plătirii cu întârziere a acestor drepturi el are dreptul la despăgubire — plățirea salariului pentru „lipsă forțată de la serviciu”, adică pentru timpul pentru care i s-a întârziat eliberarea cărții de muncă.

Concedierea minorilor are anumite particularități. Astfel, la concedierea unui angajat minor din inițiativa proprietarului sau a organului împuternicit de el este obligatoriu acordul serviciului pentru copii.

De menționat că în cazul concedierii în legătură cu reducerea de personal sau al schimbărilor în organizarea muncii, al necorespunderii funcției deținute și în legătură cu repunerea în funcție a angajatului care a îndeplinit mai înainte această muncă trebuie să fie asigurată obligatoriu încadrarea în muncă a angajatului minor concediat.

Părinții, adoptatorii și tutorii minorului, precum și organele de stat și responsabilii în seama cărora se pune supravegherea și controlul asupra respectării legislației muncii au dreptul de a solicita desfacerea contractului de muncă cu minorul, inclusiv și a celui cu termen determinat, când prelungirea valabilității lui pune în pericol sănătatea minorului sau lezează interesele lui legitime.

- *Stabiliți dacă în situațiile propuse a fost legitimă concedierea angajaților, dacă n-a fost încălcată legislația muncii.*

1. În vacanța mare Serghei, de 15 ani, a lucrat curier la o firmă. La 28 august el a depus cerere de concediere în legătură cu admiterea la un colegiu de telecomunicații. Directorul firmei i-a răspuns că, potrivit legii, îl va concedia la 12 septembrie, adică după trecerea a două săptămâni.

2. O absolventă de școală în vârstă de 17 ani s-a angajat la un magazin. Peste trei luni directorul magazinului a anunțat-o că s-a luat decizia de a o concedia în legătură cu primirea la lucru a unui colaborator mai calificat.

3. Un elev de clasa a 10-a, în vârstă de 16 ani, s-a angajat la lucru în timpul liber la o firmă. Peste o jumătate de an șeful l-a anunțat că este concediat. Concedierea el a explicat-o prin permanentele întârzieri la lucru ale băiatului, pentru care a primit de două ori muștrări, precum și prin calitatea scăzută a muncii lui.

3. Particularitățile muncii minorilor

Legislația nu doar prevede modul încheierii și desfacerii contractului de muncă, ci și stabilește drepturile și obligațiile salariaților. Într-un mod special legea apără drepturile minorilor încadrați în muncă. Codul Muncii a prevăzut un șir de facilități și avantaje de care beneficiază salariații minori în diferite aspecte ale muncii și odihnei lor.

Când cineva se angajează îl va interesa, desigur, cât timp va trebui să lucreze. Lupta pentru reducerea timpului de muncă a durat câteva secole. Dacă în secolele XVII-XVIII ziua de muncă era, de regulă, de 12–14 ore, treptat durata ei se reducea la revendicările lucrătorilor, precum și datorită creșterii productivității muncii. În prezent în majoritatea țărilor lumii durata zilei de muncă nu depășește opt ore. Afară de aceasta, astăzi în majoritatea statelor se stabilește nu durata zilei de muncă, ci durata maximă a săptămânii de muncă.

Codul Muncii al Ucrainei a prevăzut că durata maximă a săptămânii de muncă pentru salariații majori este de 40 de ore. Însă pentru minori s-a stabilit o durată redusă a săptămânii de muncă. Pentru minorii cu vârste între 14 și 16 ani săptămâna de muncă nu poate să depășească 24 de ore, iar pentru cei de la 16 până la 18 ani — 36 de ore, dacă minorul lucrează în perioada vacanței sau nu mai studiază. Dacă, însă, minorul lucrează în timpul anului școlar în timpul liber de învățământ, durata lucrului se reduce de două ori comparativ cu cifrele prezentate.

Reducerea timpului de muncă nu este unica facilitate la care au dreptul lucrătorii minori. Codul Muncii stabilește un șir întreg de norme care favorizează păstrarea sănătății minorilor.

- *Luați cunoștință de extrasul din Codul Muncii al Ucrainei. Stabiliți ce facilități și avantaje prevede el pentru tineri.*

Din Codul Muncii al Ucrainei

Articolul 75. Durata concediului anual de bază

(...) Persoanelor în vârstă de până la optsprezece ani li se acordă un concediu anual de bază cu durata de 31 de zile calendaristice (...).

Articolul 190. Muncile la care se interzice folosirea muncii persoanelor sub optsprezece ani

Se interzice folosirea muncii persoanelor sub optsprezece ani la lucrări grele și la lucrări cu condiții de muncă dăunătoare sau periculoase, precum și la lucrări în subteran.

Se interzice, de asemenea, punerea persoanelor sub optsprezece ani la ridicarea și transportarea obiectelor, greutatea cărora depășește normele-limită stabilite pentru ele (...).

Articolul 192. Interdicția de a-i pune pe lucrătorii sub optsprezece ani la lucrări pe timpul nopții, peste orele de program și în zilele libere

Se interzice de punerea lucrătorilor sub optsprezece ani la lucrări pe timpul nopții, peste orele de program și în zilele libere. (...)

Articolul 194. Retribuția muncii lucrătorilor sub optsprezece ani în cazul duratei reduse a zilei de muncă

Salariul lucrătorilor sub optsprezece ani în cazul duratei reduse a zilei de muncă se plătește în aceeași mărime ca lucrătorilor din categoriile respective în cazul duratei complete a zilei de muncă.

Retribuția muncii elevilor școlilor generale, tehnico-profesionale și ai instituțiilor de învățământ mediu de specialitate care lucrează în timpul liber de învățatură se face proporțional cu timpul de muncă prestată sau în funcție de producție. Întreprinderile pot stabili elevilor sporuri salariale.

Articolul 195. Concediile lucrătorilor sub optsprezece ani

Concediile anuale li se acordă lucrătorilor sub optsprezece ani într-o perioadă convenabilă pentru ei.

În primul an de muncă concediile anuale lucrătorilor sub optsprezece ani cu durată completă în primul an de muncă se acordă la cererea lor până la împlinirea a 6 luni de muncă neîntreruptă la întreprinderea, instituția, organizația respectivă.

Potrivit revistei „Psychology today”, durata medie a concediului plătit în diferite țări este de:

în SUA — 14 zile;

în Japonia — 17,5 zile (durata săptămânii de muncă — 5,5 zile);

în India — 1 lună, însă el este folosit la dorința angajatului. Dacă nu este folosit, angajatul primește suplimentar la salariu o primă;

în Franța, Italia — aproximativ 1 lună;

în Germania — 6–7 săptămâni, din care 4 săptămâni obligatoriu vara;

în Elveția — 25 de zile, din care 3 săptămâni garantate vara. Se permite folosirea concediului amânat, rezervând anual câte 5 zile pentru a beneficia peste 5 ani de un concediu de 50 de zile;

în Olanda — 36 zile.

Angajându-se la lucru, fiecare persoană încheie un contract de muncă. În el este vorba despre locul de muncă, munca pe care o va executa angajatul, salarizare. Ambele părți — angajatul și angajatorul — sunt obligate să-și îndeplinească întocmai obligațiile. În caz de necesitate angajatul se poate concedia în orice moment din proprie inițiativă. Proprietarul întreprinderii sau persoana împuternicită de el îl poate concedia pe angajat numai în temeiurile prevăzute de Codul Muncii.

Codul Muncii al Ucrainei acordă facilități însemnate lucrătorilor minori. Pentru ei se stabilește durata redusă a timpului de muncă, durata crescută a concediului. Se interzice punerea minorilor la munci pe timpul nopții și în zilele libere. Sunt prevăzute garanții adăugătoare la concedierea lucrătorilor minori.

Rețineți: *contract de muncă, timp de muncă redus.*

Căutați în Internet:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322&08> — Codul Muncii al Ucrainei.

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Care este modul angajării minorilor prevăzut de Codul Muncii al Ucrainei?
- 2*. Scrieți o cerere de angajare.

3. În ce cazuri lucrătorul poate fi concediat din inițiativa proprietarului sau a persoanei împuternicite de el?

4. Care sunt particularitățile desfacerii contractului de muncă cu minorii?

5*. Cum credeți: ce este mai bine — să lucrezi toată viața la un singur loc de muncă ori să-l schimbi permanent în căutarea unuia mai bun?

6. Cine încheie contractul de muncă? Ce trebuie să conțină el?

7. Ce trebuie să facă lucrătorul care a hotărât să părăsească serviciul?

8. Stabiliți care din condițiile prezentate sunt obligatorii în contractul de muncă: data primirii la lucru; profesia; acordarea regimului de muncă redus; salarizarea; punerea la dispoziție a locuinței de serviciu; punerea la dispoziție a unui automobil personal.

9. Numiți facilitățile și avantajele ce se acordă lucrătorilor minori.

10. Care este durata minimă a concediului pentru lucrătorii minori?

11. Care este durata timpului de muncă pentru diferite categorii de lucrători?

12. Ce temeuri adăugătoare sunt stabilite pentru concedierea minorilor?

13. Ce garanții suplimentare în cazul concedierii există pentru minori?

14*. Exprimați-vă părerea dacă legislația muncii din Ucraina asigură în măsură suficientă apărarea drepturilor lucrătorilor minori.

15. Stabiliți în care din cazurile menționate s-a încălcat legislația Ucrainei cu privire la munca minorilor:

a) cu acordul unui angajat în vârstă de 16 ani, directorul întreprinderii l-a pus de gardă în secție în timpul nopții;

b) după trei luni de la angajare, unui lăcătuș în vârstă de 16 ani i s-a acordat concediu anual cu durata de 36 de zile;

c) directorul unei firme a emis un ordin despre concedierea unei servitoare în vârstă de 15 ani la cererea părinților ei, care au prezentat un document despre înrăutățirea stării ei de sănătate, deși tânăra dorea să-și continue activitatea de muncă;

d) unui curier în vârstă de 17 ani i s-a calculat un salariu cu 10% mai mic decât colegilor săi, sub pretextul că el lucrează după un program redus.

Activitatea practică 7

Angajarea în muncă a minorilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

1. Discutați situațiile prezentate. Propuneți soluții pentru ele. Stabiliți dacă toate acțiunile participanților au fost legitime. Pentru a afla răspunsul corect folosiți extrasele din Codul Muncii. Simulați situațiile prezentate.

1. Un elev de clasa a noua, în vârstă de 15 ani, a hotărât să se angajeze la lucru. Sfătuiți-l cum să-și caute de lucru, la ce să fie vigilent.

2. O fată de 14 ani a hotărât să meargă la lucru la o firmă. Însă directoarea firmei i-a spus că pentru angajare ea trebuie să prezinte certificatul de naștere, certificatul medical, adeverința despre înregistrarea la locul de trai, precum și caracterizarea de la școală. Tânăra nu este sigură că aceste cerințe sunt legitime.

3. Un băiat de 16 ani a fost primit la lucru strungar pe perioada vacanței școlare. I s-a stabilit ziua de muncă de opt ore (cinci zile pe săptămână) și două zile libere — luni și marți. Întruna din zilele sale libere el a fost chemat urgent la lucru și i s-a propus ca în timpul săptămânii să iasă în schimbul de noapte.

4. După absolvirea școlii o tânără de 17 ani s-a angajat secretară la o firmă de construcții. Peste trei luni ea l-a rugat pe director să-i dea un concediu de douăzeci de zile. Directorul a refuzat-o, pe motiv că ea lucrează de puțin timp. Peste un an același director i-a propus tinerei să treacă controlul medical și să prezinte documentul despre capacitatea ei de a lucra în continuare. Tânăra vrea să i se lămurească dacă sunt sau nu sunt legitime acțiunile directorului firmei în ceea ce privește acordarea concediului și cerința privind controlul medical.

2. Închipuiți-vă că după absolvirea a nouă clase ați hotărât ca în timpul vacanței de vară să vă angajați la lucru. Distribuți rolurile (elevul care se angajează, directorul întreprinderii, reprezentantul organului pentru copii, unul din părinți) și purtați negocieri privind încheierea contractului de muncă. Nu uitați de documentele care vă sunt necesare pentru aceasta, precum și de cererea de angajare.

3. Închipuiți-vă că pentru a se angaja au venit câteva persoane. Ele pretind la diferite posturi. Alegeți pentru fiecare caz documentele necesare din lista de mai jos și prezentați-le directorului întreprinderii pentru a se verifica dacă sunt toate și a se decide posibilitatea angajării la lucru. În caz că lista documentelor propuse este incompletă, propuneți documente suplimentare.

Lista documentelor: buletinul de identitate, certificatul de naștere, adeverința despre atribuirea codului de identificare, permisul de conducere auto, certificatul de studii medii de bază (9 clase), diploma de absolvire a unei instituții de învățământ superior, acordul părinților pentru angajare, caracterizarea de la locul de studii, caracterizarea de la locul de muncă precedent, certificatul despre cunoașterea limbii de stat, cazierul judiciar, adeverința despre locul înregistrării.

Persoanele care se angajează la lucru:

a) un absolvent al clasei a noua, în vârstă de 15 ani, se angajează pentru prima oară curier;

- b) o absolventă a școlii medii, în vârstă de 17 ani, se angajează pentru prima oară vânzătoare la un magazin;
- c) un student la un institut, în vârstă de 22 de ani, se angajează ca programator;
- d) o femeie de 28 de ani, mamă a trei copii, se angajează în postul de contabilă;
- e) un absolvent de institut, în vârstă de 29 de ani, se angajează la lucru ca medic;
- f) un bărbat de 62 de ani se angajează la lucru șofer al unui automobil destinat transportării banilor încasați.

§ 21. Infrafracțiunile administrative. Delictele penale

- *Priviți imaginile de mai jos. Ce este comun în ele?*

1. Contraveniile administrative

Acțiunea sau inacțiunea nelegitimă pentru care este prevăzută răspundere administrativă se numește **infrapecune administrativă (contravenie)**.

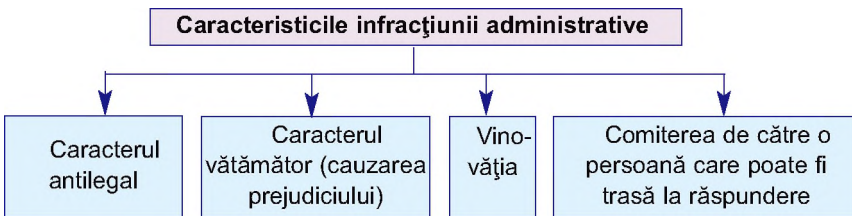
Principalul act de drept prin care se stabilește răspunderea pentru infrapecuniile administrative este Codul Administrativ al Ucrainei.

Infrapecuniile administrative sunt foarte diverse, ele se pot referi la orice sferă a existenței umane — la regulile de circulație rutieră sau la regulile de securitate antiincendiară, la ordinea publică în stradă și la regulile sanitare etc.

Anume despre o infrapecune administrativă este vorba atunci când cineva nu-și primește la timp buletinul de identitate. Contravenient este cel ce încalcă regulile de circulație rutieră — pietonul care traversează strada într-un loc nepermis sau la lumina roșie a semaforului; turistul care face foc cu încălcarea regulilor de securitate antiincendiară; cineva care călătorește fără bilet într-un mijloc de transport în comun; și chiar un trecător care va consuma alcool sau va fuma într-un loc public.

Contravenia va avea loc numai în cazul în care va fi comisă de o persoană care poate purta răspundere pentru aceasta. La răspundere administrativă poate fi trasă persoana care a împlinit 16 ani. Nu poate fi trasă la răspundere persoana care, ca urmare a unei boli psihice sau a unei alte boli, nu-și dă seama ce face sau nu-și controlează acțiunile.

Schema 36

Care sunt caracteristicile infrapecunii administrative (vezi schema 36)? Despre prima din ele am amintit deja — contravenia încalcă întotdeauna normele dreptului, este antilegală. Dacă o faptă este fie și deosebit de neplăcută, dar încalcă nu normele de drept, ci alte norme — normele moralei, normele religioase etc., nu va fi vorba despre o infrapecune administrativă.

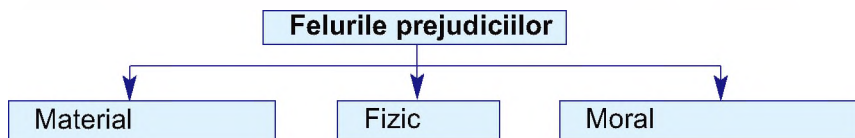
O caracteristică obligatorie a infrapecunii administrative este vinovăția persoanei care a comis-o. Unele contravenții persoana le comite cu bună-știință, intenționat, înțelegând că încalcă niște reguli

stabilite. Nu pot fi întâmplătoare, neintenționate acțiunile huliganilor din imagine (pag. 152): ei își dau bine seama că încalcă ordinea publică, dar ignoră cerințele legii. Pe când încălcarea regulilor de circulație rutieră de către un șofer poate fi și neintenționată — dacă el n-a observat un indicator de circulație rutieră ce limitează viteza sau și-a uitat acasă permisul de conducere. Însă chiar și atunci când o persoană a comis o încălcare a legii neintenționat, din neatenție, ea poate fi trasă la răspundere.

Infrațiunea administrativă va avea loc numai în cazul în care va fi comisă de o persoană care poate purta răspundere pentru aceasta. Mai amănunțit despre aceasta va fi vorba în paragraful următor.

Încă o caracteristică obligatorie a infrațiunii administrative este aceea că ea pricinuieste anumite prejudicii oamenilor, societății, statului. Prejudiciile pot fi diferite: materiale (distrugerea sau deteriorarea obiectelor), fizice (rănirea unui om) sau morale (vezi schema 37)

Schema 37

- *Stabiliți ce fel de prejudiciu s-a adus în fiecare din cazurile înfățișate în imaginile din pagina 152. Dați exemple de alte infrațiuni și determinați prejudiciile pe care le cauzează ele.*

În orașul Idaho Falls (SUA) persoanele care au atins vârsta de 88 de ani sunt private automat de dreptul de a circula cu motocicletă.

Autoritățile statului Alabama au luat față de chestiunea conducerii automobilului o atitudine și mai radicală: au declarat nelegală conducerea automobilului ... cu ochii legați.

În California va trebui să răspundeți în fața legii dacă veți merge cu bicicleta cu o viteză de peste 65 de mile pe oră (104 km/oră). Tot acolo este interzisă traversarea străzii mergând pe mâini.

În Nevada este interzisă circulația pe autostradă călare pe cămilă.

În Vancouver, statul Washington, toate mijloacele de transport trebuie să aibă la bord... o ancoră pentru frânare în situație extremă.

2. Delictul penal: noțiune și caracteristici

Infraacțiunile penale sunt numite delictе. În multe cazuri ele sunt asemănătoare cu infraacțiunile administrative, dar se deosebesc de acestea în primul rând prin gradul de pericolozitate socială și gradul prejudiciului cauzat.

Un conducător auto depășește viteza legală și este oprit de poliție pentru încălcarea regulilor de circulație rutieră. Aceasta este o infraacțiune administrativă. Dacă în rezultatul depășirii vitezei se va produce un accident în care își vor pierde viața sau vor fi răniți oameni, aceasta va fi deja un delict penal. Vorbirea necenzurată în stradă este un act de huliganism mărunț, adică o infraacțiune administrativă, însă dacă niște huligani se vor lua la bătaie, vor opune rezistență oamenilor legii sau cetățenilor care vor încerca să-i oprească, atunci acțiunile lor vor fi calificate ca infraacțiune penală. Chiar și un furt, în funcție de prejudiciul cauzat, poate fi sau infraacțiune administrativă, sau delict penal. Prin urmare, va diferi esențial și măsura răspunderii.

În toate situațiile expuse oamenii au încălcat legea. În toate cazurile ei au cauzat prejudicii grave prin acțiunile lor. În cele făptuite este vina celor care au comis infraacțiunea. Toate acestea sunt caracteristici ale infraacțiunii, care vă sunt cunoscute deja. Însă dacă prejudiciul cauzat și pericolozitatea socială sunt mult mai mari, va fi vorba despre un delict penal.

Din istoria dreptului ucrainean

Șemșucenko Iuri Serhiiovici (n. 1935) — savant jurist ucrainean, doctor în științe juridice, academician al Academiei Naționale de Științe și al Academiei Ucrainene de Drept. Membru corespondent al Academiei de Științe a Rusiei. Din 1966 până în prezent lucrează la Institutul Statului și Dreptului „V.M. Korețki” al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, după ce a parcurs calea de la aspirant până la director al acestui institut (din anul 1988). Studiază problemele dreptului administrativ, ecologic și constituțional. A participat la elaborarea Constituției Ucrainei și a multor legi ale Ucrainei. Este laureat al Premiului de Stat al Ucrainei pentru știință și tehnică (pentru crearea „Enciclopediei juridice a Ucrainei”).¹⁵⁴

Delictul penal este o faptă (acțiune sau inacțiune) antilegală, cu vinovăție, periculoasă pentru societate, săvârșită de o persoană care poate purta răspundere și care este prevăzută de Codul Penal al Ucrainei.

Majoritatea caracteristicilor unui delict penal sunt foarte asemănătoare cu cele ale infraacțiunii administrative. Trebuie dovedită vinovăția persoanei care a comis delictul penal. Un delict penal cauzează întotdeauna prejudicii oamenilor și societății, și prejudiciul acesta este mult mai mare decât cel cauzat de comiterea unei infraacțiuni administrative.

Atrageți atenția la cuvântul faptă în definiția noțiunii de „delict penal”. Prin el se subliniază că delictul penal poate fi comis atât prin acțiune, cât și prin inacțiune.

- *Dați exemple de delict penale care pot fi comise prin inacțiune.*

Încă o deosebire importantă între delictul penal și infracțiunea administrativă: săvârșind un delict penal vinovatul încalcă nu o lege oarecare, ci Codul Penal al Ucrainei. Delict penale pot fi numite numai faptele săvârșite de o persoană care poate purta răspundere pentru ele.

Din păcate, se comit destul de des infracțiuni administrative, iar uneori și delict penale. Infracțiunea administrativă (contravenția) se deosebește de delictul penal printr-un grad mai mic al pericolozității sociale.

Delictul penal este infracțiunea cea mai periculoasă. Delicturile penale și infracțiunile administrative pot fi premeditate sau comise din neatenție. .

Rețineți: *infracțiune administrativă, delict penal, vinovăție.*

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce caracteristici ale infracțiunii administrative și ale delictului penal cunoașteți?
2. Ce este delictul penal?
3. Ce forme de vinovăție există în infracțiunile administrative și delicturile penale?
4. Dați exemple de delict penale cunoscute vouă din filme, cărți și informații din presă.
- 5*. Exprimați-vă părerea despre aceea prin ce sunt periculoase infracțiunile administrative și delicturile penale.
- 6*. Ați avut ocazia să fiți martor al unor infracțiuni administrative? Ce răspundere, după părerea voastră, trebuiau să poarte (sau au purtat) infractorii?
7. Exprimați-vă părerea despre aceea care infracțiuni — premeditate sau comise din neatenție — prezintă un pericol social mai mare.
- 8*. Comparați un delict penal cu o infracțiune administrativă.
- 9*. Găsiți în mass-media informații despre delict penale. Stabiliți cine va purta răspundere pentru ele.

§ 22–23. Răspunderea administrativă și cea penală

1. Modul general al tragerii la răspundere

- Amintiți-vă ce caracteristici ale infracțiunii administrative știți.

Una din caracteristicile infracțiunii este răspunderea juridică la care este tras infractorul. Procesul tragerii la răspundere decurge conform regulilor stabilite de codurile corespunzătoare — Administrativ, Penal, de Procedură Penală.

Legea stabilește vârsta de la care este posibilă tragerea la diferite feluri de răspundere. La răspundere administrativă sunt trase persoanele care au atins vârsta de 16 ani. Delictelor penale sunt mai periculoase, de aceea Codul Penal al Ucrainei a prevăzut că pentru anumite delict grave vârsta pentru tragerea la răspundere este scăzută.

Afară de aceasta, persoana care este trasă la răspundere penală trebuie să fie capabilă, adică să-și dea seama de ceea ce face și să-și poată controla acțiunile.

La stabilirea măsurii pedepsei aplicate infractorului trebuie să se țină cont de circumstanțele legate atât de persoana infractorului, cât și de cele în care a fost comisă infracțiunea.

Din Codul Penal al Ucrainei

Articolul 19. Capacitatea

Capabilă este recunoscută persoana care în timpul comiterii infracțiunii putea să-și conștientizeze acțiunile (inacțiunea) și să le controleze.

2) Nu poate fi trasă la răspundere penală persoana care în timpul comiterii unei fapte periculoase social prevăzute de acest Cod se afla în stare de incapacitate, adică nu-și putea conștientiza acțiunile (inacțiunea) sau să le controleze ca urmare a unei boli psihice cronice, a unei tulburări temporare a psihicii, a demenței sau a unei alte stări mintale patologice. Față de o asemenea persoană pot fi aplicate, prin hotărâre judecătorească, măsuri forțate cu caracter medical.

3) Nu poate fi supusă pedepsei persoana care a săvârșit o infracțiune fiind capabilă, însă care până la pronunțarea sentinței s-a îmbolnăvit de o boală psihică care nu-i permite să-și conștientizeze acțiunile (inacțiunea) sau să le controleze. Față de o asemenea persoană pot fi aplicate, prin hotărâre judecătorească, măsuri forțate cu caracter medical, iar după vindecare această persoană poate fi supusă pedepsei. (...)

Articolul 22. Vârsta de la care poate surveni răspunderea penală

1. Răspunderii penale sunt supuse persoanele care până la comiterea delictului au împlinit șaisprezece ani.

Persoanele în vârstă de 14 până la 16 ani care au comis delict penale pot fi trase la răspundere penală numai pentru omor premeditat, atentarea la viața unui om de stat sau activist public, lucrător al unui organ de drept, membru al unei formațiuni publice de apărarea ordinii publice și pază frontierei de stat sau a unui militar, judecător, asesor popular sau jur în legătură cu activitatea lor legată de exercitarea de către ei a justiției, a apărătorului sau reprezentantului persoanei în legătură cu activitatea legată de acordare a asistenței juridice, a reprezentantului unui stat străin, pentru cauzarea premeditată de vătămări corporale grave, pentru cauzarea premeditată de vătămări corporale de gravitate medie, pentru diversivune, banditism, acte teroriste, luarea de ostatici, viol, satisfacerea prin forță și în mod pervers a poftelor sexuale, furt, jaf, tâlhărie, extorcare, distrugere sau deteriorare intenționată a bunurilor, deteriorarea căilor de comunicație și a mijloacelor de transport, furtul unui tren, avion, a navei maritime sau fluviale, acapararea nelegitimă a unui mijloc de transport, huliganism.

Cea mai veche pedeapsă era răzbunarea de sânge (vendetta). Ea nu cunoștea limitări și nu întotdeauna era definită clar. În istorie sunt cunoscute cazuri de răzbunare de sânge când tribul ghileacilor s-a răzburat pe un urs care a ucis un om. Răzbunarea de sânge se întâlnește uneori și azi în unele state din Asia și Africa (deși aceasta contravine legilor oficiale ale majorității statelor).

Locul răzburării de sânge l-a luat principiul răzburării egale, sau legea talionului — „dinte pentru dinte, ochi pentru ochi”. Spre deosebire de răzburarea de sânge, legea talionului prevede posibilitatea maximă a echivalenței prejudiciului. Astfel, tradiția unuia din triburile africane cere ca răzburarea să se facă numai atunci când vinovatul va atinge vârsta celui pe care el l-a ofensat sau i-a cauzat un prejudiciu.

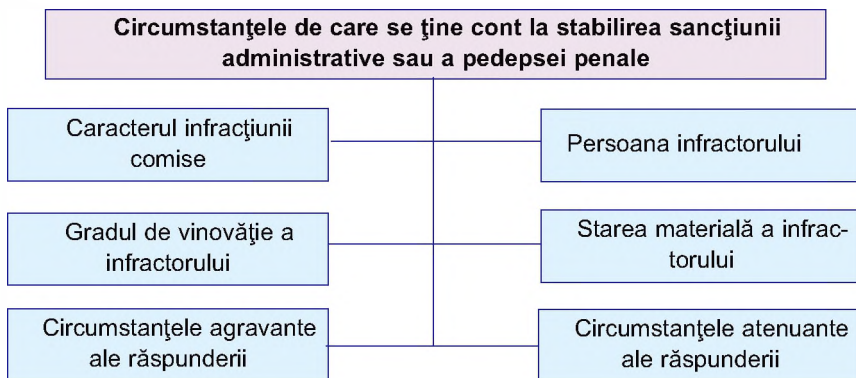
În secolul V în Irlanda a apărut o culegere de norme de drept care prevedea plăți în bani pentru delicturile comise. Măsura valorii prejudiciului a fost la început o sclavă, iar mai apoi trei capre. Curios este faptul că această culegere a fost în vigoare, fără modificări însemnate, până în secolul XVII.

Cea mai veche culegere de legi din statul vechi rus — „Adevărul rus” — prevedea pentru crimele comise în principal pedepse cu bani, mărirea compensării depinzând în mare măsură de statutul social al persoanei care a

căzut victimă a delictului. Astfel, pentru omorârea unui țăran trebuia să se plătească 5 grivne, pentru omorârea unui meșteșugar — 12 grivne, iar pentru omorârea unui fiu al cneazului, a grăjdarului sau bucătarului cneazului — 40 de grivne.

- *Cum credeți: de ce circumstanțe trebuie să se țină cont la stabilirea pedepsei infractorului? Comparați opinia voastră cu schema 38.*

Schema 38

Cei care au încălcat legea pentru prima oară și un infractor cu antecedente penale merită pedepse diferite. Diferite trebuie să fie sancțiunea pentru un șofer care a încălcat grav regulile de circulație rutieră și a accidentat mortal câțiva oameni pe o trecere pietonală și cea pentru un șofer care a depășit nesemnificativ viteza și n-a reușit să frâneze când un pieton i-a apărut pe neașteptate în față într-un loc nepermis pentru traversarea străzii și l-a accidentat..

De asemenea, legea stabilește lista circumstanțelor atenuante și a celor agravante.

2. Modul tragerii la răspunderea administrativă

- *Amintiți-vă ce infracțiuni fac parte din cele administrative.*

Dați exemple.

Având în vedere numărul mare de infracțiuni administrative și diversitatea lor, legislația ucraineană acordă dreptul de a examina dosarele referitoare la ele unui cerc larg de responsabili și organe.

- *Luați cunoștință de extrasul din Codul Administrativ al Ucrainei și stabiliți care organe și responsabili sunt împuterniciți să examineze dosare administrative. Ați avut de a face cu o situație în care decizia privind răspunderea pentru infracțiuni administrative o iau alte organe?*

Din Codul Administrativ al Ucrainei-

Articolul 213. Organele (responsabilii) împuternicite să examineze dosarele despre infracțiunile administrative

Dosarele despre infracțiunile administrative le examinează:

- 1) comisiile administrative de pe lângă comitetele executive ale consiliilor satești, de orașel, orașenești;
- 2) comitetele executive ale consiliilor satești, de orașel, orașenești și responsabilii lor împuterniciți pentru aceasta prin acest Cod;
- 4) judecătoriile (judecătorii) raionale, raionale orașenești, orașenești, iar în cazurile prevăzute de acest Cod — judecătoriile administrative și economice locale, curțile de apel, instanțele superioare specializate și Rada Supremă a Ucrainei;
- 5) organele Poliției Naționale, organele inspectoratelor de stat și alte organe (responsabili) împuternicite pentru aceasta prin prezentul Cod.

Ați observat, probabil, că în Cod se menționează „alte organe (responsabili)”. Să examineze dosarele administrative au dreptul organele serviciului fiscal și vamal, inspectoratele de stat pentru supravegherea măsurilor contra incendiilor, organele pazei piscicole și silvice. Fiecare din aceste organe este împuternicit să examineze dosare în sfera pe care o controlează: controlorii de trafic — pentru călătoriile fără bilet, inspectorii fiscali — pentru abaterile de la legislația fiscală, organele pazei piscicole și silvice — pentru acte de braconaj etc.

Trebuie să știți că în cazul comiterii unei contravenții se întocmește un proces-verbal. Persoana învinuită de comiterea unei infracțiuni administrative are dreptul să ia cunoștință de procesul-verbal, să facă observații ori să dea lămuriri, iar la examinarea dosarului și luarea deciziei privind aplicarea sancțiunii are dreptul la un avocat.

3. Sancțiunile administrative

S-a comis o contravenție. Organul împuternicit a examinat dosarul. E timpul pentru luarea unei decizii. Dacă persoana în cauză a fost recunoscută vinovată de comiterea contravenției, ei i se aplică o sancțiune administrativă.

- *Propuneți ce sancțiuni ar trebui aplicate persoanelor care au comis contravenții..*
- *Luați cunoștință de extrasul din Codul Administrativ al Ucrainei și comparați enumerarea din el cu propunerile voastre.*

Din Codul Administrativ al Ucrainei

Articolul 24. Felurile sancțiunilor administrative

Pentru comiterea contravențiilor pot fi aplicate următoarele sancțiuni administrative:

- 1) prevenire;
- 2) amendă; (...)
- 3) confiscarea cu plată a obiectului care a devenit instrumentul comiterii contravenției sau obiectul ei nemijlocit;
- 4) confiscarea: obiectului care a devenit instrumentul comiterii contravenției sau obiectul ei nemijlocit; a banilor obținuți în rezultatul comiterii contravenției;
- 5) suspendarea dreptului special acordat cetățeanului în cauză (dreptul de a conduce mijloace de transport, dreptul la vânătoare); suspendarea dreptului de a deține anumite funcții sau a practica o anumită activitate;
- 51) prestarea de munci în folosul comunității;
- 6) munci de corecție;
- 7) arest administrativ;
- 8) arest cu băgare în camera de arest.

Legile Ucrainei pot stabili și alte feluri de sancțiuni administrative în afară de cele menționate în acest articol.

Legile Ucrainei pot prevedea expulzarea administrativă peste hotarele Ucrainei a străinilor sau a persoanelor fără cetățenie pentru comiterea de contravenții cu încălcarea gravă a ordinii de drept.

Cum vedeți, legea prevede destul de multe sancțiuni administrative. De asemenea, sunt stabilite mărimile acestor sancțiuni. Astfel, arestul administrativ poate avea o durată de până la 15 zile, arestul cu băgare în camera de arest — de până la 10 zile. Aceste sancțiuni se aplică numai de instanța de judecată. Durata muncilor de corecție nu poate fi mai mare de două luni. Pentru fiecare infracțiune Codul Administrativ al Ucrainei prevede o serie de sancțiuni care pot fi aplicate în cazul respectiv. Dar stabilirea sancțiunii care trebuie aplicată într-un caz concret este de competența organului care examinează dosarul.

Răspunderea pentru infracțiunile administrative survine de la vârsta de 16 ani, însă pentru tragerea la răspundere a minorilor sunt stabilite anumite reguli. Astfel, față de minori nu poate fi aplicat în nici un caz arestul administrativ. Afară de aceasta, legea prevede că față de minori pot fi aplicate măsuri speciale de influențare, care nu sunt sancțiuni administrative, dar pot influența asupra infractorului minor.

Foarte des contravenția devine primul pas spre comiterea unor infracțiuni mai serioase — a delictelor penale. Anume de aceea nici o infracțiune administrativă nu trebuie să rămână nepedepsită.

Față de minorii care au comis infracțiuni administrative pot fi aplicate măsuri speciale de influențare prevăzute de Codul Administrativ: obligarea de a-și cere public sau într-o altă formă scuze părții vătămate; prevenirea; mustrarea sau mustrarea aspră, precum și transmiterea minorului pentru supraveghere părinților sau persoanelor care le țin locul sau spre supravegherea de către colectivul pedagogic sau cel de muncă, cu acordul acestora, precum și de către unor cetățeni, la cererea lor.

**Din istoria dreptului
ucrainean**

Tații Vasili Iakovici (n. 1940) — savant jurist ucrainean, rector al Universității Naționale de Drept „Iaroslav Mudrii”, președinte al Academiei de Științe Juridice a Ucrainei. Cercetează problemele teoriei statului și dreptului, ale dreptului penal. Academician al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei. A participat la elaborarea Constituției Ucrainei și a multor legi ale Ucrainei. Este primul dintre juriștii ucraineni distinși cu titlul de Erou al Ucrainei (19.08.2004) pentru merite deosebite în fața statului ucrainean în dezvoltarea științelor juridice, activitatea îndelungată și rodnică în domeniile științei, pedagogiei și pentru activitatea publică.

4. Răspunderea penală și pedepsele penale

În Arabia Saudită pentru un furt mărunț vinovatul este bătut cu bețe, iar pentru furturi mari și repetate i se taie palma mâinii drepte. Pentru delikte mai grave (omor, trafic de droguri) vinovatul poate fi executat prin decapitare (tăierea capului).

În Iran este stabilită plățirea a douăzeci de mii de dolari pentru „sângele vărsat”. Potrivit vechilor tradiții, ucigașul poate scăpa de pedeapsă plățind o anumită sumă familiei celui pe care l-a omorât. Codul Penal al Iranului stabilește următoarea mărime a compensării: „100 de cămile, 200 de vaci, 1000 oi, 200 de rochii de mătase, 1000 de monede de aur sau argint”. Pentru înlesnirea procedurii de calcul autoritățile au și stabilit un echivalent bănesc.

În istoria statului Israel a fost pronunțată o singură sentință de condamnare la moarte — criminalului de război A. Eichman, declarat vinovat de masacrarea oamenilor în al Doilea război mondial. Deoarece legislația țării nu permitea executarea sentinței pe teritoriul ei, el a fost executat pe o navă afaltă în afara apelor teritoriale ale Israelului.

Persoana care a comis un delict penal este supusă răspunderii penale. Spre deosebire de sancțiunile administrative, hotărârea privind vinovăția persoanei și stabilirea pedepsei penale pentru ea o ia numai instanța de judecată. Nici un alt organ de stat nu este în drept să examineze chestiunile privind răspunderea penală.

În cazul recunoașterii persoanei ca fiind vinovată de comiterea unui delict, instanța de judecată îi stabilește o pedeapsă (vezi schema 39, pag 164). Legea prevede diferite feluri de pedepse. În prezent cea mai grea pedeapsă prevăzută de Codul Penal al Ucrainei este închisoarea pe viață. Ea este prevăzută pentru comiterea unor delikte deosebit de grave. Închisoarea pe viață nu poate fi aplicată față de minori, de persoanele în vârstă de peste 65 de ani și de femeile care la momentul comiterii delictului sau la momentul pronunțării sentinței sunt însărcinate.

Unul din felurile răspândite ale pedepselor este privarea de libertate pe un anumit termen. Termenul cel mai mic de privare de libertate este de un an, cel maxim, pentru deliktele cele mai grave — de până la 15 ani.

În multe cazuri instanța de judecată poate considera ca fiind nepotrivită privarea de libertate și aplică limitarea libertății pe un termen de unu până la cinci ani. În cazul acesta condamnatul nu este izolat de societate, dar el se află într-o instituție specială sub supraveghere permanentă și este pus obligatoriu la muncă.

Este posibilă, de asemenea, aplicarea muncilor de corecție pe un termen de la șase luni până la doi ani. Condamnatul lucrează la locul său de muncă, dar din salariul său se rețin în folosul statului între 10 și 20%.

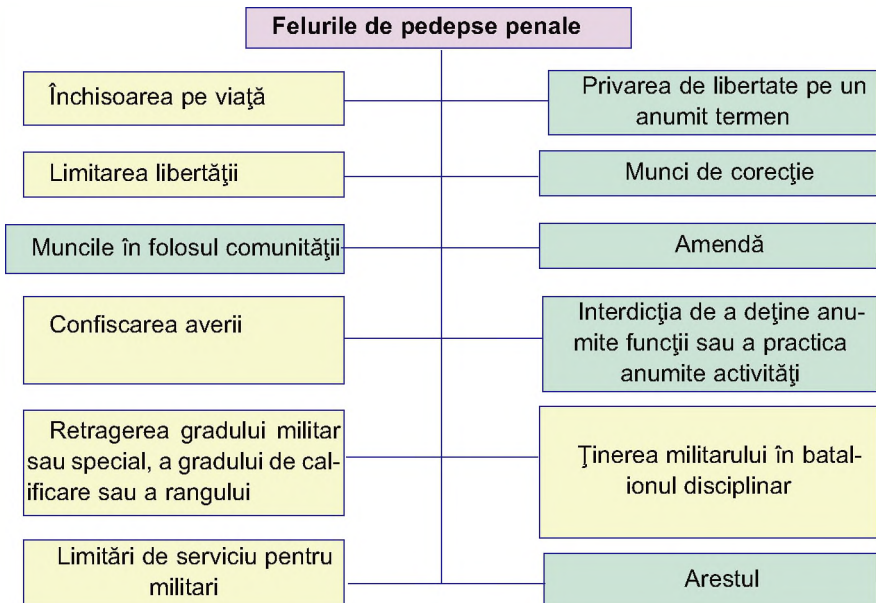
Dacă fapta penală a fost legată de o anumită activitate sau funcție (un casier a cheltuit banii ce i-au fost încredințați, un șef a făcut abuz în serviciu pentru a lua mită etc.), este posibilă o pedeapsă adăugătoare — interdicția de a deține anumite funcții sau de a practica o anumită activitate pe un termen de 1 până la 5 ani.

Se aplică, de asemenea, pedepse materiale — amendă sau confiscarea averii. Confiscarea averii o decide instanța de judecată. Averea poate fi confiscată în întregime sau parțial. Legea prevede lista bunurilor necesare pentru subsistența condamnatului și a familiei sale care nu pot fi confiscate în nici un caz.

Codul Penal prevede, de asemenea, pedeapsa cu prestarea de lucrări în folosul comunității. Această pedeapsă constă în executarea gratuită de către condamnat în timpul liber de muncă sau studii a unor lucrări în folosul comunității, pe care le stabilesc organele de autoadministrare locală. Durata executării acestor lucrări este de 60 până la 240 de ore, nu mai mult de 4 ore pe zi.

Instanța de judecată îi poate retrage infractorului gradul militar sau special, gradul de calificare sau rangul (pe lângă militari, această pedeapsă poate fi aplicată, de exemplu, colaboratorilor poliției, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor de stat)..

Schema 39

5. Particularitățile răspunderii penale a minorilor

- *Discutați și spuneți-vă opinia despre cauzele comiterii delictelor de către minorii.*

Minorul care a comis un delict este tras și el la răspundere. Prevăzând răspunderea pentru comiterea infracțiunilor de către minori, statul a stabilit anumite particularități ale tragerii lor la răspundere.

Prima particularitate a răspunderii penale a minorilor este aceea că față de ei se aplică nu toate felurile de pedepse penale. Observați schema 39 din pag. 164. În ea sunt evidențiate cu verde pedepsele care pot fi aplicate infractorilor minori. Termenele pedepselor posibile pentru infractorii minori sunt reduse. Astfel, termenul maxim de privare de libertate pentru minori este de 10 ani (cu excepția pedepsei pentru omor premeditat, când durata privării de libertate poate fi de până la 15 ani). Durata maximă a lucrărilor în folosul comunității este de 120 de ore și minorul nu poate să lucreze mai mult de 2 ore pe zi. Arestul poate dura între 15 și 45 de zile, muncile de corecție — între 2 luni și 1 an. Arestul, muncile în folosul comunității și cele de corecție pot fi aplicate minorilor care au atins vârsta de 16 ani.

După cum știți deja, răspunderea survine de la 14 sau 16 ani, în dependență de infracțiunea comisă. Unii dintre voi ar putea crede că până la 14 sau chiar până la 16 ani poți face fără grijă orice, fiindcă oricum nu vei fi pedepsit. Însă această părere este greșită. Dacă delictul este comis de un copil care n-a atins vârsta pentru răspunderea penală, el este supus oricum unei anumite răspunderi. Dosarul despre faptele lui îl examinează instanța de judecată, care hotărăște că vinovatul care n-a atins vârsta de 14, respectiv 16 ani poate fi supus unor măsuri forțate cu caracter educațional, în particular poate fi trimis într-o unitate specială de învățământ și corecție pe un termen de până la 3 ani. Într-o asemenea unitate copilul este trimis chiar dacă el și părinții lui nu sunt de acord. Deci, indiferent de vârsta infractorului, legea prevede pedepsirea pentru comiterea de fapte antisociale.

Din istoria dreptului ucrainean

Levițki Kostî (1859-1941) — jurist, activist public și om de stat ucrainean. A condus societatea juriștilor ucraineni (Lvov). În anul 1918 a condus guvernul Republicii Populare Ucrainene Apusene (RPUA) — Secretariatul de Stat, după aceea a fost membru al guvernului RPUA în exil (Viena). A studiat problemele istoriei statului și dreptului, ale dreptului civil.

Față de cei care au comis pentru prima oară delictе mai puțin grave pot fi aplicate condamnarea condițională sau amânarea executării sentinței. În cazul acesta ispășirea pedepsei se amână pe o anumită perioadă stabilită de instanța de judecată, în decursul căreia condamnatul se află sub supravegherea organelor de interne. Dacă el justifică încrederea, nu încalcă ordinea publică și legea, instanța îl eliberează de ispășirea pedepsei. În caz contrar instanța îl trimite pe vinovat să-și ispășească pedeapsa care i-a fost stabilită, adică anulează suspendarea.

Răspunderea pentru infracțiunile administrative (contravenții) survine de la 16 ani. Contravenția se deosebește de delictul penal prin gradul mai mic al pericolozității sociale. Dosarele privind contravențiile administrative sunt examinate de diferite organe de stat, în funcție de felul infracțiunii. Pentru infracțiunile comise vinovaților li se aplică sancțiuni contravenționale. Față de minori pot fi aplicate și măsuri speciale de influențare prevăzute de Codul Administrativ.

Persoana care a comis un delict penal este supusă răspunderii penale. Decizia privind tragerea la răspundere penală o poate lua numai instanța de judecată. Codul Penal al Ucrainei prevede diferite feluri de pedepse penale — de la amendă până la închisoare pe viață. Răspunderea penală pentru un șir de delictе foarte grave survine de la vârsta de 14 ani, iar pentru celelalte — de la 16 ani. Legea prevede anumite particularități ale tragerii la răspundere a persoanelor minore.

Rețineți: *infracțiune administrativă (contravenție), delict penal, sancțiuni contravenționale, pedepse.*

Căutați în Internet:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341&14> — Codul Penal al Ucrainei;

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/80731&10> — Codul Administrativ al Ucrainei;

<http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> — statistica delictelor penale din Ucraina pe site-ul Procuraturii Generale a Ucrainei..

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. De la ce vârstă survine răspunderea pentru comiterea infracțiunilor administrative și a delictelor penale?

2. Ce organe au dreptul de a examina dosarele privind infracțiunile administrative?
3. Ce feluri de sancțiuni contravenționale cunoașteți?
4. Care sunt particularitățile răspunderii administrative a minorilor?
5. Cum credeți: în ce constă pericolozitatea infracțiunilor administrative și a delictelor penale?
6. Care sunt temeiurile necesare pentru tragerea persoanei la răspundere penală?
7. Ce feluri de pedepse penale cunoașteți?
8. Care sunt particularitățile răspunderii penale a minorilor?
9. Ați avut de a face cu infracțiuni administrative ori să fiți martori la ele? Cum credeți: la ce răspundere ar fi trebuit să fie trași (sau au fost trași) infractorii?
10. De la ce vârstă survine răspunderea penală?
- 11*. Expuneți-vă părerea privind caracterul rațional al aplicării diferitelor feluri de pedepse, precum și al anulării unora dintre ele sau introducerii unor noi feluri de pedepse.
- 12*. Demonstrați că normele Codului Penal al Ucrainei prevăd tratamente umane față de minori în cazul pedepsirii lor.
- 13*. Care sunt cauzele care, după părerea voastră, influențează cel mai mult asupra creșterii (sau scăderii) numărului de infracțiuni comise de minori?
- 14*. Propuneți modalități de scădere a numărului de infracțiuni comise de minori.
15. De la ce vârstă survine răspunderea pentru comiterea delictelor penale? De ce pentru anumite delict penale vârsta pentru tragerea la răspundere pentru comiterea unor delict penale este redusă?
- 16*. Aveți sugestii privind creșterea sau, dimpotrivă, reducerea vârstei pentru tragerea la răspundere pentru comiterea unor anumite delict penale?
- 17*. Amintiți-vă de personajele cunoscutei povești despre Gogoșă și spuneți ce infracțiuni au comis ele, după părerea voastră.
18. Comparați măsurile de influențare care se aplică față de minori și sancțiunile contravenționale aplicate infractorilor adulți.

Activitatea practică 8

Particularitățile răspunderii administrative și penale a minorilor

(Indicații privind folosirea acestui material vă va da profesorul.)

- Analizați situațiile prezentate mai jos. Constați existența infracțiunii, cine a comis-o și va fi tras la răspundere.

1. P., în vârstă de 17 ani, elev în clasa a unsprezecea, s-a gândit să fure un automobil. Punând ochiul pe automobilul ce avea să-l fure, el a cercetat programul zilei proprietarului mașinii. L-a rugat pe tovarășul său T., lăcătuș la o uzină, să-i facă un șperaclu. P., care nu avea destulă experiență de conducere a unui automobil, l-a convins pe un amic al său, șofer de taxi, să ducă mașina la casa de vacanță a părinților săi. Operațiunea a decurs cu succes, însă în scurt timp poliția a reținut întregul grup de făptași.

2. Un grup de băieți — Andrei, Eugen, Dumitru (16 ani), Victor (14 ani), Ruslan și Pavel (12 ani) — se întâlneau aproape zilnic în curtea școlii, consumau alcool, iar uneori și droguri. Într-o bună zi, fiind sub influența drogurilor și profitând de lipsa paznicului, care s-a îmbolnăvit, ei au spart cu pietre geamurile școlii și ale câtorva chioșcuri din apropiere, au împăștiat mărfurile din aceste chioșcuri, au turnat pe jos laptele și sucul din pachete. Când doi trecători au încercat să-i oprească, băieții mai mari s-au năpustit asupra lor vrând să-i doboare. Numai o patrulă a poliției a oprit acțiunile lor.

3. La o sărbătoare în familie a cetățeanului C. au venit câțiva prieteni cu familiile lor. La un moment dat copiii gazdei și cei ai oaspeților au intrat într-o cameră, unde fiul gazdei le-a arătat colecția de arme de foc vechi a tatălui său. Oaspeții admirau colecția, cineva chiar încerca să apese pe trăgace. Deodată una din arme, pe care o ținea un băiat de 13 ani și care părea inofensivă, a împușcat. Glonțul a lovit-o pe fiica de 9 ani a unuia dintre oaspeți, care stătea alături. Ea a fost rănită grav, dar a rămas în viață datorită ajutorului ce i s-a acordat la timp.

4. În magazinul „Universul copiilor” s-a declanșat alarma. A sosit poliția. Vinovați de declanșarea alarmei s-au dovedit a fi doi elevi de clasa a cincea, care înainte de închiderea magazinului s-au ascuns înăuntrul lui. Apoi ei și-au luat niște jucării și au încercat să iasă, dar s-a declanșat alarma.

5. Doi călători fără bilete — unul de 14 ani, celălalt — de 16, au refuzat să plătească amenda controlorului. Când controlorii le-au propus să iasă din troleibuz, călătorii fără bilete s-au supus, dar l-au și împins afară pe unul din controlori. În stație ei au început să-l bată. Un polițist din apropiere i-a reținut pe infractori, care s-au dovedit a fi în stare de ebrietate.

Din Codul Penal al Ucrainei

Articolul 25. Imprudența și felurile ei

1. Imprudența se împarte în încredere în sine criminală și neglijența criminală.

2. Imprudența este încredere în sine criminală dacă persoana prevedea posibilitatea survenirii unor consecințe periculoase pentru societate ale faptei sale (acțiune sau inacțiune), dar credea că ele vor fi evitate.

3. Imprudența este neglijență criminală dacă persoana nu prevedea posibilitatea survenirii unor consecințe periculoase pentru societate ale faptei sale (acțiune sau inacțiune), deși trebuia și putea să le prevadă.

Articolul 26. Noțiunea de complicitate

Complicitatea la un delict penal este participarea intenționată a câtorva subiecți ai delictului la comiterea unui delict premeditat.

Articolul 27. Felurile de complici

1. Împreună cu autorul delictului, complici sunt organizatorul, instigatorul și favorizatorul.

2. Autor (coautor) este persoana care împreună cu ceilalți subiecți ai delictului a comis, nemijlocit sau folosindu-se de alte persoane care, conform legii, nu sunt supuse răspunderii penale pentru fapta comisă, un delict prevăzut de acest Cod.

3. Organizator este persoana care a organizat comiterea delictului (delictelor) sau a dirijat pregătirea sau comiterea lui (lor). Organizator este și persoana care a creat un grup organizat sau o organizație criminală sau le-a condus, sau persoana a asigurat finanțarea sau a organizat tănuirea activităților criminale ale grupului organizat sau ale organizației criminale.

4. Instigator este persoana care prin convingere, corupere, amenințare, constrângere sau prin vreun alt fel, l-a determinat pe un alt complice să participe la comiterea infracțiunii.

5. Favorizator este persoana care prin sfaturile și indicațiile sale, prin punerea la dispoziție a mijloacelor sau instrumentelor ori prin înlăturarea piedicilor a favorizat comiterea delictului de către ceilalți complici, precum și persoana care a promis în prealabil să-l ascundă pe infractor, instrumentele sau mijloacele cu care s-a comis delictul, urmele delictului sau obiectele dobândite delictuos, să achiziționeze ori să comercializeze asemenea obiecte, ori să favorizeze în vreun alt mod tănuirea delictului.

6. Nu constituie complicitate ascunderea infractorului, a instrumentelor sau mijloacelor cu care s-a comis delictul, a urmelor delictului sau a obiectelor dobândite delictuos, achiziționarea ori comercializarea acestor obiecte, dacă acestea n-au fost promise în prealabil.

Verificați-vă cunoștințele

1. Amintiți-vă ce înseamnă noțiunile: „proprietate”, „consumator”, „căsătorie”, „contract de muncă”, „delict penal”, „complicitate”.

2. Comparați
  - adopțiunea, tutela și curatela, patronajul
  - delictul penal și infracțiunea administrativă
3. În ce cazuri o persoană minoră poate obține capacitatea de acțiune civilă deplină?
4. Cum puteți să vă apărați drepturile civile?
5. Ce drepturi are consumatorul?
6. Ce drepturi și obligații au părinții și copiii?
7. De ce facilități beneficiază angajații minori?
8. Care sunt elementele constitutive ale delictului penal (infracțiunii)?
9. Care sunt particularitățile tragerii la răspundere penală a minorilor?

Din variantele propuse ale răspunsurilor alegeți UNA corectă.

1. Stabiliți ce persoană are capacitate de acțiune civilă incompletă pe teritoriul Ucrainei.
  - A un școlar de 12 ani
  - B o tânără de 17 ani care își crește singură fiica
  - C un student de 16 ani al unui colegiu de telecomunicații
  - D un cetățean care, conform hotărârii judecătorești, ca urmare a unei boli psihice nu înțelege ce face și nu-și controlează acțiunile
  - E cetățeanul Poloniei, C., în vârstă de 13 ani, care locuiește permanent în orașul Lvov și lucrează la un ziar local
2. Determinați de la ce vârstă persoana dobândește capacitatea de acțiune civilă deplină
  - A de la naștere
  - B de la momentul dobândirii studiilor medii complete
  - C de la momentul căsătoriei persoanei minore
  - D de la momentul admiterii la o instituție de învățământ superior
  - E de la 16 ani
3. Care este vârsta pentru căsătorie prevăzută de legislația Ucrainei?
  - A bărbați — 18 ani, femei — 17 ani
  - B bărbați — 17 ani, femei — 18 ani
  - C bărbați — 16 ani, femei — 17 ani
  - D bărbați — 17 ani, femei — 16 ani
  - E bărbați și femei — 18 ani
4. În care din cazurile menționate persoana NU are dreptul la primirea pensiei alimentare?
  - A o tânără invalidă, în vârstă de 25 de ani — de la mama sa, care nu vrea s-o ajute
  - B un student de 19 ani — de la tatăl său, care nu locuiește împreună cu familia de 9 ani
  - C un tată în vârstă de 68 de ani — de la fiul său major, care are un serviciu

5. În care din cazurile menționate este posibilă oficierea căsătoriei?
- A dacă unul dintre cei ce vor să se căsătorească este recunoscut de instanța de judecată incapabil
  - B dacă unul dintre cei ce vor să se căsătorească a fost căsătorit mai înainte
  - C dacă viitorii soți sunt verișori primari
  - D dacă viitorii soți sunt invalizi
6. Precizați durata timpului de muncă prevăzut pentru minorii între 16 și 18 ani care lucrează în vacanță
- A 2 ore
  - B 24 ore
  - C 36 ore
  - D 40 ore
  - E 42 ore
7. Care din documentele menționate trebuie să le prezinte obligatoriu un absolvent al clasei a noua în vârstă de 15 ani care se angajează prima oară la lucru curier?
- A cartea de muncă
  - B certificatul de absolvire a 9 clase
  - C certificatul de naștere
  - D caracterizarea de la școală
  - E certificatul despre cunoașterea limbii de stat
8. Care este durata minimă a concediului pentru angajații minori?
- A 20 de zile calendaristice
  - B 24 de zile calendaristice
  - C 30 de zile calendaristice
  - D 31 de zile calendaristice
  - E 48 de zile calendaristice
9. Stabiliți cazurile în care s-a comis un delict penal
- A un lăcătuș în vârstă de 17 ani a întârziat nemotivat la serviciu, din care cauză întreprinderea a suferit pagube însemnate
  - B un băiat de 15 ani care conducea un moped a depășit viteza, provocând un accident rutier în care și-a pierdut viața un om
  - C o adolescentă de 16 ani a traversat strada la lumina roșie a semaforului
  - D un băiat de 13 ani a vătămat cu bună-știință mașina scumpă a unui vecin
10. Care pedeapsă este penală?
- A muncile în folosul comunității
  - B prevenirea
  - C mustrarea
  - D suspendarea permisului de conducere

Capitolul V

Dacă dreptul este o profesie

§ 24. Universul profesiilor juridice

În capitolele precedente ale manualului a fost vorba nu o dată despre reprezentanții diferitelor profesii juridice. Cu ce se ocupă ei? Cum pot fi dobândite studiile de drept și o profesie în acest domeniu?

- *Amintiți-vă despre ce specialități de jurisprudență s-a vorbit în paragrafele precedente, despre ce profesii juridice ați auzit mai înainte.*

1. Profesia de jurist

Dreptul este creat de organele statului și de aceea nu-i de mirare că multe specialități juridice sunt legate de serviciul de stat.

În orice societate democratică una din ramurile puterii este cea judecătorească. Activității judecătorilor în Ucraina îi sunt dedicate două capitole ale Constituției Ucrainei — „Justiția” și „Curtea Constituțională a Ucrainei”. În orice judecătorie rolul principal aparține judecătorilor, care în numele statului înfăptuiesc justiția. O condiție obligatorie pentru deținerea funcției de judecător este existența studiilor de drept. Judecătorii examinează cauze penale, rezolvă litigiile legate de raporturile civile, de familie, de muncă și funciare. De asemenea, există Curtea Constituțională a Ucrainei, care examinează chestiunea conformității actelor normative Constituției Ucrainei.

Examinând o cauză, judecătorul trebuie să fie nepărtinitor, să se supună legii. El ia hotărâri în numele legii Ucrainei, de aceea de hotărârile sale depinde în mare măsură autoritatea Ucrainei. Simbolul justiției este zeița antică greacă Themis, care ține într-o mână o balanță, în cealaltă — o sabie, iar ochii îi sunt legați, pentru a se asigura nepărtinirea.

Funcții importante au și notarii. Ei autentifică copiile unor documente importante, testamente, procuri etc. În activitatea sa un notar trebuie să fie foarte responsabil, uneori chiar meticolos. De felul în care își îndeplinește el îndatoririle depinde uneori starea de bine a oamenilor. Autentificând documentele, notarul trebuie să verifice conformitatea lor cerințelor legale, să clarifice dacă persoana înțelege conținutul documentelor pe care le semnează și să-i lămurească conținutul lor. Dacă notarul se îndoiește de legalitatea documentului sau de aceea că el este semnat de bună voie, el are dreptul (și chiar este obligat) să refuze autentificarea lui.

Mulți juriști lucrează în administrațiile de stat, în administrațiile fiscale și în multe alte organe și structuri de stat.

Juriști lucrează nu numai în organizații sau structuri de stat. Cea mai cunoscută specialitate juridică este cea de avocat. În Ucraina este constituit un sistem al avocaturii.

Avocatura este o asociație profesională nonstatală benevolă, care asigură apărarea drepturilor și intereselor legitime ale oamenilor, organizațiilor și le acordă ajutor juridic.

Anume unui avocat i se adresează oamenii atunci când au nevoie să fie ajutați să scrie o cerere, să perfecteze un acord sau un alt document juridic. O sarcină foarte importantă a avocaților este apărarea oamenilor în cazul urmăririi lor penale, atât în timpul anchetei, cât și la procesul judecătoresc.

Mulți juriști lucrează în diverse firme, organizații. Orice organizație are de a face în activitatea sa cu norme de drept: încheierea diverselor contracte și cu alte organizații, și cu angajații proprii. Există, de asemenea, litigii, în care juristul reprezentant al firmei trebuie să apere interesele organizației sale. Acești lucrători sunt numiți, de regulă, jurisconșulți. Această muncă este destul de specifică, fiindcă juristul trebuie nu doar să știe bine dreptul, ci și să cunoască activitatea firmei sau a organizației la care lucrează.

2. Organele de drept în Ucraina

Probabil că fiecare dintre voi a fost martor al vreunei situații în care cineva a încălcat legea. Un tânăr în stare de ebrietate s-a luat la bătaie în stradă. Un cunoscut al vostru a fost concediat pe nedrept, după părerea voastră. Au fost încălcate regulile desfășurării alegerilor

Din istoria dreptului ucrainean

KoreŃki Volodimir Mihailovici (1890-1984) — marcant jurist ucrainean, doctor în științe juridice, academician al AȘ a RSSU. A studiat problemele dreptului internațional.

deputaților. Nu în oricare din aceste situații sunt de ajuns doar acțiunile voastre pentru a se face dreptate. Este nevoie de ajutorul statului, al organelor lui. Din păcate, asemenea situații nu sunt rare. Deci, există organe speciale care supraveghează respectarea legilor și în caz de necesitate ajută persoana. Dintre funcțiile interne ale statului una dintre cele mai

importante este asigurarea legalității și ordinii de drept, apărarea drepturilor și libertăților legitime ale cetățenilor și organizațiilor. Pentru apărarea ordinii de drept, a raporturilor sociale, controlul asupra respectării normelor dreptului sunt constituite organe de drept speciale. Din acestea fac parte procuratura, organele afacerilor interne, Serviciul Securității, organele Ministerului Justiției etc. În activitatea lor toate organele de drept se călăuzesc de Constituția și legile Ucrainei, sunt obligate să respecte drepturile cetățenilor. Exercitându-și atribuțiile, ele interacționează între ele, precum și cu cetățenii, asociațiile lor, colectivele de muncă. Totodată colaboratorii organelor de drept trebuie să fie independenți de vreo influență politică, ei n-au dreptul de a fi membri ai partidelor politice.

Dintre toate organele de drept cea mai cunoscută vă este Poliția Națională a Ucrainei. În fiecare zi vedem pe străzi patrulile ale poliției, mulți au avut ocazia de a comunica cu inspectorii de sector. Activitatea poliției o reglementează Legea Ucrainei „Cu privire la Poliția Națională”.

Pentru prima oară la fotografierea criminalilor în vederea creării unei cartoteci s-a recurs în Bruxelles (Belgia) în anul 1843.

Prima identificare reușită a unui cadavru, datorită căreia a fost elucidată crima, s-a făcut în anul 1889 în orașul francez Lyon.

Identificarea infractorilor după amprentele digitale s-a folosit pentru prima oară în Argentina în anul 1896.

Prima extrădare — transmiterea unui suspectat sau infractor altei țări pentru a fi tras la răspundere — s-a făcut în anul 1290 î.e.n. în rezultatul unei înțelegeri între faraonul Ramses II și regele hitit.

Sarcinile principale ale poliției sunt asigurarea siguranței și ordinii publice, apărarea drepturilor și libertăților omului, precum și a intereselor societății și statului, combaterea criminalității.

Poliția înfăptuiește investigații în dosarele penale, reglementează circulația rutieră și exercită controlul asupra respectării Regulilor de circulație rutieră, a regulilor și modului păstrării și folosirii armelor, munițiilor, substanțelor și materialelor explozibile.

Colaboratorii poliției au drepturi corespunzătoare. Ei au dreptul de a cere încetarea infracțiunilor (aceste cereri ale lor sunt obligatorii pentru executare), de a-i reține pe infractori în vederea stabilirii identității lor sau în cazul suspiciunii de săvârșire a unei infracțiuni. Polițistul poate să cerceteze sumar persoana, în cazurile prevăzute de lege — să intre în locuință și în alte încăperi aflându-se în exercițiul funcțiunii, are dreptul să dețină, să poarte și să folosească o armă.

Folosirea armei este permisă numai atunci când sunt amenințate viața și sănătatea cetățenilor sau ale colaboratorului poliției, pentru respingerea atacului asupra obiectivelor aflate sub pază, pentru reținerea infractorilor care încearcă să fugă etc. Înainte de a folosi arma polițistul trebuie, potrivit circumstanțelor, să-l someze (prevină) pe infractor. Arma poate fi folosită și pentru a opri un mijloc de transport conducătorul căruia creează un pericol pentru oameni, pentru neutralizarea animalelor periculoase. Afară de aceasta, poliția are dreptul să folosească mijloace speciale — cătușe, bastoane de cauciuc, sprayuri cu gaze, tunuri cu apă etc., precum și câini și cai. Fiecare caz de folosire a armelor și mijloacelor speciale este verificat de conducătorii organelor de poliție și de procuratură. În cazul în care un polițist încalcă legea, în funcție de consecințe el poate fi tras la răspundere disciplinară sau chiar penală.

***Din istoria dreptului
ucraineană***

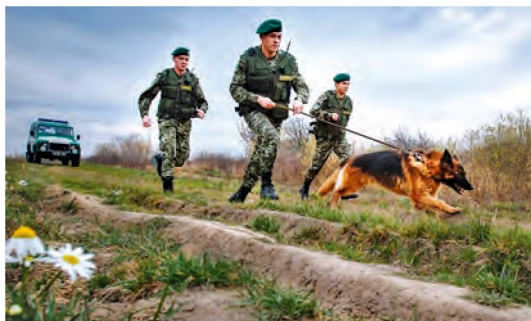
Nedbailo Petro Omeliano-
vici (1907-1974) — savant jurist
ucrainean, doctor în științe
juridice, membru corespondent
al AȘ a RSSU.

În poliție pot fi primiți din proprie dorință cetățeni ai Ucrainei care au împlinit 18 ani, au studii medii generale complete, posedă limba ucraineană, au o stare de sănătate corespunzătoare, abilitați de lucru și calități morale alese. Intrând în serviciul poliției cetățeanul depune un jurământ.

Organ de drept este și Serviciul Securității Ucrainei (SSU) — un organ de stat cu destinație specială, care asigură securitatea de stat a Ucrainei. Activitatea lui este reglementată de Legea Ucrainei „Cu privire la Serviciul securității de stat al Ucrainei”. SSU îndeplinește în interesele statului acțiuni de spionaj și contraspiionaj, organizează protecția secretelor de stat ale Ucrainei, participă la lupta contra corupției și criminalității organizate. SSU are în componență subunități speciale care îndeplinesc cele mai complexe însărcinări în lupta împotriva terorismului — eliberează ostatici, îi anihilează pe deturnătorii de avioane etc.

Un loc aparte în sistemul justițiar al statului îl ocupă organele procuraturii. În Constituția Ucrainei sunt stabilite sarcinile procuraturii în Ucraina. Aname reprezentantul procuraturii pledează la procesul judiciar, acuzându-l pe infractor și dovedind vinovăția acestuia. Procuratura îndeplinește supravegherea asupra respectării legilor de către organele de drept la executarea hotărârilor judecătorești. Potrivit Constituției Ucrainei, lucrătorii procuraturii pot reprezenta interesele statului în instanța de judecată. O sarcină importantă a procuraturii este și supravegherea acțiunilor tuturor celorlalte organe de drept. În particular, procurorul verifică legitimitatea folosirii armelor de către colaboratorii organelor de drept.

Organe de drept sunt, de asemenea, Serviciul de stat de frontieră și organele vamale. Ele asigură respectarea ordinii la frontiera statului — controlează trecerea ei de către cetățeni, asigură plățirea taxelor vamale pentru scoaterea din țară sau introducerea în ea a mărfurilor și materialelor. Dacă veți avea ocazia să treceți frontiera statului nostru, ultimii care vă vor conduce la linia de frontieră vor fi vameșii și grănicerii. Lucrătorii serviciului fiscal de stat asigură îndeplinirea de către cetățeni, instituții și organizații a legislației fiscale.

În organele de drept juriștii înfăptuiesc diverse activități. Anchetatorii înfăptuiesc cercetări în dosarele penale, adună informații despre infracțiunea comisă, stabilesc autorul infracțiunii. Un rol important îl joacă lucrătorii operativi, adică cei care îi caută pe infractori și îi rețin. Munca acestor juriști nu este foarte vizibilă, ei nu au dreptul să-și afișeze lucrul și realizările, însă ea este extrem de importantă. De reușita muncii fiecăruia dintre ei depinde siguranța vieții fiecăruia dintre noi.

3. Cum să devii jurist

Pentru a practica o profesie juridică este necesară, întâi de toate, dobândirea studiilor de specialitate. Primii pași spre însușirea tainelor dreptului i-ați făcut la lecțiile de baze ale jurisprudenței. Unii dintre voi vor continua studiarea jurisprudenței în clasele superioare.

Dar să devii un jurist profesionist poți numai dobândind studii de drept superioare. În prezent în Ucraina există multe instituții de învățământ superior care pregătesc juriști. Iată unele dintre ele, cele mai cunoscute și prestigioase: Universitatea Națională de Drept „Iaroslav cel Înțelept” din Harkov; Facultatea de Drept a Universității Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev; Universitatea Națională „Academia de Drept din Odesa”; Facultatea de Drept a Universității Naționale „Ivan Franko” din Lvov; Academia Națională a Serviciului Securității Ucrainei din Kiev; Academia Națională de Afaceri Interne din Kiev; Universitatea Națională de Afaceri Interne din Harkov; Universitatea Serviciului Fiscal de Stat al Ucrainei din Irpin, regiunea Kiev.

Dacă doriți să deveniți om al legii trebuie să alegeți o instituție de învățământ din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Securității Ucrainei etc.

După absolvirea studiilor la o instituție de învățământ superior cu profil juridic și dobândirea studiilor de specialitate veți putea porni spre culmile măiestriei profesionale.

Facultatea de Drept a Universității Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev

Universitatea Națională de Drept „Iaroslav cel Înțelept” din Harkov

Căutați în Internet:

<https://www.npu.gov.ua/ru/> — site-ul Poliției Naționale a Ucrainei;
<http://www.gp.gov.ua/ua/dskon.html> — site-ul Procuraturii Generale a Ucrainei;
<https://ssu.gov.ua/ua/> — site-ul Serviciului Securității Ucrainei.

Rețineți: *judecătoria, Poliția Națională, Serviciul Securității Ucrainei, procuratura.*

ÎNTREBĂRI ȘI ÎNSĂRCINĂRI

1. Ce organe de drept cunoașteți?
2. Ce funcții îndeplinește Poliția Națională a Ucrainei?
3. Ce însărcinări îndeplinește Procuratura Generală a Ucrainei?
4. Cum credeți: de ce Serviciul Securității Ucrainei este un serviciu special?
5. Comparați organele de drept cunoscute vouă (funcțiile, structura lor, modul numirii sau al alegerii, formele de activitate și participare la activitățile de apărare a legalității). Pe lângă textul din manual, folosiți pentru a răspunde surse adăugătoare de informație (cărți, mijloace de informare în masă, etc.).
6. Pe baza experienței voastre personale, a comunicării cu părinții voștri și cu alți adulți, a informațiilor din presă analizați cum se schimbă în prezent rolul diferitelor organe de drept.
7. Găsiți în mijloacele de informare în masă informații care oglindesc activitatea organelor de drept din Ucraina.
8. Folosindu-vă de extrasul din Legea Ucrainei „Cu privire la Poliția Națională” simulați situații de comunicare cu colaboratorii poliției.
  1. Părinții v-au trimis la bunica. În stradă, în apropiere de gara de tren (sau de o stație de autobuz) v-a oprit un polițist, v-a cerut actele și să-i arătați ce duceți.
  2. Seara v-a sunat la ușa casei un colaborator al poliției, care s-a numit ofițer de sector și a cerut să-i dați drumul în locuință pentru a o cerceta.
  3. Mergeți cu părinții la odihnă cu mașina. Pe șosea, în afara orașului, vă oprește un polițist și vă cere documentele pentru automobil și permisul de conducere. De asemenea, el vrea să cerceteze portbagajul.
  4. Mergeți pe stradă la școală. Pe traseul obișnuit vă oprește un polițist care vă propune să treceți pe o stradă laterală în legătură cu

desfășurarea unei operațiuni polițienești. Numai că dacă vă supuneți acestei cereri a lui veți întârzia la lecții, de aceea îl rugați să vă dea drumul.

Din Legea Ucrainei „Cu privire la Poliția Națională”

Articolul 17. Polițistul

1. Polițistul este un cetățean al Ucrainei care a depus jurământul de polițist, trece serviciul în funcțiile corespunzătoare în poliție și căruia îi este conferit un grad special al poliției.

2. Polițistul are legitimație de serviciu și un jeton special. Modelele legitimațiilor de serviciu și ale jetoanelor speciale și modul eliberării lor sunt aprobate de ministrul afacerilor interne al Ucrainei.

Articolul 18. Obligațiile principale ale polițistului

2. (...) Pe întregul teritoriul al Ucrainei polițistul, indiferent de funcția sa, locul aflării sale și ora din zi sau noapte, în cazul adresării către el a oricărei persoane cu o cerere sau sesizare despre evenimente care amenință siguranța personală sau publică, sau în cazul constatării nemijlocite a unor asemenea evenimente are obligația de a întreprinde măsurile necesare cu scopul salvării oamenilor, acordării de ajutor persoanelor care au nevoie de el și să anunțe despre aceasta cel mai apropiat organ al poliției.

3. Adresându-se unei persoane, sau în cazul în care o persoană i se adresează lui, polițistul trebuie să-și spună numele, funcția, gradul și să prezinte, la cererea persoanei în cauză legitimația de serviciu, oferindu-i posibilitatea de a lua cunoștință de conținutul ei, ținând-o în mână.

Articolul 29. Cerințele față de măsura polițienească

1. Măsura polițiestă este o acțiune sau un complex de acțiuni cu caracter preventiv sau de constrângere, care limitează anumite drepturi și libertăți ale omului și se aplică de polițiști conform legii pentru asigurarea îndeplinirii împuternicirilor poliției.

2. Măsura polițienească se aplică în exclusivitate pentru îndeplinirea împuternicirilor poliției. Măsura polițienească aleasă trebuie să fie legitimă, necesară, proporțională și eficientă. (...)

Articolul 31. Măsurile polițienești preventive

1. Poliția poate recurge la următoarele măsuri preventive:

- 1) controlul actelor persoanei;
- 2) interogarea persoanei;
- 3) controlul sumar;

- 4) oprirea unui mijloc de transport;
- 5) cererea de a părăsi locul și limitarea accesului la un teritoriu stabilit;
- 6) limitarea deplasării persoanei, a mijlocului de transport sau a posesiei unui obiect;
- 7) pătrunderea în locuința persoanei sau pe un alt domeniu al ei;

(...)
11) preocuparea polițienească.

2. În timpul măsurilor polițienești preventive poliția are obligația de a informa persoana despre motivele aplicării față de ea a măsurilor preventive, precum și de a-i face cunoscute actele normative de drept în temeiul cărora se aplică aceste măsuri.

Articolul 32. Controlul actelor persoanei

1. Polițistul are dreptul să-i ceară persoanei să prezinte actele ei de identitate și/sau actele ce confirmă dreptul respectiv al persoanei în următoarele cazuri:

1) dacă persoana are semnalmente exterioare asemănătoare cu semnalmentele exterioare ale unei persoane date în urmărire sau dispărute;

2) dacă există suficiente temeiuri pentru a considera că persoana a comis sau are intenția de a comite o infracțiune;

3) dacă persoana se află pe un teritoriu sau la un obiect cu regim special sau în locul îndeplinirii controlului polițienesc special;

4) dacă persoana are arme, muniții, droguri și alte obiecte, traficul cărora este limitat sau interzis, sau pentru deținerea, folosirea și transportarea cărora este nevoie de permis, dacă stabilirea acestor drepturi într-un alt fel este imposibilă;

5) dacă persoana se află în locul comiterii unei infracțiuni sau unui eveniment rutier, al altui eveniment extraordinar;

6) dacă semnalmentele exterioare ale persoanei sau ale mijlocului de transport ori acțiunile persoanei oferă suficiente temeiuri pentru a considera că persoana este implicată în comiterea unei infracțiuni, că mijlocul de transport poate fi instrument sau obiect al comiterii infracțiunii. (...)

Articolul 34. Controlul sumar

1. Controlul sumar ca măsură polițienească preventivă constă în cercetarea vizuală a persoanei, trecerea peste îmbrăcămintea persoanei cu mâna, cu un dispozitiv sau mijloc special, cercetarea vizuală a obiectului sau mijlocului de transport.

2. Pentru îndeplinirea controlului sumar al persoanei polițistul poate opri persoane și/sau să le cerceteze, dacă există suficiente temeiuri pentru a considera că persoana are asupra sa un obiect traficul căruia este interzis sau limitat, sau care prezintă pericol pentru viața sau sănătatea acestei persoane sau a altor persoane.

3. Controlul sumar se face de un polițist de același sex. În cazuri

de urgență controlul sumar poate fi înfăptuit de orice polițist numai folosind un dispozitiv sau mijloc special.

4. Polițistul poate efectua controlul sumar al unui obiect sau al mijlocului de transport:

1) dacă există suficiente temeiuri pentru a considera că în mijlocul de transport se află un infractor sau o persoană a cărei libertate este limitată nelegitim;

2) dacă există suficiente temeiuri pentru a considera că în mijlocul de transport se află un obiect traficului căreia este interzis sau limitat, sau care prezintă pericol pentru viața sau sănătatea acestei persoane sau a altor persoane;

3) dacă există suficiente temeiuri pentru a considera că un obiect sau mijlocul de transport este instrument al comiterii unei infracțiuni și/sau se află în locul în care ar putea fi comis un delict penal, pentru evitarea căruia este necesară efectuarea controlului sumar.

5. Controlul sumar al unui obiect sau mijloc de transport se efectuează prin cercetarea vizuală a obiectului și/sau mijlocului de transport sau cercetarea vizuală a salonului și portbagajului mijlocului de transport. La efectuarea controlului sumar polițistul are dreptul de a solicita deschiderea portbagajului și/sau a portierelor mașinii.

6. În timpul controlului sumar al obiectului sau mijlocului de transport persoana trebuie să-i arate singură polițistului conținutul bagajului sau al mijlocului de transport. (...)

Articolul 38. Pătrunderea în locuința persoanei sau pe un alt domeniu al ei

1. Poliția poate pătrunde în locuința sau pe un alt domeniu al persoanei fără o decizie motivată a judecătorei numai în cazuri de urgență, legate de :

1) salvarea vieții oamenilor și a bunurilor de valoare în timpul unor situații de urgență;

2) urmărirea nemijlocită a unor persoane suspectate de comiterea unui delict;

3) încetarea unui delict care pune în pericol viața oamenilor care se află în locuință sau pe un alt domeniu.

2. Pătrunderea polițistului în locuința persoanei sau pe un alt domeniu al ei nu poate limita dreptul acesteia de a se folosi de bunurile proprii.

3. Despre recurgerea la măsura polițienească menționată se întocmește obligatoriu un proces-verbal. (...)

Articolul 41. Preocuparea polițienească

1. Preocuparea polițienească poate fi exercitată față de:

1) o persoană minoră sub 16 ani care a rămas fără îngrijire;

2) o persoană suspectată de fugă dintr-un așezământ psihiatric sau așezământ medical specializat în care era ținută în temeiul unei hotărâri judecătorești;

- 3) o persoană care prezintă indicii evidente ale unei tulburări psihice și creează un pericol real pentru oamenii din jur sau pentru sine;
- 4) o persoană care se află într-un loc public și ca urmare a stării de ebrietate și-a pierdut capacitatea de a se deplasa singură sau creează un pericol real pentru oamenii din jur sau pentru sine.

Preocuparea polițienească are consecințe:

- 1) pentru persoanele menționate în punctul 1 al primei părți a prezentului articol — transmiterea lor părinților sau adoptatorilor, tutorilor, curatorilor, organelor de tutelă și curatelă;
- 2) pentru persoanele menționate în punctele 2 și 3 ale primei părți a prezentului articol — transmiterea lor așezământului respectiv;
- 3) pentru persoanele menționate în punctul 4 al primei părți a prezentului articol — transmiterea lor unui așezământ medical special sau aducerea la domiciliu.

2. Polițistul are obligația de a-i aduce imediat la cunoștință persoanei într-un limbaj pe înțelesul ei temeiul aplicării măsurii polițienești, precum și de a-i lămuri dreptul de a primi ajutor medical, a da explicații, a contesta acțiunile polițistului, de a anunța imediat alte persoane despre locul aflării ei.

Aducerea la cunoștință a drepturilor și lămurirea lor de către polițist poate să nu se facă în cazul în care există suficiente temeiuri pentru a considera că persoana nu-și poate conștientiza acțiunile și a le controla.

6. Polițistul are obligația de a-i oferi persoanei posibilitatea de a-și anunța imediat rudele apropiate, membrii familiei sau alte persoane, la alegere, despre locul aflării ei.

Polițistul are obligația de a anunța imediat părinții sau adoptatorii, tutorii, curatorii, organul de tutelă și curatelă despre locul unde se află persoana minoră.

Articolul 42. Măsurile de contrângere polițienească

1. În timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de această Lege poliția este în drept să aplice următoarele măsuri de contrângere:

- 1) influența fizică(forța);
- 2) folosirea mijloacelor speciale;
- 3) folosirea armei de foc.

2. Influența fizică reprezintă recurgerea la orice fel de forță fizică, precum și la procedee speciale de luptă, cu scopul încetării acțiunilor antilegale ale infractorilor.

3. Mijloacele speciale ca măsuri de constrângere polițienească reprezintă totalitatea dispozitivelor și obiectelor anume executate, destinate ca construcție și utilizabile tehnic pentru apărarea oamenilor de rănirea cu diferite obiecte (inclusiv cu arme), anihilarea temporară (reversibilă) a unei persoane (infractor, adversar), suprimarea sau limitarea voinței persoanei (psihologice sau fizice) prin exercitarea influenței asupra ei sau a obiectelor din preajma ei, cu reglementarea clară a temeiurilor și regulilor aplicării acestor mijloace și folosirii animalelor de serviciu.

9. Folosindu-vă de extrasele din Codul de Procedură Penală al Ucrainei prezentate, simulați un proces judecătoresc într-o cauză penală.

1. La 25 octombrie 2016, în jurul orei 20.00, cetățeanul R. se întorcea acasă de la serviciu. La o intersecție de el s-au apropiat doi tineri (după cum s-a clarificat ulterior, aceștia erau P., în vârstă de 22 de ani, și C., în vârstă de 15 ani) și au început să-l bată, încercând să-i ia telefonul mobil, portofelul și alte obiecte de preț. Doborându-l pe R. la pământ, ei l-au lovit cu picioarele, i-au scotocit buzunarele, i-au luat obiectele de preț și au fugit. O cetățeană care a văzut cele întâmplate de la fereastră a chemat salvarea și poliția, iar în scurtă vreme o patrulă a poliției i-a reținut pe suspecți. Materialele adunate în timpul anchetei au fost transmise instanței de judecată.

2. Într-o seară târzie de iarnă B. și T. se întorceau din localitatea vecină de la cinema. La trei kilometri de această localitate ei s-au întâlnit cu S., care se întorcea acasă în stare de ebrietate. Hotărând să-l jefuiască pe S., ei i-au luat cu forța geanta, iar apoi l-au descălțat și dezbrăcat, după care s-au făcut nevăzuți. În ziua următoare S. a fost găsit mort, ca urmare a hipotermiei. Anchetatorii au adunat materiale despre acest eveniment și le-au transmis instanței de judecată.

Stabiliți participanții la proces: judecătorul, grefierul, procurorul în calitate de acuzator de stat, avocatul, inculpatul (sau inculpata), victima, martorii.

Pentru stabilirea modului de acțiune al participanților folosiți-vă de extrasul din Cod.

Din Codul de Procedură Penală al Ucrainei

Procedura examinării judecătorești

Articolul 342. Deschiderea ședinței instanței de judecată

1. La data și ora stabilite pentru examinarea cauzei judecătorul deschide ședința instanței și anunță despre examinarea acțiunii penale. (...)

Articolul 344. Anunțarea componenței completului de judecată și lămurirea dreptului la recuzare

1. (...) judecătorul anunță componența completului de judecată, numele judecătorului de rezervă, dacă acesta este prevăzut, numele procurorului, al victimei, al reclamantului civil, al inculpatului, al apărătorului, al reclamatului civil, ale reprezentanților și reprezentanților legali, al interpretului, al expertului, al specialistului, al grefierului (...).

Articolul 346. Interdicția prezenței martorilor în sala de judecată

1. Înainte de începerea examinării judecătorești judecătorul dispune ieșirea din sala de judecată a martorilor. (...)

Articolul 347. Începerea examinării judecătorești

2. Examinarea judecătorească începe cu expunerea pe scurt de către procuror a rechizitoriului, dacă participanții la acțiunea judecătorească n-au înaintat un demers pentru expunerea rechizitoriului în întregime.

Articolul 348. Lămurirea fondului acuzației inculpatului

1. După enunțarea rechizitoriului judecătorul stabilește persoana inculpatului, clarificând numele, prenumele și patronimicul acestuia, locul și data nașterii sale, domiciliul, ocupația și situația familială, îi lămurește fondul acuzației și îl întreabă dacă ea îi este clară, dacă își recunoaște vinovăția și dacă vrea să facă depoziții.

Dacă sunt câțiva inculpați, judecătorul înfăptuiește acțiunile amintite față de fiecare dintre ei.

Articolul 349. Stabilirea volumului dovezilor ce urmează a fi cercetate și modul cercetării lor

1. (...) judecătorul clarifică opinia participanților la proces privind aceea ce dovezi trebuie cercetate și modul cercetării lor.

Dovezile din partea acuzării se cercetează în primul rând, iar cele din partea apărării — în al doilea. (...)

4. Interogarea inculpatului este obligatorie, cu excepția cazului în care acesta a refuzat să facă depoziții (...).

Articolul 351. Interogarea inculpatului

1. Interogarea inculpatului începe cu propunerea făcută de judecător de a face depoziții în cauza penală, după care inculpatul este interogat primul de procuror, iar apoi de apărător. După aceasta inculpatului i se pot pune întrebări de către victimă, alți inculpați, reclamantul civil, reclamatul civil, reprezentantul persoanei juridice față de care se înfăptuiește acțiunea, precum și de către judecători. Afară de aceasta, judecătorul are dreptul de a-i pune inculpatului întrebări pentru precizarea și completarea răspunsurilor lui.

Articolul 352. Interogarea martorului

1. Înainte de a-l interoga pe martor judecătorul stabilește datele despre persoana lui și clarifică în ce relații se află martorul cu inculpatul și cu victima. Afară de aceasta, judecătorul clarifică dacă martorul a primit avizul privind drepturile și obligațiile martorului, dacă acestea îi sunt clare, și în caz de necesitate i le lămurește, precum și lămurește dacă acesta nu refuză să facă depoziții în temeiurile prevăzute de prezentul Cod și îl avertizează despre răspunderea penală pentru refuzul de a face depoziții și a face cu bună-știință declarații false.

2. Dacă nu există piedici pentru interogarea martorului, judecătorul îi cere să depună următorul jurământ:

„Eu (numele, prenumele și patronimicul), jur să spun instanței de judecată adevărul și numai adevărul”. (...)

Articolul 355. Prezentarea în vederea identificării

1. În timpul procesului martorului, victimei, inculpatului li se pot prezenta pentru identificare o persoană sau un obiect.

2. Prezentarea pentru identificare se face după ce persoana care va identifica, în timpul interogării va arăta indiciile după care poate identifica persoana sau obiectul.

3. În timpul prezentării persoanei sau a obiectului pentru identificare persoana care identifică trebuie să menționeze dacă recunoaște persoana sau obiectul și după ce indicii anume. (...)

Articolul 357. Examinarea probelor materiale

1. Probele materiale se examinează de către instanța de judecată, precum și se prezintă pentru luare de cunoștință participanților la proces, iar în caz de necesitate — și altor participanți în cauza penală. Persoanele cărora li s-au prezentat spre luare de cunoștință probele materiale pot atrage atenția instanței asupra unor circumstanțe legate de obiect și de examinarea lui. (...)

Articolul 364. Dezbaterile judecătorești

1. La dezbaterile judecătorești iau cuvântul procurorul, victima, reprezentantul lui și reprezentantul legal, reclamantul civil, reprezentantul lui și reprezentantul legal, reclamatul civil, reprezentantul lui, inculpatul, reprezentantul lui legal, apărătorul, reprezentantul persoanei juridice față de care se desfășurează procedura. (...)

5. Participanții la proces au dreptul să invoce în dezbateri numai acele probe care au fost examinate în ședința instanței. Dacă în timpul dezbaterilor judecătorești apare necesitatea de a prezenta probe noi, instanța reia clarificarea circumstanțelor constatate în timpul procedurii penale și necesitatea verificării lor cu probe, după care deschide din nou dezbaterile judecătorești referitor la circumstanțele examinate adăugător.

6. Instanța nu are dreptul de a limita durata dezbaterilor judecătorești. Judecătorul este în drept să oprească pledoaria unui participant la dezbateri dacă el, după observația ce i s-a făcut, a depășit repetat limitele procedurii penale ce se desfășurează sau a făcut repetat exprimări cu caracter ofensator sau impudic, și să ofere cuvântul altui participant la dezbateri.

7. După terminarea pledoariilor participanții la dezbaterile judecătorești au dreptul să facă schimb de replici. Dreptul la ultima replică îi aparține inculpatului sau apărătorului lui.

Articolul 365. Ultimul cuvânt al inculpatului

1. După anunțarea încheierii dezbaterilor judecătorești instanța îi oferă inculpatului ultimul cuvânt.

2. Instanța nu este în drept să limiteze durata ultimului cuvânt al inculpatului.

3. Nu se permite să i se pună întrebări inculpatului în timpul rostirii de către el a ultimului său cuvânt.

4. Dacă în ultimul său cuvânt inculpatul va face cunoscute circumstanțe noi, care au importanță esențială pentru procesul penal, instanța, din inițiativa sa sau la solicitarea participanților la proces, reia clarificarea circumstanțelor constatate în timpul procedurii penale și verificarea lor cu probe, după care deschide dezbateri judecătorești referitoare la circumstanțele examinate adăugător și îi oferă ultimul cuvânt inculpatului.

Articolul 366. Retragerea instanței pentru adoptarea sentinței

1. După ultimul cuvânt al inculpatului instanța se retrage imediat în camera de consiliu pentru adoptarea sentinței, fapt despre care judecătorul îi anunță pe cei prezenți în sala de judecată.

Articolul 369. Felurile hotărârilor judecătorești

1. Hotărârea judecătorească prin care instanța decide acuzația în fond se expune sub formă de sentință.

2. Hotărârea judecătorească prin care instanța soluționează alte chestiuni se expune sub formă de încheiere.

Articolul 373. Felurile sentințelor

1. Sentința de absolvire se adoptă în cazul în care nu s-a dovedit că:

- 1) s-a comis un delict penal de care este acuzată persoana;
- 2) delictul penal a fost comis de inculpat;
- 3) fapta inculpatului constituie delict penal.

Sentința de absolvire se adoptă și atunci când instanța constată temeiuri pentru închiderea dosarului penal prevăzute de punctele 1 și 2 ale primei părți a articolului 284 al prezentului Cod.

2. Dacă inculpatul este recunoscut vinovat de comiterea delictului penal, instanța aprobă sentința acuzatorie și stabilește pedeapsa, scutește de pedeapsă sau de ispășirea ei în cazurile prevăzute de legea Ucrainei cu privire la răspunderea penală sau aplică alte măsuri prevăzute de legea Ucrainei cu privire la răspunderea penală.

3. Sentința acuzatorie nu se poate baza pe presupuneri și se adoptă numai cu condiția dovedirii la proces a vinovăției persoanei în comiterea delictului penal.

Articolul 376. Pronunțarea hotărârii judecătorești

1. Hotărârea judecătorească se pronunță public imediat după ieșirea completului de judecată din camera de consiliu. Judecătorul lămurește conținutul hotărârii, modul și termenul contestării ei.

Dicționar

Act normativ de drept — document oficial adoptat (emis) de subiectul împuternicit în acest sens în forma și modul prevăzute de lege și care stabilește normele de drept pentru un cerc nedefinit de persoane și este prevăzut pentru aplicare multiplă.

Apatriid — persoană care nu are cetățenia vreunui stat.

Bipatriid — persoană care are cetățenia a două state.

Capacitate de acțiune — posibilitatea persoanei de a dobândi prin acțiunile sale drepturi și îndatoriri juridice și a purta răspundere juridică.

Capacitate delictuală — capacitatea persoanei de a purta răspundere juridică.

Capacitate juridică — posibilitatea persoanei de a avea drepturi și îndatoriri juridice.

Căsătorie — uniune familială între un bărbat și o femeie, care este înregistrată de un oficiu de stat al stării civile.

Cetățenie — raport de drept definit juridic, stabil, nelimitat în spațiu și timp între individ și un anumit stat, care stabilește drepturile și îndatoririle lor reciproce.

Complicitate — participare secundară la săvârșirea unei infracțiuni.

Comunitate teritorială — totalitatea locuitorilor unui sat, orașel, oraș.

Confiscare — trecere gratuită (ca măsură de siguranță sau ca sancțiune) în patrimoniul statului, în temeiul unei hotărâri judecătorești, a unui bun sau a tuturor bunurilor aparținând unei persoane.

Constituție — legea fundamentală a unui stat, care se adoptă într-un mod aparte, are putere juridică supremă și stabilitate crescută, stabilește bazele vieții societății și ale organizării statale.

Contract de muncă — acord încheiat între angajat și proprietarul întreprinderii, instituției, organizației sau organelor ori persoana împuternicită de el, prin care sunt stabilite obligațiile angajatului, iar proprietarul sau persoana împuternicită de el se obligă să-i plătească angajatului salariu.

Copil — persoană fizică sub 18 ani.

Cutumă — sursă de drept ce se formează în procesul aplicării ei într-o perioadă îndelungată de timp și care este aprobată de stat.

Delict penal — faptă (acțiune sau inacțiune) antilegală, cu vinovăție,

periculoasă pentru societate, săvârșită de o persoană care poate purta răspundere și care este prevăzută de Codul Penal al Ucrainei.

Domeniu al dreptului — totalitatea normelor juridice ce reglementează relațiile sociale într-o anumită sferă cu ajutorul unei metode specifice de reglementare juridică.

Drept subiectiv — posibilitatea persoanei de a-și satisface necesitățile pe cale legală.

Drept obiectiv — sistem de norme și reguli de comportament general obligatorii, definite formal, care sunt stabilite și susținute de stat și reglementează relații sociale importante.

Drepturile omului — norme ale asigurării omului a drepturilor la viața și dezvoltarea sa liberă ca personalitate, satisfacerea necesităților sale. Cele mai multe din aceste drepturi sunt consfințite prin lege.

Fapte juridice — situațiile din viață în rezultatul cărora apar, se schimbă sau încetează raporturile de drept.

Funcțiile statului — principalele direcții ale activității statului, care asigură îndeplinirea sarcinilor pentru care este constituit el.

Infractor — persoană care a comis o infracțiune la o vârstă la care poate fi trasă la răspundere juridică.

Infracțiune — orice acțiune sau inacțiune nelegitimă care dăunează oamenilor, societății ori statului și cauzează răspundere juridică.

Infracțiune administrativă (contravenție) — acțiunea sau inacțiunea nelegitimă pentru care este prevăzută răspundere administrativă.

Latură subiectivă a delictului — atitudinea infractorului față de fapta sa.

Lege — act normativ cu putere juridică supremă adoptat de organul legislativ al statului sau într-un mod special.

Monarhie — formă a administrării de stat în care întreaga putere în stat aparține unei singure persoane și, de regulă, se moștenește.

Morală — totalitatea regulilor de comportament al omului (norme sociale), bazate pe criteriile binelui și răului, cinstei și necinstei, dreptății și nedreptății, pe convingerile majorității membrilor societății și care sunt damnate public dacă sunt încălcate.

Norme sociale — reguli cu caracter general care reglementează relațiile în societatea umană și sunt instituite de stat, societate, asociațiile cetățenești etc.

Obiectul delictului — valoarea socială sau bunul care se pune în pericol sau se vatămă prin săvârșirea unui fapt incriminat de legea penală.

Pensie alimentară — banii pe care membrii familiei sunt obligați să-i plătească pentru întreținerea rudelor lor inapte de muncă (copii, părinți etc).

Persoane juridice — organizații înființate și înregistrate legal.

Precedent juridic — hotărâre a unui organ competent al statului menită să reglementeze o situație concretă și este general obligatorie pentru reglementarea unor situații analogice în viitor; este o sursă a dreptului.

Putere — posibilitatea și capacitatea persoanei sau ale unui grup de persoane de a-și exercita voința proprie, impunând-o, la nevoie, societății sau altor oameni.

Putere de stat — tip de putere care este exercitată de stat și de organele lui. Ea constă în capacitatea și posibilitatea organelor de stat de a subordona comportamentul și acțiunile oamenilor și ale comunităților de pe teritoriul lui.

Raporturi de drept — raporturi sociale reglementate de norme de drept.

Răspundere juridică — obligația infractorului de a suporta anumite consecințe negative (sanțiuni) pentru infracțiunea comisă, care sunt stabilite de lege.

Referendum — consultare directă a cetățenilor, chemați să se pronunțe, prin vot (prin „da” sau „nu”), asupra unui proiect de lege de o deosebită importanță pentru stat sau asupra unor probleme de interes general.

Republică — formă de guvernământ în care sursa puterii este poporul, reprezentanții puterii sunt aleși pentru un anumit termen și poartă răspundere pentru acțiunile lor.

Serviciul Securității Ucrainei (SSU) — organ de stat și de drept cu destinație specială, care asigură securitatea de stat a Ucrainei.

Statul — formă de organizare a societății cu ajutorul unui aparat de conducere special, care apără interesele populației unui anumit teritoriu și reglementează relațiile dintre membrii societății, în particular prin metode de constrângere.

Subiectul delictului — persoană care a comis singură sau în complicitate cu alte persoane un delict.

Suveranitate — capacitatea statului de a rezolva de sine stătător toate problemele vieții sale interne și pe cele ce țin de relațiile externe, de a exercita autoritatea și justiția pe teritoriul său.

CUPRINS

Introducere	3
Capitolul 1. Bazele teoriei statului și dreptului	7
§ 1. Caracterizarea generală a statului	7
§ 2. Puterea de stat. Forma statului	14
§ 3–4. Noțiunea de norme sociale și felurile lor	23
<i>Activitatea practică 1.</i>	
Normele sociale în viața oamenilor	33
<i>Verificați-vă cunoștințele</i>	34
Capitolul 2 Raporturile de drept. Infrajeciunile.	
Răspunderea juridică	36
§ 5. Raporturile de drept	36
§ 6. Infrajeciunile	43
§ 7–8. Răspunderea juridică	47
<i>Activitatea practică 2.</i>	
Împrejurările ce exclud pericolozitatea socială a faptei	56
<i>Verificați-vă cunoștințele</i>	61
Capitolul 3. Relația stat – individ	63
§ 9. Constituția Ucrainei	63
§ 10. Cetățenia Ucrainei	71
§ 11. Drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale ale omului și cetățeanului	81
§ 12. Adresările cetățenilor	91
<i>Activitatea practică 3</i>	
Adresările cetățenilor	94
§ 13–14. Organele puterii de stat în Ucraina	
<i>Verificați-vă cunoștințele</i>	108
Capitolul 4. Minorii ca subiecți ai raporturilor de drept civile, familiale, de muncă, administrative și penale	
§ 15. Minorii în raporturile de drept civile... ..	110

Activitatea practică 4

	Proprietatea minorilor	118
§ 16.	Ești un consumator	118
	<i>Activitatea practică 5.</i>	
	Apărarea drepturilor consumatorilor	124
§ 17.	Căsătoria și familia	127
§ 18.	Drepturile și obligațiile reciproce ale părinților și copiilor ..	133
	<i>Activitatea practică 6.</i>	
	Plasarea copililor lipsiți de grija părintească	139
§ 19–20.	Munca minorilor	141
	<i>Activitatea practică 7.</i>	
	Angajarea în muncă a minorilor	150
§ 21.	Infrațiunile administrative. Delictelor penale	152
§ 22–23.	Răspunderea administrativă și cea penală	157
	<i>Activitatea practică 8.</i>	
	Particularitățile răspunderii administrative și penale a minorilor ..	167
	Verificați-vă cunoștințele	169
	Capitol 5. Dacă dreptul este o profesie	172
§ 24.	Universul profesiilor juridice	172
	Dicționar	187

Навчальне видання

Наровлянський Олександр Данилович

ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА

Підручник для 9 класу

загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням молдовською мовою

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за рахунок державних коштів. Продаж заборонено

Переклад з української мови

Перекладач Кройтор Олена Орестівна
Молдовською мовою

Коректор Попадюк М.П.

Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 12,0. Обл.-вид. арк. 13,205.

Тираж 261 пр. Зам. № 1413

Державне підприємство „Всеукраїнське спеціалізоване видавництво „Світ”
79008 м. Львів, вул. Галицька, 21

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4826 від 31.12.2014

www.svit.gov.ua, e-mail: office@svit.gov.ua,

svit_vydav@ukr.net

ТОВ “РІК-У”

88006 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 5040 від 21.01.2016

Constituția Ucrainei

Articolul 20. Simbolurile de stat ale Ucrainei sunt Drapelul de Stat al Ucrainei, Stema de Stat a Ucrainei și Imnul de Stat al Ucrainei.

Drapelul de Stat al Ucrainei este un streag cu două fâșii orizontale de dimensiuni egale în culorile albastru și galben.

Stema de Stat mare a Ucrainei se stabilește cu luarea în considerare a Stemei de Stat mică a Ucrainei și a stemei Oștii Zaporjane printr-o lege ce se adoptă de nu mai puțin de două treimi din componența constituțională a Radei Supreme. Elementul principal al Stemei de Stat mari a Ucrainei este Însemnul Statului cneazului Volodimir cel Mare (Stema de Stat mică a Ucrainei).

Instituțiile de învățământ de drept din Ucraina

Universitatea Națională de Drept
„Iaroslav Mudrii” din Harkov

Facultatea de Drept a Universității
Naționale „Taras Șevcenko” din Kiev

Universitatea Națională „Academia de
Drept din Odesa”

Facultatea de Drept a Universității
Naționale „Ivan Franko” din Lvov

Academia Națională a
Serviciului Securității Ucrainei

Academia Națională de Afaceri
Interne din Kiev

Universitatea Națională de
Afaceri Interne din Harkov

Universitatea Serviciului Fiscal
de Stat al Ucrainei din Irpin

Sărbători de stat și profesionale ale Ucrainei

22 ianuarie	Ziua Unității Ucrainei
18 martie	Ziua lucrătorilor serviciilor fiscal și vamal
25 martie	Ziua Serviciului Securității Ucrainei
28 mai	Ziua grănicerilor
23 iunie	Ziua serviciului de stat
28 iunie	Ziua Constituției Ucrainei
ultima duminică a lunii iunie	Ziua organizațiilor publice ale tineretului și copiilor
1 iulie	Ziua anchetatorilor
4 iulie	Ziua experților judiciari
4 august	Ziua Poliției Naționale a Ucrainei
24 august	Ziua Independenței Ucrainei
25 august	Ziua Drapelului de Stat al Ucrainei
2 septembrie	Ziua notariatului
8 octombrie	Ziua juriștilor
14 octombrie	Ziua apărătorilor Ucrainei
1 decembrie	Ziua procuraturii
7 decembrie	Ziua autoadministrării locale
15 decembrie	Ziua lucrătorilor judecătoriilor
17 decembrie	Ziua lucrătorilor Serviciului excutor de stat
19 decembrie	Ziua avocaturii

Sărbători internaționale

26 ianuarie	Ziua internațională a serviciilor vamale
21 februarie	Ziua internațională a limbii materne
15 martie	Ziua mondială a protecției drepturilor consumatorilor
23 aprilie	Ziua mondială a cărții și a drepturilor de autor
26 aprilie	Ziua internațională a proprietății intelectuale
1 iunie	Ziua internațională a copilului
26 iunie	Ziua internațională de sprijinire a victimelor torturilor
24 octombrie	Ziua internațională a Organizației Națiunilor Unite
10 decembrie	Ziua internațională a drepturilor omului

